

TÜRKÇE SÖZDİZİMİ

Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE

TÜRKÇE SÖZDİZİMİ

 ASITAN
KITAP

Türkçe Söz Dizimi

Hazırlayan
Prof. Dr. Hacı İbrahim Delice

ISBN
978-605-2072-40-0
Gözden geçirilmiş 6. baskı

YAYIMCI
ASITAN KİTAP

Cumhuriyet Mh. Nazım Hikmet
Bulvarı Concepta Plaza No: 35
Kat: 1
Beylikdüzü/İstanbul

MATBAA
EMSAL MATBAA
0532 553 38 81

YAPIM
Pikatron Medya Ltd. Şti.
Serтифика No: 33979

© Asitan | Ekim-2018
İstanbul

Prof. Dr. Hacı İbrahim Delice

Prof. Dr. Hacı İbrahim Delice 1963 yılında Sivas'ta doğdu. İlk tahsilini, Kızıllı Köyü İlkokulunda; orta ve lise tahsilini, Sivas İmam Hatip Lisesinde yaptı. Yüksek tahsilini, Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde 1984 yılında tamamladı. Yüksek lisansını, 1992 yılında Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde; doktorasını, 1996 yılında Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamladı.

Beş yıl Konya Akşehir Reis Lisesinde; bir yıl da Sivas İmam Hatip Lisesinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yaptıktan sonra 1990 yılında Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde araştırma görevlisi olarak üniversiteye intisap etti. 2004 yılında Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Dili Anabilim Dalında doçent; 2009 yılında Yeni Türk Dili Anabilim Dalında profesör oldu.

2011-2012 yıllarında Tunceli Üniversitesinde rektör yardımcılığı, 2012-2014 yıllarında yine Tunceli Üniversitesi, İletişim Fakültesi dekanlığı, 2014-2017 yıllarında Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi dekanlığı görevlerini yürüttü.

Hâlen Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi dekanlığı görevini yürütmektedir.

Orta seviyede Farsça, başlangıç seviyesinde İngilizce ve Arapça bilen Prof. Dr. Hacı İbrahim Delice, evli ve üç çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / 9

KISALTMALAR / 10

ÖZEL İŞARETLER / 12

GİRİŞ: SÖZDİZİMİ / 13

1. YÜKLEMSİZ SÖZDİZİMİ: KELİME ÖBEKLERİ / 14

1.1. KELİMEYLE KURULAN ÖBEKLER / 23

1.1.1. BAĞLAMA EDATI ÖBEĞİ / 23

1.1.2. ÇEKİM EDATI ÖBEĞİ / 24

1.1.3. ÜNLEM EDATI ÖBEĞİ / 25

1.1.4. PEKİŞTİRME EDATI ÖBEĞİ / 26

1.1.5. EKSİZ İSİM TAMLAMASI / 26

1.1.6. FİİL ÖBEĞİ / 27

1.1.6.1. *Bir Yardımcı Fiil ile Kurulan Fiil Öbekleri / 28*

1.1.6.1.1. *Yabancı İsim / Yardımcı Fiil Yapısında / 28*

1.1.6.1.2. *Asıl Fiil / [Kiplik Eki + Asıl Fiil =
Yardımcı Fiil] Yapısında / 29*

1.1.6.2. *Asıl Fiil ile Kurulan Fiil Öbekleri / 30*

1.1.7. ÖZEL İSİM ÖBEĞİ / 31

1.1.8. UNVAN ÖBEĞİ / 32

1.1.9. SAYI ÖBEĞİ / 32

1.1.10. SIFAT TAMLAMASI / 33

1.1.10.1. *Farsça Sıfat Tamlaması (FST) / 34*

1.1.10.2. *Arapça Sıfat Tamlaması (AST) / 34*

1.1.11. TEKRAR ÖBEĞİ / 34

1.1.11.1. *Aynen Tekrar Öbeği / 36*

1.1.11.2. *Yakın Anımlı Tekrar Öbeği / 36*

1.1.11.3. *Zıt Anımlı Tekrar Öbeği / 36*

1.1.11.4. *Farsça /be, â, ender/ ile Yapılan Tekrar Öbekleri / 36*

1.1.11.5. *Sayılı Tekrar Öbeği / 36*

1.1.11.6. *Edatlı Tekrar Öbeği / 37*

- 1.1.11.7. *Bir Kelimesi Anlamlı Tekrar Öbeği / 37*
- 1.1.11.8. *Kurallı Uydurma Kelime ile Yapılan Tekrar Öbeği / 37*
- 1.1.11.8.1. *'M-' İlaveli Tekrar (Kelime / M+kelime) / 37*
- 1.1.11.8.2. *İlk Hece üzerine m, p, r ve s İlavesi ile Yapılan Tekrar / 38*
- 1.1.12. **ZARF ÖBEĞİ / 38**
- 1.1.13. **YİNELEME ÖBEĞİ / 39**
- 1.2. **EKLE KURULAN ÖBEKLER / 39**
- 1.2.1. **İSİM TAMLAMASI / 40**
  - 1.2.1.1. *Belirtili İsim Tamlaması / 41*
  - 1.2.1.2. *Belirtisiz İsim Tamlaması / 41*
  - 1.2.1.3. *Zincirleme İsim Tamlaması / 42*
  - 1.2.1.4. *Farsça İsim Tamlaması / 42*
  - 1.2.1.5. *Arapça İsim Tamlaması / 42*
- 1.2.2. **AYRILMA ÖBEĞİ / 43**
- 1.2.3. **BELİRTME ÖBEĞİ / 44**
- 1.2.4. **İLGİ ÖBEĞİ / 44**
- 1.2.5. **İYELİK ÖBEĞİ / 44**
- 1.2.6. **KALMA ÖBEĞİ / 45**
- 1.2.7. **YÖNELME ÖBEĞİ / 45**
- 1.2.8. **İKİ DURUMLU ÖBEK / 46**
- 1.2.9. **DENKLEŞTİRME ÖBEĞİ / 46**
- 1.2.10. **-II EKLİ ÖBEK / 47**
- 1.2.11. **YÜKLEMSİ ÖBEKLERİ / 47**
  - 1.2.11.1. *İsim-fil Öbeği / 48*
  - 1.2.11.2. *Sıfat-fil Öbeği / 49*
  - 1.2.11.3. *Zarf-fil Öbeği / 49*
  - 1.2.11.4. *Şart-fil Öbeği / 50*
- 1.2.12. **BAÇ-FİİL ÖBEĞİ / 50**
- 1.3. **DİĞER KELİME ÖBEKLERİ / 52**
- 1.3.2. **SAPLAMA ÖBEĞİ / 52**
- 1.1.4. **KELİME ÖBEĞİ ÇÖZÜMLEMELERİ / 54**
  - 1.4.1. *Atatürk / Gençliğe Hitabe / 55*
  - 1.4.2. *Talat Sait Halman / Bir'ler / 60*
  - 1.4.3. *Mehmet Kaplan / Üniversite Meseleleri / 63*
  - 1.4.4. *Aşık Veysel / Kara Toprak / 86*
  - 1.4.5. *Yunus Emre / Gel Gör Beni Aşk Neyledi / 91*

- 1.4.6. Yunus Emre / *Bana Seni Gerek Seni* / 94
- 1.4.7. Arif Nihat Asya / *Bayrak* / 96
- 1.4.8. Orhan Veli / *Ölüme Yakın* / 100
- 1.4.9. Orhan Veli / *Birdenbire* / 102
- 1.4.10. Cahit Sıtkı Tarancı / *Otuz Beş Yaş Şiiri* / 103
- 1.4.11. Yahya Kemal / *Eylül Sonu* / 107
- 1.4.12. Ahmet Haşim / *Mehtâbda Leylekler* / 109
- 1.4.13. Ahmet Arif / *Unutamadığım* / 111
- 1.4.14. Ahmet Arif / *Karanfil Sokağı* / 113
- 1.4.15. Mehmed Âkif / *Uyan* / 120
- 1.4.16. N. Hikmet / *Hapiste Yatacak Olana Bazı Öğütler* / 125
- 1.4.17. Nedim / *Gazel (Var İçinde)* / 130
- 1.4.18. Nedim / *Gazel (Kâfir)* / 132
- 1.4.19. Esrar Dede / *Gazel (Unutma)* / 135
- 1.4.20. Dehhani / *Gazel (Azâd Eyledi)* / 139
- 1.4.21. Fuzuli / *Su Kasidesi* / 142
- 1.4.22. Nâbî / *Gazel (Görmüşüz)* / 152
2. YÜKLEMLİ SÖZDİZİMİ: CÜMLE / 156
- 2.1. CÜMLENİN ÖGELERİ / 156
- 2.1.1. Kurucu Öge: Yükleme (Y) / 156
- 1- Yardımcı Fiillerle Kurulanlar: / 159
- 2- Asıl fiillerle kurulanlar: / 160
- 2.1.2. Kurucu Ögeyi Tamamlayan Ögeler / 162
- 2.1.2.1. Özne (Ö) / 162
- 2.1.2.1.1. Dolaylı özne (DÖ) / 162
- 2.1.2.1.2. Pekiştirmeli özne (PÖ) / 162
- 2.1.2.1.3. Gizli özne (GÖ) / 162
- 2.1.2.1.4. Yaptıran özne (YrÖ) / 163
- 2.1.2.1.5. Yapan özne (YnÖ) / 163
- 2.1.2.2. Nesne (N) / 163
- 2.1.2.3. Dolaylı Tümleç (DT) / 164
- 2.1.2.4. Zarf Tümleci (ZT) / 165
- 2.1.3. Yükleme Tamamlayan Ögeleri ve İsim Cümlesinin Yüklemini Tamamlayan Öge / 165
- 2.1.3.1. Açıklama Tümleci (AT) / 165

2.1.3. Cümleyi Tamamlayan Ögeler / 166

2.1.3.1. Pekleştirme Tümleci (PT) / 166

2.1.3.2. Ünlem Tümleci (ÜT) / 167

2.1.4. Cümleleri Bağlayan Öge / 167

2.1.4.1. Bağlama Tümleci (BT) / 167

2.2. CÜMLE TÜRLERİ / 169

2.2.1. Yüklemin Yerine Göre / 169

2.2.2. Yüklemin Türüne Göre / 170

2.2.3. Anlamlarına Göre / 170

2.2.4. Yapılışlarına Göre / 170

2.2.4.1. Basit Cümle / 170

2.2.4.2. Birleşik Cümle / 170

2.2.4.2.1. Girişik-Birleşik / 171

2.2.4.2.1.1. Yan Cümlesi İsim-Fiillerden Oluşan / 171

2.2.4.2.1.2. Yan Cümlesi Sıfat-Fiillerden Oluşan / 171

2.2.4.2.1.3. Yan Cümlesi Zarf-Fiillerden Oluşan / 172

2.2.4.2.1.4. Yan Cümlesi Şart-Fiillerden Oluşan / 173

2.2.4.2.2. İç-içe Birleşik Cümle / 173

2.2.4.2.3. Karmaşık Birleşik Cümle / 173

2.2.5. Kullanımlarına Göre Cümleler / 173

2.2.5.1. Sıralı Cümleler / 174

2.2.5.1.1. Bağımsız Sıralı Cümleler / 174

2.2.5.1.2. Bağımlı Sıralı Cümleler / 175

2.2.5.2. Bağlı Cümleler / 175

2.2.6. Cümlede Eksiltme / 176

2.3. AYRINTILI CÜMLE ÇÖZÜMLEMELERİ / 178

DİZİN / 279

1.1.ÖRNEK KELİME ÖBEĞİ ÇÖZÜMLEMELERİ / 279

1.1.AYRINTILI CÜMLE ÇÖZÜMLEMELERİ / 284

KAYNAKÇA / 287

ÖNSÖZ

Türkçenin mükemmel bir işleyişi var. Bu işleyiş, doğru ve estetik kullanıncı sözü doruklara ulaştırabilmektedir. Nitekim, bu durumu Yunus Emre, Fuzûlî, Nedîm, Mehmet Akif, Nâzım Hikmet, Refik Halit Karay, Abdülhak Şinasi Hisar ve diğer söz ustalarında görebilmekteyiz. Onlar mükemmelliğin abidelerini dikerken bize de söz iyi ve doğru kullanıncı nasıl mucize yaratılabileceğini göstermişlerdir.

Türkçenin bu söz abideleri, aynı zamanda dilin ilkeleri doğrultusunda çözümlendiği ve parçalara ayrıldığı zaman dilin kusursuz işletilebileceğini de gözler önüne sermektedir.

Gerek dili iyi kullanıp toplumda saygın bir yer edinebilmek gerek düşüncelerimizi söz elbisesi içinde estetik kaygıyla dillendirmek gerekse adına dil dediğimiz iletişim aracını insanlara layıkıyla öğretmek amacıyla olsun yapısı ve işleyişiyle dili iyi tanımak ve kitlelere iyi tanıtılabilmek durumundayız.

İnsanı tedavi etmek amacıyla tıp doktorluğu alanında uzmanlaşmak isteyen bir doktor, öncelikle insan anatomisini öğrenmektedir. Biz de dilimizi tedavi etmek, bakımını yapmak ve onu doğru kullanmak istiyorsak dilin anatomik yapısı anlamına gelecek olan diziliş ilkelerini iyi öğrenmeliyiz.

Bu çalışma, öncelikle dil denen mucizevi aracın anatomik anlamda parçalarını doğru yorumlamaya ve dili olabildiğince iyi tanıtmaya çalışmaktadır; ayrıca, dil eğitimi alan öğrencilere yardımcı olmayı ve onları Türkçenin sözdizim ilkeleri hususunda aydınlatmayı da planlamaktadır.

Bu uğraşı, sözünü geliştirmek bilincine ulaşmış herkese yardımcı olabilir ve Türkçenin yapıcısının yorumlayış kabiliyetine yakışır bir ilbilgisel yorumlanışına -küçük de olsa- bir katkı sağlayabilirse sahibini mutlu etmeye vesile olacaktır.

Kitabın altıncı basımının yayınlanmasında emeği geçen Asitan mensuplarına -özellikle, sahibi Harun Taşar Bey'e- teşekkürlerimi sunuyorum.

Sivas - Ekim 2018

Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE

KISALTMALAR

AİFÖ	Arapça İsim-Fiil Öbeği
AİT	Arapça İsim Tamlaması
AÖ	Ayrılma Öbeği
AST	Arapça Sıfat Tamlamaları
AT	Açıklama Tümleci
BEÖ	Bağlama Edatı Öbeği
BFÖ	Bağ-Fiil Öbeği
BİİT	Belirtili İsim Tamlaması
BÖ	Belirtme Öbeği
B'sizİT	Belirtsiz İsim Tamlaması
BT	Bağlama Tümleci
ÇEÖ	Çekim Edatı Öbeği
DnÖ	Denkleştirme Öbeği
DÖ	Dolaylı Özne
DT	Dolaylı Tümleç
EİT	Eksiz İsim Tamlaması
FİT	Farsça İsim Tamlaması
FÖ	Fiil Öbeği
FST	Farsça Sıfat Tamlamaları
İC	İç Cümle
İDÖ	İki Durumlu Öbek
İFÖ	İsim-Fiil Öbeği
İKÖ	İktibas Öbeği
İÖ	İlgi Öbeği
İyÖ	İyelik Öbeği

KÖ	Kalma Öbeği
N	Nesne
Ö	Özne
ÖİÖ	Özel İsim Öbeği
PEÖ	Pekiştirme Edatı Öbeği
PT	Pekiştirme Tümlenci
SFÖ	Sıfat-Fiil Öbeği
SÖ	Sayı Öbeği
SplÖ	Saplama Öbeği
ST	Sıfat Tamlaması
IIEÖ	Sıfat Yapım Ekli Öbek
ŞFÖ	Şart-Fiil Öbeği
TÖ	Tekrar Öbeği
UÖ	Unvan Öbeği
ÜEÖ	Ünlem Edatı Öbeği
ÜT	Ünlem Tümlenci
Y	Yüklem
YC	Yan Cümle
YnÖ	Yineleme Öbeği
YÖ	Yönelme Öbeği
ZFÖ	Zarf-Fiil Öbeği
ZİT	Zincirleme İsim Tamlaması
ZÖ	Zarf Öbeği
ZT	Zarf Tümlenci

ÖZEL İŞARETLER

- { x } : İncelenen metin veya cümlelerin numarası
- > : Devrik metnin düz cümle ile yazımı
- [x] : Metne yapılan zorunlu yapı ögesi ve önceden incelenmiş biçimbirim göstergesi
- x̄ : Öbek kuran ek
- (x) : Öbek çekimi eki
- / : Öbek yapısı içinde birinci birleşenle ikinci birleşenin ayrıncısı
- * : Cümle ögesi olan kelime öbeği
- ~ : Kelime öbeğinin birleşenini oluşturan kelime öbeği
- : Kelime türü incelemesi
- # : Kelime tabanı incelemesi
- : Ek incelemesi

GİRİŞ: SÖZDİZİMİ

Eski dilde *nahiv* ve İngilizcede *syntax* diye adlandırılan sözdizimi, bir kelimenin veya bir kelime öbeğinin bir diğer kelime veya kelime öbeğiyle birleşme durumlarını inceleyen dilbilim dalıdır.

Kelimeler arası bu ilişki, sözdizimsel bağımsızlığı temsil eden yüklem esas alınarak iki ayrı başlık altında incelenebilir: *Yüklemsiz* ve *yüklemli* sözdizimi.

Yüklemsiz sözdizimi, eskilerin *terkib-i nâkis* diye tanımladıkları, kelimeler arası ilişkilerin anlamsal açıdan bütünlük arz ettiği hâlde bir yükleme gereksinim duymayan ve yüklemli söz dizileri içinde bir kelime yerine anlam temsilcileri olarak kullanılan kelime öbekleridir.

Bu tür sözdizimini ifade için *belirtme grupları*, *kelime öbeği*, *kelime grupları*, *öbek*, *kelime öbeği*, *grup*, *kelime öbeği*, *birlik* vb. terimler kullanılmıştır.

Bu çalışmamızda, bu tür sözdizimi için, *kelime öbeği* kullanımını tercih edeceğiz.

Yüklemli sözdizimi, eskilerin *terkib-i tâm* diye tanımladıkları, kelimelerarası ilişkilerin anlamsal açıdan tamamlanmış olduğu *kılış*, *oluş* ve *durum* bildirimi ile bir yüklem etrafında birleşmiş söz dizileridir.

Bugün bu tür dizileri *cümle* olarak adlandırmaktayız. Bu çalışmada da *cümle* terimi bu konuyu tanımlamak için kullanılacaktır.

1. YÜKLEMSİZ SÖZDİZİMİ: KELİME ÖBEKLERİ

Birden çok kelimedenden oluşan, yapı ve anlamında bir bütünlük bulunan, cümle veya cümlemsi içinde, tek cümle ögesi; kelime öbeği içinde, bütün hâlinde, yardımcı veya temel öge olarak işlem gören ve isim, sıfat, zamir, edat vb. bir kelime türü yerine kullanılan söz dizileridir: [*Leylâ / ile / Mecnûn*], [*bin / altı yüz*], [*kış / a kadar*], [*beyaz / gül*] gibi.

Yüklemsiz sözdizimi yapıları şu şekilde tablolaştırılabilir:

KELİME ÖBEĞİ	YARDIMCI ÖGE / TEMEL ÖGE <i>kırmızı / kalem</i>
	TEMEL ÖGE / YARDIMCI ÖGE / TEMEL ÖGE <i>Leyla / ile / Mecnun</i>
	TEMEL ÖGE / TEMEL ÖGE <i>yavaş / yavaş</i>
	TEMEL ÖGE / YARDIMCI ÖGE <i>bak /ıp durmak</i>

Bir kelime öbeğinde, öbekleşme sonucu ortaya çıkan -öbeğin birleşenleriyle kalıplaşmış ve kelime türetimiyle ilgili ekler hariç olmak üzere- iki tür ek kullanılır:

a. Kelimeyi başka bir kelimeyle öbeikleştirmeye yarayan '*kurucu ek*'; ki, bu ek, bu kitapta çözümleme yapılırken altı çizilmiş olarak gösterilecektir.

b. kelime öbeğini bir kelime gibi çekimleyen '*öbek çekim eki*'; ki, bu ek, bu kitapta çözümleme yapılırken iki yay ayrıç içine alınmış olarak gösterilecektir.

Türkçede isim işletme ekleri, fiilimsi ekleri, şart eki ile '-II' eki, kurucu ek -öbek yapım eki- olarak kullanılabilir: [*Ahmet'in / kitabı*] isim tamlamasında kullanılan '*ilgi*' ve '*iyelik*' ekleri; [*karşı caddeden geçen / araba*] sıfat tamlamasında kullanılan "-An" sıfat-fiil eki öbek yapım işlevi ile kullanılmıştır. Bu tür kullanımlarından dolayı, bu ekler, '*kurucu ek*' olarak adlandırılmalıdır.

Bir kelime öbeğinin kurucu ek ile yapılıp yapılmamasına göre, kelime öbekleri iki grupta incelenebilir:

a. Yapısal bağıntı için ek kullanılmayan ve {*kelime, kelime öbeği veya iç cümle / kelime, kelime öbeği veya iç cümle* + [*öbek çekim eki*]} yapısında kurucu ek kullanılmaksızın kelimeyle kurulan öbekler şunlardır: *Bağlama edatı öbeği* (BEÖ), *çekim edatı öbeği* (ÇEÖ), *ünlem edatı öbeği* (ÜEÖ), *pekiştirme edatı öbeği* (PEÖ),

eksiz isim tamlaması (EİT), *fil öbeği* (FÖ), *özel isim öbeği* (ÖiÖ), *unvan öbeği* (UÖ), *sayı öbeği* (SÖ), *sıfat tamlaması* (ST), *Farsça sıfat tamlaması* (FST), *Arapça sıfat tamlaması* (AST), *tekrar öbeği* (TÖ), *yineleme öbeği* (YnÖ) ve *zarf öbeği* (ZÖ).

b. Yapısal bağıntı için kurucu ek kullanılan ve [kelime, kelime öbeği veya iç cümle + [öbek yapım eki] / kelime, kelime öbeği veya iç cümle + [öbek yapımı eki] + [öbek çekim eki]] yapısıyla oluşturulan öbekler şunlardır: *Belirtili isim tamlaması* (B'liİT), *belirtisiz isim tamlaması* (B' sizİT), *zincirleme isim tamlaması* (ZİT), *Farsça isim tamlaması* (FİT), *Arapça isim tamlaması* (AİT), *ayrılma öbeği* (AÖ), *belirtme öbeği* (BÖ), *ilgi öbeği* (İÖ), *iyelik öbeği* (İyÖ), *kalma öbeği* (KÖ), *yönelme öbeği* (YnÖ), *iki durumlu öbek* (İDÖ), *denkleştirme öbeği* (DnÖ), *-li ekli öbek* (IIEÖ), *isim-fil öbeği* (İFÖ), *sıfat-fil öbeği* (SFÖ), *zarf-fil öbeği* (ZFÖ), *bağ-fil öbeği* (BFÖ) ve *şart-fil öbeği* (ŞFÖ).

İster ekle ister kelimeyle kurulmuş olsun, bütün bu kelime öbekleri bir cümle unsurunun açıklayıcısı olarak kullanıldığında *saplama öbeği* (SpİÖ) adını alır.

Yabancı dil kurallarına göre oluşturulmuş dizgeler de Türkçe cümle yapısı içinde cümlenin ögesi olarak kullanılırsa tüm bu yabancı yapılar için *iktibas öbeği* (İkÖ) terimi kullanılmalıdır.

Türkçede kelime öbeklerinin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Bir kelime öbeği, bir yardımcı ögenin -yönetilen- bir temel ögeden -yöneten- önce gelmesi [*bir / dal*], [*usta / eller*]; iki temel ögenin aralarına bir yardımcı öge alması [*kolsuz /ve/ yarı çıplak*], [*Leyla /ile/ Mecnun*]; iki temel ögenin yan yana gelmesi [*Mehmet / Akif*], [*hayal / meyal*]; bir temel ögenin bir yardımcı ögeden önce gelmesi [*sabah / a kadar*], [*düş / ecek gibi ol-*], [*Türkiye'yi / de*] ile oluşturulur.

Buna göre tüm kelime grupları şu şekilde sınıflandırılabilir:

A. Yardımcı Öge / Temel Öge Yapısında:

1. **Sıfat Tamlaması:** Sıfat tamlaması, bir ismin niteleyen veya belirteni olan bir sıfatla oluşturduğu anlamsal bütünlüğün adıdır. Bu bütünlükte -doğal olarak- niteleyen veya belirten yardımcı öge, nitelenen veya belirtilen ise temel öge olacaktır: *altın / bilezik*, *kırmızı / kalem*, *basit / söz*, *temiz / masa*, *çamurlu / yol*, *yün / kazak*;

2. **İsim Tamlaması:** İsim tamlaması, bir ismin başka bir yalın veya ilgi ekli isim tarafından tamamlanması ile oluşan kelime öbeğinin adıdır. Bu öbekte de tamlayan yardımcı öge, tamlanan temel öge olacaktır: *altının / gramı*, *kahvenin / telvesi*, *baba / sözüü*, *terzinin / makasıı*, *çalıının / köküü*, *yalancıunun / mumuy*;

3. **İsim-fiil Öbeği:** İsim-fiil öbeği, fiili kelime türü olarak isme dönüştüren isim-fiil eklerinden birini almış fiilimsinin yan cümlelerin yüklemi olması ile oluşturulan dizilerin adıdır. Bu dizilerde -devrik olmamak koşuluyla-yüklemli dizinin hep sonunda bulunur ve bu kelime, temel ögeyi, bu ögeyi tamamlayan diğer ögeler de yardımcı ögeyi oluşturur: *suyu kaynağından / içmek, hızlı hızlı / yürüyüş, kitaba göz ucuyla / bakma, şiiri şairinden / dinlemek, odayı gözden / geçirme, tatlı tatlı / gülüş;*

4. **Sıfat-fiil Öbeği:** Sıfat-fiil öbeği, isim-fiil öbeğinde olduğu gibi fiili kelime türü olarak sıfat, isim veya zamire dönüştüren sıfat-fiil eki almış bir yönetici etrafında oluşmuş söz dizisinin adıdır. Bu öbekte de sıfat-fiilli yüklemli temel, onu tamamlayan ögeler de yardımcı öge konumundadır. Bu öbekte de -devrik olmamak koşuluyla- yüklemli dizinin sonunda bulunur: *şiiri şairinden / dinleyen, odayı / gözden geçiren, suyu kaynağından / içen, hızlı hızlı / yürüdüğü(ünü), kitaba göz ucuyla / bakan, tatlı tatlı / güldüğü(ünü);*

5. **Zarf-fiil Öbeği:** Zarf-fiil öbeği de, diğer fiilimsi öbeklerinde olduğu gibi fiili kelime türü olarak zarfa dönüştüren zarf-fiil eki almış fiilimsinin yöneticiliği etrafında oluşturulan söz diziminin adıdır. Bu dizilişte de yüklemli temel öge olarak dizimin sonunda bulunur. Onu tamamlayan yardımcı unsurlar da vurgu derecesine göre ondan önce sıralanır: *şiiri şairinden / dinleyerek, odayı / gözden geçirinçe, suyu kaynağından / içince, hızlı hızlı / yürür yürürmez, kitaba göz ucuyla / bakıp, tatlı tatlı / gülerek;*

6. **Şart-fiil Öbeği:** Şart-fiil öbeği, -sA ekinin fiili yükleme dönüştürmek amacıyla değil de kelime türü olarak fiili zarfa dönüştürmek amacıyla kullanılması sonucunda -sA ekli fiilimsinin yöneticiliğinde oluşan dizinin adıdır. Bu dizide de fiilimsi temel ögedir ve dizinin yöneticisidir. Ondandır önce gelecek onu tamamlayan ögeler de yardımcı unsurlardır: *şiiri şairinden / dinlerse, odayı / gözden geçirirse, suyu kaynağından / içerse, hızlı hızlı / yürümüşse, kitabı dikkatle / okursa, tatlı tatlı / gülüyorsa;*

7. **Ayrılma Öbeği:** Ayrılma öbeği, -dAn eki almış bir ismin başka bir isimle oluşturduğu anlamsal bütünlüğün adıdır. Bu kelime öbeğinde de önce gelen kelime kendinden sonraki sözcüğün anlam alanına bir sınırlandırma getirir. Asıl aktarılmak istenen anlam ikinci isim unsuru üzerindedir. Dolayısıyla, birinci kelime yardımcı, ikinci kelime temel unsur konumundadır: *kendinden / emin, içten / pazarlık, bin yıldan / uzun, gözden / irak;*

8. **Belirtme Öbeği:** Belirtme öbeği, -I kurucu ekini almış olan bir ismin ikinci bir isimle oluşturduğu birliğin adıdır. Bu birlikte de asıl anlam ikinci ismin kavram alanı ile ilgilidir. Dolayısıyla, bu birinci kelime yardımcı, ikinci kelime asıl unsur olarak yer almaktadır: *kitabı / ithaf, kitabı / tetkik, okulı / teftiş;*

9. **İlgi Öbeği:** İlgi öbeği, -In / -nIn kurucu ekini almış bir isim unsuru ile başka bir isim unsurunun meydana getirdiği kelime öbeğidir. Bu öbek

-aslında- belirtili isim tamlamasında iyelik ekinin eksiltilmesi sonucu ortaya çıkan bir öbek olduğu için temel ve yardımcı unsur için söylenecekler isim tamlaması için de geçerlidir. Yani, birinci kelime tamlayan olarak yardımcı ögeyi, ikinci kelime de tamlanan olarak temel ögeyi oluşturmaktadır: *Ali'nin / oğlan, onların / çocuk, bizim / çocuk, Veli Dayı'nın / oğlan, sizin / kız;*

10. İyelik Öbeği: İyelik öbeği, **-(I)m, -(I)n, -I / -sİ, -(I)mİz, -(I)nİz, -IArI** kurucu eklerinden birini almış bir ismin başka bir isme bağlanması ve onu anlam alanı olarak sınırlandırması ile oluşur. Bu öbekte de birinci kelime yardımcı, ikinci kelime temel unsurdur: *aklı / kısa, karnı / tok, eli / sıkı, saçı / uzun, kafası / kalın, sırtı / pek;*

11. Kalma Öbeği: Kalma öbeği, **-DA** ekinin kuruculuğu ile iki ismin birleştirildiği bir kelime öbeğidir. Bu öbekte de, birinci kelime, yardımcı; ikinci kelime, temel unsurdur: *arada / bir, işinde / usta, beşte / bir, pahada / ağır, haf-tada / bir, yükte / hafif;*

12. Yönelme Öbeği: Yönelme öbeği, **-(y)A** ekli bir ismin başka bir ismi tamamlaması ile oluşan kelime öbeğidir. Diğer kısaltma öbeklerinde olduğu gibi bu öbekte de yardımcı unsur birinci kelimeden, temel unsur da ikinci kelimeden oluşmaktadır: *aslına / uygun, düşmana / inat, başına / buyruk, Mehlika Sultan / 'a âşık, beline / kuvvet;*

13. Eksiz İsim Tamlaması: Eksiz isim tamlaması, belirtili isim tamlamasından tamlayandan ilgi, tamlanandan da iyelik ekinin eksiltilmesi sonucu oluşturulan öbeğin adıdır. Bu öbekte de isim tamlaması gibi birinci kelime ikinci sözcüğün betimleyicisi -yani, yardımcı- olduğu için yardımcı; ikinci kelime de temel ögeyi meydana getirir: *Ataç / Sokak, Karanfil / Sokak, Dedeman / Otel, Türk / budun, Kömür / Tag, Ötügen / Yıt;*

14. Zarf Öbeği: Zarf öbeği, zarf görevinde bir sözcüğün başka bir zarf, sıfat veya ismi sınırlandırıcı olarak kullanılması ile [zarf / zarf], [zarf / sıfat] ve [zarf / isim] yapısında ortaya çıkan birleşimlerinin adıdır. Bu öbekte de zarf görevindeki birinci kelime yardımcı unsuru, isim, zarf veya sıfat görevinde kullanılabilen ikinci kelime de temel unsuru oluşturur: *daha / kötü, en / kıymetli, daha / güzel, en / ulu, en / küçük, sadece / Ahmet;*

15. Fiil Öbeği (Deyim): Fiil öbeği, yabancı bir ismin Türkçe söz diziminde yüklem veya yüklemsi olmasını sağlamak amacıyla bir yardımcı fiil ile birleşmesi; bir asıl fiilin kip anlamı yüklenmesi için bir öncül ekle yardımcı fiile dönüştürülmüş başka bir yardımcı fiille birleşmesi ve fiillerin gerçekleştirilme anında öznenin davranış edimlerini de yansıtacak şekilde bağlamının metin dışına çıkmasını sağlamak amacıyla mecazi bir ismin yine mecazi bir asıl fiille birleşmesi yoluyla üç değişik şekilde yapılan kelime öbeğidir.

Bu öbeklerin yardımcı fiille kurulan ilk iki şeklinde birinci kelimeler asıl unsuru; ikinci kelimeler ise yardımcı unsuru oluşturmaktadır; ancak, mecazi

isim ve mecazi asıl fiil ile kurulan üçüncü tarz fiil öbeğinde -deyimse fiil öbeklerinde- ise birinci kelime yardımcı, ikinci kelime asıl ögeyi meydana getirmektedir: *gönül / ver-, öne / çık-, kol / gez-, sözünde / dur-, küplere / bin-, yol / al-*

B. Temel Öge / Yardımcı Öge Yapısında:

1. Çekim Edatı Öbeği: Çekim edatı öbeği, bir ismin başka bir isim, fiil veya fiilimsinin çeşitli anlam ilgisi kurmaya yarayan sözlük anlamlı edatlarla anlamsal bir bütünlük oluşması ile ortaya çıkar. Sözlük anlamlı bir kelime ile dilbilgisel anlamlı bir sözcüğün yan yana kullanımında ikinci unsur sürekli yardımcı ögedir; çünkü, dizimbirimlerin cümlede var olmaları sözlükbirimler sayesinde gerçekleşebilmektedir: *akşam / a kadar, kömür / gibi, buğün / e dek, Hasan / için, diün / den beri, sabah / tan beri;*

2. Pekiştirme Edatı Öbeği: Pekiştirme edatı öbeği, bir pekiştirme edatının başka bir isim, sıfat veya zarftan sonra gelerek onları çeşitli anlam ilgileriyle pekiştirmesi sonucu ortaya çıkan kelime öbeğinin adıdır. Bu öbekte pekiştirilen temel öge önce, pekiştiren pekiştirme edatı sonra gelir. Dolayısıyla, bu öbekte birinci kelime temel ögeyi, ikinci kelime yardımcı ögeyi oluşturmaktadır: *Ahmet / de [geldi.], Hasan / bile, çok / da [mağrur olma!], sen / dahi, yüksek ihtisas / ise;*

3. Ünlem Edatı Öbeği: Ünlem edatı öbeği, bir ünlemin bir isim veya zamir ile bütünlüştüğü dizimin adıdır. Bu öbek, tüm öbeklerin aksine sözlükbirimsel kelimelerin yanında dilbilgisel sözcüğün temel öge olarak yer aldığı tek öbektir; sözlük anlamlı kelimelerin dilbilgisel anlamlı kelimelerle kurduğu kelime öbeklerinin tümünde dilbilgisel kelimeler yardımcı unsur olarak sözlüksel kelimelerin tamamlayıcısı olarak kullanılmaktadır. Bu öbekte ise durum tam tersine işlemekte ve dil bilgisel kelime olan ünlem, isim veya zamir tarafından tamamlayıcı olarak kullanılmaktadır. Yani, ünlem temel ögeyi, onu anlamsal açıdan tamamlayan isim veya zamir yardımcı ögeyi oluşturmaktadır: *A / canım, be / kardeş, ey / Türk gençliği, ey / nazlı hilal, ya / Ali, ya / Hasan;*

4. Unvan Öbeği: Unvan öbeği, Temel öge konumundaki birinci özel ismin onu betimleyici bir saygı veya akrabalık bildiren başka bir isimle anlamsal bir bütünlük oluşturduğu öbeğin adıdır. Bu öbekte, ikinci kelime, birinci sözcüğün anlam alanını desteklemek -yani, onu tamamlamak- amacıyla kullanılır. Dolayısıyla, birinci kelime temel ögeyi, ikinci kelime yardımcı ögeyi meydana getirmektedir: *Ahmet / Ağa, Hatice / teyze, Cemal / Emmi, Osman / Çavuş, Kemal / Bey, Veli / Efendi;*

5. Fiil Öbeği: Fiil öbeği, yabancı bir ismin Türkçe sözdiziminde yüklem veya yüklemli olmasını sağlamak amacıyla bir yardımcı fiil ile birleşmesi; bir asıl fiilin kip anlamı yüklenmesi için bir öncül ekle yardımcı fiile dönüştürülmüş başka bir yardımcı fiile birleşmesi ve fiillerin gerçekleştirilme

anında öznenin davranış edimlerini de yansıtacak şekilde bağlamının metin dışına çıkmasını sağlamak amacıyla mecazi bir ismin yine mecazi bir asıl fiille birleşmesi yoluyla üç değişik şekilde yapılan söz dizimidir. Bu öbeklerin yardımcı fiille kurulan ilk iki şeklinde birinci kelimeler asıl unsur; ikinci kelimeler ise yardımcı unsur oluşturmaktadır. Deyim anlamlı üçüncü tip fiil öbeğinde ise birinci kelime yardımcı, ikinci kelime asıl ögeyi meydana getirmektedir: *arz / et-, rica / et-, bak / ıp dur-, sark / ıver-, hiss / et-, terk / et-, diiş / eyaz-, sabr / eylemiş bulun-, nakl / et-, zerk / et-, koş / up dur-, yaz / abil-*

C. Temel Öge / Temel Öge Yapısında:

1. Tekrar Öbeği: Tekrar öbeği, üç değişik yapı ile oluşturulmaktadır. Birincisi, söz varlığında bulunan [-aşağı / yukarı]- kelimelerin veya her ikisi de söz varlığında bulunmayan kuralsız uydurma kelimelerin [-mırın / kırın]-art arda getirilmesi yoluyla yapılandır. İkincisi, ünlü ile başlayan bir sözcüğün başına 'm' sesi ilave edilmiş veya ünsüzle başlayan bir sözcüğün ünsüzünün 'm' sesi ile değiştirilmiş kurallı uydurma sözcüğün ikinci kelime olarak kullanılması yoluyla elde edilir. Üçüncüsü, bir sözcüğün ilk ünsüz ve ünlüsünün alınarak üzerine 'm, p, r, s' seslerinden birinin ilave edilmesi ile elde edilen kurallı uydurma sözcüğün birinci birleşen olarak kullanılması sonucunda elde edilir. Her üç yapıda da birleşenler bir birini tamamlamaz. Aynı ve eş değerde anlam alanlarının birleşimi ile kelimele ifade edilmek istenen anlama kavram genişliği kazandır. Dolayısıyla, bu kelime öbeğinde birleşenlerin her ikisi de temel ögedir: *abur / cubur, adam / madam, bem / beyaz, ince / ince, kalem / malem, mos / mor, iyi / kötü, su / mu, sap / sarı;*

2. Özel İsim Öbeği: Özel isim öbeği, birden fazla sözcüğün bir kişi veya varlığı karşılaması amacıyla birlik oluşturmasının adıdır. Bu öbekte birleşenlerin anlam alanlarının kendi gösterilenleri ile ilgili olmadığı gibi birbirinin anlam alanları ile de ilişkileri yoktur. Aralarındaki anlamsal bağ, karşılıklıları kişi ve varlığı karşılamaktan başka bir şey değildir. Dolayısıyla, bir kişiyi temsil etmeye yarayan kelimelerin oluşturduğu birlikte her kelime birbirini tamamlama özelliğine sahip olmadığı için temel ögedir: *Ahmet / Mithat, Halide Edip / Adıvar, Beşir / Alvazoğlu, Mehmet / Kaplan, Faruk Nafiz / Çamlıbel, Mehmet Akif / Ersoy;*

3. Yineleme Öbeği: Yineleme öbeği, cümle ögesi konumuna ulaşmış bir sözcüğün ikinci kez söylenmesi ile ortaya çıkan öbektir. Tekrar öbeğinden farkı, kelimelerin birleşerek cümle ögesi oluşturma amacının olmaması; zaten oluşmuş bir cümle ögesinin pekiştirme amaçlı ikinci kez söylenmesidir. Bu nedenle, bu öbekler birbirinden uzak düşebilmekte ve yinelenen kelimelerin arasına başka cümle tamamlayıcıları da girebilmektedir. Bu öbekte de her iki kelime temel unsurdur; birleşim içinde yardımcı unsur bulunmamaktadır: *ah / babacığım / ah, seni / gerek seni, vah / kardeşim / vah, sana / derim / sana, gitmek / gözlerinde gitmek, yuh / yuh;*

4. **Sayı Öbeği:** Sayı öbeği, iki sayı isminin toplanması yoluyla yeni bir sayı ismini oluşturması amacıyla kurgulanan kelime öbekleridir. Bu kelime öbeği, iki sayı isminin birbiriyle çarpılması yoluyla yeni bir sayı ismini oluşturması amacıyla kurgulanan ve sıfat tamlaması sınıfında yer alan kelime öbekleri ile karıştırılmamalıdır. Sayı öbeğinde birleşimi oluşturan her iki kelime de temel ögedir: *altmış / yedi, otuz / iki, doksan / üç, seksen / sekiz, kırk / dört, yüz / yedi*;

5. **İki Durumlu Öbek:** İki durumlu öbek, -Dan ekli birinci isim unsuru ile -A eki almış ikinci isim unsurunun oluşturduğu anlamsal bütünlüğün adıdır. Bu öbekte de birleşenlerden biri diğerini tamamlayan konumunda değildir. Bu nedenle, her iki birleşen de temel unsurdur: *ağızdan / ağıza, köyden / kente, baştan / başa, taştan / taş, dilden / dile, yediden / yetmiş*;

6. **-II Ekli Öbek:** -II ekli öbek, iki ismin birbirinin anlamsal alanları ile cümle bağlamında bir ilişkileri yokken ikinci ismin üzerine getirilen -II ekinin kuruculuğu ile ortaya çıkan anlamsal bütünlüğü temsil eden kelime öbeğidir. Bu kelime öbeğinde de her iki birleşen birleşime temel unsur olarak katılmaktadır: *aşk / konulu, Doğu ve Batı / kaynaklı, İsmail / adlı*;

7. **Denkleştirme Öbeği:** Denkleştirme öbeği, birbirine denk ve gerçeklikleri birbirinden farklı aynı kelimelerin ikinci sözcüğe getirilen -A ekinin kuruculuğu ile öbeleştirilmesi sonucunda ortaya çıkar. Bu öbekte, her iki birleşen de temel unsurdur: *baş / başa, omuz / omuza, diz / dize, sırt / sırtta, göz / göze, yan / yana*;

8. **Bağ-fiil Öbeği:** Bağ-fiil öbeği, zarf-fiil ve kiplik olarak değil; de, kendinden sonraki fiilimsinin eki yanında 've' bağlacını temsil eden bağ-fiil eki ile iki fiilimsinin birleştirilmesi sonucunda ortaya çıkan bir kelime öbeğidir. Bu öbekte de her iki birleşen de temel ögedir: *ağlayıp sızlayan, gelip giden*;

D. Temel Öge / Yardımcı Öge / Temel Öge Yapısında:

1. **Bağlama Edatı Öbeği:** Bağlama edatı öbeği, en az iki eş değer ve eş görevdeki ögenin tek veya tekrarlanarak kullanılabilen bağlaçlar sayesinde bir cümle ögesi oluşturacak şekilde birbirine bağlanması sonucu oluşturulan kelime öbeğidir. Bağlaçlar haricinde birleşen ögelerin temel öge olduğu bu kelime öbeğinin tek özelliği, kelime öbekleri içinde en az üç ögeden oluşan tek kelime öbeği olmasıdır. Bu öbekte kullanılan bağlaçlar yardımcı unsuru, bağlanan tüm birleşenler de temel ögeyi oluşturur: *Ahmet / ile / Mehmet, / ne / Ali / ne de / Mehmet, / hem / sen / hem / ben, Mai / ve / Siyah, kaza / ve / kader, sinirli / ve / inatçı*.

• Yardımcı ögenin önce geldiği ekle kurulan kelime öbeklerinde sıralama değişebilir. Bu durumda kuralsız kelime öbeği ortaya çıkar: "[Yıllarca koştuğum hevesin / ardını] bıraktım." yerine "Bıraktım [ardını / yıllarca koştuğum hevesin]." kullanımı gibi. Eksiz yapılan kelime öbeklerinde ise sıra değiştirilemez ve birleşenlerin arasına başka biçimbirim giremez.

• Devrik yapı oluşturmaya açık olan kelime öbeklerinde yardımcı unsur ile temel unsur arasına öbek dışı biçimbirimler de girer.

• Bir kelime öbeği, -arasöz olarak kullanılan öbekler hariç olmak üzere-ya ek ya da kelime yoluyla oluşturulur.

Buna göre Tüm kelime öbekleri şu şekilde gruplandırılabilir:

A. Kelimeyle Kurulan Kelime Öbekleri: 1. *Sıfat Tamlaması*, 2. *Eksiz İsim Tamlaması*, 3. *Zarf Öbeği*, 4. *Fiil Öbeği*, 5. *Çekim Edatı Öbeği*, 5. *Pekiştirme Edatı Öbeği*, 6. *Ünlem Edatı Öbeği*, 7. *Unvan Öbeği*, 8. *Tekrar Öbeği*, 9. *Özel İsim Öbeği*, 10. *Yineleme Öbeği*, 11. *Sayı Öbeği*, 12. *Bağlama Edatı Öbeği*

B. Kurucu Ekle Kurulan Kelime Öbekleri: 1. *İsim Tamlaması*, 2. *İsim-fiil Öbeği*, 3. *Sıfat-fiil Öbeği*, 4. *Zarf-fiil Öbeği*, 5. *Şart-fiil Öbeği*, 6. *Ayrılma Öbeği*, 7. *Belirtme Öbeği*, 8. *İlgi Öbeği*, 9. *İyelik Öbeği*, 10. *Kalma Öbeği*, 11. *Yönelme Öbeği*, 12. *İki Durumlu Öbek*, 13. *-İl Ekli Öbek*, 12. *Denkleştirme Öbeği*, 13. *Bağ-fi Öbeği*.

• Bir kelime öbeği, bir bütün olarak kelime türlerinden herhangi birinin yerine kullanılabilir. Yeri ve yapısına göre *isim*, *sıfat*, *fiil* vb. herhangi bir kelime türünü temsil eder. Yani, bir kelime öbeği, sözdizimi içinde, kelime gibidir. Kelime öbeklerine bu açıdan *öbek-kelime* de denebilir;

• Bir kelime öbeğinde yardımcı ve temel öge, tek kelimedenden oluşabileceği gibi birer kelime öbeğinden de meydana gelebilir.

Kelime öbekleri bir tablo ile şöyle gösterilebilir:

1. KELİME ÖBEKLERİ

1.1. KELİMEYLE KURULAN ÖBEKLER

- 1.1.1. BAĞLAMA EDATI ÖBEĞİ
- 1.1.2. ÇEKİM EDATI ÖBEĞİ
- 1.1.3. ÜNLEM EDATI ÖBEĞİ
- 1.1.4. PEKİŞTİRME EDATI ÖBEĞİ
- 1.1.5. EKSİZ İSİM TAMLAMASI
- 1.1.6. FİİL ÖBEĞİ
  - 1.1.6.1. Bir Yardımcı Fiil İle Kurulan Fiil Öbekleri
  - 1.1.6.1.1. Yabancı İsim / Yardımcı Fiil Yapısında
  - 1.1.6.1.2. Fiil / Kiplik Eki + Fiil (Yardımcı) Yapısında
  - 1.1.6.2. Asıl Fiil İle Kurulan Fiil Öbekleri
- 1.1.7. ÖZEL İSİM ÖBEĞİ
- 1.1.8. UNVAN ÖBEĞİ
- 1.1.9. SAYI ÖBEĞİ
- 1.1.10. SIFAT TAMLAMASI
  - 1.1.10.1. Farsça Sifat Tamlamaları
  - 1.1.10.2. Arapça Sifat Tamlamaları
- 1.1.11. TEKRAR ÖBEĞİ
  - 1.1.11.1. Aynen Tekrar Öbeği
  - 1.1.11.2. Yakın Anlamlı Tekrar Öbeği
  - 1.1.11.3. Zıt Anlamlı Tekrar Öbeği
  - 1.1.11.4. Farsça /be, â, ender/ ile Yapılan Tekrar Öbekleri
  - 1.1.11.5. Sayılı Tekrar Öbeği
  - 1.1.11.6. Edatlı Tekrar Öbeği
  - 1.1.11.7. Bir Kelimesi Anlamlı Tekrar Öbeği
  - 1.1.11.8. İlâveli Tekrar Öbeği
    - 1.1.11.8.1. 'M' İlâveli Tekrar
    - 1.1.11.8.2. Hece İlâveli Tekrar
- 1.1.12. ZARF ÖBEĞİ
- 1.1.13. YINELEME ÖBEĞİ

1.2. EKLE KURULAN ÖBEKLER

- 1.2.1. İSİM TAMLAMASI
  - 1.2.1.1. Belirtili İsim Tamlaması
  - 1.2.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması
  - 1.2.1.3. Zincirleme İsim Tamlaması
  - 1.2.1.4. Farsça İsim Tamlaması
  - 1.2.1.5. Arapça İsim Tamlaması
- 1.2.2. AYRILMA ÖBEĞİ
- 1.2.3. BELİRTME ÖBEĞİ
- 1.2.4. İLGI ÖBEĞİ
- 1.2.5. İYELİK ÖBEĞİ
- 1.2.6. KALMA ÖBEĞİ
- 1.2.7. YÖNELME ÖBEĞİ
- 1.2.8. İKİ DURUMLU ÖBEK
- 1.2.9. DENKLEŞTİRME ÖBEĞİ
- 1.2.10. -İİ EKLI ÖBEK
- 1.2.11. YÜKLEMSİ ÖBEKLERİ
  - 1.2.11.1. İsim-fiil Öbeği
  - 1.2.11.2. Sıfat-fiil Öbeği
  - 1.2.11.3. Zarf-fiil Öbeği
  - 1.2.11.4. Şart-fiil Öbeği
- 1.2.12. BAĞ-FİİL ÖBEĞİ

1.3. DİĞER KELİME ÖBEKLERİ

- 1.3.1. İKTİBAS ÖBEĞİ
- 1.3.2. SAPLAMA ÖBEĞİ

1.1. KELİMEYLE KURULAN ÖBEKLER

Bu tür kelime öbekleri, iki veya daha fazla kelimenin içerdiği anlamdan dolayı yan yana gelmesiyle oluşmaktadır.

Bu sınıfta yer alan öbekleri adlandırmak için kullanılan *kelimeyle kurulan öbekler* terimi, bu öbeklerin hiçbir şekilde ek içermeyeceği anlamında değil; bu öbeklerin oluşumunda öbek kuran -kurucu- bir ekin bulunmayacağı anlamını aktarmak için kullanılmıştır.

Kelime öbeği yapısı içinde öz işlevinden uzaklaşmış değişik ek ve anlamından boşanmış kelimeler de [*vaz geç-er gibi ol-*] bulunabilir; ama, kelime birleştirmede bu ek ve kelimelerin etkisi yoktur. Bu örnekte ne -Ar eki, asıl işlevi olan geniş zaman anlamıyla ne de *gibi* edatı, benzerlik bildiren çekim edatı işleviyle kullanılmıştır. Her ikisi de vaz geç- filline *neredeyse, hemen hemen* anlamında zarf ilgisini değişik bir yapıyla yüklemek için kullanılmıştır.

Bu yapılar içinde var olan ekler, asıl dilbilgisel işlevleriyle kullanılmakta; öbeğin içinde öbek oluşturan kelimenin bir parçası olarak kalıplaşmış biçimde bulunmaktadır. Örneğin, "*Sabaha kadar çalıştım.*" cümlesindeki [*sabah / a kadar*] çekim edatı öbeği içinde -A eki bulunmasına rağmen "*Ağaca çıktım.*" cümlesindeki gibi asıl işleviyle kullanılmamıştır. Çekim edatı olan *kadar* ile kalıplaşmıştır. Bu nedenle bazı dilbilim çalışmaları bu tür edatları -e doğru (Aksan ve diğerleri, *Sözcük Türleri*, TDK Yayınları, Ankara 1983, s.134.) şeklinde göstermektedir.

1.1.1. BAĞLAMA EDATI ÖBEĞİ

BEÖ	TEMEL ÖGE / BE / TEMEL ÖGE
-----	----------------------------

Bağlama edatlarıyla birbirine bağlanmış iki veya daha fazla cümleden küçük biçimbirimsel birleşenin oluşturduğu kelime öbeğidir.

Eskilerin *terkib-i atfi* diye isimlendirdikleri bu öbek için *bağlaç grubu*, *bağlama öbeği*, *bağlam öbeği*, *bağlaç öbeği* gibi terimler de kullanılmıştır.

Bağlama edatı *ve*, *veya*, *ile*, *fakat*, *zira* vb. birbiriyle eş değerde iki biçimbirimin arasında bulunur: [*Mai /ve/ Siyah*], [*Ahmet /ile/ Mehmet*], [*kaza /ve/ kader*]; [*hem/ sen /hem/ ben*], [*ne/ Ali /ne de/ Mehmet*] örneklerinde olduğu gibi.

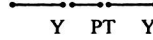
Yardımcı veya temel ögesi içinde ikiden fazla birleşeni bulunan bir bağlama edatı öbeğinde bağlama edatı *ve*, son iki biçimbirimin arasında yer alır. Bağlaçtan önceki birleşenler virgül ile sıralanır: "[*Ufak, tefek, sinirli /ve/ inatçı*] bir adamdı." gibi.

Ne ... ne ... , hem ... hem ... gibi tekrarlanan bağlama edatları, isim unsu-

runun hem başında hem de sonunda bulunabilir: “[/Ne/ *sevinç* /ne/ *üzüntü*] veriyor.”, “[*Üzüntü* /de/ *sevinç* /de/] vermiyor.”, “[/gerek/ *böyle* /gerekse/ *şöyle*]” gibi.

Bu öbekte her iki birleşen de bir kelime öbeği olabilir: “[*İçeri girmek* /ve/ *“Niçin bekliyorum?” diye sormak*] *istedi.*” gibi.

Cümleyi başka bir cümleye bağlayan veya cümle başında kullanılan bağlama edatları sözdizimsel açıdan *pekiştirme tümleci* olarak değerlendirileceği için bağlama edatı öbeği oluşturamaz: *Geldi [ve] gitti.*

Bağlama edatı öbeğini oluşturan bağlama edatları, sadece isim, sıfat ve zarfları birbirine bağlar. Bu nedenle, bu kelime öbeği cümle içinde *isim, sıfat ve zarf* görevinde kullanılır.

Bu kelime öbeğinde bağlaçtan önce ve sonra hiçbir noktalama işareti kullanılmaz. Birinci birleşen veya ikinci birleşende sıralanan öğeler varsa sadece onların aralarında virgül veya sıralanan farklı grup ayırıcısı olarak noktalı virgül işareti kullanılır.

1.1.2. ÇEKİM EDATI ÖBEĞİ

ÇEÖ	İSİM / ÇEKİM EDATI
-----	--------------------

Bir isim unsuru ile bir çekim edatından kurulan kelime öbeğidir: [*gördüğün / gibi*], [*bugün / e kadar*], [*sabah / a dek*] gibi.

Bu öbekte isim unsuru başta; edatın türüne göre eksiz -basit çekim edatı- veya ekli -birleşik çekim edatı- olan çekim edatı *ile, için, -a kadar, -a göre, -a rağmen* vb. sonda bulunur: “Kanun [*su / gibi*] aktı, [*Duvara çarptığı / gibi*] yuvarlandı; [*Sabah / a kadar*] bekledi, Bu iş [*kıyamet / e dek*] sürer, [*Yarın geri vermek / üzere*] bana on bin lira verir misin?”, [*Sabah / tan beri*] seni bekliyorum.” gibi.

Yukarıda verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi çekim edatları, isim unsuruna -(y)A ve -DAn ekleri getirilerek de elde edilebilir. Bu tür çekim edatları birleşik çekim edatıdır ve öbek içinde temel öge ve yardımcı öge ayrımında kullandığımız yatay çizgi ekten önce çekilir. Yani, ek çekim edatı ile bir düşünülür ve ek ile çekim edatı ayrı yazılır: [*sabah / a kadar*] örneğinde olduğu gibi.

Basit çekim edatları, zamir veya sıfat-fil eki almış fiilimsi üzerine gelecekken isimden kaynaştırıcı bir ses veya ses öbeği (-i/-i, -u/-ü; -m/-in, -ün/-ün) isteyebilir. Bu ses veya ses öbeği yapısal veya sözdizimsel bir işlev içermez.

Varlığı daha çok sesbilgisel bir değer taşır. Cümle bağlamında kullanımı, zamir veya sıfat-fiil ile çekim edatının birleşimini kolaylaştırmak içindir. Bu açıdan aynı anlam hem ekli hem eksiz şekliyle de verilebilir: [*sen / gibi = sen / in gibi*].

Tek başına cümle içinde kullanıldığı zaman kelime türü olarak genellikle zarf diye tanımlanan kelimeler, öndeki kelimedeki bir öncül ekle kalıplaşarak çekim edatına dönüşebilir. Bu durumda, isim soylu kelimele birleşen ek, kesinlikle edatın yapısal bir parçasıdır; zira, eksiz hâliyle kelime tek başına zarf veya isimdir. "*Bu konuyu sonra görüşürüz.*" cümlesindeki *sonra* zarfı yüklem sınırlandırıcısı olarak değil de zarfın edata dönüştürücüsü olarak kullanılacağı zaman *-A* ve *-DAn* hâli öncül eklerinden birini alır. Bu ek ile birleşimin sonucunda yeni bir kelime türü elde edilmiş olur. Bu yeni kelime türü, çekim edatıdır: "*Bu konuyu [ders / ten sonra] görüşürüz.*". Netice itibarıyla, bu öbekte isim *ders* ve çekim edatı *-den sonra* olmak üzere iki birleşen vardır. İkinci birleşen, öncül bir ekle birleştiği için *birleşik çekim edatı* ortaya çıkar.

Bu öbekte, isim unsuru, bir kelime öbeği olabilir. "[*Kara günlerin biteceği gün / e kadar*] sabırla bekleyeceğim, seni." cümlesinde olduğu gibi.

Bu öbekte de isim unsuru sıralı olabilir: "[*Bir tabak ve bir çömlük / için*] bu kadar sıkıntıya değmez." gibi.

Bu kelime öbeği *zarf, sıfat* ve *bağlaç* görevinde kullanılabilir.

Bu kelime öbeğinde sıralanan birleşenler arasında virgül veya sıralanan farklı gruplar arasındaki birleşenler arasında ise noktalı virgül kullanılır. Başka bir noktalamaya işareti kullanılmaz.

1.1.3. ÜNLEM EDATI ÖBEĞİ

ÜEÖ	ÜNLEM EDATI / İSİM
	İSİM / ÜNLEM EDATI

Bir ünlem edatı ile bir isim unsurundan kurulan kelime öbeğidir: [*Ey / Türk gençliği!*], [*a / canım!*], [*be / kardeşçığım*], [*vay / efendim!*], [*bre / medet!*] gibi. Bu öbekte ünlem edatı başta, isim unsuru sonda bulunur ve birleşim eksizdir.

Dilimizde Arapça ve Farsça dilbilgisi yapısına göre kullanılan ünlem edatı isim unsurundan sonra gelir: [*Saki / yâ*], [*Nedim / â*] gibi.

Sona gelen isim unsuru bir kelime olabileceği gibi bir kelime öbeği de olabilir: [*Ey / bu topraklar için toprağa düşmüş asker!*] gibi.

Bu öbekte isim unsuru birden fazla olabilir: [*Ey / hanımlar ve beyler!*] gibi.

Cümlelerin sadece başında bulunabilen bu öbekler, cümle içinde cümlelerin kurucusu ve yöneteni olan yüklem istediği zorunlu veya seçimlik bir öge olmadığı için cümle içinde *ünlem* görevinde kullanılır ve *ünlem tümlecini* oluşturur.

Ünlem edatı öbeğinde ünlem ile isim unsuru arasında hiçbir noktalama işareti kullanılmaz; ancak, öbeğin sonunda ya ünlem işareti ya da virgül kullanılır. Ünlem işareti kullanılırsa ilgili olduğu cümle büyük harfle başlatılır.

1.1.4. PEKİŞTİRME EDATI ÖBEĞİ

PEÖ	TEMEL ÖGE / PEKİŞTİRME EDATI
-----	------------------------------

Pekiştirme edatlarıyla kurulan bir kelime öbeğidir. Pekiştirme edatları cümle ögesi ve ondan küçük biçimbirimleri pekiştirmek için kullanılırsa uydu; Cümle veya cümleleri pekiştirmek için kullanılırsa asıl kelime türüdür. Bu bağlamda pekiştirme edatları, uydu kelime olarak cümle ögesi veya ondan küçük biçimbirimleri veya cümlelerin tamamını pekiştirmek için kullanılabilir.

Eğer cümle ögesi veya ondan küçük biçimbirimleri pekiştirmek için kullanılırsa pekiştirme edatı bir kelime öbeği oluşturur. İşte, edatların bu tür kullanımlarıyla ortaya pekiştirme edatı öbeği çıkar. Pekiştirme edatı öbeği, yapı itibarıyla çekim edatı öbeğine benzer ama görev açısından ondan ayrılır: “[*Ahmet / de*] geldi.”, “[*Hasan / bile*] gidecek.”.

Bu kelime öbeğinde birleşim eksizdir. Temel öge, başta; yardımcı öge ise sonda bulunur.

Bu kelime öbeğinde, temel öge ile yardımcı öge arasında hiçbir noktalama işareti kullanılmaz.

Cümlelerin tamamını pekiştiren edatlar pekiştirme tümlecini oluşturacağı için pekiştirme edatı öbeği yapmaz.

1.1.5. EKSİZ İSİM TAMLAMASI

EİT	İSİM / İSİM
-----	-------------

Tamlayan ve tamlanan eki düşürülmüş olan isim tamlaması, eksiz isim tamlaması adını alır: [*Dedeman / Otel*], [*Ataç / Sokak*] gibi.

Tamlanan unsurun neden yapıldığını belirten [*demir / kapı*], [*cam / bardak*], [*meşin / kemer*] gibi tamlamalar isim tamlaması değildir. Türkçede eksiltilen ögenin görevi ya kendinden önceki kelime ya da kendinden önceki kelimenin taşıdığı eke yüklenilmektedir. Örneğin, [*demir / kapı*] öbeği, aslında [*demirden yapılmış / kapı*] öbeğinde eksiltilen '-den yapılmış' yapısının sıfatlık görevi 'demir' kelimesine yüklenmiştir. Dolayısıyla, demir ismi, eksiltilen '-den yapılmış'tan dolayı sığa dönüşmüştür ve [*demir / kapı*] öbeği [*demirden yapılmış / kapı*] yerine kullanılmıştır. 'demirden yapılmış' sıfat olduğu için yerine kullanılan 'demir' de sıfattır; çünkü, birbirinin yerine kullanılabilen yapıların görevleri hep aynı olur; değişmez.

Bazı araştırmacılar, bu tür sıfat tamlamalarına *takısız isim tamlaması* demektedir; ki bu adlandırma, dilbilgisinde *takı* yerine *ek* terimi yaygınlık kazandığı için tutarlı ve doğru bir adlandırma değildir.

Türkçede bu yapı, Eski Türkçede [*Ötüken / Yış*], [*Kömür / Tag*], [*Türk / Budun*] örneklerinde olduğu gibi yaygın bir şekilde kullanılmaktaydı; ancak, günümüzde -[*Dedeman / Otel*], [*Ataç / Sokak*] gibi bazı sokak ve otel isimleri hariç- eksiz kullanılmamaktadır.

Bu öbeğin birleşenlerinin yer değiştirmesi mümkün değildir. Bu öbeğin birleşenlerinin yer değiştirmiş şekilde kullanılması, İngilizce yapının çevirisi durumuna düşer; ki, bu şekilde kullanmak Türkçeye karşı büyük bir duyarlılık anlamına gelir: [*Otel / Dedeman*], [*Talya / Hotel*] gibi.

1.1.6. FİİL ÖBEĞİ

FÖ	YABANCI İSİM / YARDIMCI FİİL	
	ASIL FİİL	[+KİPLİK EKİ] / ASIL FİİL
		YARDIMCI FİİL
TÜRKÇE MECAZİ İSİM / MECAZİ ASIL FİİL (DEYİM)		

Osmanlıcada *fî-i mürekkeb* diye adlandırılan, bir yardımcı fiil veya yardımcı fiil gibi kullanılan öz anlamından boşanmış bir fiilin isim, isim öbeği veya bir fiil şekline eklenmesiyle meydana gelen kelime öbeğidir: [*rica / etmek*], [*redd / etmek*], [*hesap / eylemek*]; [*gel / ivermek*], [*düş / eyazmak*], [*bak / adurmak*]; [*küplere / binmek*], [*öne / çıkmak*] gibi.

Bu kelime öbeğinin olumsuz, yardımcı fiilin olumsuz çekimi ile yapılmaktadır: [*kayb / olmamak*], [*redd / etmemek*]; [*bak / abilmemek*], [*sat / abilmemek*] gibi. Yardımcı fiili *ol-*; *ver-*, ve *gör-* olan fiil öbeklerinde olumsuzluk eki

birinci unsura da gelebilmektedir: [*almamış / ol-*], [*duymamış / ol-*]; [*görme / yiver-*], [*isteme / yegör-*] gibi.

Fiil öbeği için *mürekkeb fiil*, *bileşik fiil*, *bileşik eylem*, *birleşik fiil* ve *birleşik eylem* terimleri kullanılmıştır.

Somut ve soyut adlandırmaların az çok sınırı çizilmiş bir anlam alanı vardır. Bu anlam alanlarını karşılayan gösterenler, cümle içinde bu anlam alanını karşılamak için kullanılır ve diller arasında ödünçleme olarak dolaşabilir. Eylem adları ise zaman ve mekân içinde farklı şekillerde gerçekleştirilme yeteneğine sahip kelimelerdir. Bir başka deyişle, farklı gerçekleşme yetenekleri sayesinde sözdizimsel ifade genişliğine sahiptir. Asıllarını bozmadan ödünçleme olarak kullanılamaz. Bu nedenle, diğer ulusların keşfettiği hareket adlarını Türkçe bir cümlede yüklem yapacağımız zaman bir yardımcı fiille kullanmak durumunda kalırız. Birinci tip fiil öbekleri böyledir: [*arz / etmek*], [*tabi / olmak*] gibi.

Basit ve türemiş asıl fiillerin anlam alanına, öz anlamından öncül ek olarak kullanılan kiplik ekleriyle boşandırılmış ve dolayısıyla yardımcı fiile dönüştürülmüş başka asıl fiillerle genişlik kazandırmak amacıyla da fiil öbeği yapısı kullanılır. İkinci tip fiil öbekleri böyledir: [*bak / akalmak*] (bakmak ama, şaşkınlıkla uzun süre bakmak), [*diş / eyazmak*] (düşme sınırına gelip düşme-mek) gibi.

Üçüncü tip fiil öbeklerinde ise Türkçe çekimli veya çekimsiz bir isim unsuru ile herhangi bir asıl fiil unsuru vardır ve her iki unsur da kendi öz anlamından boşanarak mecazi bir anlam ile zihnimizde bir fiil kavram alanının oluşmasını sağlamaya yarar: [*küplere / binmek*] (Zihnimizde küp ve binmek anlam alanları yoktur. Fazla kızmak anlamını canlandırmaya yarar.), [*öne / çıkmak*] (*ön* ve *çıkma*k birleşenlerinin öz anlamı yine dizgede mevcut değildir. Bu birlikteliğin zihnimizde uyandırdığı anlam [*temayüz / etmek*]'tir.) gibi.

Bu amaçlar doğrultusunda Türkçede fiil öbekleri kendi içinde iki grupta incelenebilir:

1.1.6.1. Bir Yardımcı Fiil ile Kurulan Fiil Öbekleri

1.1.6.1.1. Yabancı İsim / Yardımcı Fiil Yapısında

Bu tür fiil öbeklerinde yabancı isim unsuru başta, yardımcı fiil sonda bulunur. Yardımcı fiil, anlamı üzerinde bulunduran yabancı isim unsurunu fiilleştirir.

Bu öbeği, [*yabancı isim unsuru + yardımcı fiil = fiil öbeği*] şeklinde gösterebiliriz: [*dost / olmak*], [*arz / etmek*], [*kabul / etmek*] gibi.

Bu tip fiil öbeklerinin kuruluşuna, *et-*, *eyle-*, *ol-*, *yap-*, *kıl-*, *bulun-*, *başla-* fiil-

leri yardımcı fiil olarak katılır. Bu yardımcı fiillerden *et-*, *eyle-*, *kul-*, *yap-* fiilleri, kılış tabanlı fiil öbekleri; *ol-* ve *bulun-* fiilleri ise oluş tabanlı fiil öbekleri yapar.

Dilimize ikiz ünsüzünden birini düşürerek girmiş olan *af*, *his*, *ret*, *zan*, *zem* gibi tek heceli birtakım yabancı isimler *etmek*, *eylemek*, *olmak* gibi yardımcı fiillerle birleşirken asıllarına uyararak düşmüş sesi yeniden alır. Yine dilimize bir ünlü türemesi ile girmiş olan *emir*, *hüküm*, *keşif*, *nakil*, *kayıp*, *azil* gibi yabancı isimler *etmek*, *eylemek*, *olmak* gibi yardımcı fiillerle birleşirken Türkçe söyleyişte asıllarına uyararak ikinci hecedeki ünlülerini düşürür.

Birinci birleşeni bu türden bir yabancı isim olan fiil öbekleri *emir* > [*emr* / *olunmak*], *ret* > [*redd* / *etmek*]; *nakil* > [*nakl* / *etmek*], *azil* > [*azl* / *etmek*] örneklerinde olduğu gibi birleşik yazılır.

Bu kelime öbeğinde sıralanan birleşen bulunamayacağı için hiçbir noktalama işareti kullanılamaz.

1.1.6.1.2. Asıl Fiil / [Kiplik Eki + Asıl Fiil = Yardımcı Fiil] Yapısında

Osmanlı dilbilimcileri arasında *efâl-i tasvirîyye* terimi kullanılan bu kelime öbeği için daha sonradan *tasvir fiilleri*, *betimlemeli fiil*, *ulaçlı birleşik eylem*, *ulaçlı birleşik fiil*, *tasvirî fiil* ve *özel bileşik eylemler* terimleri kullanılmıştır.

Bu tür fiil öbeklerinde, iki fiil bulunur. Biri *-a/-e*, *-ı/-i*, *-u/-ü*, *-ıp/-ip*, *-up/-üp* gibi kiplik eklerinden birini veya bu eklerle ayrı işlevde ve bu eklerin yerine kullanılan kip eklerinden birini almış bulunan asıl fiil, ikincisi ise yeterlik bildiren *bil-*; tezlik ve kolaylık bildiren *ver-*; devamlılık ve süreklilik bildiren *dur-*, *git-*, *gel-*, *koy-*, *kal-*; yaklaşma bildiren *yaz-* gibi kiplik işlevindeki öncül eklerle birlikte yardımcı fiile dönüşmüş fiillerdir: [*kal* / *akal-*], [*düş* / *eyaz-*], [*sark* / *ıver-*], [*yaz* / *abil-*], [*dön* / *üp dur-*], [*unut* / *up git-*]; [*gel* / *miş bulun-*] gibi.

Bu tür kelime öbekleri, kelime türü açısından basit ve türemiş fiil gibi kullanılır; ancak, hareket anlamını üzerinde taşıyan asıl fiile zaman ve hareket kavramları açısından yardımcı fiiller yoluyla anlam çeşitliliği katmak için oluşturulur.

Fiil öbeklerinde kip göstergesi ikinci fiilin üzerine gelir; ancak, bu yapıda asıl fiilin üzerine yine kip ekleri de gelebilir. Asıl fiile gelen kip ekleri asıl fiilin gerçekte kipini değil kılınışını -yani, asıl fiilin *başlama*, *sürerlilik* ve *bitiş* ifadesini- gösterir: "*Söylemiş bulundum.*" örneğinde *-mİş* bitmişlik, *-DI* geçmiş zaman; "*Gidecek oldum.*" örneğinde *-AcAk* başlama, *-DI* geçmiş zaman; "*İnanmış göründüm.*" örneğinde *-mİş* bitmişlik, *-DI* geçmiş zaman bildirme işlevile kullanılmıştır.

Asıl fiilin bir kip eki almış olması durumunda yardımcı fiil olarak sadece *ol-* ve *bulun-* fiilleri kullanılır. "*Ocaklar [yakıl / maz ol]du.*", "*Bu sözü bir defa*

[*söyle / miş bulun*]dı.” gibi.

Olmak fiilinin kurduğu fiil öbeklerinde *-miş* kiplik eki, hareketin tamamlanmış olduğunu, *-r* ve *-Ar* kiplik ekleri, hareketin sürekliliğini, *-AcAk* kiplik eki, hareketin niyet hâlinde olduğunu, *-yor* eki, hareketin yakın geçmişte tamamlanmışını veya sürekliliğini bildirmektedir.

Başlamak fiili, sadece üzerine *-A* eki almış, *-mAk* isim-fiilli kelimelerle fiil öbekleri kurar: “[*Koş / maya başla*]dı,” “[*Sor / maya başla*]dı.” gibi.

Bu tip fiil öbekleri de kip ekleriyle çekimlendiği zaman cümle içinde mutlaka yüklem unsuru olarak yer alır. Fiilimsi ekleri ile de zarf, isim ve sıfat görevli dil birliklerini oluşturur.

Bunlardan *-A*, ve *-I* kipliğiyle dönüştürülmüş yardımcı fiillerle yapılmış olan fiil öbekleri birleşik; *-Ip* ve buna benzer işlevde kullanılan kiplik ekleriyle kurulmuş olan fiil öbekleri ise ayrı yazılır: [*yap / abil-*], [*diş / eyaz-*], [*gid / iver-*], [*bak / akal-*]; [*koş / up dur-*], [*gelip / çat-*] gibi.

Bazı fiil öbeklerinin birinci unsuru, bir kiplik eki imiş gibi genellikle kip işlevli eklerden de oluşabilir: “*Su [ak / ar gid]er.*”, “*O buralarda [dolaş / tı dur] du.*” gibi.

Bu tür fiil öbeklerinde yardımcı fiile dönüştürülen *bil-*, eskiden *u-* (muktedir olmak) fiili ile yapılmaktaydı: [*bil / e umak*] (bilebilmek) gibi. Günümüzde bu şekil *bil-* fiili ile yapılmaktadır. Olumsuzu ise yine *u-* yardımcı fiili ile yapılmaktadır. Bu yardımcı fiil, Batı Türkçesinin başlarında ünlü uyumuna bağlı olarak çok şekilli iken Osmanlıcada dar ünlülü *-AmA-*’ya dönüşmüş ve bugün de bu şekilde yapılmaktadır: [*gel / eme-*], [*dişün / eme-*], [*kaç / ama-*] gibi.

Bu tür fiil öbeklerinde asıl fiille *-A* ve *-I* kiplikleriyle yardımcı fiile dönüştürülmüş fiillerle oluşturulan fiil öbeklerinde yardımcı öge ile temel öge bitişik yazılır.

1.1.6.2. Asıl Fiil ile Kurulan Fiil Öbekleri

Çekimli veya çekimsiz bir isim ve yardımcı fiil gibi kullanılan asıl fiille meydana getirilen fiil öbekleridir.

Bu kelime öbeğinde, birleşenlerin anlamca kalıplaşması -deyimleşmesi-esastır. Birleşenler kendi anlamlarında kullanılamayacak derecede mecazi bir anlamla birlikte kalıplaşmışsa *deyim*; birleşenler kendi anlamlarını aktarabilecek şekilde de kullanılabilirse *yarı deyim* adını alır: [*kol / gez-*], [*gönül / ver-*], [*yol / al-*], [*küplere / bin-*], [*sözünde / dur-*]; [*öne / çık-*] gibi.

“*Ben bu işe [gönül / ver]dim.*” cümlesinde *gönül* ve *vermek* kelimeleri, gerçek anlamlarıyla bir araya gelmesi mantıksal olarak mümkün olmayan kelimelerdir. Sözdizimsel birliktelikleri başka bir anlamı ifade etmek içindir ve

bu fiil öbeği *deyimdir*.

“Ahmet arkadaşları içinde çalışkanlığıyla [öne / çık]mıştı.” cümlesinde ise *ön* ve *çıkınak* kelimeleri cümle içinde kendi anlamlarını verecek şekilde de kullanılabileceği için *yarı deyimdir*.

Anlamca kaynaşmış olan bu tür fiil öbeklerinde asıl olan isim unsuru çekim ekleri alabilmektedir: [*kendini / kaybet-*], [*hoşuna / git-*], [*yollara / düş-*], [*gözden / geçir-*] gibi.

Bu tür fiil öbeğini oluşturan yardımcı öge, temel ögeden ayrı yazılır.

Bu tip fiil öbeklerinde hiçbir noktalama işareti kullanılmaz ve her iki birleşen birbirinden ayrı yazılır.

1.1.7. ÖZEL İSİM ÖBEĞİ

ÖiÖ	ÖZEL İSİM / ÖZEL İSİM
-----	-----------------------

Birden fazla yalın veya kalıplaşmış kelimenin bir kişi veya varlık ismi oluşturmasıyla ortaya çıkan kelime öbeğidir: [*Mehmet / Kaplan*], [*Halide Edip / Adıvar*], [*Orhan / Veli*], [*Faruk Nafiz / Çamlıbel*] gibi.

Eskilerin *ism-i mürekkep* diye tanımladıkları bu kelime öbeğini ifade etmek için *mürekkep isim*, *birleşik isim*, *bileşik isim*, *birleşik ad* gibi terimler kullanılmıştır.

Birden fazla kelimedenden oluşan her özel isim, *özel isim öbeğini* meydana getirmez. Örneğin, ‘*Cumhuriyet Üniversitesi*’ bir özel isimdir; ama, yapılışı itibarıyla *belirtisiz isim tanılamasıdır*. Yani, değişik kelime öbekleri özel isim olarak kullanılabilir; ama, özel isim öbeği diyebilmemiz için iki ismin yalın olarak bir varlığı karşılamak üzere yan yana gelmesi şarttır.

Özel ismin unvanı olarak kullanılan ancak özel isme alem olduktan sonra özel ismin başında kullanılmaya başlayan unvan isimleriyle kurulan öbekler de özel isim öbeği olur; çünkü, unvanın cins isim olma özelliği artık kalmamıştır. Bir isme alem olan unvanlar artık bir özel isim gibi görev yürütür: [*Nasrettin / Hoca*] > [*Hoca / Nasrettin*] gibi.

Bu kelime öbeğinde unsurlar sayıca fazla olabilir ve unsurların birleşimi eksiz olarak gerçekleşir.

Bu kelime öbeği, *birleşik kelime* ve *unvan öbeği* ile karıştırılmamalıdır.

Birleşik kelime, birden çok kelimenin yeni bir anlam ifade etmek üzere birleşip kalıplaşmasıyla meydana gelmiş tek bir kavramı gösteren kelimedir: *ayakkabı*, *hanımeli*, *boşboğaz*, *adamakıllı* gibi.

Unvan öbeği ise, özel ismin sonuna unvan ve akrabalık isimlerinin getirilmesiyle kurulur: [*Mehmet / Efendi*], [*Ayşe / teyze*] gibi.

1.1.8. UNVAN ÖBEĞİ

UÖ	ÖZEL İSİM / UNVAN İSMİ
----	------------------------

Bir şahıs, unvan veya akrabalık isminden kurulan kelime öbeğidir: [*Fevziye / Hanım*], [*Veli / Bey*], [*Osman / Çavuş*], [*Mehmet / Efendi*] gibi.

Bu öbekte, şahıs ismi başta unvan ismi ise sonda bulunur ve birleşim eksizdir: [*Perihan / Hanım*], [*Mehmet / Bey*]; [*Ayşe / teyze*] gibi.

Unvan öbeğinde, şahıs ismi özel isim öbeği olabilir: [*Mehmet Akif / Bey*], [*Kazım Karabekir / Paşa*] gibi.

Unvan isimleri özel ismin bir parçası olarak kullanılıyorsa büyük, özel ismi belirtmek ve bir özelliği ile ondan ayırmak için kullanılıyorsa küçük yazılmalıdır: [*Ahmet / Bey*], [*Ali / Onbaşı*], [*Mustafa Kemal / Paşa*]; [*Emin / dayı*] (Emin gerçek dayım), [*Fatma / teyze*] (Fatma, gerçek teyzem) gibi.

1.1.9. SAYI ÖBEĞİ

SÖ	SAYI İSMİ / SAYI İSMİ
----	-----------------------

Birleşimi eksiz olan ve basamak sistemine göre sıralanan sayı isimleri topluluğudur: [*on / iki*], [*yirmi / üç*], [*kırk / beş*] gibi.

Türkçede tek kelimelik sayı isimlerinin dışında *sıfat tamlaması* ve *sayı öbeğinden* de sayı isimleri oluşturulabilmektedir. Türkçe sayı isimlerinin yapısını şu şekilde listeleyebiliriz:

1. *Bir, iki, üç, yirmi, otuz, kırk, yüz, bin* gibi doğrudan doğruya tek kelimelik sayı isimleri.

2. Tek kelimelik sayı isimleri üzerine yine bir sayı ismi getirilerek öbek yapısında yeni bir sayı ismi yapılı: [*on / yedi*], [*yüz / on*], [*beş yüz / kırk beş*] gibi. İşte bu tür sayı isimlerini oluşturan öbek, *sayı öbeğidir*.

3. Tek kelimelik sayı isimlerinin önüne sıfat işlevli yine tek kelimelik sayı isimleri getirilerek *sıfat tamlaması* şeklinde oluşturulur; ki bu tür öbekler, sayı isimleriyle yapılmış *sıfat tamlamasıdır*: [*beş / yüz*], [*yedi / yüz*], [*otuz / milyon*] gibi.

Sayı öbeği ile sayı isimlerinden yapılan sıfat tamlamasını birbirinden ayırmanın yolu, isimler arasındaki matematiksel ilişkiye dikkat etmektir. Sayı öbeğinde iki sayı ismi arasında bir toplama /+ / ilgisine mevcuttur: $10+6 = [on / altı]$ gibi. Sayı isimlerinden yapılan sıfat tamlamasında ise iki sayı ismi arasında bir çarpma /x / ilgisine bulunmaktadır: $100 \times 1000 = [yüz / bin]$ gibi.

Gerek sayı öbeğinden gerekse sıfat tamlamasından oluşan sayı isimleri ayrı yazılır.

1.1.10. SIFAT TAMLAMASI

ST	SIFAT / İSİM
----	--------------

Eskilerin *terkib-i vasfi* terimiyle tanımladıkları, bir ismin kendinden sonra gelen başka bir ismi nitelenmesi veya belirtmesi yoluyla oluşan yüklemsiz söz dizisidir.

Bu kelime öbeği için *sıfat terkibi*, *sıfat takımı*, *sıfat tamlaması*, *takisiz isim tamlaması*, *eksiz isim tamlaması*, *takisiz tümleme*, *takisiz tamlama*, *önad tamlaması*, *san takımı* gibi terimler kullanılmıştır.

Sıfat tamlamasında sıfat olan isim belirtilen veya nitelenen isimden önce, çokluk ve hâl ekleri almadan gelir: [*mavi / elbise*], [*sarı saçlı / çocuk*], [*demir / kapı*] gibi.

Sıfat tamlamalarında nitelenenin anlamı, sıfatın kavramıyla sınırlanır: [*beyaz / keten*] (renk kavramı ile), [*uzun / kavak*] (uzunluk ölçüsü ile) gibi.

Bu tamlamalarda çokluk, çekim ve iyelik ekleri ancak nitelenen isimden sonra gelir: [*yeşil / köşkler*], [*sarp / yollardan*], [*ihtiyar / baban*], [*sadık / dostum*] gibi.

Genellikle sıfat olabilecek kelimeler, sözdizimi içinde genellikle zıtlarıyla tayin edilir: [*büyük/küçük*], [*güzel/çirkin*], [*geniş/dar*] gibi.

Sıfat tamlaması, sıfat-fiillerle de yapılabilir: [*evimin önünden hızla geçen / araba*], [*güler / yüz*], [*divmez / ağrı*], [*tanudık / adam*], [*kesik / saç*], [*düşük / banket*], [*olacak / iş*] gibi.

İsim pek çok isimle belirtiliyor veya niteleniyorsa belirtme sıfatları nitelenen sıfatlarından önce gelir: [*bü / ince, zarif, siyah elbiseli kadın*]; [*sü / dörtgen duvarlı, tek kat, basık, toprak ev*], [*bü / güzel kadın*] gibi.

Özel isimden önce kullanılan unvanlarla kurulan öbekler de sıfat tamlamasıdır. Bu tür sıfat tamlamalarında sıfatlar büyük yazılır: [*Prof. Dr. / Zeynep Korkmaz*]; [*Yüzbaşı / Hasan*] gibi.

Türkçenin Orta Türkçe döneminde başlayan ve Yeni Türkçe döneminin başlarında yaygınlık kazanan Farsça ve Arapça dilbilgisi kurallarının kullanımı, Türkçe cümle yapıları içine Farsça ve Arapça sıfat tamlamalarının da girmesine neden olmuştur ve Türkiye Türkçesi cümle yapıları içinde -nadir de olsa- bu yapılarla karşılaşmamız mümkündür.

Bu yapıları içeren cümlelerin ayrıntılı çözümlemesi için bunların yapılışının da bilinmesi ve adlandırılması gerekmektedir. Bu açıdan, bu tamlamaları da sıfat tamlaması içinde değerlendirebiliriz.

1.1.10.1. Farsça Sıfat Tamlaması (FST)

Farsça sıfat tamlaması, *izafet esresi* almış bir nitelenenin niteleyenden önce getirilmesi şeklinde oluşturulur. İsim tamlaması ile sıfat tamlaması arasında yapı itibarıyla bir fark yoktur; ancak, ikinci unsur isimse *isim tamlaması*, sıfatısa *sıfat tamlaması* olarak adlandırılır.

İzafet esresinden sonra gelen sıfatlarla kurulmuş öbekleri Farsça sıfat tamlaması (FST) olarak diğer öbeklerden ayırmak doğru olacaktır: [*âb-ı / lezîz*] (tatlı su), [*kûh-ı / büleud*] (yüksek dağ), [*pây-i / leng*] (topal ayak) gibi.

1.1.10.2. Arapça Sıfat Tamlaması (AST)

Arapçadaki sıfat tamlaması da Farsça sıfat tamlamasında olduğu gibi *harfî'î-t-tarif* almış bir nitelenenin niteleyenden önce getirilmesi şeklinde oluşturulur. Bu tür tamlamalar, ikinci terimi sıfat olan isim tamlamaları durumundadır. Oluşturulmalarında sıfatın sayı ve cins bakımından isme uymasına dikkat edilir: [*muallimü'l- / hakîm*] (çok bilgili öğretmen), [*Allahü'l- / alîm*] (en iyi bilen Allah) gibi.

Bazen Arapça bir sıfat tamlaması, Türkçe veya Farsça isim tamlamasının tamlayanı da olabilir: [*şevvâlî'l-mükerremîn / gurrası*]; [*gurra-i / şevvâlî'l-mükerrem*] gibi.

1.1.11. TEKRAR ÖBEGİ

	KELİME / KELİME
TÖ	X=[KELİME] / M+ X=[KELİME]
	İLAVE HECE + [M, P, R, S] + [A, IL] / KELİME

Ya [*yavaş / yavaş*], [*aşağı / yukarı*] gibi yakın veya zıt anlamlı aynı cins

iki kelimenin arka arkaya getirilmesi ya [*ağaç / mağaç*] gibi bir kelimenin ilk sesinin öncesine *m* ilave edilerek ya da [*kalem / malem*] gibi ilk sesinin *m* sesiyle değiştirilerek elde edilen kurallı uydurulmuş kelimenin temel alınan kelimedenden sonra söylenmesi ya da [*mos / mor*] gibi bir kelimenin ilk hecesinin üzerine *m, p, r, s* seslerinden birinin ilave edilerek elde edilen kurallı uydurma kelimenin temel alınan kelimedenden önce söylenmesi yoluyla oluşturulan kelime öbekleridir.

Tekrar öbeğini meydana getiren kelimeler, eksiz olarak yan yana gelir. İşlevini yitirmiş ve kök kelimeyle anlamsal açıdan kalıplaşmış olan ekleri taşıyan kelimelerle de tekrar öbeği oluşturulabilir: [*günü / gününe*], [*ucu / ucuna*], [*boşu / boşuna*] gibi.

Tekrar öbeğinde, birleşenlerin arasında edatlar bulunabilir; ancak, bu tipteki öbekler, bağlama edatı öbeği değildir: [*yalnız / ve / yalnız*], [*ancak / ve / ancak*]; [*güzel / mi / güzel*], [*çekici / mi / çekici*] vb.

Tekrar öbekleri, yardımcı olduğu ögeye kuvvetlendirme [*kara / kara / gözler*], çokluk “[*Kayı / kayı*] *dolaştım.*” ve devamlılık “[*Gide / gide*] *yoruldum.*” gibi anlam ilgileri katar.

Tekrarlar oluşturulurken birtakım özellikler göz önünde bulundurulur:

- Ön ve son seslerin benzeşmesine dikkat edilir: [*çer / çöp*], [*kış / kıyamet*], [*sağ / salım*], [*toz / toprak*]; [*hesap / kitap*], [*süklüm / püklüm*], [*eciş / bücüş*], [*tuz / buz*] vb.

- Tekrar edilecek kelimedede *a* sesi bulunuyorsa ikinci unsurda genellikle *u* sesi kullanılır: [*katır / kutur*], [*çatır / çutur*], [*takır / tukur*], [*allak / bullak*], [*şapır / şupur*], [*abur / cubur*] vb.

- Ünlü uyumu kuralına benzer bir özellik söz konusudur: [*sıkı / fıki*], [*ıvr / zıvr*], [*mürin / kırın*], [*pılı / pırtı*] vb.

- Çok eskiden beri kullanılan tekrar öbekleri kalıplaşarak tek başlarına kullanılamaz hâle gelebilir: [*tiril / tiril*], [*tıklım / tıklım*], [*zırl / zırl*], [*mürin / kırın*], [*lokur / lokur*] vb.

- Kalıplaşan tekrar öbeklerinde sıra değiştirilemez. [*Büyüklü / küçüklü*] tekrarı [*küçüklü / büyüklü*] şeklinde kullanılamaz.

Tekrara konu olan kelimelerden:

- Ünlü ile başlayan kelime önce gelmektedir: [*ara / sıra*], [*az / buz*], [*açık / saçık*], [*akça / pakça*] vb.

- Tek heceli kelime çok heceli kelimedenden önce gelir: [*çul / çaput*], [*don / gömlek*], [*kul / köle*], [*kol / kanat*] vb.

•Türkçe kelimeler önce kullanılır: [*kış / kıyamet*], [*eksik / fazla*], [*güçlü / kuvvetli*], [*aç / bî-ilâç*] vb.

•p ile başlayan kelimeler sonra gelir: [*eski / püskü*], [*yırtık / pırtık*], [*ters / pers*], [*bölük / pörçük*], [*sus / pus*] vb.

Tekrar öbekleri kendi içinde şöyle sınıflandırılabilir:

1.1.11.1. Aynen Tekrar Öbeği

Bir kelimenin ikinci defa tekrarı yoluyla yapılan öbeklerdir: [*ince / ince*], [*ışıl / ışıl*], [*kapı / kapı*], [*sokak / sokak*], [*yavaş / yavaş*], [*az / az*], [*hızlı / hızlı*] vb.

1.1.11.2. Yakın Anlamlı Tekrar Öbeği

Yakın anlamlı iki kelimenin meydana getirdiği tekrarlardır: [*eğri / büğ-rü*], [*toz / toprak*], [*açık / saçıık*] vb.

Yakın anlamlı yabancı kelimeler de Türkçede tekrar oluşturabilmektedir: [*hak / hukuk*], [*şen / şatır*], [*zarar / zıyan*], [*ayan / beyan*] vb.

Yakın anlamlı tekrarlar içinde bugün kullanılmayan kelimeler de yer alabilir. Bunlar anlamsız kelimeler değildir. Geçmişte anlamlı iken, sonradan anlamı unutulmuş kelimelerdir. Bu tür kelimelerin anlamı için Türkçenin tarihî sözlüklerine bakılmalıdır: [*ev / bark*] (bark: ET konak, ev anlamında) örneğindeki *bark* kelimesi gibi.

1.1.11.3. Zıt Anlamlı Tekrar Öbeği

Zıt anlamlı kelimelerin tekrarna dayalı öbeklerdir: [*iyi / kötü*], [*büyük / küçük*], [*aşağı / yukarı*], [*alt / üst*] vb.

1.1.11.4. Farsça /be, â, ender/ ile Yapılan Tekrar Öbekleri

Bunlardan *be* ile yapılan tekrarlar daha yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu tür tekrar öbekleri araya edat almış tekrar öbekleri gibidir: [*ay / be / ay*], [*gün / be / gün*], [*kat / be / kat*], [*öz / be / öz*], [*süt / be / süt*]; [*hiç / ender / hiç*]; [*leb / â / leb*] gibi.

1.1.11.5. Sayılı Tekrar Öbeği

Sayı ifade eden kelimelerin küçükten büyüğe doğru sıralanmasıyla sayılı tekrar öbeği oluşturulur: [*üç / beş*] *kuruş*, [*sekiz / on*] *kişi*, [*kırk / elli*] *kişi* vb.

Bu tür tekrarlar *üleştirme*, *eşitlik* ve *pekiştirme* için kullanıldığı zaman küçükten büyüye doğru olan sıralama aynen tekrar olarak değiştirilir: [*bir / bir*] anlatmak; [*on / on*] dağıtmak; [*içer / içer*] yerleştirmek vb.

1.1.11.6. Edatlı Tekrar Öbeği

Bir bağlama edatı veya zarfın pekiştirilmek amacıyla *ve* bağlama edatı yahut sıfatlarda abartı amacıyla *mı* soru edatıyla tekrar edilmesi sonucu oluşturulan tekrar öbekleridir: [*ancak / ve / ancak*], [*sadece / ve / sadece*]; [*aptal / mı / aptal*], [*güzel / mi / güzel*] vb. soru edatı, abartılı sıfat kullanımında cümleye soru anlamı katmaz.

Bu yapıya benzeyen fakat anlamsal bütünlük taşımayan örnekler de vardır: *ev mi ev*, *iş mi iş* gibi. Bu örnekler Ö + Y yapısında cümle oluşturduğu için anlamsal bütünlük cümle düzeyinde oluşmaktadır. Soru edatıyla birlikte birinci isim özne, ikinci isim ise yüklem olduğundan kelime öbeği saymamak gerekir.

1.1.11.7. Bir Kelimesi Anlamlı Tekrar Öbeği

Ya birinci ya da ikinci kelimenin anlamlı olduğu tekrar öbeğidir: [*eski / püskü*], [*estek / köstek*], [*incik / boncuk*] vb. Bu yapıda anlamsız olarak kullanılan kelime tek başına başka bir kavram alanını ifade edecek şekilde kullanılabilir. Örneğin, [*incik / boncuk*] tekrar öbeğinde 'incik' bir anlam ifade etmezken tek başına kullanıldığında 'baldır' anlamına gelen anlamlı bir kelimedir.

1.1.11.8. Kurallı Uydurma Kelime ile Yapılan Tekrar Öbeği

Bunlar kelime başına ilâve bir unsur getirmek suretiyle yapılan tekrarlardır. Bu tip tekrar öbekleri kendi içinde iki ayrı grup içinde değerlendirilir:

1.1.11.8.1. 'M-' İlaveli Tekrar (Kelime / M+kelime)

Ünsüzle başlayan bir kelimenin ilk harfinin 'm' ünsüzü ile değiştirilmesi ya da ünlü ile başlayan bir kelimenin başına 'm' sesi ilâve edilmesi sonucu oluşan tekrar öbekleridir: [*adam / madam*], [*su / mü*], [*iş / miş*], [*deniz / meniz*] vb.

• *m* ile başlayan kelimelerde ise ikinci unsur olarak *falan* kelimesi veya kelimenin aslında olan ünlülerinden birinin değiştirilmesi ile elde edilen kurallı uydurma kelime kullanılabilir: [*masa / falan*]; [*masa / müsa*], [*mal / mü*] gibi.

• Ağızlarda bu öbeği oluşturan *m* sesinin işlevi, bazı kelimelere yük-

nebilmektedir: Bu kelimeler, eskiden *nesne*, günümüzde *ne* ve *şeydir*: [*su / falan*], [*su / şey*], [*su / ne/neyim*] vb.

• Çok az sayıda bazı tekrarların başka ünsüzle başlatıldığı da görülür: [*kambur / zambur*], [*bakkal / çakkal*], [*sıkı / fıktı*] gibi.

Bu tür tekrar öbeği ayrı yazılır ve birleşenler arasında hiçbir noktalama işareti kullanılmaz.

1.1.11.8.2. İlk Hece üzerine m, p, r ve s İlavesi ile Yapılan Tekrar

Birinci kelimesi dilbilgisi kuralıyla elde edilmiş 'kurallı uydurma kelime' ile yapılan tekrar öbekleridir. Bu tür kurallı uydurma kelimeyi elde etmek için X kelimesinin ilk iki sesi alınarak üzerine ya M, P, R veya S seslerinden biri ya da bu seslerin yerine IL, İL gibi bir hece eklenerek elde edilir. Bu şekilde elde edilen kurallı uydurma kelimedenden sonra da X kelimesi tekrar öbeğinin ikinci birleşeni olarak kullanılır: [*mos / mor*], [*ben / beyaz*], [*sap / sarı*], [*bam / başka*] gibi.

Bu tekrar öbeği daha çok sıfat işlevli kelimelerle kullanıldığı için bazı dilbilimcilerce *pekiştirmeli sıfatlar* diye de tanımlanmaktadır.

Bu tür öbekler, kelimeye bitişik yazılır: [*düm/düz*], [*yem/yeşil*], [*ap/açık*], [*sap/sarı*], [*çar/çabuk*], [*çır/çıplak*], [*büs/bütün*] vb.

Bazen ilave ses p den sonra bir a, e ilave sesi; r den sonra da bir ı, i; am hecesi getirildiği de olur: [*sapa / sağlam*], [*güpe / gündüz*], [*diüpe / düz*]; [*çırıl / çıplak*], [*sırıl / sıkılam*], [*param / parça*] vb.

1.1.12. ZARF ÖBEĞİ

ZÖ	ZARF / ZARF
	ZARF / SIFAT
	ZARF / İSİM

Zarf, sıfat veya isim görevindeki kelimeleri *derecelendirme, istisna* ve *azlık-çokluk* gibi zarflık ilgilerle genişleten kelimelerle kurulan öbeğdir: [*ancak / iyi çalışan ve iyi çalışabilen*], [*neticesi [daha / kötü] bir durum, [yalnız / bu semti] sevmek için ömrümüz kısa...*], “[*En / ulu*] insanlara en çok ulunur.” ve “[*Soruları [sadece / Ahmet] cevaplayabildi.*]” gibi.

Eksiz bir kelime öbeğidir ve [*zarf / sıfat*], [*zarf / zarf*] ve [*zarf / isim*] arasına başka kelime giremez.

Sıfat görevinde kullanılan zarf öbeğinin bağlandığı isim unsuru eksilti-

lebilir. “[{Yalnız / kırmızı} *elbise*] giyerdi.” cümlesi, “[{Yalnız / kırmızı} giyerdi.” şeklinde söylendiğinde *zarf öbeği* isim görevine geçmiş ve cümlenin özne veya nesnesi olarak da kullanılabilme özelliğine kavuşmuş olur.

Bu öbekte *zarf*, başa gelir ve sınırlandırdığı kelime veya kelime öbeğinden ayrılmaz.

1.1.13. YİNELEME ÖBEĞİ

YnÖ	KELİME / KELİME
-----	-----------------

Yapıca bağımsız bir kelimenin aynı anlam, tür ve işlev ile pekiştirme amacıyla birbirini takip eder bir şekilde ya da aralıklı olarak yinelenmesi yoluyla ortaya çıkan kelime dizim şeklidir: “*Gitmek gözlerinde gitmek sürgüne*” örneğindeki *gitmek* fiilimsisinin kullanımı böyledir.

Çekimli fiillerin ve cümlenin herhangi bir unsurunun tekrar edilmesi durumunda kelime öbeklerinin tanımladığımız genel özelliği olan anlamsal bütünlük oluşturmaktan uzak olduğu görülmektedir. Bu nedenle, bu tür söz dizilerini yineleme terimiyle adlandırmak daha doğru olacaktır: [*Vah kardeşim vah!*] örneğindeki *vah* ünlemi; “[*Koştı koştu*]; *durdu.*” cümlesindeki *koştı* kelimelerinin ikinci kez kullanılması tekrar öbeğinden farklı bir tekrardır.

Tekrar öbeği oluşturan birimler arasına başka unsur giremezken bu tür pekiştirme amaçlı yinelemelerde birleşenler arasına başka unsurlar da girmektedir; ki, bunlar aralıklı yineleme adıyla tanımlanabilir: [*sana derim sana*], [*ah babacığım ah!*] örneklerindeki *sana* ve *ah* kelimelerinin kullanımı gibi.

Yineleme adını verdiğimiz söz dizilerini kelime öbeği gibi değerlendiremeyiz; çünkü, tekrar edilen her kelime tek başına cümlenin bir unsuru olabilmektedir. Yani, tekrar edilen kelime değil; cümle unsurudur. Böyle olunca da birleşenler arasında anlamsal bütünlük oluşmamaktadır.

1.2. EKLE KURULAN ÖBEKLER

Türkçede kelimeleri bir anlam etrafında birleştirmek amacıyla bazen ekler kullanılır. Bir anlam etrafında ek yardımıyla birleşen kelimelerden bu ekleri kaldırdığımızda kelimeler öz anlamlarıyla birbirinden ayrık kalır. Bu tür yapı bağı sağlayan ekler *-I*, *-A*, *-DA*, *-DAN* durum ekleri ile *-nIn* ilgi ve *-m*, *-n*, *-I*, *-mIz*, *-nIz* ve *-IArI* iyelik olmak üzere isim işleme ekleri; bağımsız cümle yüklemelerinin kip ve şahıs ekleri yerine gelerek onları cümlemsi hâlinde *isim*, *sıfat* veya *zarfa* dönüştüren fiilimsi ekleri ile isimleri sıfata dönüştüren *-II* ekleridir.

İsim işletme ekleriyle yapılan kelime öbekleri daha çok bu eklerden sonra derin yapıda bulunması gereken bir unsurun eksiltilmesi ve eksiltilen unsurun işlevinin bu eklerle yüklenmiş olması ile ortaya çıkan öbeklerdir. [*Hava-DA / bulut*] kalma öbeğinde *-DA* kalma durumu eki, eksiltilmiş olan *bulunan / olan* sıfat-fiil unsurunun işlevini üstlendiği için *hava* ismini *bulut* isminin sıfatı yapmıştır. Bu tür öbeklerde isim işletme ekleri aslı işlevlerinin dışında iki ismi, eksiltilen unsurun yardımıyla, birleştirmeye yaramaktadır.

1.2.1. İSİM TAMLAMASI

<i>B'İT</i>	<i>İSİM + İLĞİ / İSİM + İYELİK</i>
<i>B'sizİT</i>	<i>İSİM / İSİM + İYELİK</i>
<i>EİT</i>	<i>İSİM / İSİM</i>
<i>ZİT</i>	<i>İSİM [+ İLĞİ], İSİM [+ İLĞİ] / İSİM [+İYELİK]</i>
	<i>İSİM [+ İLĞİ] / İSİM [+ İYELİK], İSİM [+ İYELİK]</i>

Eskilerin *terkib-i izâfî* diye tanımladıkları *iyelik, tahsis, tür, cins* bildirmek amacıyla iki veya daha çok isimden kurulan yüklemsiz sözdizimidir.

İsim tamlaması yerine *bağlam takımı, izâfet, isim takımı, ad takımı, âdlik ilgisi, ad tamlaması, ad tümlemesi* gibi terimler de kullanılmıştır.

İsim tamlamasında ögeler yer değiştirebilir ve araya başka bir öge girebilir: "*Bıraktım [ardı(m)] / yıllarca koştuğum hevesin*.", "*Kimse duymaz [çilesi(ni)] / tütmeyen ocakları*." gibi.

Belirtili isim tamlaması, başka bir isim arasında ilgi kuran bir *isim* olarak görev yapabilir. [*Halıyı saçağının / rengi*], [*elbisenin yakaşunu / düğmesi*] gibi örneklerden oluşan tamlamalar, tamlayanı isim tamlaması olan basit bir isim tamlaması olduğu için *zincirleme isim tamlaması* olarak adlandırılmamalıdır. Zincirleme isim tamlamasında [*odanın / kapısı, penceresi*] gibi tamlanan veya tamlanan eşdeğer ve birden fazla olmalıdır.

Bir isim tamlamasının tamlanan unsuru sıfat-fiil veya sıfat-fiil öbeğinden oluşursa isim tamlaması mutlaka belirtili olur: "[*Kendisinin / nereden geldiği*] bilinmiyordu.", "[*Dedesinin / anlattığı*] hikaye hoşuna gitmişti." gibi.

Belirtisiz isim tamlamaları bazen birleşik kelime şeklinde isimler yapmaktadır: *Korkuteli, ekmekavvası* gibi. Bu tür birleşik kelimelerin öbek olarak adlandırılmaması gerekir.

Türkçede dişi, erkek veya eşya için sadece *o* zamiri tamlayan olarak kullanılır: [*Kedinin / yavrusu*] yerine [*onu / yavrusu*]; [*talebelerin / dersleri*] yerine

[*onları* / *dersleri*]; [*Turgut'un* / *paltosu*] yerine [*onun* / *paltosu*] gibi.

Bu tür tamlamalarda iki ünlü arasında kalan son ses /ç/, /t/, /k/, /p/ ünsüzleri /b/, /c/, /d/, /g/, /ğ/ ünsüzleri ile değişir. *Şurup + renk* = [*şurubu* / *rengi*]; *ağaç + yaprak* = [*ağacı* / *yaprağı*] gibi.

Bu kelime öbeğini kuran tamlanan ve tamlayan kurucu ekleri ünlü uyumuna uyar.

Çokluk ekini, bazen tamlayan bazen tamlanan bazen da her ikisi alabilir: [*annelerin* / *kaygısı*], [*hocanın* / *talebeleri*], [*Türklerin* / *ihtiyarları*] gibi.

İsim tamlamaları, bir ismin mümkün olan bütün hâl eklerini alır. Buna göre de cümle içinde görevleri değişir. Cümle içinde aldığı hâl ekine göre *özne*, *nesne*, *tümleç* olabilir. “[*Vasfi Mahir'in* / *adı(N)*] *rahmetle anıldı.*”, “[*Bunu Ahmet'in* / *kardeşinden (DT)*] *aldım.*”, “[*Okulun ihmâli, [Ömer Bey'in* / *ayrılmasından (ZT)*] *başlar.*”, “[*Hikmet Bey'in* / *Farsçasına (ZT)*] *gıpta ediyorum.*”, “[*Faruk Nafiz'in* / *şiirlerini (N)*] *okuyunuz.*” gibi.

Türkçede tamlayan ve tamlanandan meydana gelen isim tamlamasının tamlayanı bazen ilgi hâli eki ile, [*kapının* / *kolu*], [*ağacı* / *dalı*], [*kitabın* / *rengi*] gibi bazen ilgi hâli eki olmaksızın, [*İstanbul / şehri*], [*kitap / kapağı*], [*üzüm / suyu*] gibi bazen hem ilgi hem de iyelik eki bulunmaksızın, [*Ataç / Sokak*], [*Ötüken / Yış*] gibi bazen de tamlananı veya tamlayanı sıralanır bir yapıda [*evin* / *kapısı*, *penceresi*] gibi kurulabilir.

Bu kuruluşlara göre de isim tamlamasının adlandırılması değişir. *Eksiz isim tamlaması* ‘Kelimeyle Kurulan Öbekler’ bahsinde incelenmiştir. Diğer isim tamlamaları ise, Türkçe bir ek ile veya yabancı dil kaidelerine göre kuruluşları esas alınarak şöyle sınıflandırılabilir:

1.2.1.1. Belirtili İsim Tamlaması

Tamlayanı ilgi hâli eki ile kurulan isim tamlamalarıdır: [*kapının* / *kolu*], [*ağacı* / *dalı*], [*kitabın* / *rengi*] gibi.

Belirtili isim tamlamasında ilgi hâli eki yerine [*liseyi bitiren öğrencilerden* / *çoğu*] örneğinde olduğu gibi uzaklaşma eki de kullanılabilir:

1.2.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Tamlayanı ilgi hâli eki olmaksızın kurulan isim tamlamalarıdır: [*İstanbul / şehri*], [*kitap / kapağı*], [*üzüm / suyu*] gibi.

1.2.1.3. Zincirleme İsim Tamlaması

İsim tamlamasında tamlayan veya tamlanan unsur birden fazla olabilir. Değişik bir ifadeyle, sıralı tamlanan veya sıralı tamlayan şeklinde bağlama edatı öbeğinden oluşabilir: [*evin / kapısı, penceresi*]; [*göğüt, ovanın / rengi*] gibi.

Bu durumlarda sıralanan iki unsur arasına *ve* bağlama edatı; ikiden fazla unsur durumunda sondaki iki isim arasında *ve* bağlama edatı ve diğer unsurlar arasında *virgül* kullanılır. Bu tür isim tamlamalarını *zincirleme isim tamlaması* olarak değerlendirmek doğru olacaktır.

Dilimizde yabancı dil kurallarına göre kurulmuş isim tamlamaları da kullanılmıştır. Bu tamlamalar Arapça ve Farsça kurallara göre oluşturulmuş ve Türkçe cümle yapısı içinde bu şekliyle yer almıştır. *Terkib-i izâfi* adıyla anılan bu tür tamlamalar, -bilhassa, Farsça izafet- eski şiirimizde çok yaygın olarak kullanılmıştır.

1.2.1.4. Farsça İsim Tamlaması

Türkçenin tersine tamlanan önce tamlayan sonra gelir. [*Bârîka-i / zafer*] (zafer şimşegi), [*âb-ı / deryâ*] (denizin suyu), [*bârân-ı / rahmet*] (rahmet yağmurları) vb.

İlgi hâli eki yerine, tamlanan ünsüz ile bitiyorsa, kelimeden çizgi ile ayrılan -ı veya -i *izafet esresi* veya *izafet hemzesi* ve tamlanan ünlü ile bitiyorsa yine tamlanandan çizgi ile ayrılan -yı veya -yi *izafet y'si* getirilir; ancak, uzun â ve uzun û ile biten kelimelerden sonra y'li, [*âhû-yı / deşt*] (çöl ceylanı), [*câ-yı / Hünkâr*] (Hünkar'ın yeri) gibi; e ile biten kelimeler y'siz, [*peymâne-i / Cem*] (Cem'in kadehi) gibi ve tamlanan Arapça bir kelime olur ve son harfi y veya çift y'li olursa ilgi hâli eki y'siz, [*vâli-i / Sivas*] (Sivas valisi), [*veliyy-i / ni'met*] (ni'met sahibi) şeklinde yazılır.

Bazı isim tamlamalarında unsurlar yer değiştirebilir. Tamlama -i'si kullanılmaz. Bu tür tamlamalara *izâfet-i maktûb* denir. [*Zemîn-i / İrân*] yerine [*İran-zemîn*] böyle bir tamlamadır.

Bazen de yer değiştirmedeği hâlde -i kullanılmaz. Bu tür tamlamalara *izâfet-i maktû'* adı verilir. [*Câme-i / hâb*] yerine [*câme-hâb*] böyle bir tamlamadır.

Tamlama unsurları çokluk eki alır: [*dırahthâ-yı / bîd*] (söğüt ağaçları) gibi.

1.2.1.5. Arapça İsim Tamlaması

Başında *el- tarif harfi* bulunan tamlayanların u sesi katılmış tamlananlardan sonra getirilmesi suretiyle oluşturulur. u sesi *el- tarif* harfindeki e sesini okutmaz.

Tamlayan *elif, be, cim, ha, hı, he, ayın, gayın, fe, kaf, kef, mim, vav* ve *ye* harflerinden biri ile (*kamerî harfler*) başlıyorsa, *tarif harfi -u'l- / -ü'l-* şeklinde okunur: [*rabbü'l- / âlemîn*] (alemlerin Rabbi), [*şefi'ü'l- / müznibîn*] (günahkarların bağışlayıcısı), [*dârü'l- / muallimîn*] (öğretmenlerin evi) gibi.

Tamlayan *te, se, sini, sad, dal, zel, zı, şın, rı, lam* ve *nun* harflerinden biri ile (*şemsî harfler*) başlıyorsa *tarif harfi* okunmaz ve sıralanan bu harfler çift okunur: [*ba'de'z- / zevâl*], [*lûgati't- / Türk*], [*Rabbü's- / şemâvât*] gibi.

Yön ve zaman ifade eden kelimeler -yani zarflar- tamlayan olursa *tarif harfi -u'l- / -ü'l-* yerine *-a'l- / -e'l-* okunur: [*beyne'l- / milel*], [*kable't- / tarih*], [*ba'de'l- / hicret*] gibi.

Tamlayandan önce bir hitap edatı bulunuyorsa yine *-u'l- / -ü'l-* yerine *-a'l- / -e'l-* kullanılır: [*yâ eyyühe'n- / nâs*] gibi.

Tamlayandan önce bir *cer edatı* (*harfü'l-cer*) bulunuyorsa *-u'l- -ü'l-* yerine *-ı'l- -i'l-* şekli kullanılır: [*li-lisâni'l- / etrâk*], [*min yevmi'l- / cum'a*] gibi.

Tamlananın sonunda bulunan zaid müenneslik *'si*, tamlamada söylenmez: *Fetânet* kelimesi, *sahibü'l- / fetane*, *kuvvat* kelimesi [*ittihadü'l- / kuvve*] şeklinde okunur. Çokluk gösteren *t* ise söylenir: [*Arabıyyü'l- / ibârât*] gibi.

Türkçede Arapça ve Farsça isim tamlamaları bir arada kullanılabilir: [*Şâh-ı devletü'l- / İran*], [*hikâye-i Mantıku't- / Tayr*] gibi.

1.2.2. AYRILMA ÖBEĞİ

AÖ	İSİM + -DAN / YALIN İSİM
----	--------------------------

Daha çok ayrılma işleviyle kullanılan *-DAN* kurucu ekini almış bir isim unsurunun yalın hâldeki başka bir isim unsuru ile kurduğu kelime öbeğidir.

Bu öbekte, ikinci unsur, -genellikle- bir vasıf ismidir: [*içten / pazarlıklı*], [*kendinden / emin*], [*gözden / irak*] gibi.

Birinci birleşeni yine kelime öbeği olabilen bu öbek, kelime öbekleri ve cümle içinde *isim, sıfat* ve *zarf* görevlerinde kullanılabilir: [{"*bin yıldan / uzun* (sıfat) / *bir gece*}, {"*O [gözden / uzak (zarf)] yaşamayı tercih etti.*"} gibi.

Bu öbeğin ikinci birleşeni bir fiilimsi olursa bu kelime öbeğini ismin aldığı hâl ekine göre değil de hâl ekli ismi takip eden fiilin aldığı fiilimsi ekine göre yüklemsi öbeği diye düşünmek gerekir. *isim-fiil, sıfat-fiil veya zarf-fiil* öbeği gibi: [{"*Boğazdan / geçiş* (İFÖ) *ücretleri artırıldı.*"} örneğinde olduğu gibi.

1.2.3. BELİRTME ÖBEĞİ

BÖ	İSİM + -(y)I / YALIN İSİM
----	---------------------------

Daha çok belirtme işleviyle kullanılan -(y)I kurucu ekini almış bir isim unsurunun yalın hâldeki başka bir isim unsuru ile kurduğu kelime öbeğidir.

Belirtme hâli eki almış bir isim unsurunun yalın hâldeki diğer bir isim unsuru ile kurduğu kelime öbeğidir: [kitab_ı / tetkik], [kitab_ı / ithaf] gibi.

Unsurlarının her ikisi de kelime öbeği olabilen bu öbek, kelime öbekleri ve cümle içinde *isim* ve *sıfat* olarak görev yapar.

1.2.4. İLGİ ÖBEĞİ

İÖ	İSİM + -In / -nIn EKİ / YALIN İSİM
----	------------------------------------

Daha çok tamlayan üzerine gelerek tamlanan ile arasında değişik ilgiler kurma işleviyle kullanılan -In / -nIn kurucu ekini almış bir isim unsurunun yalın hâldeki başka bir isim unsuru ile kurduğu kelime öbeğidir.

Aslında, bu öbek, iyelik eki düşmüş belirtili isim tamlamasıdır: [Veli Dayı'nın / oğlanı] > [Veli Dayı'nın / oğlan], [senin / kızın] > [senin / kız], [onların / çocukları] > [onların / çocuk] gibi.

İsim tamlamasının bu şekildeki kullanımı, bilhassa cümle yapısı içinde özne görevinde kullanım olarak ortaya çıkmaktadır.

1.2.5. İYELİK ÖBEĞİ

İyÖ	İSİM + -(I)m; -(I)n; -(y)I, -sI; -(I)mIz; -(I)nIz; -IArI EKİ / YALIN İSİM
-----	---

Daha çok tamlanan üzerine gelerek tamlayan ile üzerinde geldiği tamlanan arasında aitlik, sahiplik gibi anlam ilgileri kurma işleviyle kullanılan -(I)m; -(I)n; -(y)I, -sI; -(I)mIz; -(I)nIz; -IArI kurucu ekini almış bir isim unsurunun yalın hâldeki başka bir isim unsuru ile kurduğu kelime öbeğidir: [saç_ı / uzun], [aklı / kısa] gibi.

Bu öbekte temel öge, aslında bir sıfat veya sıfat yerine kullanılan bir kelime öbeği olur: [saç_ı / uzun] (uzun saç), [aklı / kısa] (kısa akıl), [kafa_{sı} / kalın] (kalın kafa), [sırt_ı / pek] (pek sırt), [karın_ı / tok] (tok karın) gibi.

Bu öbekte bulunan iyelik eki düşebilmektedir: [*ayak / yalın*], [*baş / açık*] gibi.

Bu öbek, birleşik kelime oluşturmaya çok yatkın durmaktadır: *baldırıçp-lak*, *gelişigüzel* gibi. Bu nedenle, bu tarzda oluşturulmuş kelime öbeği ile birleşik kelimeleri birbirine karıştırmamak gerekmektedir.

Ayrıca bu öbek ile deyimler de oluşturulabilmektedir: [*eli / sıkı*], [*başı / bağı*] gibi.

Yardımcı öge iyeksiz olduğu zaman, genellikle zarf görevinde kullanılır: “Ahmet [*baş / açık*], [*ayak / yalın*] epeyce yürüdü.” cümlesinde olduğu gibi.

İyelik öbeği, ya sıfat öbeğinin ters çevrilmiş [*saçlı / uzun*] < [*uzun / saçlı*], [*kafası / kalın*] < [*kalın / kafalı*] ya da sıfat-fiil öbeğinden yüklem sinin eksiltilmiş şekli [*gözü / yukarıda*] < [*gözü yukarıda / olan*], [*geçimi / yolunda*] < [*geçimi yolunda / olan*] gibidir.

1.2.6. KALMA ÖBEĞİ

KÖ | İSİM + -DA EKİ / YALIN İSİM

Daha çok kalma (bulunma) işleviyle kullanılan -DA kurucu ekini almış bir isim unsurunun yalın hâldeki başka bir isim unsuru ile kurduğu kelime öbeğidir: [*havada / bulut*], [*sahanda / yumurta*], [*çantada / keklik*], [*yükte / hafif*], [*pahada / ağır*] gibi.

İkinci unsuru genellikle bir vasıf ismi olabilen bu öbeğin her iki unsuru da kelime öbeği olabilir: [*haftada / bir gün*]; [*işinde / usta insan*] gibi.

Bu öbek, kelime öbekleri ve cümle içinde *isim*, *sıfat* ve *zarf* görevi yapar: [*işinde / usta insan*] (sıfat), “Ekmeğin [*dörtte / bir*]ini (isim) yedi.”, “[*Arada / bir*] (=zarf) uğra.” gibi.

Bu öbek ile somut isimler yapılabilmektedir: [*sahanda / yumurta*] gibi.

Bu öbek ile deyimler de oluşturulabilmektedir: [*yükte / hafif*], [*pahada / ağır*] gibi.

1.2.7. YÖNELME ÖBEĞİ

YnÖ | İSİM + -(y)A EKİ / YALIN İSİM

Daha çok yönelme işleviyle kullanılan -(y)A kurucu ekini almış bir isim

unsurunun yalın hâldeki başka bir isim unsuru ile kurduğu kelime öbeğidir.

Bu eki almış isim önce yalın isim sonra gelir: [Mehlîka Sultan'â / âşik] *yedi genç*, [aslmâ / uygun], [başmâ / buyruk] gibi.

Birinci birleşeni bir kelime öbeği olabilir: "Yanında [iki yüz bing / yakın] asker vardı." gibi.

Zarf-fiil veya sıfat-fiil öbeğinden kısaltılmış olan bu öbek, cümle ve kelime öbekleri içinde *isim*, *sıfat* ve *zarf* görevi yapar.

1.2.8. İKİ DURUMLU ÖBEK

İDÖ	İSİM + -DAN EKİ / İSİM + -(y)A EKİ
-----	------------------------------------

Birleşenleri oluşturan her iki ismin hâl işlevi ile kullanılan bir ek alması ile oluşan ekli bir kelime öbeğidir.

Birinci isim *-DAN*; ikinci isim de *-(y)A* eklerini alır: [*yediden / yetmiş*], [*köyden / kente*], [*ilden / ile*], [*baştan / başa*], [*taştan / taşa*] gibi.

Bu tür öbeklerden ekler kaldırıldığı zaman bazen aynı anlam için kullanılabilen tekrar öbeği yapısı karşımıza çıkmaktadır: [*ilden / ile*] = [*il / il*] gibi. Bu şekilde ekler kaldırıldığında iki kelime eksiz yan yana gelerek de anlamsal bütünlük oluşturabiliyorsa bu ekleri almış kelimelerle yapılan öbek *iki durumlu öbek* değil; *tekrar öbeği*dir. Belki, bu tür kullanılışı ile *kalıplaşmış ekli tekrar öbeği* diye düşünülebilir; ancak, çoğu örnekte bu ekler kelimeyle kalıplaşmışlıktan ziyade kelimeleri birleştiren kuruculuk işleviyle kullanılmaktadır. Örneğin, [*yediden / yetmiş*] öbeğini [*yedi / yetmiş*] şeklinde kullanmak mümkün görünmemektedir. Bu nedenle, bu tür yapılarla *-DAN* ve *-A'yı* aynı sırayla ikili kullanılan kurucu ek olarak düşünmek gerekmektedir.

İsim, *sıfat* ve *zarf* görevinde kullanılabilen bu kelime öbeğinde birleşenler arasında hiçbir noktalama işareti kullanılmaz.

1.2.9. DENKLEŞTİRME ÖBEĞİ

DnÖ	İSİM / İSİM + -(y/n)A EKİ
-----	---------------------------

Türkçede kullanımı yaygın olmasına rağmen sözdizimi çalışmalarında ya hiç değinilmeyen ya da dilbilgisel oluşum kuralına göre adlandırılmamış birinci ismi yalın ikinci ismi *-(y/n)A* ekini almış ve [*omuz / omuzla*], [*yan / yanla*], [*el / ele*], [*iç / içe*], [*üst / üste*], [*alt / alta*], [*kendi / kendine*], [*kucak / ku-*

çağa], [sırt / sırta], [biz / bize], [boşu / boşuna], [kıran / kırana] gibi örneklerle karşımıza çıkan kelime öbeği yapısıdır.

Kelime öbekleriyle ilgili kaynaklarda 'kısaltma grupları' başlığı altında gösterilen bu örneklerde herhangi bir kısaltma da söz konusu değildir. Bu yapılarda birinci ve ikinci birleşen ayrı ayrı kendi anlamıyla yan yana gelmektedir. Kısaltma yerine tam tersi bir birleştirme net bir şekilde görülmektedir. Ayrı ayrı anlamları aktaran bu kelimeleri yan yana getiren ve onları bir anlamsal bütünlük içinde birleştiren dilbilsel ilke, işlevleridir. Bu yapılardaki işlev de her iki ismin belli bir anlamla denkleştirilmesidir. Dolayısıyla, bu tür yapılara 'denkleştirme öbeği' denebilir.

1.2.10. -II EKİLİ ÖBEK

II EÖ	İSİM / İSİM + -II
-------	-------------------

Birleşenleri oluşturan birinci yalın ismin ikinci isme getirilen -II kurucu eki ile öbeleştirilmesi sonucunda oluşan ekli bir kelime öbeğidir.

-II eki, çoğu kez, isimleri sıfata dönüştürmek işleviyle kullanılır. Bu işlev ile kullanılınca ortaya *sıfat tamlaması* çıkar: [dikenli / tel], [yağmurlu / gün] örneklerinde olduğu gibi.

Bu ek, bazen bir sıfat tamlamasını tekrar sıfata dönüştürmek için de kullanılabilir: [[kırmızı / kazak]lı / kız] örneğinde olduğu gibi. Bu tür birleşimlerin kelime öbeği olarak adı da *sıfat tamlaması*dır.

Bu ek, yan yana durduğunda kelime öbeği diyemeyeceğimiz ve anlamsal bütünlük oluşturmaktan uzak iki ismi sıfat göreviyle birleştirerek kelime öbeği kurmak için kullanıldığında '-II ekli öbek' ortaya çıkmaktadır; ki, buna -II ekli öbek denebilir: "[İsmail / adlı] biri seni sordu.", "Bu sıralar [aşk / konulu] filmler gösterimde." cümlelerindeki İsmail - ad ve aşk - konu isimlerini birlikte başka bir ismin sıfatına dönüştüren -II kurucu ekidir.

1.2.11. YÜKLEMSİ ÖBEKLERİ

Bu öbekler, fiil tabanlı öbeklerdir. Bu tür öbekler, bir cümlenin yüklemi olmayıp da başka bir yükleme *isim*, *sıfat* veya *zarf* olarak bağlanan ve adına yüklemsi yahut fiilimsi denilen fiillerin bünyesine yan cümlenin ögesi konumunda olan isim veya isim görevinde kullanılan kelime öbekleri yahut zarf veya zarf görevinde kullanılan kelime öbekleri olarak kurduğu öbehtir.

Bu öbeği kuran dil birliklerinin oluşturulmasında fiilimsi ekleri ve şart eki kurucu ek olarak bulunur. Bu fiiller, fiilliklerini aldıkları eklerden dolayı yitirmedikleri için bağımsız cümle kurgusunu da muhafaza eder; yani, yan

cümle oluşturur. Bu bakımdan bu dizgeler yine bir cümle gibi incelenebilir.

Şart eki yahut fiilimsi eklerinden birini almış olan fiiller tek başlarına *yan cümle* oluşturur; ancak, *yüklemli öbeği* oluşturmaz. Fiilimsi ekleri ve şart ekinin *yüklemli öbeği* oluşturabilmesi için bu eklerin eklendiği fiillerin cümle ögesi olan ikinci bir isim veya zarf yahut isim veya zarf görevinde kullanılan ve yan cümlenin ögesi konumunda olan bir kelime öbeği ile birleşmesi gerekmektedir: “*Ayşe (Ö) [ağlayarak] (ZT) uyandı (Y).*” cümlesindeki *ağla-* fiili, *-ArAk* zarf-fiil ekini almıştır. Bu bir yan cümledir; ancak bir yüklemli öbeği oluşturmamıştır. Bu fiilimsinin yüklemli öbeği kurması için *ağla-* fiilinin bir tamamlayıcı öge ile birleşmesi gerekmektedir: “*Ayşe (Ö) [yüksek bir sesle / ağlayarak] (ZT) uyandı (Y).*” örneğindeki gibi *ağla-* fiilimsisi *yüksek bir sesle* zarf tümlecini aldığı için yüklemli öbeğidir.

Yüklemli öbeklerinin birinci birleşeni birbirinden bağımsız çeşitli dil birlikleri şeklinde *a, b, c* yapısında oluşturulabilir. Fiilimsi ekini almış fiili devredışı bıraktıktan sonra yapılan çözümleneler bu bağımsızlık göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Bu dil birliklerinin görevi de fiilimsiyi hangi açıdan tamamladığına göre belirlenir. Aşağıdaki çözümleme bu durumu örneklendirmektedir:

[bir gün, istiklâl ve cumhuriyetini müdafaa mecburiyetine / düşersen]: ŞFÖ,
 $\overbrace{\quad a \quad} \quad \overbrace{\quad b \quad} \quad / \quad \overbrace{\quad c \quad}$
 zarf, ZT

~ *a* = bir / gün: ST, zarf, ø

~ *b* = istiklâl ve cumhuriyetini müdafaa [etme] / mecburiyeti(ne):
 B'sizlT, zarf, ø

~ istiklâl ve cumhuriyetini / müdafaa [etme]: İFÖ, isim, ø

~ istiklâl /ve/ cumhuriyetini: BEÖ, isim, ø

~ [kendi] / istiklâli(i): B'sizlT, isim, ø

~ *c* = düşersen

1.2.11.1. İsim-fiil Öbeği

İFÖ | **Biçimbirim / Fiil + İsim Fiil Eki**

-*mAk*; -*mA* ve -*ş* isim-fiil eklerinden birini almış bir fiil ile ona bağlı yan cümle öğelerinden oluşan kelime öbeğidir.

İsim-fiilli asıl unsur sonra, oluşturduğu anlamsal bütünlük ile cümle ögesi gibi karşımıza çıkan kelime veya kelime öbekleri önce gelir: [güzel /

konuşma], [*söz / söyleme*], [*kitap / okumak*], [*yazı / yazmak*] gibi.

Genellikle isim-fiil öbeği yapan *-mAk* ve *-mA* ekleridir. *-ş* daha çok iş isimleri yaptığı için isim-fiil öbeği yapım işlevinde fazlaca kullanılmamaktadır.

Arapça isim-fiil anlamı içeren kelimelerin oluşturduğu öbekler de Türkçe cümle yapısı içinde [*göz göre girdâba / inhimâk*] örneğinde olduğu gibi görülebilmektedir.

Bu öbek kelime ve cümle içinde *isim* görevi yapar.

1.2.11.2. Sıfat-fiil Öbeği

SFÖ | BİÇİMBİRİM / FİİL + SIFAT-FİİL EKİ

Sıfat-fiil eklerinden birini almış bir fiil ile ona bağlı yan cümle öğelerinden oluşan kelime öbeğidir.

Bu öbek, sözdizimi içinde *sıfat*, *isim* veya *zamir* görevinde kullanılabilir: “[*Her mevsimiyle insanı ayrı ayrı / saran*] bunca güzellik nasıl terk edilir?”, “[*Bir yıldız gibi / kayan*] geçmiş günler nerede?” örneklerinde olduğu gibi.

Sıfat-fiil öbeğinden oluşan sıfat tamlamasında isim unsurunun eksiltmesi ve hâl eklerinden birini bünyesine alması durumunda sıfat-fiil öbeği *isim* veya *zamir* gibi işlem görür: “[*Karşı eve / taşınan(zamir)*]lar bu akşam bize geliyorlar.”, “[*Bu eseri tamamlamak için ne kadar / çabaladığ(isim)*]ını hiç kimse bilmiyordu.”, “[*Süratli / gittiğ(isim)*]inden arabayı durduramamıştı.” gibi.

1.2.11.3. Zarf-fiil Öbeği

ZFÖ | BİÇİMBİRİM / FİİL + ZARF-FİİL EKİ

Bir zarf-fiil eki almış fiil ile ona bağlı yan cümle öğeleri ile kurulan kelime öbeğidir.

Öbeğin temel unsuru zarf-fiilli bir fiil unsurudur.

Bu öbeği oluşturan fiiller *-InCA*, *-ArAk*, *-dIkÇA*, *-Ip*, *-mAdAn*, *-AlI*, *-ken*, *-A*, *-I* gibi zarf-fiil eklerinden birini alır: “[*Ben / konuşurken*] gürültü yapmayın.”, “[*Ahmet okula / gelince*] Hasan onun yanına gitti.”, “[*Müzik / başlayınca*] herkes sustu.” gibi.

-r ... -mAz, *-dI mI* ve *-dI ... -AlI* birlikte ekleri de zarf-fiil işlevini yerine getirmektedir: “[*Onu / gördü mü*] sinirleniyorum.”, “[*Sivas'a / varır varmaz*]

seni ararım.”, “Ayşecik [yatağına / yattı yatalı] ağzına bir lokma koymadı.” gibi. Bu tip birlikte eklerin kullanımı için fiil ikinci kez söylenir; bu durumda *tekrar öbeği* gibi bir kelime öbeği ortaya çıkmaz; ikinci fiil, sadece birlikte ekin kullanımını sağlamak için söylenmiş olur.

Zarf-fiil işlevi bazen de bir sıfat-fiile yüklenebilir. Bu durumda sıfat-fiil eki bir hâl eki alır: “[Müzik / başladığında] gürültü kesilir.” gibi.

Bu eklerden -A fiillerden tekrar öbeği oluşturmak için de kullanılır: [gidę / gidę], [koşę / koşę] gibi.

Bu öbekler, cümle ve kelime öbekleri içinde -genellikle- *zarf* görevinde kullanılır.

1.2.11.4. Şart-fiil Öbeği

ŞÖ | BİÇİMBİRİM / FİİL + ŞART (-SA) EKİ

Türkçede bir cümle, -SA şart eki vasıtasıyla yan cümleye dönüştürülerek bir temel cümlenin zarf tümlecisi olarak kullanılabilir. Bu kullanımıyla “[Derslerine günü gününe / çalırsın] başarılı olur.” örneğinde olduğu gibi ortaya şart-fiil eki çıkar.

Şart eki, sözdiziminde iki ayrı işlev ile kullanılabilir.

Birinci işlevi şart cümleleri oluşturan kiplik işlevidir; ki, bu işlevi yerine getirebilmesi için yanına yardımcı olarak *keşke* serisinden bir *ünlem edatını* alması ya da onunla bir görev için birleşmiş olması gerekir. “Ahmet *keşke* bu sınavı başarabilse!” örneğinde olduğu gibi -SA şart eki, *keşke* edatının birliğile eklendiği fiili cümlelerin yüklemi yapabilmektedir.

Böyle, destekçi bir edatın bulunmadığı durumlarda şart ekinin işlevi eklendiği cümleleri bir bütün olarak kelime öbeğine dönüştürmektir; ki, buna *şart-fiil öbeği* demeyi uygun buluyoruz: “Ahmet [bugün okula / gelirse] ona her şeyi söyleyeceğim.” gibi.

1.2.12. BAĞ-FİİL ÖBEĞİ

BFÖ | FİİL + BAĞ-FİİL [-I]p EKİ / FİİL + FİİLİMSİ EKLERİ

-(I)p bağ-fiil ekini almış fiil ile ona bağlı unsur veya unsurlardan kurulan kelime öbeğidir.

-(I)p bağ-fiil olarak kullanıldığında iki işlevi bir arada yüklenir. Birincisi

eklendiği fiilden sonra gelen ve eklendiği fiille eş yapı ve görevle kullanılan fiilin aldığı ekin işlevidir. İkincisi ise 've' bağlacının işlevidir. Bu açıdan bakıldığında, birinci işlev ya fiilimsi ya da kip işlevidir. Bu ekin birinci işlevi fiilimsi oluşu zaman ortaya *bağ-fiil öbeği* çıkar: [*en çok doğup / en çok boğamı*] örneğinde olduğu gibi. Bu ifade için asıl yapı, [*en çok doğan ve en çok boğamı*]dır. Dolayısıyla -daha çok- bağlama edatı öbeğine yaklaşan bir dil birliği meydana getirir; ki bu, *bağ-fiil öbeği*dir: [*okuyup / yazmak*], [*gelip / giden*], [*ağlayıp / sızlama*] gibi.

-*(I)p* ekinin işlevi fiile kip anlamı yüklemek olursa *bağ-fiil öbeği* oluşmaz: "*Ahmet okula gelip hemen kantine gitti.*" cümlesinde -*(I)p* *bağ-fiil eki*, hem -*DI* *görülen geçmiş zaman eki* hem de *ve* bağlacı yerine kullanılmıştır. Bu ifade için asıl yapı, "*Ahmet okula geldi ve hemen kantine gitti.*"dir. Dolayısıyla, -*(I)p* *bağ-fiil eki*, bağlama tümleci görevindedir ve *bağ-fiil öbeği* oluşturmaz. Bu işlevle kullanılan -*(I)p* eki, eklendiği fiili bir sonraki eşdeğeri fiilin kip ekini temsil ettiği için yüklemleştirir ve sıralı cümle dizisinin birinci cümlesinin eklendiği fiille birlikte yüklemi olur.

1.3. DİĞER KELİME ÖBEKLERİ

1.3.1. İKTİBAS ÖBEĞİ

İkÖ YABANCI DİL YAPISINDA KELİME ÖBEĞİ

Türkçe cümle yapısı içinde yabancı dil kurallarına göre oluşturulmuş dil birlikleri de bulunmaktadır. Ayrıntılı çözümleme durumunda Türkçe kural-lara göre bir kelime gibi bütün olarak alınan bu dizgelerin de adlandırılması gerekmektedir. Eski edebiyat bilgileri çerçevesinde edebî sanat olarak kar-şımıza çıkan iktibas terimini çağrıştırdığı için bu kelime öbeğinin bu adla sınıflandırılması uygun olacaktır.

"[*To be or not to be*] değil. [*Cogito ergo sum*] hiç değil..." örneğinde Türkçe cümleden yüklemi (isim) olarak kullanılan kelimeler birliğinden *to be or not to be* İngilizce, *cogito ergo sum* ise Lâtince kurallara göre kurgulanmış ve Türkçe cümle yapısı içinde kullanılmıştır.

1.3.2. SAPLAMA ÖBEĞİ

SplÖ HERHANGİ BİR KELİME ÖBEĞİ

Buraya kadar listelediğimiz kelime öbekleri kendilerine özgü bir kural ile yüklem anlamını tamamlayan anlamsal bir bütünlük oluşturmaktaydı. Bütün bu anlamsal bütünlükler, genel kullanımlarının dışında bazen yüklem-in tamamlayıcılarını -yüklem dışında diğer cümle unsurlarını- da açıklama amacıyla yüzeysel yapıya sonradan ilave öbek olarak kullanılabilir. Türk dili ilkelerine göre oluşturulmuş tüm kelime öbeklerinin bu şekilde kullanılması ile *saplama öbeği* ortaya çıkar.

Cümle çözümlemelerinde *cümle dışı unsur* veya *açıklayıcıdan özne, açıkla-yıcıdan nesne, açıklayıcıdan dolaylı tümleç* gibi adlarla bağımsız olarak incele-nen ve kelime öbeği olan arasözler için kullanılmış bir yapıdır.

Türkçe öbek yapım kuralları doğrultusunda oluşturulmuş hemen her türlü kelime öbeğinin cümlelerin *özne*, *nesne*, *dolaylı tümleç*, *zarf tümleci* veya *isim cümlesinin yüklemine* açıklayıcı veya hatırlatıcı bir anlam katması amacıyla kullanılması durumunda ortaya çıkan, cümlelerin herhangi bir yerinde yer alabilen ancak açıkladığı öğeden hemen sonra bulunan ve cümle içinde açıklama tümleci olarak değerlendirilen kelime öbekleridir: *Sultan Cem [-Fatih'in / oğlu-]*, *Yeşilköy [-eski / Ayastefanos]* gibi.

Bu kelime öbeği, bir yapıyı değil yapının kullanım şeklini gösterdiği için ikili incelenecektir. Bu öbeğe verilen birinci ad kullanım biçimini, ikinci ad ise yapılış biçimini gösterecektir: [-*Fatih'in / oğlu-*]: SpÖ<B'liT gibi.

Bu kelime öbeği cümle içinde öncesinde ve sonrasında çizgi [-] işareti kullanılarak cümlelerin diğer öğelerinden ayrılır.

1. 1.4. KELİME ÖBEĞİ ÇÖZÜMLEMELERİ

Tanımlamaya çalışarak birbirinden ayırıcı özelliklerini belirttiğimiz kelime öbekleri, ya cümlelerin bir unsurunu meydana getirir ya da cümle ögesi olan kelime öbekleri içinde ya yöneten ya da yönetilen olarak kullanılabilir.

Örnek metin çözümlenmesinde kelime öbeklerinin bu özelliği göz önünde bulundurularak, cümle unsuru oluşturan kelime öbeklerini göstermek için unsurun hemen başında [*] işareti; kelime öbeği içinde birinci birleşen öge veya ikinci birleşen öge olarak kullanılan kelime öbekleri için de [-] işareti kullanılacaktır.

İster cümle ögesi isterse cümle ögesi olan kelime öbeği içinde bir birleşen olsun her kelime öbeğinin mutlaka iki veya üç birleşeni vardır. İki birleşenli ögeleri birbirinden ayırmak amacıyla tek [/] işareti bir; üç ögeli birleşenden oluşan *bağlama edatı öbeği*nde ise bağlaçtan önce ve sonra olmak üzere [/] işareti iki kez kullanılacaktır. Bu işaretin ikili kullanımı tekrarlanarak kullanılan bağlaçların her tekrarında yine ayrı şekilde iki kez kullanılacaktır.

Ayrıca, *öbek kuran eklerin altı çizilecek* ve *öbek çekim ekleri düz ayrıç ( )* içine alınacaktır. Daha önceden *altı çizilen*, düz ayrıç ( ) içine alınan ve metne sonradan ilave edilen ek veya kelimeler ise köşeli ayrıç [ ] içinde gösterilecektir.

Çözümlenecek metinler devrik yapı ile kurgulanmışsa > işareti ile düz cümleye çevrilecek ve cümle ögeleri [*] işareti ile bu düz cümle üzerinde ayrılacaktır.

Çözümlenecek olan metinleri oluşturan kıta, beyit veya cümleler ise { } işaretleri arasında numaralandırılacaktır. Kitabın sonunda yer alan öbeklerin metinde geçtiği yerlere bu işaret içindeki numaralardan ulaşılabilir.

Kelime öbekleri tanımlanırken kısaltmalar kullanılacaktır. Kısaltmalar kitabın başında ayrıca verilmiştir.

1.4.1. Atatürk / Gençliğe Hitabe

(1.1)

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

> *Ey Türk gençliği! *Birinci vazifen, *Türk istiklâlini [ve] Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

* ey / Türk gençliği: ÜEÖ, ünlem, ÜT

~ Türk / gençliği: B'sizİT, isim, ø

* [senin] / birinci vazife: B'liİT, N

~ birinci / vazife[n]: ST, isim, ø

* Türk istiklâlini [ve] Türk cumhuriyetini, ilelebet, / muhafaza ve müdafaa etmek(tir): İFÖ, isim, Y

~ Türk istiklâlini [ve] Türk cumhuriyetini: BEÖ, isim, ø

~ Türk / istiklâl(i)ni: B'sizİT, isim, ø

~ Türk / cumhuriyeti(ni): B'sizİT, isim, ø

~ muhafaza ve müdafaa / et[mektir]: FÖ, fiil, ø

~ muhafaza /ve/ müdafaa: BEÖ, isim, ø

(1.2)

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur.

> *Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli *budur.

* mevcudiyetinin ve istikbalinin / yegâne temel: ZİT, isim, N

~ mevcudiyetin[in] /ve/ istikbalin[in]: BEÖ, isim, ø

~ [senin] / mevcudiyetin[in]: B'liİT, isim, ø

~ [senin] / istikbalin[in]: B'liİT, isim, ø

~ yegâne / temel[i]: ST, isim, ø

(1.3)

Bu temel, senin en kıymetli hazinendir.

> *Bu temel, *senin en kıymetli hazinendir.

* bu / temel: ST, isim, N

- * **senin** / en kıymetli hazinen(dir): B'liiT, isim, Y
- en kıymetli / hazine[n]: ST, isim, ø
- en / kıymetli: ZÖ, sıfat, ø

{1.4}

İstikbalde dahi, seni, bu hazinenden mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî bedhâhların olacaktır.

- > *İstikbalde dahi, seni, bu hazinenden mahrum etmek isteyecek dahilî ve haricî bedhâhların *olacaktır.

- * **[senin]** / istikbalde dahi, seni, bu hazinenden mahrum etmek isteyecek dahilî ve haricî bedhâhların: B'liiT, isim, N
- istikbalde dahi, seni, bu hazinenden mahrum etmek isteyecek / dahilî ve haricî bedhâhlar[ın]: ST, isim, ø
- dahilî ve haricî / bedhâhlar[ın]: ST, isim, ø
- dahilî /ve/ haricî: BEÖ, sıfat, ø
- istikbalde dahi, seni, bu hazinenden mahrum etmek / isteyecek: SFÖ, sıfat, ø
- istikbalde dahi, bu hazinenden / mahrum etmek: İFÖ, isim, ø
- istikbalde / dahi: PEÖ, zarf, ø
- **[senin]** / bu hazinen(den): B'liiT, isim, ø
- bu / hazine[nden]: ST, isim, ø
- mahrum / et[mek]: FÖ, fiil, ø

{1.5}

Bir gün, istiklâl ve cumhuriyetini müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin!

- > *Bir gün, istiklâl ve cumhuriyetini müdafaa mecburiyetine düşersen, *vazifeye atılmak için, *içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini *düşünmeyeceksin!
- * bir gün, istiklâl ve cumhuriyetini müdafaa mecburiyetine / düşersen: ŞFÖ, zarf, ZT
- bir / gün: ST, zarf, ø
- istiklâl ve cumhuriyetini müdafaa [etme] / mecburiyeti(ne): B'sizİT, zarf, ø
- istiklâl ve cumhuriyetini / müdafaa [etme]: İFÖ, isim, ø

- istiklâl /ve/ cumhuriyetini: BEÖ, isim, ø
- [kendi] / istiklâlin(i): B'sizİT, isim, ø
- [kendi] / cumhuriyetin(i): B'sizİT, isim, ø
- müdafaa / et[me]: FÖ, fiil, ø

- * vazifeye atılmak / için: ÇEÖ, zarf, ZT
- vazifeye / atılmak: İFÖ, isim, ø

- * içinde bulunacağın vaziyetin / imkân ve şerâit(ni): B'liİT, isim, N
- içinde bulunacağın / vaziyet[in]: ST, isim, ø
- [senin] / içinde bulunacağın: B'liİT, sıfat, ø
- içinde / bulunacağ[ın]: SFÖ, isim, ø
- imkân /ve/ şerâit[ini]: BEÖ, isim, ø

[1.6]

Bu imkân ve şerâit, çok nâmüsâit bir mahiyette tezâhür edebilir.

> *Bu imkân ve şerâit, *çok nâmüsâit bir mahiyette *tezâhür edebilir.

- * bu / imkân ve şerâit: ST, isim, N
- imkân /ve/ şerâit: BEÖ, isim, ø
- * çok nâmüsâit / bir mahiyet(te): ST, zarf, ZT
- çok / nâmüsâit: ZÖ, zarf, ø
- bir / mahiyet[te]: ST, isim, ø
- * tezâhür / edebil(ir): FÖ, fiil, Y
- ed / edbil[ir]: FÖ, fiil, ø

[1.7]

Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zabptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgâl edilmiş olabilir.

- > *Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgâl edilmiş *olabilir.
- * Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış /ve/ memleketin her köşesi bilfiil işgâl edilmiş: BEÖ, isim, N
- cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri / zaptedilmiş: SFÖ, isim,

ø

- cebren ve hile / ile: ÇEÖ, zarf, ø
- cebren /ve/ hile: BEÖ, isim, ø
- aziz vatanın / bütün kalelerj: B'liiT, isim, ø
- aziz / vatan[ın]: ST, isim, ø
- bütün / kaleler[i]: ST, isim, ø
- zabt / edil(miş): FÖ, fiil, ø
- bütün tersanelerine / girilmiş: SFÖ, isim, ø
- [onun] / bütün tersanelerj(ne): B'liiT, isim, ø
- bütün / tersaneler[ine]: ST, isim, ø
- bütün orduları / dağıtılmış: SFÖ, isim, ø
- [onun] / bütün ordularj: B'liiT, isim, ø
- bütün / ordular[ı]: ST, isim, ø
- memleketin her köşesi bilfiil / işgâl edilmiş: SFÖ, isim, ø
- memleketin / her köşesj: B'liiT, isim, ø
- her / köşe[sj]: ST, isim, ø
- işgâl / edil(miş): FÖ, fiil, ø

* ol / abil(ir): FÖ, fiil, Y

{1.8}

Bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahîm olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve delâlet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler.

> *Bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahîm olmak üzere, *memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar *gaflet ve delâlet ve hatta hıyanet içinde *bulunabilirler.

* bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahîm olmak / üzere: ÇEÖ, zarf, ZT

- bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahîm / olmak: İFÖ, isim, ø
- bütün bu şerâitten daha elîm /ve/ daha vahîm: BEÖ, zarf, ø
- bütün bu şerâitten daha / elîm: ST, zarf, ø
- bütün bu şerâit / ten daha: ÇEÖ, sıfat, ø
- bütün / bu şerâit[ten]: ST, isim, ø
- bu / şerâit[ten]: ST, isim, ø
- [bütün bu şerâitten] daha / vahîm: ST, zarf, ø

- * memleketin dahilinde iktidara / sahip olan(lar): SFÖ, isim, Ö
  - ~ memleketin / dahilinde): B'liiT, isim, ø
  - ~ sahip / ol[anlar]: FÖ, fiil, ø
- * gaflet ve delâlet ve hatta hıyanet / içi(nde): ZİT, isim, DT
  - ~ gaflet, delâlet /ve hatta/ hıyanet: BEÖ, isim, ø
- *bulun / abil(irlen): FÖ, fiil, Y

{1.9}

Hatta bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasî emelleriyle tevhid edebilirler.

- > *Hatta *bu iktidar sahipleri *şahsî menfaatlerini, *müstevlilerin siyasî emelleriyle *tevhid edebilirler.
  - * bu / iktidar sahipleri: ST, isim, Ö
    - ~ iktidar / sahipleri: B'sizİT, isim, ø
  - * [kendi] / şahsî menfaatleri(ni): B'sizİT, isim, N
    - ~ şahsî / menfaatler[ini]: ST, isim, ø
  - * müstevlilerin siyasî emelleri / yle<ile: ÇEÖ, zarf, ZT
    - ~ müstevlilerin / siyasî emelleri[yle]: B'liiT, isim, ø
    - ~ siyasî / emel[leriyle]: ST, isim, ø
  - * tevhid / edebil(irlen): FÖ, fiil, Y
    - ~ ed / edebil[irlen]: FÖ, fiil, ø

{1.10}

Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

- > *Millet, *fakr u zaruret içinde harap ve bitap düşmüş *olabilir.
  - * fakr u zaruret içinde harap ve bitap / düşmüş: SFÖ, zarf, ZT
    - ~ fakr u zaruret / içi(nde): ZİT, zarf, ø
    - ~ fakr /u/ zaruret: BEÖ, isim, ø
    - ~ harap /ve/ bitap: BEÖ, zarf, ø
  - * ol / abil(ir): FÖ, fiil, Y

{1.11}

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte bu ahvâl ve şerâit içinde dahi vazifen,

Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır!

- > *Ey Türk istikbalinin evlâdı! *İşte bu ahvâl ve şerâit içinde dahi *vazifen,
*Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır!
- * ey / Türk istikbalinin evlâdı: ÜEÖ, ünlem, ÜT
- Türk istikbalin[in] / evlâdı: B'liİT, isim, ø
- Türk / istikbal[i]nin]: B'sizİT, isim, ø
- * işte bu ahvâl ve şerâit içinde / dahi: PEÖ, zarf, ZT
- işte bu ahvâl ve şerâit / içi(nde): B'sizİT, zarf, ø
- işte / bu ahvâl ve şerâit: ST, isim, ø
- bu / ahvâl ve şerâit: ST, isim, ø
- ahvâl /ve/ şerâit: BEÖ, isim, ø
- * [senin] / vazifen: B'liİT, isim, N
- * Türk istiklâl ve cumhuriyetini / kurtarmak(tır): İFÖ, isim, Y
- Türk / istiklâl ve cumhuriyet(i)ni): ZİT, isim, ø
- istiklâl /ve/ cumhuriyet(i)ni): BEÖ, isim, ø

(1.12)

Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asîl kanda mevcuttur!

- > *Muhtaç olduğun kudret, *damarlarındaki asîl kanda *mevcuttur!
- * muhtaç olduğun / kudret: ST, isim, N
- [senin] / muhtaç olduğun: B'liİT, sıfat, ø
- muhtaç / ol[duğun]: FÖ, fiil, ø
- * damarlarındaki / asîl kan(da): ST, isim, DT
- asîl / kan[da]: ST, isim, ø
- [kendini] / damarları[n]daki): B'sizİT, sıfat, ø

1.4.2. Talat Sait Halman / Bir'ler

(2.1)

Başka bir rengi sevmeyen renk ölür.

- > *Başka bir rengi sevmeyen renk *ölür.

- * başka bir rengi sevmeyen / renk: ST, isim, N
- ~ başka bir rengi / sevmeyen: SFÖ, sıfat, ø
- ~ başka / bir reng(i): ST, isim, ø
- ~ bir / reng(i): ST, isim, ø

{2.2}

En ulu insanlara en çok ulunur.

- > *En ulu insanlara *en çok *ulunur.
- * en ulu / insanlar(a): ST, zarf, ZT
- ~ en / ulu: ZÖ, sıfat, ø
- * en / çok: ZÖ, zarf, ZT

{2.3}

Varlığın lâneti, birleşmemedir; sevmemedir.

- > *Varlığın lâneti, *birleşmemedir; *sevmemedir.
- * varlığın / lâneti: B'lîiT, isim, N

{2.4}

Kahkahasız ev, mezardan karadır.

- > *Kahkahasız ev, *mezardan karadır.
- * kahkahasız / ev: ST, isim, N
- * mezardan / kara(dır): ST, isim, Y
- ~ mezardan / [da]: PEÖ, sıfat, ø

{2.5}

Doludizgin giden at, nefret eder dizginden.

- > *Doludizgin giden at, *dizginden *nefret eder.
- * doludizgin giden / at: ST, isim, Ö
- ~ doludizgin / giden: SFÖ, sıfat, ø
- * nefret / ed(er): FÖ, fiil, Y

{2.6}

Baykuş bile sevgiyle güzeldir.

> *Baykuş bile *sevgiyle *güzeldir.

* baykuş / bile: PEÖ, isim, N

* sevgi / yle<ile: ÇEÖ, zarf, ZT

{2.7}

Mavidir renklerin en çok doğup en çok boğanı.

> *Renklerin en çok doğup en çok boğanı *mavidir.

* renklerin / en çok doğup en çok boğanı: B'liiT, isim, N

- en çok doğ/up<ve/ en çok boğan[ı]: BFÖ, isim, ø

- en çok / doğ[up<an]: SFÖ, isim, ø

- en çok / boğan[ı]: SFÖ, isim, ø

- en / çok: ZÖ, zarf, ø

{2.8}

Bir biçim bulsa bulut kendine, ağlar mıydı?

> *Bulut *kendine bir biçim bulsa, *ağlar mıydı?

* kendine bir biçim / bulsa: ŞFÖ, zarf, ZT

- bir / biçim: ST, isim, ø

{2.9}

Okyanus, belki uyanmaz diye asla uyumaz.

> *Okyanus, *"Belki uyanmaz!" diye *asla *uyumaz.

* "Belki uyanmaz!" / diye: ZFÖ, zarf, ZT

- "Belki uyanmaz!": İC, isim, ø

{2.10}

Ecel rengidir her menekşe...

> *Her menekşe *ecel rengidir...

- * her / menekşe: ST, isim, N
- * ecel / rengi(dir): B'sizİT, isim, Y

(2.11)

İster ki deniz, tek yunus olsun, onu sevsin.

- > *Deniz *ister; *ki, *tek yunus *olsun *[ve] *onu *sevsin.
- * tek / yunus: ZÖ, isim, N

1.4.3. Mehmet Kaplan / Üniversite Meseleleri

(3.1)

*Türkiye'nin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması için, *muhtelif sahalarda iyi yetişmiş, çok sayıda mütehasıs elemana *ihtiyaç *vardır.

- * Türkiye'nin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması / için: ÇEÖ, zarf, ZT
  - Türkiye'nin / çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması: B'liİT, isim, ø
  - çağdaş medeniyet seviyesine / ulaşma[sı]: İFÖ, isim, ø
  - çağdaş medeniyet / seviyesi(ne): B'sizİT, isim, ø
  - çağdaş / medeniyet: ST, isim, ø
- * muhtelif sahalarda iyi yetişmiş, çok sayıda / mütehasıs eleman(a): ST, zarf, ZT
  - mütehasıs / eleman(a): ST, isim, ø
  - muhtelif sahalarda iyi yetişmiş /ve/ çok sayıda: BEÖ, sıfat, ø
  - çok / sayı(da): ST, sıfat, ø
  - muhtelif sahalarda iyi / yetişmiş: SFÖ, sıfat, ø
  - muhtelif / sahalarda(da): ST, isim, ø

(3.2)

*ilim ve tekniğe dayanan çağdaş medeniyet, *-mahiyeti icabı- *yüksek seviyede bir ihtisası *gerektirir.

- * ilim ve tekniğe dayanan / çağdaş medeniyet: ST, isim, Ö
- çağdaş / medeniyet: ST, isim, ø
- ilim ve tekniğe / dayanan: SFÖ, sıfat, ø

- ilim /ve/ tekniğ(e): BEÖ, zarf, ø
- * mahiyeti / icabı: SplÖ<B'sizİT, isim, AT
- [kendi] / mahiyeti: B'sizİT, isim, ø
- * yüksek seviyede / bir ihtisas(ı): ST, isim, N
- yüksek / seviye(de): ST, sıfat, ø
- bir / ihtisas(ı): ST, isim, ø

{3.3}

*Yüksek ihtisas ise *ancak iyi çalışan ve iyi çalışabilen üniversite ve araştırma enstitülerinde *kazanılır.

- * yüksek ihtisas / ise: PEÖ, isim, N
- yüksek / ihtisas: ST, isim, ø
- * ancak iyi çalışan ve iyi çalışabilen / üniversite ve araştırma enstitüleri(nde): ST, isim, DT
- ancak / iyi çalışan ve iyi çalışabilen: ZÖ, sıfat, ø
- iyi çalışan /ve/ iyi çalışabilen: BEÖ, sıfat, ø
- iyi / çalışan: SFÖ, sıfat, ø
- iyi / çalışabilen: SFÖ, sıfat, ø
- çalış / abil(en): FÖ, fiil, ø
- üniversite /ve/ araştırma enstitüleri[nde]: BEÖ, isim, ø
- araştırma / enstitüleri[nde]: B'sizİT, isim, ø

{3.4}

*Lise seviyesinde bir bilgi ile *ne *fabrika çarkları *döner *ne *hastanelerde *ameliyat *yapılır *ne de *devlet *idare edilir.

- * lise seviyesinde bir bilgi / ile: ÇEÖ, zarf, ZT
- lise seviyesinde[ki] / bir bilgi: ST, isim, ø
- lise / seviyesi(nde)[ki]: B'sizİT, sıfat, ø
- bir / bilgi: ST, isim, ø
- * fabrika / çarkları: B'sizİT, isim, N
- * idare / edil(ir): FÖ, fiil, Y

(3.5)

*Fakat *üniversiteler, *öğrencileri kendi ihtisas sahalarında yetiştiremiyorlarsa, *mezunlarına muayyen alanlarda çalışma selâhiyeti verdikleri için *memlekete, *liselerin yapamayacağı kötülükleri *yaparlar.

- * öğrencileri kendi ihtisas sahalarında / yetiştiremiyorlarsa: ŞFÖ, zarf, ZT
  - ~ yetiştir / emiyorlar[sa]: FÖ, fiil, ø
  - ~ kendi / ihtisas sahaları(nda): ST, isim, ø
  - ~ ihtisas / sahaları[nda]: B'sizİT, isim, ø
- * mezunlarına muayyen alanlarda çalışma selâhiyeti verdikleri / için: ÇEÖ, zarf, ZT
  - ~ [onlar] / mezunlarına muayyen alanlarda çalışma selâhiyeti verdikle-ri: B'sizİT, isim, ø
  - ~ mezunlarına muayyen alanlarda çalışma selâhiyeti / verdik[leri]: SFÖ, isim, ø
  - ~ [kendi] / mezunları(na): B'sizİT, zarf, ø
  - ~ muayyen alanlarda çalışma / selâhiyeti: B'sizİT, isim, ø
  - ~ muayyen alanlarda / çalışma: İFÖ, isim, ø
  - ~ muayyen / alanlar(da): ST, isim, ø
- * liselerin yapamayacağı / kötülükler(i): ST, isim, N
  - ~ liselerin / yapamayacağı: B'liİT, sıfat, ø
  - ~ yap / ama[yacağı]: FÖ, fiil, ø

(3.6)

*Türkiye'de üniversite tahsili hakkında vatandaşın da, devletin de almış olduğu tavır *yanlıştır; *tehlikeli *ve *yıkıcıdır.

- > Vatandaşın da devletin de Türkiye'de[ki] üniversite tahsili hakkında almış olduğu tavır, yanlıştır; tehlikeli ve yıkıcıdır.
- * vatandaşın da devletin de Türkiye'de[ki] üniversite tahsili hakkında almış olduğu / tavır: ST, isim, N
  - ~ vatandaşın da devletin de / Türkiye'de[ki] üniversite tahsili hakkında almış olduğu: ZİT, sıfat, ø
  - ~ Türkiye'de[ki] üniversite tahsili hakkında / almış olduğu[u]: SFÖ, isim, ø
  - ~ Türkiye'de[ki] üniversite tahsili / hakkında: ÇEÖ, zarf, ø
  - ~ Türkiye'de[ki] / üniversite tahsili: ST, isim, ø

- üniversite / tahsil: B'sizİT, isim, ø
- vatandaş[ın] /da/, devlet[in] /de/: BEÖ, isim, ø
- almış / ol[duğu]: FÖ, fiil, ø

{3.7}

*Bu yanlış tutumun kötü neticeleri *bugün *açıkça *görölmeye başlanmış, *memleketi yükseltmesi gereken gençlik *yabancı kuvvetlerin elinde bir alet, menfi, yıkıcı, âsi bir zümre hâline gelmeye yüz tutmuştur.

- * bu yanlış tutumun / kötü neticeleri: B'liİT, isim, N
  - bu / yanlış tutum[un]: ST, isim, ø
  - yanlış / tutum[un]: ST, isim, ø
  - kötü / neticeler[i]: ST, isim, ø
- * göröl / meye başlan(mış): FÖ, fiil, Y
- * memleketi yükseltmesi gereken / gençlik: ST, isim, N
  - memleketi yükseltmesi / gereken: SFÖ, sıfat, ø
  - [onun] / memleketi yükseltmesi: B'liİT, isim, ø
  - memleketi / yükseltme[si]: İFÖ, isim, ø
- * yabancı kuvvetlerin elinde bir alet, menfi, yıkıcı, âsi bir zümre hâline / gelmeye yüz tutmuş(tur): SFÖ, fiil, Y
  - yabancı kuvvetlerin elinde bir alet, menfi, yıkıcı, âsi bir zümre / hâli(-ne): ZİT, isim, ø
  - yabancı kuvvetlerin elinde bir alet / [ve] / menfi, yıkıcı, âsi bir zümre: BEÖ, isim, ø
  - yabancı kuvvetlerin eli(nde)[ki] / bir alet: ST, isim, ø
  - bir / alet: ST, isim, ø
  - yabancı kuvvetlerin / elj[ndeki]: B'liİT, isim, ø
  - yabancı / kuvvetler[in]: ST, isim, ø
  - menfi, yıkıcı, âsi / bir zümre: ST, isim, ø
  - menfi, yıkıcı [ve] asî: BEÖ, sıfat, ø
  - bir / zümre: ST, isim, ø
  - gelmeye / yüz tut(muştur): FÖ, fiil, ø
  - yüz / tutmuş(tur): FÖ, fiil, ø

{3.8}

*Acele ve sıkı tedbirler alınmadığı takdirde *bu korkunç dalga *yalnız

üniversiteleri *değil; Türkiye'yi de *yıkabilir.

- * acele ve sıkı tedbirler alınmadığ / ı takdirde: ÇEÖ, zarf, ZT
  - ~ acele ve sıkı tedbirler / alınmadığ[ı]: SFÖ, isim, ø
  - ~ acele ve sıkı / tedbirler: ST, isim, ø
  - ~ acele /ve/ sıkı: BEÖ, sıfat, ø
- * bu / korkunç dalga: ST, isim, Ö
  - ~ korkunç / dalga: ST, isim, ø
- * yalnız / üniversiteler(i): ZÖ, isim, N
- * Türkiye'yi / de: PEÖ, isim, N

(3.9)

*Türk siyasetçileri ve maarifçileri, *yıllarca önce, sonunun ne olacağını düşünmeden sırf siyâsî yatırım yapmak için her yerde derme çatma ortaokul ve lise açarak *halkı *aldatmışlardır.

- * Türk / siyasetçileri ve maarifçileri: ZİT, isim, Ö
  - ~ siyasetçiler[i] /ve/ maarifçiler[i]: BEÖ, isim, ø
- * yıllarca önce, sonunun ne olacağını düşünmeden sırf siyâsî yatırım yapmak için her yerde derme çatma ortaokul ve lise / açarak: ZFÖ, zarf, ZT
  - ~ yıllarca önce, sonunun ne olacağını /düşünmeden: ZFÖ, zarf, ø
  - ~ yıllarca / önce: ST, zarf, ø
  - ~ sonunun / ne olacağı(nu): B'liİT, isim, ø
  - ~ [onun] / sonu[nun]: B'liİT, isim, ø
  - ~ ne / olacağı(nu): SFÖ, isim, ø
  - ~ sırf siyâsî yatırım yapmak / için: ÇEÖ, zarf, ø
  - ~ sırf siyâsî yatırım / yapmak: İFÖ, isim, ø
  - ~ sırf / siyâsî yatırım: ZÖ, isim, ø
  - ~ siyâsî / yatırım: ST, isim, ø
  - ~ her / yer(de): ST, isim, ø
  - ~ derme çatma / ortaokul ve lise: ST, isim, ø
  - ~ ortaokul /ve/ lise: BEÖ, isim, ø
  - ~ derme çatma: TÖ, sıfat, ø

(3.10)

*Halk *öyle *zannetmiştir; *ki, *ortaokul liseye, lise üniversiteye, üniversite de hayatta refah ve saadete götüren tabii bir yoldur.

- * zann / et(miştir): FÖ, fiil, Y
- * ortaokul liseye, lise üniversiteye, üniversite de hayatta refah ve saadete götüren / tabii bir yol(dur): ST, isim, Y
  - tabii / bir yol(dur): ST, isim, ø
  - bir / yol[dur]: ST, isim, ø
  - ortaokul liseye, lise üniversiteye [ve] üniversite de hayatta refah ve saadete götüren: BEÖ, sıfat, ø
  - ortaokul liseye / [götüren]: SFÖ, sıfat, ø
  - lise üniversiteye / [götüren]: SFÖ, sıfat, ø
  - üniversite de hayatta refah ve saadete / götüren: SFÖ, sıfat, ø
  - üniversite / de: PEÖ, isim, ø
  - refah /ve/ saadet(e): BEÖ, isim, ø

(3.11)

*Üniversiteleri liseden -hatta, başka yerlerden- gelen bütün öğrencileri almaya zorlayan devlet, *kendi eliyle *tohumunu ektiği lise enflasyonundan sonra *yükseköğretimi de *iflâsa *zorla *sürüklemiştir.

- * üniversiteleri liseden -hatta, başka yerlerden gelen bütün öğrencileri almaya zorlayan / devlet: ST, isim, Ö
- üniversiteleri liseden -hatta, başka yerlerden- gelen bütün öğrencileri almaya / zorlayan: SFÖ, sıfat, ø
- liseden, -hatta, başka yerlerden- gelen bütün öğrencileri / alma(ya): İFÖ, zarf, ø
- liseden -hatta, başka yerlerden- gelen / bütün öğrenciler(i): ST, isim, ø
- bütün / öğrenciler(i): ST, isim, ø
- liseden -hatta, başka yerlerden- / gelen: SFÖ, sıfat, ø
- -hatta, başka / yerler(den)-: SplÖ<ST, isim, ø
- başka / yerler[den]: ST, isim, ø
- * kendi eli / yle<ile: ÇEÖ, zarf, ZT
  - kendi / eli[yle]: B'sizİT, isim, ø
- * tohumunu ektiği lise enflasyonu / ndan sonra: ÇEÖ, zarf, ZT
  - tohumunu ektiği / lise enflasyonu: ST, isim, ø

- [onun] / tohumunu ektiği: B'liiT, sıfat, ø
- tohumunu / ektiği[i]: SFÖ, isim, ø
- [onun] / tohumu(nu): B'liiT, isim, ø
- lise / enflasyonu: B'sizİT, isim, ø

- * yükseköğretimi / de: PEÖ, isim, N
- * zor / la: ÇEÖ, zarf, ZT

{3.12}

*Gençliğin bugün sokaklara dökülerek yıkıcı bir kuvvet hâline gelmesinden *birinci derecede, *ne yaptığını bilmeyen Millî Eğitim Bakanlığı *mesuldür.

- * Gençliğin / bugün sokaklara dökülerek yıkıcı bir kuvvet hâline gelmesi(nden): B'liiT, zarf, ZT
- bugün sokaklara dökülerek yıkıcı bir kuvvet hâline / gelme[sinden]: İFÖ, isim, ø
- bugün sokaklara / dökülerek: ZFÖ, zarf, ø
- yıkıcı bir kuvvet / hâli(ne): B'sizİT, zarf, ø
- yıkıcı / bir kuvvet: ST, isim, ø
- bir / kuvvet: ST, isim, ø
- * birinci / derece(de): ST, zarf, ZT
- * ne yaptığını bilmeyen / Millî Eğitim Bakanlığı: ST, isim, N
- ne yaptığını / bilmeyen: SFÖ, sıfat, ø
- [kendisinin] / ne yaptığı(nı): B'liiT, isim, ø
- ne / yaptığ[ını]: SFÖ, isim, ø
- Millî Eğitim / Bakanlığı: B'sizİT, isim, ø
- Millî / Eğitim: ST, isim, ø

{3.13}

*Bu bakanlığın kötü tedbirleri yüzünden bozulan *sadece liseler ve üniversiteler değil; *aynı zamanda *her kademedeki öğretmen okullarıdır.

- * bu bakanlığın kötü tedbirleri yüzünden / bozulma: SFÖ, isim, N
- bu bakanlığın kötü tedbirleri / yüzünden: ÇEÖ, zarf, ø
- bu bakanlığın / kötü tedbirlerj: B'liiT, isim, ø
- bu / bakanlığ[ın]: ST, isim, ø

- kötü / tedbirler[i]: ST, isim, ø
- * sadece / liseler ve üniversiteler (değil): ZÖ, isim, Y
  - liseler /ve/ üniversiteler [değil]: BEÖ, isim, ø
- * aynı / zaman(da): ST, bağlaç, BT
- * her kademedeki / öğretmen okulları(dır): ST, isim, Y
  - her / kademe(deki): ST, sıfat, ø
  - öğretmen / okulları(dır): B'sizİT, isim, ø

(3.14)

*Ve *öğretmen okullarının bozulması *Türkiye'yi *neticesi daha kötü bir duruma *sokmuştur.

- * öğretmen okullarının / bozulması: B'liİT, isim, N
  - öğretmen / okulları[nun]: B'sizİT, isim, ø
- * neticesi daha kötü / bir durum(a): ST, zarf, ZT
  - neticesi daha kötü / [olan]: SFÖ, sıfat, ø
  - [onun] / neticesi: B'liİT, isim, ø
  - daha / kötü: ZÖ, zarf, ø
  - bir / durum(a): ST, isim, ø

(3.15)

*Zira *Millî Eğitim Bakanlığı'nun kontrol edemediği yatılı öğretmen okulları *bir fesad yuvası hâline *gelmişlerdir.

- * Millî Eğitim Bakanlığı'nun kontrol edemediği / yatılı öğretmen okulları: ST, isim, N
  - Millî Eğitim Bakanlığı'nun / kontrol edemediği: B'liİT, isim, ø
  - kontrol / edeme(diği): FÖ, fiil, ø
  - ed / eme(diği): FÖ, fiil, ø
  - Millî Eğitim / Bakanlığı[nun]: B'sizİT, isim, ø
  - Millî / Eğitim: ST, isim, ø
  - yatılı / öğretmen okulları: ST, isim, ø
  - öğretmen / okulları: B'sizİT, isim, ø
- * bir fesad yuvası / hâli(ne): B'sizİT, isim, DT
  - bir / fesad yuvası: ST, isim, ø

- fesad / yuvaşı: B'sizİT, isim, ø

{3.16}

*Maarif müesseseleri birbirine bağlı oldukları için *bir yerde baş gösteren hastalık, *insan vücudunda olduğu gibi, *az sonra *başka kısımlara *sirayet etmiştir.

- * maarif müesseseleri birbirine bağlı olduk / ları için: ÇEÖ, zarf, ZT
  - maarif müesseseleri birbirine / bağlı olduk[ları]: SFÖ, isim, ø
  - maarif / müesseseleri: B'sizİT, isim, ø
  - bağlı / ol[dukları]: FÖ, fiil, ø
- * bir yerde baş gösteren / hastalık: ST, isim, N
  - bir yerde / baş gösteren: SFÖ, sıfat, ø
  - bir / yer(de): ST, isim, ø
  - baş / göster[en]: FÖ, fiil, ø
- * insan vücudunda olduğ / u gibi: ÇEÖ, zarf, ZT
  - insan vücudunda / olduğ[ua]: SFÖ, isim, ø
  - insan / vücudu(nda): B'sizİT, isim, ø
- * az / sonra: ZÖ, zarf, ZT
- * başka / kısımlar(a): ST, isim, DT
- * sirayet / et(miştir): FÖ, fiil, Y

{3.17}

*Millî Eğitim Bakanlığı'nı mazur gösteren tek sebep, *onun da karşı koyması mümkün olmayan birtakım tazyiklere maruz kalmasıdır.

- * Millî Eğitim Bakanlığı'nı mazur gösteren / tek sebep: ST, isim, N
  - tek / sebep: ST, isim, ø
  - Millî Eğitim Bakanlığı'nı / mazur gösteren: SFÖ, sıfat, ø
  - mazur / göster[en]: FÖ, fiil, ø
  - Millî Eğitim / Bakanlığı[nı]: B'sizİT, isim, ø
  - Millî / Eğitim: ST, isim, ø
- * onun da / karşı koyması mümkün olmayan birtakım tazyiklere maruz kalması(dır): B'liİT, isim, Y
  - onun / da: PEÖ, isim, ø
  - karşı koyması mümkün olmayan birtakım tazyiklere / maruz kalma[-

- sıdır]: İFÖ, isim, ø
- maruz / kal[masıdır]: FÖ, fiil, ø
  - karşı koyması mümkün olmayan / birtakım tazyiklere: ST, zarf, ø
  - birtakım / tazyikler(e): ST, isim, ø
  - karşı koyması / mümkün olmayan: SFÖ, sıfat, ø
  - [onun] / karşı koyması: B'liİT, isim, ø
  - karşı / koy(ması): FÖ, fiil, ø
  - mümkün / ol[mayan]: FÖ, fiil, ø

{3.18}

*Meselenin temelinde *-başka bir yazıda da belirttiğim gibi- *nüfus artması *vardır.

- * meselenin / temelinde): B'liİT, isim, DT
- * başka bir yazıda da belirttiğim / gibi: SplÖ<ÇEÖ, zarf, AT
  - ~ [benim] / başka bir yazıda da belirttiğim: B'liİT, isim, ø
  - ~ başka bir yazıda da / belirttiğim: SFÖ, isim, ø
  - ~ başka bir yazıda / da: PEÖ, isim, ø
  - ~ başka / bir yazı(da): ST, isim, ø
  - ~ bir / yazı[da]: ST, isim, ø
- * nüfus / artması: B'sizİT, isim, N

{3.19}

*Doğan her çocuk *iyi ve faydalı bir vatandaş olmak için terbiye edilmek *ister.

- * doğan / her çocuk: ST, isim, Ö
  - ~ her / çocuk: ST, isim, ø
- * iyi ve faydalı bir vatandaş olmak için / terbiye edilmek: İFÖ, isim, N
  - ~ iyi ve faydalı bir vatandaş olmak / için: ÇEÖ, zarf, ø
  - ~ iyi ve faydalı bir vatandaş / olmak: İFÖ, isim, ø
  - ~ iyi ve faydalı / bir vatandaş: ST, isim, ø
  - ~ iyi /ve/ faydalı: BEÖ, sıfat, ø
  - ~ bir / vatandaş: ST, isim, ø
  - ~ terbiye / ed[ilmek]: FÖ, fiil, ø

(3.20)

*İyi terbiyenin muayyen şartları *vardır.

- * iyi terbiyenin / muayyen şartları: B'lîİT, isim, N
- iyi / terbiye[nin]: ST, isim, ø
- muayyen / şartlar[ı]: ST, isim, ø

(3.21)

*İyi terbiye ise *iyi öğretmen, tam teşkilatlı okul ve kütüphane demektir.

- * iyi terbiye / ise: PEÖ, isim, N
- iyi / terbiye: ST, isim, ø
- * iyi öğretmen, tam teşkilatlı okul ve kütüphane / demek(tir): İFÖ, isim, Y
- iyi öğretmen, tam teşkilatlı okul /ve/ kütüphane: BEÖ, isim, ø
- iyi / öğretmen: ST, isim, ø
- tam teşkilatlı / okul: ST, isim, ø
- tam / teşkilatlı: ST, sıfat, ø

(3.22)

*Öğretmen *bir makina değildir.

- * bir / makina (değildir): ST, isim, Y

(3.23)

*Dikkat ve enerjisi, *mahdut sayıda öğrenciyi eğitmeye *yeter.

- * [onun] / dikkat ve enerjisi: B'lîİT, isim, N
- dikkat /ve/ enerji[si]: BEÖ, isim, ø
- * mahdut sayıda öğrenciyi / eğitme(ye): İFÖ, zarf, ZT
- mahdut sayıda[ki] / öğrenci(yi): ST, isim, ø
- mahdut / sayı(da)[ki]: ST, sıfat, ø

(3.24)

*Ona kaldıramayacağı kadar yük yüklerseniz *vazifesini *yapamaz.

- * ona kaldıramayacağı kadar yük / yüklerseniz: ŞFÖ, zarf, ZT

- kaldıramayacağı kadar / yük: ST, isim, ø
- kaldıramayacağı / kadar: ÇEÖ, sıfat, ø
- [onun] / kaldıramayacağı: B'liiT, isim, ø

* [kendi] / vazifesi(ni): B'sizİT, isim, N

{3.25}

*Okullarda her gün bahis konusu olması gereken ödev yapma ve onları kontrol meselesini *düşünelim.

- * okullarda her gün bahis konusu olması gereken / ödev yapma ve onları kontrol meselesi(ni): ST, isim, N
- her gün bahis konusu olması / gereken: SFÖ, sıfat, ø
- [onun] / her gün bahis konusu olması: B'liiT, isim, ø
- her gün bahis konusu / olma[sı]: İFÖ, isim, ø
- her / gün: ST, zarf, ø
- bahis / konusu: B'sizİT, isim, ø
- ödev yapma ve onları kontrol / meselesi(ni): ZİT, isim, ø
- ödev yapma /ve/ onları kontrol: BEÖ, isim, ø
- ödev / yapma: İFÖ, isim, ø
- onları / kontrol: BÖ, isim, ø

{3.26}

*Türkçe öğretmeni öğrencisine her hafta birkaç sayfalık yazılı ödev vermez ve onları imlâ işaretlerine kadar kontrol etmezse *çocuk *doğru dürüst cümle yapmasını ve düşünmesini *öğrenemez.

- * Türkçe öğretmeni öğrencisine her hafta birkaç sayfalık yazılı ödev vermez /ve/ onları imlâ işaretlerine kadar kontrol etmezse: BEÖ, zarf, ZT
- onları imlâ işaretlerine kadar / kontrol etmezse: ŞFÖ, zarf, ø
- kontrol / et{mezse}: FÖ, fiil, ø
- imlâ işaretleri / ne kadar: ÇEÖ, zarf, ø
- imlâ / işaretler[ne]: B'sizİT, isim, ø
- Türkçe öğretmeni öğrencisine her hafta birkaç sayfalık yazılı ödev / vermez[se]: ŞFÖ, zarf, ø
- Türkçe / öğretmeni: B'sizİT, isim, ø
- [kendi] / öğrencisi[ne]: B'sizİT, isim, ø
- her / hafta: ST, zarf, ø

- birkaç sayfalık / yazılı ödev: ST, isim, ø
- birkaç / sayfalık: ST, sıfat, ø
- yazılı / ödev: ST, isim, ø
- * doğru dürüst cümle yapmasını /ve/ düşünmesini: BEÖ, isim, N
- doğru dürüst cümle / yapma(sunu): İFÖ, isim, ø
- doğru / dürüst: TÖ, zarf, ø
- * öğren / emez: FÖ, fiil, Y

{3.27}

*Hâlbuki *Türk okullarında, *öğrencileri aktif faaliyete sevk eden ödevler ve onların kontrolü *umumiyetle *şeklidir.

- * Türk / okulları(nda): B'sizİT, isim, DT
- * öğrencileri aktif faaliyete sevk eden ödevler /ve/ onların kontrolü: BEÖ, isim, N
- öğrencileri aktif faaliyete sevk eden / ödevler: ST, isim, ø
- öğrencileri aktif faaliyete / sevk eden: SFÖ, sıfat, ø
- aktif / faaliyet(e): ST, zarf, ø
- sevk / ed[en]: FÖ, fiil, ø
- onların / kontrolü: B'liİT, isim, ø
- * umumiyet / le: ÇEÖ, zarf, ZT

{3.28}

*Bunun en açık delili, *liseyi bitiren öğrencilerden çoğunun doğru dürüst bir sahife yazı yazamamalarıdır.

- * bunun / en açık delil: B'liİT, isim, N
- en açık/ delil[i]: ST, isim, ø
- en / açık: ZÖ, sıfat, ø
- * liseyi bitiren öğrencilerden çoğunun / doğru dürüst bir sahife yazı yazamamaları(dır): B'liİT, isim, Y
- liseyi bitiren öğrencilerden / çoğu(nun): B'liİT, isim, ø
- liseyi bitiren / öğrenciler[den]: ST, isim, ø
- liseyi / bitiren: SFÖ, sıfat, ø
- doğru dürüst bir sahife yazı / yazamama[larıdır]: İFÖ, isim, ø
- doğru dürüst / bir sahife yazı: ST, isim, ø

- doğru / dürüst: TÖ, sıfat, ø
- bir sahife / yazı: ST, isim, ø
- bir / sahife: ST, sıfat, ø
- yaz / ama[maları]: FÖ, fiil, ø

{3.29}

*Bu *onların kafalarında açık ve seçik fikirlerin teşekkül etmediğini *gösterir.

> *Bu * açık ve seçik fikirlerin onların kafalarında teşekkül etmediğini *gösterir.

- * açık ve seçik fikirlerin / onların kafalarında teşekkül etmediği(ni): B'liİT, isim, N
- açık ve seçik / fikirler[in]: ST, isim, ø
- açık /ve/ seçik: BEÖ, sıfat, ø
- onların kafalarında teşekkül etmediği[ini]: SFÖ, isim, ø
- onların / kafa[ları](nda): SFÖ, isim, ø
- teşekkül / et[mediğini]: FÖ, fiil, ø

{3.30}

*Türk maarifinin bugün içinde bulunduğu durum *umumiyetle *şudur:

- * Türk maarifinin bugün içinde bulunduğu / durum: ST, isim, N
- Türk maarifinin / bugün içinde bulunduğu: B'liİT, sıfat, ø
- bugün içinde / bulunduğ[u]: SFÖ, isim, ø
- [kendi] / içi(nde): B'sizİT, isim, ø
- Türk / maarifi[nin]: B'sizİT, isim, ø
- * umumiyet / le: ÇEÖ, zarf, ZT

{3.31}

*Boş saatleri düzenlenmediği, gidecek kütüphane veya spor kulüpleri olmadığı için sokaklara dökülmüş yahut kahvehanelerde kumar oynayan öğrenciler *....

- * boş saatleri düzenlenmediği, gidecek kütüphane veya spor kulüpleri olmadığı için sokaklara dökülmüş yahut kahvehanelerde kumar oynayan / öğrenciler: ST, isim, Ö

- boş saatleri düzenlenmediği, gidecek kütüphane veya spor kulüpleri olmadığı için sokaklara dökülmüş /yahut/ kahvehanelerde kumar oynayan: BEÖ, sıfat, ø
- kahvehanelerde kumar / oynayan: SFÖ, sıfat, ø
- boş saatleri düzenlenmediği, gidecek kütüphane veya spor kulüpleri olmadığı için / sokaklara dökülmüş: SFÖ, sıfat, ø
- sokaklara / dökül(müş): FÖ, fiil, Y
- boş saatleri düzenlenmediği, gidecek kütüphane veya spor kulüpleri olmadığı / ı için: ÇEÖ, zarf, ZT
- boş saatleri düzenlenmediği[i] / [ve] / gidecek kütüphane veya spor kulüpleri olmadığı[i]: BEÖ, isim, ø
- boş saatleri / düzenlenmediği[i]: SFÖ, isim, ø
- [onlar_{ın}] / boş saatleri: B'İİT, isim, ø
- boş / saatleri: ST, isim, ø
- gidecek kütüphane veya spor kulüpleri / olmadığı[ı]: SFÖ, isim, ø
- [onlar_{ın}] / gidecek kütüphane veya spor kulüpleri: B'İİT, isim, ø
- gidecek / kütüphane veya spor kulüp[leri]: ST, isim, ø
- kütüphane /veya/ spor kulüp[leri]: BEÖ, isim, ø
- spor / kulüp[leri]: EİT, isim, ø

[3.32]

*Üniversiteye girmek, *bir mesele; *orada okumak, *bir dert; *mezun olmak, *büyük bir başarı; *mezuniyetten sonra iş bulmak, *bir şanstır.

- * üniversiteye / girmek: İFÖ, isim, N
- * bir / mesele: ST, isim, Y
- * orada / okumak: İFÖ, isim, N
- * bir / dert: ST, isim, Y
- * mezun / olmak: İFÖ, isim, N
- * büyük / bir başarı: ST, isim, Y
  - bir / başarı: ST, isim, ø
- * mezuniyetten sonra iş / bulmak: İFÖ, isim, N
  - mezuniyet / ten sonra: ÇEÖ, zarf, ø
- * bir / şans(tır): ST, isim, Y

(3.33)

*Türk okullarında kabiliyet göz önünde bulundurulmadığı, öğretim ve imtihanlara gereken önem verilmediği için *üniversite mezunlarından *hayatta *kâfi derecede *istifade edilmemektedir.

- * Türk okullarında kabiliyet göz önünde bulundurulmadığı, öğretim ve imtihanlara gereken önem verilmediğ / i için: ÇEÖ, zarf, ZT
- Türk okullarında kabiliyet göz önünde bulundurulmadığı[ı] /{ve}/ öğretim ve imtihanlara gereken önem verilmediği[i]: BEÖ, isim, ø
- Türk okullarında kabiliyet / göz önünde bulundurulmadığı[ı]: SFÖ, isim, ø
- Türk / okulları(nda): B'sizİT, isim, ø
- göz önünde / bulundur[ulmadığı]: FÖ, fiil, ø
- göz / önü(nde): B'sizİT, isim, ø
- öğretim ve imtihanlara gereken önem / verilmediği[ı]: SFÖ, isim, ø
- öğretim /ve/ imtihanlar(a): BEÖ, zarf, ø
- gereken / önem: ST, isim, ø
- * üniversite / mezunları(ndan): B'sizİT, zarf, ZT
- * kâfi / derece(de): ST, zarf, ZT
- * istifade / edil(memektedir): FÖ, fiil, Y

(3.34)

*Bugünkü durumda *Türk üniversitelerinde öğrencilerin çoğu *girdikleri bölümlerden *memnun değildir.

- * bugünkü / durum(da): ST, zarf, ZT
- * Türk üniversitelerinde[ki] / öğrencilerin çoğu: ST, isim, N
- Türk / üniversiteleri[ndeki]: B'sizİT, sıfat, ø
- öğrencileri[n] / çoğu: B'liİT, isim, ø
- * girdikleri / bölümler(den): ST, zarf, ZT
- [onları[n] / girdikleri: B'liİT, isim, ø

(3.35)

*Zira *istemedikleri, kabiliyetlerine uygun olmayan bölümlere *girmişlerdir.

- * istemedikleri, kabiliyetlerine uygun olmayan / bölümler(e): ST, isim, DT

- istemedikleri/[ve]/kabiliyetlerine uygun olmayan: BEÖ, sıfat, ø
- [onlarıın] / istemedikleri: B'liİT, sıfat, ø
- kabiliyetlerine / uygun olmayan: SFÖ, sıfat, ø
- [kendi] / kabiliyetleri(ne): B'sizİT, isim, ø
- uygun / ol[mayan]: FÖ, fiil, ø

{3.36}

*Başarısızlık, *bilhassa genç yaştaki insanları *hayal sükutuna *uğrattır; *onları *menfi ve âsî *yapar.

- * bilhassa / genç yaştaki insanlar(ı): ZÖ, isim, N
  - genç yaştaki / insanlar(ı): ST, isim, ø
  - genç / yaş(taki): ST, sıfat, ø
- * hayal / sükutu(na): B'sizİT, zarf, ZT
- * menfi /ve/ âsî: BEÖ, zarf, ZT

{3.37}

*Bugün *Türk üniversite öğrencilerinin yarısından fazlası *üniversite tahsilinin gerektirdiği kabiliyet, enerji ve disiplini haiz olmayan, moralleri bozulmuş gençlerden ibarettir.

- * Türk üniversite öğrencilerinin yarısından / fazlası: B'liİT, isim, N
  - Türk üniversite öğrencilerinin / yarısı[ndan]: B'liİT, isim, ø
  - Türk / üniversite öğrencileri[nin]: B'sizİT, isim, ø
  - üniversite[li] / öğrenciler[inin]: ST, isim, ø
- * üniversite tahsilinin gerektirdiği kabiliyet, enerji ve disiplini haiz olmayan, moralleri bozulmuş gençler / den ibaret(tir): ÇEÖ, isim, Y
  - üniversite tahsilinin gerektirdiği kabiliyet, enerji ve disiplini haiz olmayan, moralleri bozulmuş / gençler: ST, isim, ø
  - üniversite tahsilinin gerektirdiği kabiliyet, enerji ve disiplini haiz olmayan, /[ve]/ moralleri bozulmuş: BEÖ, sıfat, ø
  - üniversite tahsilinin gerektirdiği kabiliyet, enerji ve disiplini / haiz olmayan: SFÖ, sıfat, ø
  - haiz / ol(ma)[yan]: FÖ, fiil, ø
  - üniversite tahsilinin gerektirdiği / kabiliyet, enerji ve disiplin(i): ST, isim, ø
  - üniversite tahsilinin / gerektirdiği: B'liİT, sıfat, ø

- ~ üniversite / tahsil[i][nin]: B'sizİT, isim, ø
- ~ kabiliyet, enerji /ve/ disiplin(i): BEÖ, isim, ø
- ~ moralleri / bozulmuğ: SFÖ, sıfat, ø
- ~ [kendi] / moralleri: B'sizİT, isim, ø

{3.38}

*Bu durumda bulunan insanları tahrik etmek *son derece kolaydır.

- * bu durumda bulunan insanları / tahrik etmek: İFÖ, isim, N
- ~ bu durumda bulunan / insanlar(ı): ST, isim, ø
- ~ bu durumda / bulunan: SFÖ, sıfat, ø
- ~ bu / durum(da): ST, zarf, ø
- ~ tahrik / et{mek}: FÖ, fiil, ø
- * son derece / kolay(dır): ST, isim, Y
- ~ son / derece: ST, sıfat, ø

{3.39}

*Memleketi ve gençliği düşünmeyen siyasî partiler ve Türkiye'nin dış düşmanları *onları ellerinde yıkıcı bir kuvvet olarak kullanmak için *hazır *beklemektedirler.

- * memleketi ve gençliği düşünmeyen siyasî partiler /ve/ Türkiye'nin dış düşmanları: BEÖ, isim, Ö
- ~ memleketi ve gençliği düşünmeyen / siyasî partiler: ST, isim, ø
- ~ memleketi ve gençliği / düşünmen: SFÖ, sıfat, ø
- ~ memleketi /ve/ gençliği: BEÖ, isim, ø
- ~ siyasî / partiler: ST, isim, ø
- ~ Türkiye'nin / dış düşmanları: B'liİT, isim, ø
- ~ dış / düşmanlar[ı]: ST, isim, ø
- * onları ellerinde yıkıcı bir kuvvet olarak kullanmak / için: ÇEÖ, zarf, ZT
- ~ onları ellerinde yıkıcı bir kuvvet olarak /kullanmak: İFÖ, isim, ø
- ~ ellerinde yıkıcı bir kuvvet / olarak: ZFÖ, zarf, ø
- ~ ellerinde[ki] / yıkıcı bir kuvvet: ST, isim, ø
- ~ yıkıcı / bir kuvvet: ST, isim, ø
- ~ bir kuvvet: ST, isim, ø
- ~ [kendi] / elleri(nde): B'sizİT, isim, ø

{3.40}

*Ömründe ciddî tek bir kitap okumamış, doğru dürüst bir sayfa yazı yazmayan gencin bir ihtilalci tavrı takınarak hocasına ders vermeye kalkması, "memleketi kurtarma", "emperyalizm", "halka dönük eğitim" gibi iri, basma-kalıp laflar etmesi, *Türkiye'de üniversitelerin nasıl bir seviyeye düştüğünü *çok iyi *gösterir.

- *Ömründe ciddî tek bir kitap okumamış, doğru dürüst bir sayfa yazı yazmayan gencin / bir ihtilalci tavrı takınarak hocasına ders vermeye kalkması, [ve] "memleketi kurtarma", "emperyalizm", "halka dönük eğitim" gibi iri, basma-kalıp laflar etmesi: ZİT, isim, N
- ömründe ciddî tek bir kitap okumamış, doğru dürüst bir sayfa yazı yazmayan / genc[in]: ST, isim, ø
- ömründe ciddî tek bir kitap okumamış, /[ve]/ doğru dürüst bir sayfa yazı yazmayan: BEÖ, sıfat, ø
- ömründe ciddî tek bir kitap / okumamış: SFÖ, sıfat, ø
- ciddî / tek bir kitap: ST, isim, ø
- tek / bir kitap: ST, isim, ø
- bir / kitap: ST, isim, ø
- [kendi] / ömrü(nde): B'sizİT, isim, ø
- doğru dürüst bir sayfa yazı / yazmayan: SFÖ, sıfat, ø
- doğru dürüst / bir sayfa yazı: ST, isim, ø
- doğru / dürüst: TÖ, sıfat, ø
- bir sayfa / yazı: ST, isim, ø
- bir / sayfa: ST, sıfat, ø
- bir ihtilalci tavrı takınarak hocasına ders vermeye kalkma[si], /[ve]/ "memleketi kurtarma", "emperyalizm", "halka dönük eğitim" gibi iri, basma-kalıp laflar etme[si]: BEÖ, isim, ø
- bir ihtilalci tavrı takınarak hocasına ders vermeye /kalkma[si]: İFÖ, isim, ø
- bir ihtilalci tavrı takınarak hocasına / ders verme[ye]: İFÖ, zarf, ø
- ders / ver(meye): FÖ, fiil, ø
- bir ihtilalci tavrı / takınarak: ZFÖ, zarf, ø
- bir ihtilalci / tavrı: B'sizİT, isim, ø
- bir / ihtilalci: ST, isim, ø
- [kendi] / hocası(na): B'sizİT, isim, ø
- "memleketi kurtarma", "emperyalizm", "halka dönük eğitim" gibi iri, basma-kalıp laflar / etme[si]: İFÖ, isim, ø

- "memleketi kurtarma", "emperyalizm", "halka dönük eğitim" gibi iri, basma-kalıp / laflar: ST, isim, ø
- "memleketi kurtarma", "emperyalizm", "halka dönük eğitim" gibi / iri, basma-kalıp: ST, sıfat, ø
- iri / [ve]/ basmakalıp: BEÖ, isim, ø
- "memleketi kurtarma", "emperyalizm", "halka dönük eğitim" / gibi: ÇEÖ, sıfat, ø
- "memleketi kurtarma", "emperyalizm" / [ve]/ "halka dönük eğitim": BEÖ, isim, ø
- memleketi / kurtarma: İFÖ, isim, ø
- halka dönük / eğitim: ST, isim, ø
- halka / dönük: SFÖ, sıfat, ø
- * Türkiye'de üniversitelerin / nasıl bir seviyeye düştüğü(nü): B'İİT, isim, N
- Türkiye'de[ki] / üniversiteler[in]: ST, isim, ø
- nasıl bir seviyeye / düştüğü[ünü]: SFÖ, isim, ø
- nasıl / bir seviye[ye]: ST, zarf, ø
- bir seviye[ye]: ST, isim, ø
- * çok / iyi: ZÖ, zarf, ZT

{3.41}

*Daha üniversitede okutulan kitapların dilini anlamayan, düşünme ve çalışma kabiliyeti gelişmemiş ve geliştirilmemiş bu yığınları üniversitede okutmak ve adam etmek *kabil midir?

- * daha üniversitede okutulan kitapların dilini anlamayan, düşünme ve çalışma kabiliyeti gelişmemiş ve geliştirilmemiş bu yığınları üniversitede okutmak /ve/ adam etmek: BEÖ, isim, Ö
- daha üniversitede okutulan kitapların dilini anlamayan, düşünme ve çalışma kabiliyeti gelişmemiş ve geliştirilmemiş bu yığınları üniversitede / okutmak: İFÖ, fiil, ø
- daha üniversitede okutulan kitapların dilini anlamayan, düşünme ve çalışma kabiliyeti gelişmemiş ve geliştirilmemiş / bu yığınlar(ı): ST, isim, ø
- daha üniversitede okutulan kitapların dilini anlamayan, / [ve]/ düşünme ve çalışma kabiliyeti gelişmemiş ve geliştirilmemiş: BEÖ, sıfat, ø
- daha üniversitede okutulan kitapların dilini / anlamayan: SFÖ, sıfat, ø
- üniversitede okutulan kitapların / dilj(ni): B'İİT, isim, ø

- ~ üniversitede okutulan / kitaplar[ın]: ST, isim, ø
- ~ üniversitede / okutulan: SFÖ, sıfat, ø
- ~ düşünme ve çalışma kabiliyeti gelişmemiş /ve/ geliştirilmemiş: BEÖ, sıfat, ø
- ~ düşünme ve çalışma kabiliyeti / gelişmemiş: SFÖ, sıfat, ø
- ~ düşünme ve çalışma / kabiliyeti: ZİT, isim, ø
- ~ düşünme /ve/ çalışma: BEÖ, isim, ø
- ~ bu / yığınlar[ı]: ST, isim, ø
- ~ adam / et(mek): FÖ, fiil, ø

{3.42}

*Üniversite, *muayyen bir seviyeye gelmiş kabiliyetli gençlere *ancak sıkı bir disiplin altında *ihtisas ve şahsiyet *kazandırabilir.

- * muayyen bir seviyeye gelmiş / kabiliyetli gençler(e): ST, zarf, ZT
  - ~ muayyen bir seviyeye / gelişmiş: SFÖ, sıfat, ø
  - ~ muayyen / bir seviye(ye): ST, isim, ø
  - ~ bir / seviye[ye]: ST, isim, ø
  - ~ kabiliyetli / gençler(e): ST, isim, ø
- * ancak / sıkı bir disiplin altında: ZÖ, zarf, ZT
  - ~ sıkı bir disiplin / altında: ÇEÖ, zarf, ø
  - ~ sıkı / bir disiplin: ST, isim, ø
  - ~ bir / disiplin: ST, isim, ø
- * ihtisas /ve/ şahsiyet: BEÖ, isim, N
- * kazandır / abil(ir): FÖ, fiil, Y

{3.43}

*Müsbet hiçbir işe yaramayan kalabalıklarla *belki *ihtilâl *yapılabilir; *fakat, *ilim *yapılamaz.

- * müsbet hiçbir işe yaramayan kalabalıklar / la: ÇEÖ, zarf, ZT
  - ~ müsbet hiçbir işe yaramayan / kalabalıklar: ST, isim, ø
  - ~ müsbet /[fakat]/ hiçbir işe yaramayan: BEÖ, sıfat, ø
  - ~ hiçbir işe / yaramayan: SFÖ, sıfat, ø
  - ~ hiçbir / iş(e): ST, zarf, ø
- * yapıl / abil(ir): FÖ, fiil, Y

* yapı / amaz: FÖ, fiil, Y

{3.44}

*İlim, *oldukça gelişmiş bir zeka, dikkat, çalışkanlık, sükûnet ve ağırbaşlılık *ister.

* oldukça gelişmiş bir zeka, dikkat, çalışkanlık, sükûnet /ve/ ağırbaşlılık: BEÖ, isim, N

- oldukça gelişmiş / bir zeka: ST, isim, ø

- oldukça / gelişmiş: SFÖ, sıfat, ø

- bir / zeka: ST, isim, ø

{3.45}

*Türk maarifi, *yıllardan beri devam eden ölçüsüz, muvazenesiz ve düşüncesiz tutumu ile, *başarıdan ümidini kesen, geleceğini karanlık gören, hayatından memnun olmayan bir üniversite gençliği *hazırlamıştır.

* Türk / maarifi: B'sizİT, isim, Ö

* yıllardan beri devam eden ölçüsüz, muvazenesiz ve düşüncesiz tutumu / ile: ÇEÖ, zarf, ZT

- [kendi] / yıllardan beri devam eden ölçüsüz, muvazenesiz ve düşüncesiz tutumu: B'sizİT, isim, ø

- yıllardan beri devam eden / ölçüsüz, muvazenesiz ve düşüncesiz tutum[u]: ST, isim, ø

- yıllardan beri / devam eden: SFÖ, sıfat, ø

- yıllar / dan beri: ÇEÖ, zarf, ø

- devam / ed[en]: FÖ, fiil, ø

- ölçüsüz, muvazenesiz ve düşüncesiz / tutum[u]: ST, isim, ø

- ölçüsüz, muvazenesiz /ve/ düşüncesiz: BEÖ, sıfat, ø

* başarıdan ümidini kesen, geleceğini karanlık gören, hayatından memnun olmayan / bir üniversite gençliği: ST, isim, N

- başarıdan ümidini kesen, geleceğini karanlık gören, /[ve]/ hayatından memnun olmayan: BEÖ, sıfat, ø

- başarıdan ümidini / kesen: SFÖ, sıfat, ø

- [kendi] / ümidini: B'sizİT, isim, ø

- geleceğini karanlık / gören: SFÖ, sıfat, ø

- [kendi] / geleceğini: B'sizİT, isim, ø

- hayatından / memnun olmayan: SFÖ, sıfat, ø
- [kendi] / hayatı(ndan): B'sizİT, isim, ø
- memnun / ol(ma)[yan]: FÖ, fiil, ø
- bir / üniversite gençliği: ST, isim, ø
- üniversite / gençliği: B'sizİT, isim, ø

{3.46}

*Aynı müesseselerde, arkadan gelenlerin de aynı şekilde yetişmemeleri için âcil, radikal tedbirler alınmazsa, *sayıları gittikçe artan bu başı bozuk kitle, *Türkiye için *tehlikeli olabilir.

- * Aynı müesseselerde, arkadan gelenlerin de aynı şekilde yetişmemeleri için âcil, radikal tedbirler / alınmazsa: ŞFÖ, zarf, ZT
  - aynı / müesseseler(de): ST, isim, ø
  - arkadan gelenlerin de aynı şekilde yetişmemeleri / için: ÇEÖ, zarf, ø
  - arkadan gelenlerin de / aynı şekilde yetişmemeleri: B'liİT, isim, ø
  - arkadan gelenler[in] / de: PEÖ, isim, ø
  - arkadan / gelen[lerin]: SFÖ, isim, ø
  - aynı şekilde / yetişme[leri]: İFÖ, isim, ø
  - aynı / şekilde: ST, zarf, ø
  - âcil, radikal / tedbirler: ST, isim, ø
  - âcil, /[ve]/ radikal: BEÖ, sıfat, ø
- * sayıları gittikçe artan / bu başı bozuk kitle: ST, isim, N
  - sayıları gittikçe / artan: SFÖ, sıfat, ø
  - bu / başı bozuk kitle: ST, isim, ø
  - başı bozuk / kitle: ST, isim, ø
  - başı / bozuk: SFÖ, isim, ø
- * Türkiye / için: ÇEÖ, zarf, ZT
- * tehlikeli / ol(abilir): FÖ, fiil, Y

1.4.4. Aşık Veysel / Kara Toprak

{4.1}

*Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sâdık yârim kara topraktır
Beyhude dolandım boşa yorulдум
Benim sâdık yârim kara topraktır*

> *"Dost dost!" diye *nicesine *sarıldım; *benim sâdık yârim *kara topraktır.
*Beyhude *dolandım; *boşa *yoruldum. *Benim sâdık yârim *kara toprak-
tır.

* "Dost dost!" / diye: ZFÖ, zarf, ZT

~ "Dost / dost!": YnÖ, isim, ø

* [onlarım] / nicesi(ne): B'liİT, isim, DT

* benim / sâdık yârim: B'liİT, isim, N

~ sâdık / yâr[im]: ST, isim, ø

* kara /toprak(tr): ST, isim, Y

{4.2}

*Nice güzellere bağlandım kaldım
Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum
Her türlü isteğim topraktan aldım
Benim sâdık yârim kara topraktır*

> *Nice güzellere *bağlandım kaldım; *ne *bir vefa *gördüm, *ne [de] fayda
*buldum. *Her türlü isteğim *topraktan *aldım. *Benim sâdık yârim
*kara topraktır.

* nice / güzeller(e): ST, isim, DT

* bağlan / dım kal(dım): FÖ, fiil, Y

* bir / vefa: ST, isim, N

* her türlü / isteğim: ST, isim, N

~ her / türlü: ST, sıfat, ø

~ [kendi] / isteğim: B'sızİT, isim, ø

* benim / sâdık yârim: B'liİT, isim, N

- sâdık / yâr[im]: ST, isim, ø

* kara / toprak(tır): ST, isim, Y

{4.3}

*Koyun verdi kuzu verdi süt verdi
Yemek verdi ekmek verdi et verdi
Kazma ile döğmeyince kıt verdi
Benim sâdık yârim kara topraktır*

> *Koyun *verdi, *kuzu *verdi, *süt *verdi, *yemek *verdi; *ekmek *verdi, *et *verdi. *Kazma ile döğmeyince *kıt *verdi; *benim sâdık yârim *kara topraktır.

* kazma ile / döğmeyince: ZFÖ, zarf, ZT

- kazma / ile: ÇEÖ, zarf, ø

* benim / sâdık yârim: B'liİT, isim, N

- sâdık / yâr[im]: ST, isim, ø

* kara / toprak(tır): ST, isim, Y

{4.4}

*Âdemden bu deme neslim getirdi
Bana türlü türlü meyva yetirdi
Her gün beni tepesinde götürdü
Benim sâdık yârim kara topraktır*

> *Âdemden bu deme *neslim *getirdi; *bana *türlü türlü meyva *yetirdi. *Her gün *beni *tepesinde *götürdü; *benim sâdık yârim *kara topraktır.

* Âdemden / bu deme: İDÖ, zarf, ZT

- bu / dem[e]: ST, isim, ø

* [benim] / neslim: B'liİT, isim, N

* türlü türlü / meyva: ST, isim, N

- türlü / türlü: TÖ, sıfat, ø

* her / gün: ST, zarf, ZT

* [kendi] / tepesj(nde): B'sizİT, isim, DT

* benim / sâdık yârim: B'liİT, isim, N

- sâdık / yâr[im]: ST, isim, ø

* kara / toprak(tr): ST, isim, Y

{4.5}

*Karnın yardım kazmayınan belinen
Yüzün yırttım tırnağınan elinen
Yine beni karşıladı gülünen
Benim sâdık yârim kara topraktır*

> *Kazmayınan [ve] belinen *karnın[ı] *yardım; *tırnağınan [ve] elinen *yüzün[ü] *yırttım. *Yine, *beni *gülünen *karşıladı. *Benim sâdık yârim *kara topraktır.

* kazmayınan [ve] belinen: BEÖ, zarf, ZT

- kazma / yınan<ilen: ÇEÖ, zarf, ø

- bel / inen<ilen: ÇEÖ, zarf, ø

* [onun] / karnı(n): B'liiT, isim, N

* tırnağınan [ve] elinen: BEÖ, zarf, ZT

- tırnağ / inan<ilen: ÇEÖ, zarf, ø

- el / inen<ilen: ÇEÖ, zarf, ø

* [onun] / yüzü(n): B'liiT, isim, N

* gül / ünen<ilen: ÇEÖ, zarf, ZT

* benim / sâdık yârim: B'liiT, isim, N

- sâdık / yâr[im]: ST, isim, ø

* kara / toprak(tr): ST, isim, Y

{4.6}

*İşkence yaptıkça bana gülerdi
Bunda yalan yoktur herkes de gördü
Bir çekirdek verdim dört bostan verdi
Benim sâdık yârim kara topraktır*

> *İşkence yaptıkça *bana *gülerdi. *Bunda *yalan *yoktur; *herkes de *gördü. *Bir çekirdek *verdim; *dört bostan *verdi; *benim sâdık yârim *kara topraktır.

* işkence / yaptıkça: ZFÖ, zarf, ZT

* herkes / de: PEÖ, isim, Ö

* bir / çekirdek: ST, isim, N

- * dört / bostan: ST, isim, N
- * benim / sâdıık yârim: B'liiT, isim, N
  - sâdıık / yâr[im]: ST, isim, ø
- * kara / toprak(tır): ST, isim, Y

{4.7}

*Havaya bakarsam hava alırım
Toprağa bakarsam dua alırım
Topraktan ayrılısam nerde kalırım
Benim sâdıık yârim kara topraktır*

- > *Havaya bakarsam, *hava alırım. *Toprağa bakarsam, *dua *alırım.
*Topraktan ayrılısam, *nerde *kalırım? Benim sâdıık yârim kara topraktır.
- * havaya / bakarsam: ŞFÖ, zarf, ZT
- * hava / al(ırım): FÖ, fiil, Y
- * toprağa / bakarsam: ŞFÖ, zarf, ZT
- * dua / al(ırım): FÖ, fiil, Y
- * topraktan / ayrılısam: ŞFÖ, zarf, ZT
- * benim / sâdıık yârim: B'liiT, isim, N
  - sâdıık / yâr[im]: ST, isim, ø
- * kara / toprak(tır): ST, isim, Y

{4.8}

*Dileğin varise iste Allah'tan
Almak için uzak gitme topraktan
Cömertlik toprağa verilmiş Hak'tan
Benim sâdıık yârim kara topraktır*

- > *Dileğin varise *Allah'tan *iste. *Almak için *topraktan *uzak gitme;
*[zira], *cömertlik *toprağa *Hak'tan *verilmiş[tir]. *Benim sâdıık yârim
*kara topraktır.
- * dileğin varise: ŞFÖ, zarf, ZT
  - senin / dileğin: B'liiT, isim, ø
- * almak / için: ÇEÖ, zarf, ZT
- * uzak / git(me): FÖ, fiil, Y
- * benim / sâdıık yârim: B'liiT, isim, N

~ sâdık / yâr[im]: ST, isim, ø

* kara / toprak(tır): ST, isim, Y

{4.9}

*Hakikat ararsan açık bir nokta
Allah kula yakın kul da Allah'a
Hakk'ın gizli hazinesi toprakta
Benim sâdık yârim kara topraktır*

> *Hakikat[i] ararsan, *açık bir nokta[dır; ki], *Allah *kula, *kul da *Allah'a *yakın[dır]. *Hakk'ın gizli hazinesi *toprakta[dır]. *Benim sâdık yârim *kara topraktır.

* hakikat[i] / ararşan: ŞFÖ, bağlaç, BT

* açık / bir nokta: ST, isim, Y

~ bir / nokta: ST, isim, ø

* kul / da: PEÖ, isim, N

* Hakk'ın / gizli hazinesi: B'liiT, isim, N

* benim / sâdık yârim: B'liiT, isim, N

~ sâdık / yâr[im]: ST, isim, ø

* kara toprak(tır): ST, isim, Y

{4.10}

*Bütün kusurumuz toprak gizliyor
Merhem çalıp yaralarım düzlüyor
Kolun açmış yollarımı gözlüyor
Benim sâdık yârim kara topraktır*

> *Toprak *bütün kusurumuz[u] *gizliyor. *Merhem çalıp *yaralarım[ı] *düzlüyor. *Kolun[u] *açmış; *yollarımı *gözlüyor. Benim sâdık yârim *kara topraktır.

* [bizim] / bütün / kusurumuz(u): B'liiT, isim, N

~ bütün / kusur[umuzu]: ST, isim, ø

* merhem / çalıp: ZFÖ, zarf, ZT

* [benim] / yaralarım[ı]: B'liiT, isim, N

* [kendi] / kol(u): B'sizIT, isim, N

* [benim] / yollarım(ı): B'liiT, isim, N

* *benim* / *sâdık yârim*: B'liİT, isim, N

~ *sâdık* / *yâr[im]*: ST, isim, ø

* *kara* / *toprak(tır)*: ST, isim, Y

{4.11}

*Her kim ki olursa bu sırra mazhar
Dünyaya bırakır ölmez bir eser
Gün gelir Veysel'i bağırına basar
Benim sâdık yârim kara topraktır*

> *Her kim ki bu sırra mazhar olursa, *dünyaya *ölmez bir eser *bırakır.
*Gün *gelir, *Veysel'i *bağırına *basar. *Benim sâdık yârim *kara topraktır.

* her kim ki bu sırra / mazhar olursa: ŞFÖ, zarf, ZT

~ her kim / ki: PEÖ, isim, ø

~ her / kim: ST, isim, ø

~ bu / sırr(a): ST, isim, ø

~ mazhar / ol[ursa]: FÖ, fiil, ø

* ölmez / bir eser: ST, isim, N

~ bir / eser: ST, isim, ø

* [kendi] / bağır(na): B'sizİT, isim, DT

* *benim* / *sâdık yârim*: B'liİT, isim, N

~ *sâdık* / *yâr[im]*: ST, isim, ø

* *kara* / *toprak(tır)*: ST, isim, Y

1.4.5. Yunus Emre / Gel Gör Beni Aşk Neyledi

{5.1}

*Ben yürürem yana yana
Aşk boyadı beni kana
Ne akilem ne divane
Gel gör beni aşk neyledi*

> *Ben *yana yana *yürürem *Aşk, *beni *kana *boyadı. *Ne *akilem *ne *di-
vane.*Gel gör *aşk *beni *neyledi.

* yana / yana: TÖ, zarf, ZT

{5.2}

*Geh eserem yeller gibi
Geh tozaram yollar gibi
Geh akaram seller gibi
Gel gör beni aşk neyledi*

> *Geh *yeller gibi *eserem. *Geh *yollar gibi *tozaram. *Geh *seller gibi *akaram. *Gel gör *aşk *beni *neyledi.

* yeller / gibi: ÇEÖ, zarf, ZT

* yollar / gibi: ÇEÖ, zarf, ZT

* seller / gibi: ÇEÖ, zarf, ZT

{5.3}

*Akarsulayın çağlaram
Derdlü cigerüm dağlaram
Şeyhüm anuban ağlaram
Gel gör beni aşk neyledi*

* [benim] / derdlü cigerüm: B'liiT, isim, N

-derdlü / ciger[üm]: ST, isim, ø

* şeyhüm / anuban: ZFÖ, zarf, ZT

- [kendi] / şeyhüm: B'sizîT, isim, ø

{5.4}

*Ya elüm al kaldur beni
Ya vasluna irdür beni
Çok ağlatdun güldür beni
Gel gör beni aşk neyledi*

> *Ya *elüm al; *beni *kaldur *ya *beni *vasluna *irdür. *Beni *çok *ağlatdun *[artık] *güldür. *Gel gör *aşk *beni *neyledi.

- * elüm / al: FÖ, fiil, Y
 -[benim] / elüm: B'sizİT, isim, ø
 * [senün / vaslun(a): B'liİT, isim, DT

(5.5)

*Ben yürürem ilden ile
 Şeyh soraram dilden dile
 Gurbette hâlüm kim bile
 Gel gör beni aşk neyledi*

- > *Ben * ilden ile *yürürem. *Dilden dile *şeyh *soraram. *Hâlüm *gurbette
 *kim *bile. *Gel gör *aşk *beni *neyledi.
 * ilden / ile: İDÖ, isim, DT
 * dilden / dile: İDÖ, isim, DT
 * [benim] / hâlüm: B'liİT, isim, N

(5.6)

*Miskîn Yunus biçâreyem
 Başdan ayağa yâreyem
 Dost ilinden âvâreyem
 Gel gör beni aşk neyledi*

- > *Miskîn Yunus[um]; *Biçâreyem. *Başdan ayağa *yâreyem. *Dost ilinden
 *âvâreyem. *Gel gör *aşk *beni *neyledi.
 *miskîn / Yunus: ST, isim, Y
 *başdan / ayağa: İDÖ, isim, DT
 *dost / il(nden): B'sizİT, isim, DT

1.4.6. Yunus Emre / Bana Seni Gerek Seni

{6.1}

*Aşkun aldı benden beni
Bana seni gerek seni
Ben yanaram dünü günü
Bana seni gerek seni*

> *Aşkun *benden *beni *aldı. *Bana *seni *gerek seni. *Ben *düni [ü] günü
*yanaram. *Bana *seni *gerek seni.

* [senin] / aşkun: B'liiT, isim, N

* sen(i) / ... / sen(i): YnÖ, isim, N

* dün(i) /ü/ gün(i): BEÖ, zarf, ZT

{6.2}

*Ne varlığa sevinürem
Ne yokluğa yerinürem
Aşkunla avunuram
Bana seni gerek seni*

> *Ne *varlığa *sevinürem. *Ne *yokluğa *yerinürem. *Aşkunla *avunuram
*Bana *seni *gerek seni.

* aşkun / ıla: ÇEÖ, zarf, ZT

~ [senin] / aşkun: B'liiT, isim, ø

* seni / ... / seni: YnÖ, isim, N

{6.3}

*Aşkun âşıklar öldürür
Aşk denizine daldurur
Tecelliyile doldurur
Bana seni gerek seni*

> *Aşkun *âşıklar *öldürür. *Aşk denizine *daldurur. *Tecelliyile *doldurur
*Bana *seni *gerek *seni.

* [senin] / aşkun: B'liiT, isim, N

* aşk / denizi(ne): B'sizIT, isim, DT

*tecellî / yile: ÇEÖ, zarf, ZT

*seni / ... / seni: TÖ, isim, N

[6.4]

*Aşkun şarâbından içem
Mecnûn olup dağa düşem
Sensin dün ü gün endişem
Bana seni gerek seni*

> *Aşkun şarâbından *içem. *Mecnûn olup *dağa düşem. *Dün ü gün *endişem *sensin. *Bana *seni *gerek seni.

*aşkun / şarâbı(ndan): B'sizîT, isim, DT

- [senin] / aşkun: B'liîT, isim, ø

*Mecnûn / olup: ZFÖ, zarf, ZT

*dağa / düş(em): FÖ, fiil, Y

*dün /ü/ gün: BEÖ, zarf, ZT

*[benim] / endişem: B'liîT, isim, N

*seni / ... / seni: YnÖ, isim, N

[6.5]

*Sûfilere sohbet gerek
Âhîlere ahvat gerek
Mecnûnlara Leyli gerek
Bana seni gerek seni*

> *Sûfilere *sohbet *gerek. *Âhîlere *ahvat *gerek. *Mecnûnlara *Leyli *gerek. *Bana *seni *gerek *seni.

*seni / ... / seni: YnÖ, isim, N

[6.6]

*Eğer beni öldüreler
Külüm göğe savuralar
Toprağum anda çağıra
Bana seni gerek seni*

> *Eğer *beni öldüreler [ve] külüm göğe savuralar; *toprağum *anda *çağıra. *Bana *seni *gerek *seni

*beni öldüreler /[ve]/ külüm göğe savuralar: BEÖ, zarf, ZT

- beni / öldüreler: ŞFÖ, zarf, ZT
- külüm göğe / savuralar: ŞFÖ, zarf, ZT
- [benim] / külüm: B'liiT, isim, ø

* [benim] / topırağum: B'liiT, isim, N

* seni / ... / seni: YnÖ, isim, N

{6.7}

Yûnus durur benüm adum

Gün geldükçe artar odum

İki cihânda maksûdum

Bana seni gerek seni

> *Benüm adum *Yûnus durur. *Gün geldükçe *odum *artar. *İki cihânda mak-sûdum: *Bana *seni *gerek *seni.

* benüm / adum: B'liiT, isim, N

* gün / geldükçe: ZFÖ, zarf, ZT

* [benim] / odum: B'liiT, isim, N

* [benim] / iki cihânda maksûdum: B'liiT, isim, N

- iki cihânda[ki] / maksûd[um]: ST, isim, ø

- iki / cihân(da)[ki]: ST, sıfat, ø

* seni / ... / seni: YnÖ, isim, N

1.4.7. Arif Nihat Asya / Bayrak

{7.1}

Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü...

Kızkardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,

Işık ışık, dalga dalga bayrağım,

Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.

> *Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü... Kızkardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü, ışık ışık, dalga dalga bayrağım! *Senin destanını *okudum; *senin destanını *yazacağım.

* Ey / mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü, kızkardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü, ışık ışık, dalga dalga bayrağım: ÜEÖ, ünlem, ÜT

- [benim] / mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü, kızkardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü, ışık ışık, dalga dalga bayrağım: B'liiT, isim, ø

- ~ mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü, kızkardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü / ışık ışık, dalga dalga bayrağ[ım]: ST, isim, ø
- ~ ışık ışık, dalga dalga / bayrağ[ım]: ST, isim, ø
- ~ ışık ışık /[ve]/ dalga dalga: BEÖ, sıfat, ø
- ~ ışık / ışık: TÖ, sıfat, ø
- ~ dalga / dalga: TÖ, sıfat, ø
- ~ mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü, kızkardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü / [olan]: SFÖ, sıfat, ø
- ~ mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü, kızkardeşimin gelinliği /[ve]/ şehidimin son örtüsü: BEÖ, isim, ø
- ~ mavi göklerin / beyaz ve kızıl süsü: B'liiT, sıfat, ø
- ~ beyaz ve kızıl / süs[ü]: ST, isim, ø
- ~ beyaz /ve/ kızıl: BEÖ, sıfat, ø
- ~ mavi / gökler[in]: ST, isim, ø
- ~ kızkardeşimin / gelinliği: B'liiT, sıfat, ø
- ~ [benim] / kızkardeşim[in]: B'liiT, isim, ø
- ~ şehidimin / son örtüsü: B'liiT, sıfat, ø
- ~ [benim] / şehidim[in]: B'liiT, isim, ø
- ~ son / örtü[sü]: ST, isim, ø
- * senin / destan[ın](ı): B'liiT, isim, N

{7.2}

*Sana benim gözümle bakmayanın
Mezarını kazacağım.
Seni selamlamadan uçan kuşun
Yuvasını bozacağım.*

- > *Sana benim gözümle bakmayanın mezarını *kazacağım. *Seni selamlamadan uçan kuşun yuvasını *bozacağım.
- * sana benim gözümle bakmayan[ın] / mezarı(nı): B'liiT, isim, N
  - ~ sana benim gözümle / bakmayan[ın]: SFÖ, isim, ø
  - ~ benim gözüm / le: ÇEÖ, zarf, ø
  - ~ benim / gözüm: B'liiT, isim, ø
- * seni selamlamadan uçan kuşun / yuvası(nı): B'liiT, isim, N
  - ~ seni selamlamadan uçan / kuş[un]: ST, isim, ø
  - ~ seni selamlamadan / uçan: SFÖ, sıfat, ø
  - ~ seni / selamlamad[an]: ZFÖ, zarf, ø

[7.3]

*Dalgalandığım yerde ne korku, ne keder...
Gölgende bana da, bana da yer ver!
Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar:
Yurda ayyıldızın ışığı yeter.*

> *Dalgalandığın yerde *ne korku ne keder *[var]... *Gölgende *bana da bana da *yer ver! *Sabah *olmasın, *günler *doğmasın *ne *çıkarak: *Yurda *ay-yıldızın ışığı *yeter.

* dalgalandığın / yer(de): ST, isim, DT

- [senin] / dalgalandığın: B'liiT, sıfat, ø

* /ne/ korku /ne/ keder: BEÖ, isim, N

* [senin] / gölgen(de): B'liiT, isim, DT

* bana da / bana da: YnÖ, zarf, ZT

- bana / da: PEÖ, zarf, ø

* yer / ver: FÖ, fiil, Y

* ayyıldızın / ışığı: B'liiT, isim, N

[7.4]

*Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün
Kızılığında ısındık;
Dağlardan çöllere düşürdüğü gün
Gölgene sığındık.*

> *Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün *kızılığında *ısındık; *Dağlardan çöllere düşürdüğü gün *gölgene *sığındık.

* savaş bizi karlı dağlara götürdüğü / gün: ST, zarf, ZT

- savaşın] / bizi karlı dağlara götürdüğü: B'liiT, sıfat, ø

- bizi karlı dağlara / götürdüğü[ü]: SFÖ, isim, ø

- karlı / dağlar(a): ST, isim, ø

* [senin] / kızılığın(da): B'liiT, zarf, ZT

* dağlardan çöllere düşürdüğü / gün: ST, zarf, ZT

- [savaşın] / dağlardan çöllere düşürdüğü: B'sizİT, isim, ø

- dağlardan çöllere / düşürdüğü[ü]: SFÖ, isim, ø

* [senin] / gölgen(e): B'liiT, isim, DT

[7.5]

*Ey şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı;
Barışın güvercini, savaşın kartalı...
Yüksek yerlerde açan çiçeğim;
Senin altında doğdum, Senin altında öleceğim.*

- > *Ey şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı; barışın güvercini, savaşın kartalı, yüksek yerlerde açan çiçeğim! *Senin altında *doğdum, *Senin altında *öleceğim.
- * ey / şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı; barışın güvercini, savaşın kartalı, yüksek yerlerde açan çiçeğim: ÜEÖ, ünlem, ÜT
- [benim] / şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı; barışın güvercini, savaşın kartalı, yüksek yerlerde açan çiçeğim: B'liİT, isim, ø
- şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı; barışın güvercini, savaşın kartalı, yüksek yerlerde açan / çiçeğ[im]: ST, isim, ø
- şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı; barışın güvercini, savaşın kartalı / [ve]/ yüksek yerlerde açan: BEÖ, sıfat, ø
- şimdi süzgün / [ve]/ rüzgârlarda dalgalı: BEÖ, sıfat, ø
- şimdi süzgün / [olan]: SFÖ, sıfat, ø
- rüzgârlarda dalgalı / [olan]: SFÖ, sıfat, ø
- barışın güvercini / [ve]/ savaşın kartalı: BEÖ, sıfat, ø
- barışın / güvercin: B'liİT, sıfat, ø
- savaşın / kartalı: B'liİT, sıfat, ø
- yüksek yerlerde / açan: SFÖ, sıfat, ø
- yüksek / yerler(de): ST, isim, ø
- * senin / altın(da): B'liİT, isim, DT

[7.6]

*Tarihim, şerefim, şiirim, her şeyim;
Yeryüzünde yer beğen;
Nereye dikilmek istersen,
Söyle seni oraya dikeyim!*

- > *[Sen] *tarihim; *şerefim; *şiirim; *her şeyim[sin]; *Yeryüzünde *yer *beğen; *Nereye dikilmek istersen *söyle; *seni *oraya *dikeyim!
- * [benim] / tarihim: B'liİT, isim, Y
- * [benim] / şerefim: B'liİT, isim, Y
- * [benim] / şiirim: B'liİT, isim, Y
- * [benim] / her şeyim(sin): B'liİT, isim, Y

~ her / şey[imsin]: ST, isim, ø

* nereye dikilmek / istersen: ŞFÖ, zarf, ZT

~ nereye / dikilmek: İFÖ, isim, ø

1.4.8. Orhan Veli / Ölümüne Yakın

{8.1}

*Akşamüstüne doğru, kış vakti;
Bir hasta odasının penceresinde;
Yalnız bende değil yalnızlık hâli;
Deniz de karanlık, gökyüzü de;
Bir acaip, kuşların hâli.*

> *Bir hasta *kış vakti *akşamüstüne doğru, *odasının penceresinde[dir];
*yalnızlık hâli *yalnız *bende değil; *deniz de gökyüzü de *karanlık;
*kuşların hâli *bir acaip[tir].

* bir / hasta: ST, isim, N

* kış / vakti: ST, zarf, ZT

* akşamüstü / ne doğru: ÇEÖ, zarf, ZT

* odasının / penceresi[nde][dir]: B'liİT, isim, Y

~ [kendi] / oda[sı][nun]: B'sizİT, isim, ø

* yalnızlık / hâli: B'sizİT, isim, N

* deniz /de/ gökyüzü /de/: BEÖ, isim, N

* kuşların / hâli: B'liİT, isim, N

* bir / acaip(tir): ST, isim, Y

{8.2}

*Bakma fakirmişim, kimsesizmişim;
Akşamüstüne doğru, kış vakti-
Benim de sevdalar geçti başımdan.
Şöhretmiş, kadınmış, para hırsıymış;
Zamanla anlıyor insan dünyayı.*

> *Bakma *fakirmişim, *kimsesizmişim; *-akşamüstüne doğru, kış vakti[-
dir]- *benim de başımdan *sevdalar *geçti. *Şöhretmiş; *kadınmış; *para
hırsıymış; *zamanla *insan *dünyayı *anlıyor.

* akşamüstüne doğru, kış vakti[dir]: İC, zarf, AT

- ~ akşamüstü / ne doğru: ÇEÖ, zarf, ø
- ~ kış / vakti: B'sizİT, isim, ø
- * benim de / başım(dan): B'liİT, isim, DT
- ~ benim / de: PEÖ, isim, ø
- * para / hırsı(ymış): B'sizİT, isim, Y
- * zaman / la: ÇEÖ, zarf, ZT

{8.3}

*Ölürüz diye mi üzülüyoruz?
Ne ettik, ne gördük şu fâni dünyada
Kötülükten gayri?*

- > *"Ölürüz!" diye mi *üzülüyoruz? *Şu fâni dünyada *kötülükten gayri *ne *ettik *[ve] *ne *gördük?
- * "Ölürüz!" / diye (mi): ZFÖ, zarf, ZT
- * şu / fâni dünya(da): ST, isim, DT
- ~ fâni / dünya[da]: ST, isim, ø
- * kötülük / ten gayri: ÇEÖ, zarf, ZT

{8.4}

*Ölünce kirlerimizden temizlenir,
Ölünce biz de iyi adam oluruz;
Şöhretmiş, kadınımış, para hırsıymış,
Hepsini unutturuz.*

- > *Ölünce *kirlerimizden *temizlenir; *ölünce *biz de *iyi adam *oluruz;
*şöhretmiş; kadınımış [ve] para hırsıymış, *hepsini *unutturuz.
- * [kendi] / kirlerimiz(den): B'sizİT, zarf, ZT
- * biz / de: PEÖ, isim, Ö
- * iyi / adam: ST, isim, N
- * şöhretmiş, kadınımış /[ve]/ para hırsıymış: BEÖ, isim, N
- ~ para / hırsı: B'sizİT, isim, ø
- * [onların] / hepsi(ni): B'liİT, isim, N

1.4.9. Orhan Veli / Birdenbire

[9.1]

*Her şey birdenbire oldu.
Birdenbire vurdu gün ışığı yere;
Gökyüzü birdenbire oldu;
Mavi birdenbire.
Her şey birdenbire oldu;
Birdenbire tütmeye başladı duman topraktan;
Filiz birdenbire oldu, tomurcuk birdenbire.
Yemiş birdenbire oldu*

> *Her şey *birdenbire *oldu. *Gün ışığı *yere *birdenbire *vurdu; *gökyüzü *birdenbire *oldu; *mavi *birdenbire *[oldu]. *Her şey *birdenbire *oldu; *duman *topraktan *birdenbire *tütmeye başladı; *filiz *birdenbire *oldu, *tomurcuk *birdenbire *[oldu]. *Yemiş *birdenbire *oldu.

- * her / şey: ST, isim, N
- * gün / ışığı: B'sizİT, isim, N
- * tüt / meye başla(dı): FÖ, fiil, Y

[9.2]

*Birdenbire,
Birdenbire;
Her şey birdenbire oldu.
Kız birdenbire, oğlan birdenbire;
Yollar, kırlar, kediler, insanlar...
Aşk birdenbire oldu,
Sevinç birdenbire.*

> *Birdenbire, birdenbire; *Her şey *birdenbire *oldu. *Kız *birdenbire, *oğlan *birdenbire; *Yollar, kırlar, kediler [ve] insanlar... *Aşk *birdenbire *oldu, *sevinç *birdenbire.

- * birden bire / birdenbire: YnÖ, zarf, ZT
- * her / şey: ST, isim, N
- * yollar, kırlar, kediler [ve] insanlar: BEÖ, isim, N

1.4.10. Cahit Sıtkı Tarancı / Otuz Beş Yaş Şiiri

(10.1)

*Yaş otuz beş yolun yarısı eder.
Dante gibi ortasındayız ömrün.
Delikanlı çağımızdaki cevher,
Yalvarmak, yakarmak nâfile bugün,
Gözünün yaşına bakmadan gider.*

> *Yaş *otuz beş; *yolun yarısı *eder. *Dante gibi *ömrün ortasındayız; *delikanlı çağımızdaki cevher, *gözünün yaşına bakmadan *gider.

* otuz / beş: SÖ, isim, Y

* yolun / yarısı: B'liİT, isim, N

* Dante / gibi: ÇEÖ, zarf, ZT

* ömrün / ortası(ndayız): B'liİT, isim, Y

* delikanlı çağımızdaki / cevher: ST, isim, N

~ [bizim] / delikanlı çağımız(daki): B'liİT, sıfat, ø

~ delikanlılık / çağı[mızdaki]: B'sizİT, isim, ø

* gözünün yaşına / bakmadan: ZFÖ, zarf, ZT

~ gözünü / yaşı(na): B'liİT, isim, ø

~ [senin] / gözün[ün]: B'liİT, isim, ø

(10.2)

*Şakaklarım kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allahım bu çizgili yüz?
Ya gözler altındaki mor halkalar?
Neden böyle düşman görünürsünüz,
Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?*

> *Şakaklarım *kar mı *yağdı; *ne *var? *Allahım, *bu çizgili yüz *benim mi? *Ya *gözler altındaki mor halkalar *[nedir]? *Yıllar yılı dost bildiğim aynalar, *neden *böyle *düşman *görünürsünüz?

* [benim] / şakaklarım(a): B'liİT, isim, DT

* [ey] / Allahım: ÜEÖ, ünlem, ÜT

~ [benim] / Allahım: B'liİT, isim, ø

* bu / çizgili yüz: ST, isim, N

~ çizgili / yüz: ST, isim, ø

* benim / [yüzüm]: B'liİT, isim, Y

- * gözler altındaki / mor halkalar: ST, isim, N
  - ~ gözler / altı(ndaki): B'sizİT, sıfat, ø
  - ~ mor / halkalar: ST, isim, ø
- * [ey] / yıllar yılı dost bildiğim aynalar: ÜEÖ, ünlem, ÜT
  - ~ yıllar yılı dost bildiğim / aynalar: ST, isim, ø
  - ~ [benim] / yıllar yılı dost bildiğim: B'liİT, sıfat, ø
  - ~ yıllar yılı dost / bildiğ[im]: SFÖ, isim, ø
  - ~ yıllar / yılı: TÖ, isim, ø

[10.3]

*Zamanla nasıl değişiyor insan!
 Hangi resmime baksam ben değilim.
 Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
 Bu güler yüzlü adam ben değilim;
 Yalandır kaygısız olduğum yalan.*

- > *İnsan *zamanla *nasıl *değişiyor! *Hangi resmime baksam *ben değilim.
 *O günler, o şevk, o heyecan *nerde? *Bu güler yüzlü adam *ben değilim;
 *kaygısız olduğum *yalandır yalan.
  - * zaman / la: ÇEÖ, zarf, ZT
  - * hangi resmime / bakşam: ŞFÖ, zarf, ZT
    - ~ hangi / resmim(e): ST, isim, ø
    - ~ [kendi] / resmim[e]: B'sizİT, isim, ø
  - * o günler, o şevk / [ve] / o heyecan: BEÖ, isim, N
    - ~ o / günler: ST, isim, ø
    - ~ o / şevk: ST, isim, ø
    - ~ o / heyecan: ST, isim, ø
  - * bu / güler yüzlü adam: ST, isim, N
    - ~ güler yüzlü / adam: ST, isim, ø
    - ~ güler / yüzlü: ST, sıfat, ø
  - * [benim] / kaygısız olduğum: B'liİT, isim, N
    - ~ kaygısız / olduğ[um]: SFÖ, isim, ø
  - * yalandır / yalan: YnÖ, fiil, Y

(10.4)

*Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız;
Hâtrası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız
Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir,
Gittikçe artıyor yalnızlığımız.*

> *İlk aşkımız *hayal meyal şeylerden[dir] *ve *hâtrası bile *yabancı *ge-
lir. *Hayata beraber başladığımız dostlarla da *bir bir *yollar *ayrıldı.
*Gittikçe *yalnızlığımız *artıyor.

*[bizim] / ilk aşkımız: B'liiT, isim, N

- ilk / aşk[ımız]: ST, isim, ø

*hayal meyal / şeyler(dendir): ST, isim, Y

- hayal / meyal: TÖ, sıfat, ø

*hâtrası / bile: PEÖ, isim, N

- [onun] / hatıraş: B'liiT, isim, ø

*hayata beraber başladığımız dostlarla / da: PEÖ, zarf, ZT

- hayata beraber başladığımız dostlar / la: ÇEÖ, zarf, ø

- hayata beraber başladığımız / dostlar: ST, isim, ø

- [bizim] / hayata beraber başladığımız: B'liiT, sıfat, ø

- hayata beraber / başladığımız: SFÖ, isim, ø

*bir / bir: TÖ, zarf, ZT

*[bizim] / yalnızlığımız: B'liiT, isim, N

(10.5)

*Gökyüzünün başka rengi de varmış!
Geç farkettim taşın sert olduğunu.
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlarmış*

> *Gökyüzünün başka rengi de *varmış! *Taşın sert olduğunu *geç *farket-
tim. *Su *insanı *boğar; *ateş *yakarmış! *İnsan *her doğan günün bir
dert olduğunu, *bu yaşa gelince *anlarmış!

*gökyüzünün başka rengi / de: PEÖ, isim, N

- gökyüzünün / başka rengi: B'liiT, isim, ø

- başka / reng[i]: ST, isim, ø

*taşın / sert olduğu(nu): B'liiT, isim, N

{11.2}

*Yalnız bu semti sevmek için ömrümüz kısa...
Yazlar yavaşça bitmese, günler kısalmasa...*

> *Yalnız bu semti sevmek için *ömrümüz *kısa. *Yazlar *yavaşça *bitmese;
*günler *kısalmasa...

* yalnız bu semti sevmek / için: ÇEÖ, zarf, ZT

~ yalnız bu semti / sevmek: İFÖ, isim, ø

~ yalnız / bu semt(i): ZÖ, isim, ø

~ bu / semt[i]: ST, isim, ø

* [bizim] / ömrümüz: B'liiT, isim, N

{11.3}

*İçtik bu nadir içkiyi yıllarca kanmadık...
Bir böyle zevke tek bir ömür yetmiyor, yazık!*

> *Bu nadir içkiyi *yıllarca *içtik; *kanmadık. *Yazık [ki], *böyle bir zevke
*tek bir ömür *yetmiyor.

* bu / nâdir içki(yi): ST, isim, N

~ nâdir / içki[yi]: ST, isim, ø

* böyle / bir zevk(e): ST, zarf, ZT

~ bir / zevk[e]: ST, isim, ø

* tek / bir ömür: ST, isim, N

~ bir / ömür: ST, isim, ø

{11.4}

*Ölmek kaderde var, bize ürküntü vermiyor,
Lâkin vatandan ayrılışın iztrâbı zor.*

> *Ölmek *kaderde *var; *bize *ürküntü *vermiyor; *lâkin, *vatandan ayrılı-
şın iztrâbı *zor.

* vatandan ayrılışın / iztrâbı: B'liiT, isim, N

~ vatandan / ayrılış: İFÖ, isim, ø

{11.5}

*Hiç dönmemek ölüm gecesinden bu sâhile,
Bitmez bir özleyiştir, ölümden beter bile.*

- > *Ölüm gecesinden bu sahile hiç dönmek *bitmez bir özleyiştir; *ölüm-den bile beter[dir].
- * ölüm gecesinden bu sâhile hiç / dönmek: İFÖ, isim, N
 ~ ölüm / gecesinden: B'sizİT, isim, ø
 ~ bu / sahil(e): ST, isim, ø
- * bitmez / bir özleyiş(tir): ST, isim, Y
 ~ bir / özleyiş[tir]: ST, isim, ø
- * ölümden bile / beter(dir): ST, isim, Y
 ~ ölümden / bile: PEÖ, sıfat, ø

1.4.12. Ahmet Haşim / Mehtâbda Leylekler

{12.1}

*Kenâr-ı âba dizilmiş, sükûn ile bekler
 Füsûn-ı mâha dalan pür-hayâl leylekler...*

- > *Füsûn-ı mâha dalan pür-hayâl leylekler, *kenâr-ı âba dizilmiş *[ve] *sükûn ile *bekler.
- * füsûn-ı mâha dalan / pür-hayâl leylekler: ST, isim, Ö
 ~ pür-hayâl / leylekler: ST, isim, ø
 ~ füsûn-ı mâha / dalan: SFÖ, sıfat, ø
 ~ füsûn-ı / mâh(a): FİT, isim, ø
- * kenâr-ı / âb(a): FİT, isim, DT
 * sükûn / ile: ÇEÖ, zarf, ZT

{12.2}

*Havâda bir gölü tanzîr eder semâ bu gece
 Onun böcekleri gûyâ nücûmdur yek-ser...*

- > *Semâ *bu gece *havâda *bir gölü *tanzîr eder; *gûyâ, *nücûm *yek-ser *onun böcekleri[dir].
- * bu / gece: ST, zarf, ZT
 * bir / göl(ü) : ST, isim, N
 * tanzîr / ed(er): FÖ, fiil, Y
 * onun / böcekleri[dir]: B'liİT, isim, Y

{12.3}

*Neden bu âb-ı semâvîde avlananlar yok?
Bu haşr-ı nûr-ı huveynâtı hangi kuşlar yer?*

- > *Neden *bu âb-ı semâvîde avlananlar *yok? *Bu haşr-ı nûr-ı huveynâtı *hangi kuşlar *yer?
- * bu âb-ı semâvîde / avlanan(lar): SFÖ, isim, N
~ bu / âb-ı semâvî(de): ST, isim, ø
~ âb-ı / semâvî[de]: FST, isim, ø
- * bu / haşr-ı nûr-ı huveynât(ı): ST, isim, N
~ haşr-ı nûr-ı / huveynât(ı): FİT, isim, ø
~ haşr-ı / nûr[-ı]: FST, isim, ø
- * hangi / kuşlar: ST, isim, Ö

{12.4}

*Eder bu hikmete gûyâ ki vakf-ı rûh u nazar
Füsûn-ı mâha dalan pür-hayâl leylekler...*

- > *Füsûn-ı mâha dalan pür-hayâl leylekler, *gûyâ ki,*bu hikmete *vakf-ı rûh-ı nazar eder.
- * füsûn-ı mâha dalan / pür-hayâl leylekler: ST, isim, N
~ pür-hayâl / leylekler: ST, isim, ø
~ füsûn-ı mâha / dalan: SFÖ, sıfat, ø
~ füsûn-ı / mâh(a): FİT, isim, ø
- * bu / hikmet(e): ST, zarf, ZT
- * vakf-ı rûh u nazar / ed(erler): FÖ, fiil, Y
~ vakf-ı rûh /u/ nazar: BEÖ, isim, ø
~ vakf-ı / rûh: FİT, isim, ø

1.4.13. Ahmet Arif / Unutamadığım

{13.1}

Açardın,
Yalnızlığında
Mavi ve yeşil,
Açardın.
Tavşan kanı, kınalı-berrak.
Yenerdin acıları, kahpelikleri...

> *Açardın, *yalnızlığında *mavi ve yeşil, *tavşan kanı, *kınalı-berrak *açardın. *Acıları [ve] kahpelikleri *yenerdin...

*açardın / ... / açardın: YnÖ, fiil, Y

*[benim] / yalnızlığım(da): B'liİT, zarf, ZT

*mavi /ve/ yeşil: BEÖ, zarf, ZT

*tavşan / kanı: B'sizİT, zarf, ZT

*kınalı [ve] berrak: BEÖ, zarf, ZT

*acıları [ve] kahpelikleri: BEÖ, isim, N

{13.2}

Gitmek,
Gözlerinde gitmek sürgüne.
Yatmak,
Gözlerinde yatmak zindanı.
Gözlerin hani?

> *Gitmek sürgüne gözlerinde gitmek *[istiyorum]. *Yatmak zindanı gözlerinde yatmak *[istiyorum]. *Gözlerin *hani?

*gitmek / sürgüne gözlerinde / gitmek: İFÖ, isim, N

~ gitmek /.../ gitmek: YnÖ, isim, ø

~ [senin] / gözlerin(de): B'liİT, isim, ø

*yatmak / zindanı gözlerinde / yatmak: İFÖ, isim, N

~ yatmak /.../ yatmak: YnÖ, isim, ø

~ [senin] / gözlerin(de): B'liİT, isim, ø

*[senin] / gözlerin: B'liİT, isim, N

[13.3]

*"To be or not to be" değil.
"Cogito ergo sum" hiç değil...
Asıl iş, anlamak kaçınılmaz'ı,
Durdurulmaz çıktığı
Sonsuz akımı.*

> **"To be or not to be"* değil. **"Cogito ergo sum"* [ise] *hiç değil... *Asıl iş,
*kaçınılmaz'ı, durdurulmaz çıktığı [ve] sonsuz akımı *anlamak[tır].

* *"To be or not to be"* (değil): İkÖ, isim, Y

* *"Cogito ergo sum"*: İkÖ, isim, N

* asıl / iş: ST, isim, N

* kaçınılmaz'ı, durdurulmaz çıktığı [ve] sonsuz akımı: BEÖ, isim, N

~ durdurulmaz / çıktığı: ST, isim, ø

~ sonsuz / akımı: ST, isim, ø

[13.4]

*İçmek,
Gözlerinde içmek ayışığını.
Varmak,
Gözlerinde varmak can tilsımına.
Gözlerin hani?*

> *İçmek, ayışığını gözlerinde içmek *[istiyorum]. *Varmak, can tilsımına
gözlerinde varmak *[istiyorum]. *Gözlerin *hani?

* içmek / ayışığını gözlerinde / içmek: İFÖ, isim, N

~ içmek /... / içmek: YnÖ, isim, ø

~ [senin] / gözlerin(de): B'liiT, isim, ø

* varmak / can tilsımına gözlerinde erinde / varmak: İFÖ, isim, N

~ varmak /... / varmak: YnÖ, isim, ø

~ [senin] / gözlerin(de): B'liiT, isim, ø

~ can / tilsımı(na): B'sizİT, isim, ø

* [senin] / gözlerin: B'liiT, isim, N

[13.5]

*Canımın gizlisinde bir cân idin ki
Kan değil, sevdamız akardı geceye,
Sıktıkça cellâd,
Kemendi...*

> *Canımın gizlisinde *bir cân idin; *ki, *cellâd kemendi sıktıkça, *geceye
*kan *değil; *sevdamız *akardı.

*canımın / gizlisi(nde): B'liiT, isim, DT

~ [benim] / canım[in]: B'liiT, isim, ø

*bir / cân (idin): ST, isim, Y

*cellâd kemendi / sıktıkça: ZFÖ, zarf, ZT

*[bizim] / sevdamız: B'liiT, isim, N

{13.6}

*Duymak,
Gözlerinde duymak üç-ağaçları
Susmak,
Gözlerinde susmak,
Ustura gibi...
Gözlerin hani?*

> *Duymak, üç-ağaçları gözlerinde duymak *[istiyorum]; susmak, ustura
gibi gözlerinde susmak *[istiyorum]. *Gözlerin *hani?

*duymak / üç-ağaçları gözlerinde / duymak: İFÖ, isim, N

~ duymak /... / duymak: YnÖ, isim, ø

~ [senin] / gözlerin(de): B'liiT, isim, ø

*susmak / ustura gibi gözlerinde / susmak: İFÖ, isim, N

~ susmak /... / susmak: YnÖ, isim, ø

~ [senin] / gözlerin(de): B'liiT, isim, ø

~ ustura / gibi: ÇEÖ, zarf, ø

*[senin] / gözlerin: B'liiT, isim, N

1.4.14. Ahmet Arif / Karanfil Sokağı

{14.1}

*Tekmil ufuklar kışladı
Dört yön, onaltı rüzgâr
Ve yedi iklim beş kıta
Kar altındadır.*

> *Tekmil ufuklar *kışladı; *dört yön, on altı rüzgâr, yedi iklim [ve] beş kıta
*kar altındadır.

- * tekml / ufuklar: ST, isim, N
- * dört yön, on altı rüzgâr, yedi iklim /[ve]/ beş kıta: BEÖ, isim, N
  - dört / yön: ST, isim, ø
  - on altı / rüzgâr: ST, isim, ø
  - on / altı: SÖ, sıfat, ø
  - yedi / iklim: ST, isim, ø
  - beş / kıta: ST, isim, ø
- * kar / altı(ındadır): B'sizİT, isim, Y

{14.2}

*Kavuşmak ilmindeyiz bütün fasıllar
Ray, asfalt, şose, makadam
Benim sarp yolum, patikam
Toros, Anti-toros ve âsî Fırat
Tütün, pamuk, buğday ovaları, çeltikler
Vatanım boylu boyunca kar altındadır.*

- > *Kavuşmak ilmindeyiz. *Bütün fasıllar *-ray, asfalt, şose, makadam; benim sarp yolum, patikam Toros, Anti-toros ve âsî Fırat; tütün, pamuk, buğday ovaları, çeltikler [ve] vatanım- *boylu boyunca *kar altındadır.
  - * kavuşmak / ilm(i)nde(yiz): B'sizİT, isim, Y
  - * bütün / fasıllar: ST, isim; N
  - * -ray, asfalt, şose, makadam; benim sarp yolum, patikam Toros, Anti-toros ve âsî Fırat; tütün, pamuk, buğday ovaları, çeltikler /[ve]/ vatanım-: SplÖ<BEÖ, isim, AT
    - benim / sarp yolum: B'liİT, isim, ø
    - sarp / yol[um]: ST, isim, ø
    - [benim] / patikam: B'liİT, isim, ø
    - Toros, Anti-toros /ve/ âsî Fırat: BEÖ, isim, ø
    - âsî / Fırat: ST, isim, ø
    - tütün, pamuk, buğday / ovaları: ZİT, isim, ø
    - tütün, pamuk /[ve]/ buğday: BEÖ, isim, ø
    - [benim] / vatanım: B'liİT, isim, ø
  - * boylu / boyunca: TÖ, zarf, ZT
  - * kar / altı(ındadır). B'sizİT, isim, Y

[14.3]

*Döğüşenler de var bu havalarda
El, ayak buz kesmiş, yürek cehennem
Ümit, öfkeli ve mahzun
Ümit sapına kadar namuslu
Dağlara çekilmiş kar altındadır.*

> *Bu havalarda *döğüşenler de *var; *el-ayak *buz kesmiş; *yürek, *cehennem; *ümit, *öfkeli *ve *mahzun[dur]. *Ümit *dağlara çekilmiş; *sapına kadar *namuslu *[ve] *kar altındadır.

- * bu / havalarda(da): ST, isim, DT
- * döğüşenler / de: PEÖ, isim, N
- * el / ayak: TÖ, isim, N
- * buz / kes[miş]: FÖ, fiil, Y
- * dağlara / çekil(miş): FÖ, fiil, Y
- * sapı / na kadar: ÇEÖ, zarf, ZT
- ~ [kendi] / sapı[na]: B'liiT, isim, ø
- * kar / altı(ındadır): B'sizİT, isim, Y

[14.4]

*Şarkılar bilirim çığ tutmuş
Resimler heykeller, destanlar
Usta ellerin yapısı
Kolsuz, yarı çıplak Venüs
Trans-nonain sokağı
Garcia Lorca'nın mezarı,
Ve gözbebekleri Pierre Curie'nin
Kar altındadır.*

> *Çığ tutmuş şarkılar, resimler, heykeller [ve] destanlar *bilirim. *Usta ellerin yapısı kolsuz, yarı çıplak Venüs, Trans-nonain sokağı [ile] Garcia Lorca'nın mezarı ve Pierre Curie'nin gözbebekleri *kar altındadır.

- * çığ tutmuş / şarkılar, resimler, heykeller [ve] destanlar: ST, isim, N
- ~ çığ / tutmuş: SFÖ, sıfat, ø
- ~ şarkılar, resimler, heykeller /ve/ destanlar: BEÖ, isim, ø
- * usta ellerin yapısı kolsuz, yarı çıplak Venüs, Trans-nonain sokağı; Garcia Lorca'nın mezarı /ve/ Pierre Curie'nin gözbebekleri: BEÖ, isim, N
- ~ usta ellerin yapısı / kolsuz, yarı çıplak Venüs: ST, isim, ø

- ~ usta ellerin / yapısı: B'liiT, sıfat, ø
- ~ usta / eller[in]: ST, isim, ø
- ~ kolsuz, yarı çıplak / Venüs: ST, isim, ø
- ~ kolsuz / [ve] / yarı çıplak: BEÖ, sıfat, ø
- ~ yarı / çıplak: ST, sıfat, ø
- ~ Pierre Curie' nin / gözbebekleri: B'liiT, isim, ø
- ~ Pierre / Curie' [nin]: ÖiÖ, isim, ø
- ~ Trans-nonain / sokağı: B'sizİT, isim, ø
- ~ Garcia Lorca' nin / mezarı: B'liiT, isim, ø
- ~ Garcia / Lorca' [nun]: ÖiÖ, isim, ø
- * kar / altı(ndadır): B'sizİT, isim, Y

{14.5}

*Duvarları katı sabır taşından
 Kar altındadır varoşlar,
 Hasretim nazlıdır Ankara.
 Dumanlı havayı kurt sevsin
 Asfalttan yürüsün Aralık,
 Sevmem, netameli aydır.
 Bir başka ama bilemem
 Bir kaçınıcı bahara kalmıştır vuslat
 Kalbim, bu zulümlü sevda, kar altındadır.*

- > *Duvarları sabır taşından [daha] katı [olan] varoşlar, *kar altındadır.
 *Hasretim Ankara, *nazlıdır. *Kurt *dumanlı havayı *sevsin. *Aralık,
 *asfalttan *yürüsün, *[aralık ayını] *sevmem *[çünkü] *netameli aydır.
 *Vuslat, *bir başka -ama bilemem bir kaçınıcı- bahara *kalmıştır. *Kalbim,
 *bu zulümlü sevda, *kar altındadır.
- * duvarları sabır taşından [daha] katı [olan] / varoşlar: ST, isim, N
- ~ duvarları sabır taşından [daha] katı / [olan]: SFÖ, sıfat, ø
- ~ sabır taşından [daha] / katı: ST, isim, ø
- ~ sabır taşı / ndan [daha]: ÇEÖ, sıfat, ø
- ~ sabır / taşı(ndan): B'sizİT, isim, ø
- * kar / altı(ndadır): B'sizİT, isim, Y
- * hasretim / Ankara: ST, isim, N
- ~ [benim] / hasretim: B'liiT, sıfat, ø
- * dumanlı / hava(yı): ST, isim, N
- * netameli / ay(dır): ST, isim, Y

- * bir / başka -ama, bilemem bir kaçınıcı- bahar(a): ST, isim, ZT
  - ~ başka / bahar[a]: ST, isim, ø
  - ~ ama, bilemem bir kaçınıcı-: SplÖ<İC, sıfat, ø
  - ~ bir / kaçınıcı: ST, sıfat, ø
- * [ey] / kalbim: ÜEÖ, ünlem, ÜT
  - ~ [benim] / kalbim: B'liİT, isim, ø
- * bu / zulümlü sevda: ST, isim, N
  - ~ zulümlü / sevda: ST, isim, ø
- * kar / altı(ındadır): B'sizİT, isim, ø

[14.6]

*Gecekindularda hava bulanık puslu
 Altındağ gökleri kümüülüstü
 Ekmeğe, aşka ve ömre
 Küfeleriyle hükmeden
 Ciğerleri küçük, elleri büyük
 Nefesleri yetmez avuçlarına
 İlkokul çağında hepsi-
 Kenar çocukları kar altındadır.*

- > *Gecekindularda *hava *bulanık [ve] puslu; *Altındağ gökleri *kümüülüstü. *Ekmeğe, aşka ve ömre küfeleriyle hükmeden; ciğerleri küçük, elleri büyük [olan ve] nefesleri avuçlarına yetmez kenar çocukları *- [ki onların] hepsi ilkokul çağında[dır]- *kar altındadır.
  - * bulanık /[ve]/ puslu: BEÖ, isim, Y
  - * Altındağ / gökleri: B'sizİT, isim, N
  - * ekmeğe, aşka ve ömre küfeleriyle hükmeden; ciğerleri küçük, elleri büyük, nefesleri avuçlarına yetmez / kenar çocukları: ST, isim, N
    - ~ ekmeğe, aşka ve ömre küfeleriyle hükmeden /[ve]/ ciğerleri küçük, elleri büyük, nefesleri avuçlarına yetmez: BEÖ, sıfat, ø
    - ~ ekmeğe, aşka ve ömre küfeleriyle / hükmeden: SFÖ, sıfat, ø
    - ~ ekmeğe, aşka /ve/ ömre: BEÖ, zarf, ø
    - ~ küfeleri / yle: ÇEÖ, zarf, ø
    - ~ [kendi] / küfeleri: B'sizİT, isim, ø
    - ~ hükm / ed[en]: FÖ, fiil, ø
    - ~ ciğerleri küçük, elleri büyük [olan] /[ve]/ nefesleri avuçlarına yetmez: BEÖ, sıfat, ø
    - ~ ciğerleri küçük, elleri büyük / [olan]: SFÖ, sıfat, ø

- ~ ciğerleri küçük / [ve]/ elleri büyük: BEÖ, isim, ø
- ~ ciğerleri / küçük: İyÖ, isim, ø
- ~ [onların] / ciğerleri: B'liiT, isim, ø
- ~ elleri / büyük: İyÖ, isim, ø
- ~ [onların] / elleri: B'liiT, isim, ø
- ~ nefesleri avuçlarına / yetmez: SFÖ, sıfat, ø
- ~ [kendi] / nefesleri: B'sizİT, isim, ø
- ~ [kendi] / avuçları(na): B'sizİT, isim, ø
- ~ kenar / çocukları: B'sizİT, isim, ø
- * [ki, onların] hepsi ilkokul çağında[dır]: İC, sıfat, AT
- ~ onların / hepsi: B'liiT, isim, ø
- ~ ilkokul / çağı(ndadır): B'liiT, isim, ø
- *kar / altı(ndadır): B'sizİT, isim, Y

{14.7}

*Hatıp Çay'ın öte yüzü ılıman
Bulvarlar çakırkeyf Yenişehir'de
Karanfil sokağında gün açmış
Hikmetinden sual olunmaz değil
"Mucip sebebin" bilirim
Ve "kafi delil" ortada...*

- > *Hatıp Çay'ın öte yüzü *ılıman; *Yenişehir'de bulvarlar *çakırkeyf[dir];
*Karanfil sokağında *gün açmış. *Hikmetinden *sual olunmaz değil;
**"mucip sebebin[i]" *bilirim *ve **"kafi delil" *ortada[dir]...
- * Hatıp Çay'ın / öte yüzü: B'liiT, isim, N
~ Hatıp / Çay'[ın]: ÖiÖ, isim, ø
~ öte / yüz[ü]: ST, isim, ø
- * Yenişehir'de[ki] / bulvarlar: ST, isim, N
- * Karanfil / sokağı(nda): B'sizİT, isim, DT
- * gün / aç(mış): FÖ, fiil, Y
- * sual / olunmaz (değil): FÖ, fiil, Y
- * [onun] / hikmeti(nden): B'liiT, isim, ø
- * [onun] / "mucip sebebi(n)": B'liiT, isim, N
~ mucip / sebab[in]: ST, isim, ø
- * kafi / delil: ST, isim, N

[14.8]

*Karanfil sokağında bir camlı bahçe
Camlı bahçe içre bir çini saksı
Bir dal süzülür mavide
Al-al bir yangın şarkısı,
Bakmaym saksıda boy verdiğiine
Kökü Altındağ'da, İncesu'dadır.*

- > *Karanfil sokağında *bir camlı bahçe; *camlı bahçe içre *bir çini saksı; *mavide *bir dal *süzülür; *al-al bir yangın şarkısı *[vardır]. *Saksıda boy verdiğiine *bakmaym; *kökü *Altındağ'da [ve] İncesu'dadır.
- * Karanfil / sokağı(nda): B'sizİT, isim, DT
- * bir / camlı bahçe: ST, isim, N
~ camlı / bahçe: ST, isim, ø
- * camlı bahçe / içre: ÇEÖ, isim, DT
~ camlı / bahçe: ST, isim, ø
- * bir / çini saksı: ST, isim, N
~ çini / saksı: ST, isim, ø
- * bir / dal: ST, isim, N
- * al-al bir yangın / şarkısı: B'sizİT, isim, N
~ al-al / bir yangın: ST, isim, ø
~ bir / yangın: ST, isim, ø
~ al / al: TÖ, sıfat, ø
- * [onun] / saksıda boy verdiği(ne): B'liİT, isim, DT
~ saksıda / boy verdiği[iğine]: SFÖ, isim, ø
~ boy / ver[diğine]: FÖ, fiil, ø
- * [onun] / kökü: B'liİT, isim, Ö
- * Altındağ'da [ve] İncesu'da(dır): BEÖ, isim, Y

1.4.15. Mehmed Âkif / Uyan

{15.1}

*Baksana kim boynu bükük ağlayan?
Hakk-ı hayâtın senin ey Müslüman!
Kurtar o biçâreyi Allah için,
Artık ölüm uykularından uyan!*

- > *Baksana *boynu bükük ağlayan *kim? ey Müslüman! *Senin hakk-ı hayâtın[dır.] *O biçâreyi *Allah için *kurtar; *ölüm uykularından *artık *uyan!
- * baksan / a: PEÖ, ünlem, ÜT
- * boynu bükük / ağlayan: SFÖ, isim, Ö
- boynu / bükük: SFÖ, sıfat, ø
- * ey / Müslüman: ÜEÖ, ünlem, ÜT
- * senin / hakk-ı hayâtın[dır]: B'liiT, isim, Y
- hakk-ı / hayât[ındır]: FİT, isim, ø
- * o / biçâre(yi): ST, isim, N
- * Allah / için: ÇEÖ, zarf, ZT
- * ölüm / uykuları[ndan]: B'sizİT, isim, ø

{15.2}

*Bunca zamandır uyudun, kanmadın;
Çekmediğin kalmadı, uslanmadın.
Çiğnediler yurdunu baştan başa,
Sen yine bir kerre kımıldanmadın!*

- > *Bunca zamandır *uyudun; *kanmadın. *Çekmediğin *kalmadı; *uslanmadın. *Yurdunu *baştan başa, *çiğnediler. *Sen, *yine *bir kerre *kımıldanmadın!
- * bunca / zaman[dır]: ST, zarf, ZT
- * [senin] / çekmediğin: B'liiT, isim, N
- * [senin] / yurdun(u): B'liiT, isim, N
- * baştan / başa: İDÖ, zarf, ZT
- * bir / kerre: ST, zarf, ZT

(15.3)

*Ninni değil dinlediğin velvele...
Kükreyerek akmada müstakbele
Bir ebedî sel ki zamandır adı;
Haydi katil sen de o coşkun sele.*

- > *Dinlediğin velvele *ninni değil... *[O] *bir ebedî sel[dir]; *ki, *adı *zaman-
dır [ve o,] *müstakbele *kükreyerek *akmada[dır]. *Haydi, *sen de *o
coşkun sele *katil!
- * dinlediğin / velvele: ST, isim, N
~ [senin] / dinlediğin: B'lîiT, sıfat, ø
- * bir / ebedî sel(dir): ST, isim, Y
~ ebedî / sel[dir]: ST, isim, ø
- * [onun] / adı: B'lîiT, isim, N
- * sen /de: PEÖ, isim, Ö
- * o / coşkun sel(e): ST, isim, DT
~ coşkun / sel[e]: ST, isim, ø

(15.4)

*Karşı durulmaz, cereyan sîne-çâk...
Varsa duranlar olur elbet helâk.
Dalgaların anlamadan seyrini,
Göz göre girdâba nedir inhimâk?*

- > *[O,] *karşı durulmaz cereyan[dır; ve,] *sîne-çâk. *Duranlar varsa *elbet
*helâk olur. *Dalgaların seyrini anlamadan *göz göre girdâba inhimâk
[da] *nedir?
- * karşı durulmaz / cereyan[dır]: ST, isim, Y
~ karşı / durulmaz: SFÖ, sıfat, ø
- * duranlar / varsa: ŞFÖ, zarf, ZT
- * helâk / ol(ur): FÖ, fiil, Y
- * dalgaların seyrini / anlamadan: ZFÖ, zarf, ZT
~ dalgaların / seyr(i)ni: B'lîiT, isim, ø
- * göz göre girdâba / inhimâk: AİFÖ, isim, Ö
~ göz / göre: ZFÖ, zarf, ø

{15.5}

*Dehşet-i mâziyi getir yâdıma;
Kimse yetişmez yarın imdâdına.
Merhametin yok diyelim nefsine;
Merhamet etmez misin evlâdına?*

> *Dehşet-i mâziyi *yâdıma getir; *[zira,] *yarın *kimse *imdâdına *yetişmez.
*Diyelim, *nefsine *merhametin *yok; *evlâdına *merhamet etmez misin?

* dehşet-i / mâzi(yi): FÎT, isim, N
* yâdıma / getir: FÖ, fiil, Y
* [senin] / imdâdın(a): B'liİT, zarf, ZT
* [kendii] / nefsın(e): B'sizİT, zarf, ZT
* [senin] / merhametın: B'liİT, isim, N
* [kendii] / evlâdın(a): B'sizİT, zarf, ZT
* merhamet / et(mez misin?): FÖ, fiil, Y

{15.6}

*"Ben onu dünyâyâ getirdim..." diye,
Kalkışacaksın demek öldürmeye!
Sevk ediyormuş meğer insanları,
Hakk-ı übüvvet de bu cânîliğe!*

> *Demek **Onu dünyâyâ ben getirdim..." diye, *öldürmeye *kalkışacaksın!
*meğer *hakk-ı übüvvet de *insanları *bu cânîliğe *sevk ediyormuş!

* "Onu dünyâyâ ben getirdim..." / diye: ZFÖ, zarf, ZT
~ "Onu dünyâyâ ben getirdim...": İC, isim, ø
* hakk-ı übüvvet / de: PEÖ, isim, Ö
~ hakk-ı / übüvvet: FÎT, isim, ø
* bu / cânîliğ(e): ST, zarf, ZT
* sevk / ed(iyormuş): FÖ, fiil, Y

{15.7}

*Doğru mudur ye's ile olmak tebâh?
Yok mu gelip gayrete bir intibâh?
Beklediğin subh-ı kıyâmet midir?
Gün batıyor, sen arıyorsun sabâh!*

> *Ye's ile tebâh olmak *doğru mudur? *Gayrete gelip *bir intibâh *yok mu?
*Beklediğin *subh-ı kıyâmet midir? *Gün *batıyor; *sen *sabâh *arıyorsun!

- * ye's ile / tebâh olmak: İFÖ, isim, N
  - ~ ye's / ile: ÇEÖ, zarf, ø
  - ~ tebâh / ol[mak]: FÖ, fiil, ø
- * gayrete / gel(ip): FÖ, zarf, ZT
- * bir / intibâh: ST, isim, N
- * [senin] / beklediğin: B'liiT, isim, N
- * subh-ı / kıyâmet (midir): FIT, isim, Y

{15.8}

*Gözleri mâzîye bakan milletin,
Ömr-i temâdisi olur nekbetin.
Karşına müstakbeli dikmiş Hudâ,
Görmeye, lâkin daha yok niyyetin!*

- > *Gözleri mâzîye bakan milletin ömr-i temâdisi *nekbetin olur. *Hudâ *karşına *müstakbeli *dikmiş; *lâkin, *daha *görmeye, *niyyetin *yok!
  - * gözleri mâzîye bakan milletin / ömr-i temâdisi: B'liiT, isim, N
    - ~ gözleri mâzîye bakan / millet[in]: ST, isim, ø
    - ~ gözleri mâzîye / bakan: SFÖ, sıfat, ø
    - ~ [onların] / gözleri: B'liiT, isim, ø
    - ~ ömr-i / temâdi[sı]: FST, isim, ø
  - * [senin] / nekbetin (olur=dir): B'liiT, isim, Y
  - * [senin] / karşın(a): B'liiT, isim, DT
  - * [senin] / niyyetin: B'liiT, isim, N

{15.9}

*Ey koca Şark, ey ebedî meskenet!
Sen de kımıldanmaya bir niyyet et.
Korkuyorum Garb'ın elinden yarın,
Kalmayacak çekmediğin mel'anet.*

- > *Ey koca Şark! *Ey ebedî meskenet! *Sen de *kımıldanmaya *bir *niyyet et. *Korkuyorum[; zîrâ,] *yarın *Garb'ın elinden çekmediğin mel'anet *kalmayacak.
  - * ey / koca Şark: ÜEÖ, ünlem, ÜT
    - ~ koca / Şark: ST, isim, ø

- * ey / ebedî meskenet: ÜEÖ, ünlem, ÜT
  - ebedî / meskenet: ST, isim, ø
- * sen / de: PEÖ, isim, Ö
- * niyyet / et: FÖ, fiil, Y
- * Garb'ın elinden çekmediğin / mel'ânet: ST, isim, N
  - [senin] / Garb'ın elinden çekmediğin: B'liİT, isim, ø
  - Garb'ın elinden / çekmediğ[in]: SFÖ, isim, ø
  - Garb'ın / el[inden]: B'liİT, isim, ø

[15.10]

*Hakk-ı hayatın daha çiğnenmeden,
Kan dökerek almalısnı merd isen.
Çünkü bugün ortada hak sahibi,
Bir kişidir: "Hakkımı vermem!" diyen.*

- > *Merd isen *hakk-ı hayatın daha çiğnenmeden, *kan dökerek *almalısın;
*çünkü, *"Hakkımı vermem!" diyen *bugün *ortada *hak sahibi bir kişidir.
- * merd / isen: PEÖ, zarf, ZT
  - * hakk-ı hayatın daha / çiğnenmeden: ZFÖ, zarf, ZT
    - [senin] / hakk-ı hayatın: B'liİT, isim, ø
    - hakk-ı / hayat[in]: FİT, isim, ø
  - * kan / dök(erek): FÖ, zarf, ZT
  - * hak sahibi / bir kişi(dir): ST, isim, Y
    - hak / sahib[i]: B'sizİT, sıfat, ø
    - bir / kişi(dir): ST, isim, ø
  - * "Hakkımı vermem!" / diyen: SFÖ, isim, N
    - "Hakkımı vermem!": İC, isim, ø
    - [kendi] / hakkım[ı]: B'sizİT, isim, ø

1.4.16. N. Hikmet / Hapiste Yatacak Olana Bazı Öğütler

{16.1}

*Dünyadan memleketinden insandan
umudun kesik değil diye
ipe çekilmeyip de
atılırsan içeriye
yatarsan on yıl on beş yıl
daha da yatacağından başka
sallansaydım ipin ucunda
bir bayrak gibi keşke
demeyeceksin
yaşamakta ayak direyeceksin.*

- > ******"Umudun dünyadan, memleketinden, insandan kesik değil!" diye, ipe çekilmeyip de içeriye atılırsan [ve] yatacağından başka on yıl, on beş yıl daha da yatarsan ******"Keşke, ipin ucunda bir bayrak gibi sallansaydım!" *****demeyeceksin. *****Yaşamakta *****ayak direyeceksin.
- ***"Umudun dünyadan, memleketinden, insandan kesik değil!" diye, ipe çekilmeyip de içeriye atılırsan, /[ve]/ yatacağından başka on yıl, on beş yıl daha da yatarsan: BEÖ, zarf, ZT
- ~ "Umudun dünyadan, memleketinden, insandan kesik değil!" diye, ipe çekilmeyip de içeriye / atılırsan: ŞFÖ, zarf, ø
- ~ "Umudun dünyadan, memleketinden, insandan kesik değil!" / diye: ZFÖ, zarf, ø
- ~ "Umudun dünyadan, memleketinden, insandan kesik değil!": İC, isim, ø
- ~ [senin] / umudun: B'liİT, isim, ø
- ~ dünyadan, memleketinden, insandan / kesik (değil): SFÖ, isim, ø
- ~ dünyadan, memleketinden /[ve]/ insandan: BEÖ, isim, ø
- ~ [kendij] / memleketin(den): B'sizİT, isim, ø
- ~ ipe çekilmeyip / de: PEÖ, zarf, ø
- ~ ipe / çekil(meyip): FÖ, fiil, ø
- ~ yatacağından başka on yıl, on beş yıl daha da / yatarsan: ŞFÖ, zarf, ø
- ~ on yıl, on beş yıl / daha (da): PEÖ, zarf, ø
- ~ on yıl /[hatta] / on beş yıl: BEÖ, zarf, ø
- ~ on / yıl: ST, isim, ø
- ~ on beş / yıl: ST, isim, ø
- ~ on / beş: SÖ, sıfat, ø
- ~ yatacağın / dan başka: ÇEÖ, zarf, ø

~ [kendi] / yatacağın[dan]: B'sizİT, isim, ø

* "Keşke, ipin ucunda bir bayrak gibi sallansaydım!": İC, isim, N

~ ipin / ucun(nda): B'liİT, isim, ø

~ bir bayrak / gibi: ÇEÖ, zarf, ø

~ bir / bayrak: ST, isim, ø

* ayak / dire(yeceksin): FÖ, fiil, Y

{16.2}

*Belki bahtiyarlık değildir artık
boynunun borcudur fakat
düşmana inat
bir gün fazla yaşamak.*

> *Belki *düşmana inat *bir gün fazla yaşamak *artık *bahtiyarlık değildir;
*fakat, *boynunun borcudur.

* düşmana inat bir gün fazla / yaşamak: İFÖ, isim, N

~ düşman / -a inat: YÖ, zarf, ø

~ bir gün / fazla: ST, zarf, ø

~ bir / gün: ST, sıfat, ø

* boynunun / borcu(dur): B'liİT, isim, Y

~ [senin] / boynun[un]: B'liİT, isim, ø

{16.3}

*İçerde bir tarafınla yapıyorsunuz kalabilirsiniz
kuyunun dibindeki taş gibi
fakat öbür tarafın
öylesine karışmalı ki dünyanın kalabalığına
sen ürpermelisin içerde
dışarda kırk günlük yerde yaprak kıpırdasa.*

> *İçerde *bir tarafınla *kuyunun dibindeki taş gibi yapıyorsunuz *kalabilirsiniz;
*fakat, *öbür tarafın *dünyanın kalabalığına *öylesine *karışmalı; *ki,
*dışarda kırk günlük yerde yaprak kıpırdasa *içerde *sen *ürpermelisin.

* bir tarafın / la: ÇEÖ, zarf, ZT

~ [kendi] / bir tarafın[la]: B'sizİT, isim, ø

~ bir / taraf[ınla]: ST, isim, ø

* kuyunun dibindeki taş gibi / yapıyorsunuz: ST, zarf, ZT

~ kuyunun dibindeki taş / gibi: ÇEÖ, sıfat, ø

- ~ kuyunun dibindeki / taş: ST, isim, ø
- ~ kuyunun / dibin(deki): B'liiT, sıfat, ø
- ~ yap / yalnız: TÖ, isim, ø
- * kal / abil(irsin): FÖ, fiil, Y
- * [kendi] / öbür tarafın: B'sizİT, isim, N
  - ~ öbür / taraf[ın]: ST, isim, ø
- * dünyanın / kalabalığı(na): B'liiT, isim, DT
- * dışarda kırk günlük yerde yaprak / kıpırdaşa: ŞFÖ, zarf, ZT
  - ~ dışar[daki] / kırk günlük yer(de): ST, isim, ø
  - ~ kırk günlük / yer[de]: ST, isim, ø
  - ~ kırk / günlük: ST, sıfat, ø

[16.4]

*İçerde mektup beklemek
yanık türküler söylemek bir de
bir de gözünü tavana dikip sabahlamak
tatlıdır ama tehlikelidir.*

- > *İçerde mektup beklemek bir de yanık türküler söylemek bir de gözünü tavana dikip sabahlamak *tatlıdır; *ama, *tehlikelidir.
- * İçerde mektup beklemek bir de yanık türküler söylemek /bir de/ gözünü tavana dikip sabahlamak: BEÖ, isim, N
  - ~ bir / de: PEÖ, bağlaç, ø
  - ~ gözünü tavana dikip / sabahlamak: İFÖ, isim, ø
  - ~ gözünü tavana / dikip: ZFÖ, zarf, ø
  - ~ [kendi] / gözü(nü): B'sizİT, isim, ø
  - ~ yanık türküler / söylemek: İFÖ, isim, ø
  - ~ yanık / türküler : ST, isim, ø
  - ~ içerde mektup / beklemek: İFÖ, isim, ø

[16.5]

*Tıraştan tıraşa yüzüne bak
unut yaşını
koru kendini bittin
bir de bahar akşanlarından
bir de ekmeği
son lokmasına kadar yemeyi
bir de ağız dolusu gülmeyi unutmama hiçbir zaman.*

- > *Tıraştan tıraşa *yüzüne *bak; *yaşını *unut *kendini *bitten bir de bahar akşamlarından *koru *bir de *ekmeği son lokmasına kadar yemeyi bir de ağız dolusu gülmeyi *hiçbir zaman *unutma.
- * tıraştan / tıraşa: İDÖ, zarf, ZT
- * [kendi] / yaşın(ı): B'sizİT, isim, N
- * bitten /bir de/ bahar akşamlarından: BEÖ, zarf, ZT
 ~ bir / de: PEÖ, bağlaç, ø
 ~ bahar / akşamları(ndan): B'sizİT, zarf, ø
- * ekmeği son lokmasına kadar yemeyi /bir de/ ağız dolusu gülmeyi: BEÖ, isim, N
 ~ ekmeği son lokmasına kadar / yeme(yi): İFÖ, isim, ø
 ~ son lokması / na kadar: ÇEÖ, zarf, ø
 ~ [onun] / son lokması(na): B'liİT, isim, ø
 ~ son / lokma[sına]: ST, isim, ø
 ~ ağız dolusu / gülme(yi): İFÖ, isim, ø
 ~ ağız / dolusu: B'sizİT, isim, ø
- * hiçbir / zaman: ST, zarf, ZT

{16.6}

*Bir de kim bilir
 sevdiğin kadın seni sevmez olur
 ufak iş deme
 yemyeşil bir dal kırılmış gibi gelir
 içerdeki adama.*

- > *Bir de *"Kim bilir!" *sevdiğin kadın *seni *sevmez olur. "Ufak iş!" deme; [zira bu], *içerdeki adama *yemyeşil bir dal kırılmış gibi *gelir.
- * bir / de: PEÖ, bağlaç, BT
- * "Kim bilir!": İC, ünlem, ÜT
- * sevdiğin / kadın: ST, isim, N
 ~ [senin] / sevdiğin: B'liİT, sıfat, ø
- * sev / mez ol(ur): FÖ, fiil, Y
- * "Ufak / iş!": İC, isim, N
- * içerdeki / adam(a): ST, zarf, ZT
- * yemyeşil bir dal kırılmış / gibi: ÇEÖ, zarf, ZT
 ~ yemyeşil bir dal / kırılmış: SFÖ, isim, ø
 ~ yemyeşil / bir dal: ST, isim, ø

- ~ yem / yeşil: TÖ, sıfat, ø
 ~ bir / dal: ST, isim, ø

{16.7}

*İçerde gülü bahçeyi düşünmek fena
 dağları deryaları düşünmek iyi
 durup dinlenmeden okumayı yazmayı
 bir de dokumacılığı tavsiye ederim sana
 bir de ayna dökmeyi.*

- > *İçerde gülü, bahçeyi düşünmek *fena; *dağları, deryaları düşünmek *iyi.
 *Durup dinlenmeden *sana *okumayı, yazmayı, dokumacılığı bir de ayna dökmeyi *tavsiye ederim.
- * içerde gülü, bahçeyi / düşünmek: İFÖ, isim, N
 ~ gülü /[ve]/ bahçe(yi): BEÖ, isim, ø
- * dağları, deryaları / düşünmek: İFÖ, isim, ø
 ~ dağları /[ve]/ deryaları: BEÖ, isim, ø
- * durup / dinlenmeden: BFÖ, zarf, ZT
- * okumayı, yazmayı, dokumacılığı /bir de/ ayna dökmeyi: BEÖ, isim, N
 ~ bir / de: PEÖ, bağlaç, ø
 ~ ayna / dök(meyi): FÖ, fiil, ø
- *tavsiye / ed(erim): FÖ, fiil, Y

{16.8}

*Yani içerde on yıl on beş yıl
 daha da fazlası hattâ
 geçirilmez değil
 geçirilir
 kararmasın yeter ki
 sol memenin altındaki cevahir.*

- > *Yani, *içerde *on yıl [veya] on beş yıl *-daha da fazlası hattâ- *geçirilmez değil; *geçirilir. *Yeter ki, *sol memenin altındaki cevahir *kararmasın.
- * on yıl [veya] on beş yıl: BEÖ, zarf, ZT
 ~ on / yıl: ST, zarf, ø
 ~ on beş / yıl: ST, zarf, ø
 ~ on / beş: SÖ, sıfat, ø
- * daha da fazlası / hattâ: SplÖ<PEÖ, zarf, AT

~ [onun] / daha da fazlaşı: B'liiT, isim, ø

~ daha da / fazla[sı]: ST, isim, ø

~ daha / da: PEÖ, sıfat, ø

* yeter / ki: PEÖ, bağlaç, BT

* sol memenin altındaki / cevahir: ST, isim, N

~ sol memenin / altı(ndaki): B'liiT, sıfat, ø

~ sol / meme[nin]: ST, isim, ø

1.4.17. Nedim / Gazel (Var İçinde)

{17.1}

*Bir söz didi cânân ki kerâmet var içinde
Dün giceye dâir bir işâret var içinde*

> *Cânân *bir söz *didi; *ki, *içinde *keramet [ile] dün geceye dair bir işaret *var.

* bir / söz: ST, isim, N

* [onun] / içi(nde): B'liiT, isim, DT

* kerâmet/[ile]/ dün giceye dâir bir işâret: BEÖ, isim, N

~ dün giceye dâir / bir işâret: ST, isim, ø

~ dün gice / ye dâir: ÇEÖ, sıfat, ø

~ dün / gice[ye]: ST, isim, ø

~ bir / işâret: ST, isim, ø

{17.2}

*Meyhâne mukassî görünür taşradan ammâ
Bir başka ferah başka letâfet var içinde*

> *Meyhâne *taşradan *mukassî *görünür; *ammâ, *içinde *bir başka ferah başka letâfet *var.

* [onun] / içi(nde): B'liiT, isim, DT

* bir / başka ferah başka letâfet: ST, isim, N

~ başka ferah /[ve]/ başka letâfet: BEÖ, isim, ø

~ başka / ferah: ST, isim, ø

~ başka / letâfet: ST, isim, ø

[17.3]

*Eyvâh o üç çifte kayık aldı kararım
Şarkı okuyup geçdi bir âfet var içinde*

> *Eyvâh, *o üç çifte kayık *kararım *aldı; *şarkı okuyup *geçdi; *içinde *bir âfet *var.

*o / üç çifte kayık: ST, isim, N

~ üç / çifte kayık: ST, isim, ø

~ çifte / kayık: ST, isim, ø

*[benim] / kararım: B'liİT, isim, N

*şarkı / okuyup: ZFÖ, zarf, ZT

*[onun] / içi(nde): B'liİT, isim, DT

*bir / âfet: ST, isim, N

[17.4]

*Olmakda derûnında hevâ âteş-i sûzân
Nâyın diyebilmem ki ne hâlet var içinde*

> *Hevâ*derûnında âteş-i sûzân *olmakda[dır]; *nâyın içinde *ne *hâlet *var; *ki, *diyebilmem.

*[onun] / derûnı(nda): B'liİT, isim, DT

*âteş-i / sûzân: FST, zarf, ZT

*nâyın / içi(nde): B'liİT, isim, DT

*di / yebil(mem): FÖ, fiil, Y

[17.5]

*Ey şûh! Nedîmâ ile bir seyrin işitdik
Tenhâca varup Göksu'ya işret var içinde*

> *Ey şûh! *Nedîmâ ile bir seyrin *işitdik; [ki], *içinde *Göksu'ya tenhâca varup işret [etmek] *var.

*ey / şûh: ÜEÖ, ünlem, ÜT

*Nedîmâ ile [yaptığın] / bir seyr(in): ST, isim, N

~ [senin] / Nedîmâ ile [yaptığın]: B'liİT, isim, ø

~ Nedîmâ / ile: ÇEÖ, zarf, ø

~ bir / seyr[ini]: ST, isim, ø

*[onun] / içi(nde): B'liİT, isim, DT

- * Göksu'ya tenhâca varup / işret etmek: İFÖ, isim, N
- işret / et[mek]: FÖ, isim, ø
- Göksu'ya tenhâca / varup: ZFÖ, zarf, ø

1.4.18. Nedim / Gazel (Kâfir)

{18.1}

*Tahammül mülkünü yıktın Hülâgû Hân mısın kâfir
Amân dünyâyı yıktın âteş-i sûzân mısın kâfir*

- > *Tahammül mülkünü *yıktın; *Hülâgû Hân mısın *kâfir? *Amân, *dünyâ-yı *yıktın; *âteş-i sûzân mısın *kâfir?
- * tahammül / mülkü(nü): B'sizİT, isim, N
- * Hülâgû / Hân (mısın): UÖ, isim, Y
- * [ey] / kâfir: ÜEÖ, ünlem, ÜT
- * âteş-i / sûzân: FST, isim, Y

{18.2}

*Kızıoğlan nâzı nâzın şehlevend âvâzı âvâzın
Belâsın ben de bilmem kız mısın oğlan mısın kâfir*

- > *Nâzın *kızıoğlan nâzı; *âvâzın *şehlevend âvâzı. *Belâsın; *[ancak], *kâfir *kız mısın, *oğlan mısın *ben de *bilmem.
- * [senin] / nâzın: B'liİT, isim, N
- * kızıoğlan / nâzı: B'sizİT, isim, Y
- * [senin] / âvâzın: B'liİT, isim, N
- * şehlevend / âvâzı: B'sizİT, isim, Y
- * [ey] / kâfir: ÜEÖ, ünlem, ÜT
- * ben / de: PEÖ, isim, N

{18.3}

*Ne ma'nî gösterir düşündeki ol âteşin atlas
Ki ya'nî şu le-i cân-sûz-ı hüsn ü ân mısın kâfir*

- > *Düşündeki ol âteşin atlas *ne ma'nî *gösterir *ya'nî ki *şu'le-i cân-sûz-ı hüsn ü ân mısın, *kâfir?

- * düşündaki / ol âteşin atlas: ST, isim, N
  - ~ ol / âteşin atlas: ST, isim, ø
  - ~ âteşin / atlas: ST, isim, ø
  - ~ [senin] / düşün(daki): B'liiT, isim, ø
- * ne / ma'nî: ST, isim, N
- * şu'le-i cân-sûz-ı / hüsn ü ân (mısın?): FİT, isim, Y
  - ~ hüsn /ü/ ân: BEÖ, isim, ø
  - ~ şu'le-i / cân-sûz[-ı]: FST, isim, ø
- * [ey] / kâfir: ÜEÖ, ünlem, ÜT

[18.4]

*Nedir bu gizli gizli âhlar çâk-i giribânlar
Aceb bir şûha sen de âşık-ı nâlân mısın kâfir*

- > *Bu gizli gizli âhlar [ve] çâk-i giribânlar *nedir? *Kâfir, *aceb *sen de *bir şûha *âşık-ı nâlân mısın?
  - * bu / gizli gizli âhlar [ve] çâk-i giribânlar: ST, isim, N
    - ~ gizli gizli âhlar /[ve]/ çâk-i giribânlar: BEÖ, isim, ø
    - ~ gizli gizli / âhlar: ST, isim, ø
    - ~ gizli / gizli: TÖ, sıfat, ø
    - ~ çâk-i / giribânlar: FST, isim, ø
  - * [ey] / kâfir: ÜEÖ, ünlem, ÜT
  - * sen / de: PEÖ, isim, N
  - * bir / şûh(a): ST, zarf, ZT
  - * âşık-ı / nâlân (mısın?): FST, isim, Y

[18.5]

*Sana kimisi cânım kimi cânânım deyü söyler
Nesin sen doğru söyle cân mısın cânân mısın kâfir*

- > *Sana *kimisi cânım kimi cânânım deyü *söyler; *kâfir, *doğru *söyle *sen *nesin; *cân mısın *cânân mısın?
  - * kimisi cânım kimi cânânım / deyü: ZFÖ, zarf, ZT
    - ~ [onların] / kimi[si]: B'liiT, isim, ø
    - ~ [onların] / kimî: B'liiT, isim, ø
    - ~ [benim] / cânım: B'liiT, isim, ø

~ [benim] / cânânım: B'liİT, isim, ø

* [ey] / kâfir: ÜEÖ, ünlem, ÜT

{18.6}

*Şarâb-ı âteşinin keyfi rûyun şu'lelendirmiş
Bu hâletle çerağ-ı meclis-i mestân mısın kâfir*

>*Şarâb-ı âteşinin keyfi *rûyun *şu'lelendirmiş; *kâfir, *bu hâletle *çerağ-ı meclis-i mestân mısın?

* şarâb-ı âteşinin / keyfi: B'liİT, isim, N

~ şarâb-ı / âteşin[in]: FST, isim, ø

* [senin] / rûyun: B'liİT, isim, N

* [ey] / kâfir: ÜEÖ, ünlem, ÜT

* bu hâlet / le: ÇEÖ, zarf, ZT

~ bu / hâlet: ST, isim, ø

* çerağ-ı / meclis-i mestân (mısın): FİT, isim, Y

~ meclis-i / mestân: FİT, isim, ø

{18.7}

*Niçin sık sık bakarsın böyle mir'ât-ı mücellâya
Meger sen dahi kendi hüsnüne hayrân mısın kâfir*

>*Mir'ât-ı mücellâya *böyle *sık sık *niçin *bakarsın? *Meger *kâfir, *sen dahi *kendi hüsnüne *hayrân mısın?

* mir'ât-ı / mücellâ(ya): FST, isim, DT

* sık / sık : TÖ, zarf, ZT

* [ey] / kâfir: ÜEÖ, ünlem, ÜT

* sen / dahi: PEÖ, isim, N

* kendi / hüsnün(e): B'sizİT, zarf, ZT

{18.8}

*Nedîm-i zârı bir kâfir esîr etmiş iştmiştiim
Sen ol cellâd-ı dîn ol düşmen-i îmân mısın kâfir*

>*"Bir kâfir Nedîm-i zârı esîr etmiş." [diye] *iştmiştiim. *Kâfir, *sen *ol cellâd-ı dîn, ol düşmen-i îmân mısın?

- * "Bir kâfir Nedîm-i zârı esîr etmiş." / [diye]: ZFÖ, zarf, ZT
  - ~ "Bir kâfir Nedîm-i zârı esîr etmiş.": İC, isim, ø
  - ~ bir / kâfir: ST, isim, ø
  - ~ Nedîm-i / zâr(ı): FST, isim, ø
  - ~ esîr / et(miş): FÖ, fiil, ø
- * [ey] / kâfir: ÜEÖ, ünlem, ÜT
- * ol cellâd-ı dîn /ve/ ol düşmen-i îmân (mısın): BEÖ, isim, Y
  - ~ ol / cellâd-ı dîn: ST, isim, ø
  - ~ cellâd-ı / dîn: FİT, isim, ø
  - ~ ol / düşmen-i îmân [mısın]: ST, isim, ø
  - ~ düşmen-i / îmân: FİT, isim, ø

1.4.19. Estrar Dede / Gazel (Unutma)

{19.1}

*Azm-i sefer etdin dil-i nâçârı unutma
Gitdin güzel ammâ bu dil-efgârı unutma*

- > *Azm-i sefer etdin; *dil-i nâçârı *unutma. *Gitdin. *Güzel; *ammâ, *bu dil-efkârı *unutma!
  - * azm-i sefer / et(dün): FÖ, fiil, Y
    - ~ azm-i / sefer: FİT, isim, ø
  - * dil-i / nâçâr(ı): FST, isim, N
  - * bu / dil-efkâr(ı): ST, isim, N

{19.2}

*Gâhice uyandıkça şebistân-ı safâda
Şol gece olan sohbet-i hemvârı unutma*

- > *Şebistân-ı safâda gâhice uyandıkça *şol gece olan sohbet-i hemvârı *unutma!
  - * şebistân-ı safâda gâhice / uyandıkça: ZFÖ, zarf, ZT
    - ~ şebistân-ı / safâ(da): FİT, zarf, ø
  - * şol gece olan / sohbet-i hemvâr(ı): ST, isim, N

- ~ şol gece / olan: SFÖ, sıfat, ø
- ~ şol / gece: ST, zarf, ø
- ~ sohbet-i / hemvâr(ı): FST, isim, ø

{19.3}

*Vardıkça şeker-hâba girip pister-i nâza
Ne zehr içer dîde-i bîdârı unutmâ*

> *Pister-i nâza girip şeker-hâba vardıkça, *ne zehr içer dîde-i bîdârı *unutma!

- * pister-i nâza girip şeker-hâba / vardıkça: ZFÖ, zarf, ZT
- ~ pister-i nâz(a) / girip: ZFÖ, zarf, ø
- ~ pister-i / nâz[a]: FİT, isim, ø
- * ne zehr içer / dîde-i bîdâr(ı): ST, isim, N
- ~ dîde-i / bîdâr[ı]: FST, isim, ø
- ~ ne zehr / içer: SFÖ, sıfat, ø
- ~ ne / zehr: ST, isim, ø

{19.4}

*Nûş eylediğin demler efendim mey-i gül-reng
Bu mest-i zehir-nûş u elem-hârı unutmâ*

> *Efendim, *mey-i gül-reng nûş eylediğin demler *bu mest-i zehir-nûş u elem-hârı *unutmâ!

- * [ey] / efendim: ÜEÖ, ünlem, ÜT
- ~ [benim] / efendim: B'liİT, isim, ø
- * mey-i gül-reng nûş eylediğin / demler: ST, zarf, ZT
- ~ [senin] / mey-i gül-reng nûş eylediğin: B'liİT, sıfat, ø
- ~ mey-i gül-reng / nûş eylediğ(in): SFÖ, isim, ø
- ~ mey-i / gül-reng: FST, isim, ø
- ~ nûş / eyle[diğ(in)]: FÖ, fiil, ø
- * bu / mest-i zehir-nûş u elem-hâr(ı): ST, isim, N
- ~ mest-i / zehir-nûş u elem-hâr(ı): FST, isim, ø
- ~ zehir-nûş /u/ elem-hâr(ı): BEÖ, sıfat, ø

{19.5}

*Kâküllerini şâneye çektikçe seherler
Yâdına getir kalb-i dil-efkârı unutm*

> *Seherler kâküllerini şâneye çektikçe *yâdına getir; *kalb-i dilefkârı *unutma!

* seherler kâküllerini / şâneye çektikçe: ZFÖ, zarf, ZT

~ [senin] / kâküllerin(i): B'liiT, isim, ø

~ şâneye / çek(tikçe): FÖ, fiil, ø

* yâdına / get(ür): FÖ, fiil, Y

* kalb-i / dil-efkâr(ı): FST, isim, N

[19.6]

*Ayinede gördükçe kaçan haste nigâhun
Lûtf eyle tabibâ men-i bîmârı unutm*

> *Tabibâ! *kaçan haste nigâhun ayinede gördükçe *lûtf eyle; *men-i bîmârı *unutma!

*tabib / â: ÜEÖ, ünlem, ÜT

* kaçan haste nigâhun ayinede / gördükçe: ZFÖ, zarf, ZT

~ [kendi] / haste nigâhun: B'sizİT, isim, ø

~ haste / nigâh[ın]: ST, isim, ø

* lûtf / eyle: FÖ, fiil, Y

* men-i / bîmâr(ı): FST, isim, N

[19.7]

*Ahvâlimi yazdım bütün evrâk-ı dilimde
Destindeki mecmûa-i nâçârı unutm*

> *Bütün evrâk-ı dilimde *ahvâlimi *yazdım; *destindeki mecmûa-i nâçârı *unutma!

* [kendi] / bütün evrâk-ı dilim(de): B'sizİT, isim, DT

~ bütün / evrâk-ı dil[imde]: ST, isim, ø

~ evrâk-ı / dil[imde]: FİT, isim, ø

* [kendi] / ahvâlim(i): B'sizİT, isim, N

* destindeki / mecmûa-i nâçârı: ST, isim, N

~ mecmûa-i / nâçâr[ı]: FST, isim, ø

{19.8}

*Ben sabr edeyim derd ü gam-ı hecrine ammâ
Sen de güzelim ettiğin ikrârı unutmâ*

- > *Ben *derd ü gam-ı hecrine *sabr edeyim; *ammâ *güzelim, *sen de *ettiğın ikrârı *unutma!
- * [senin] / derd ü gam-ı hecrin(e): B'liiT, zarf, ZT
~ derd ü gam-ı / hecr[ine]: FİT, isim, ø
~ derd /ü/ gam[-ı]: BEÖ, isim, ø
- * sabr / ed(eyim): FÖ, fiil, Y
- * [ey] / güzelim: ÜEÖ, ünlem, ÜT
~ [benim] / güzelim: B'liiT, isim, ø
- * sen / de: PEÖ, isim, N
- * ettiğın / ikrâr(ı): ST, isim, N
~ [kendi] / ettiğın: B'sizlT, sıfat, ø

{19.9}

*Ağlatmayacaktın yola baktırmayacaktın
Ol vade-i tekrâr be-tekrârı unutmâ*

- > *Ağlatmayacaktın; *yola *baktırmayacaktın. *Ol vade-i tekrâr be-tekrârı *unutma!
- * ol / vade-i tekrâr be-tekrâr(ı): ST, isim, N
~ va'de-i / tekrâr-be-tekrâr[ı]: FST, isim, ø
~ tekrâr-/be-/tekrâr[ı]: TÖ, sıfat, ø

{19.10}

*Hicrânın ile çektiğimi sen de bilirsin
Her vech ile didâra sezâvârı unutmâ*

- > *Hicrânın ile çektiğimi *sen de *bilirsin. *Her vech ile *didâra sezâvârı *unutma!
- * [benim] / hicrânın ile çektiğim(i): B'liiT, isim, N
~ hicrânın ile / çektiğ[imi]: SFÖ, isim, ø
~ hicrânın / ile: ÇEÖ, zarf, ø
~ [senin] / hicrânın: B'liiT, isim, ø

- * sen / de: PEÖ, isim, Ö
- * her vech ile didâra / sezâvâr [olan](ı): SFÖ, isim, N
  - ~ her vech / ile: ÇEÖ, sıfat, ø
  - ~ her / vech: ST, isim, ø
  - ~ sezâvâr / [ol(anı)]: FÖ, fiil, ø

{19.11}

*Yok tâkatı hicrânına lûtf eyle efendim
Dil-haste-i aşkın olan Esrârı unutma*

> *Efendim, *hicrânına *tâkatı *yok; *lûtf eyle; *dil-haste-i aşkın olan Esrârı *unutma!

- * [ey] / efendim: ÜEÖ, ünlem, ÜT
  - ~ [benim] / efendim: B'liiT, isim, ø
- * [senin] / hicrânın(a): B'liiT, zarf, ZT
- * [onun] / tâkatı: B'liiT, isim, N
- * lûtf / eyle: FÖ, fiil, Y
- * dil-haste-i aşkın olan / Esrâr(ı): ST, isim, N
  - ~ dil-haste-i aşkın / olan: SFÖ, sıfat, ø
  - ~ [senin] / dil-haste-i aşkın: B'liiT, isim, ø
  - ~ dil-haste-i / aşkın: FİT, isim, ø

1.4.20. Dehhani / Gazel (Azâd Eyledi)

{20.1}

*Bir kadehle bizi sakî gamdan azad eyledi
Şâd olsun gönli anun gönlümi şâd eyledi*

- > *Sakî *bizi *bir kadehle *gamdan *azad eyledi; *anun gönli *şâd olsun; *[çünkü], *gönlümi *şâd eyledi.
- * bir kadeh / le: ÇEÖ, zarf, ZT
    - ~ bir / kadeh: ST, isim, ø
  - * azad / eyle(di): FÖ, fiil, Y
  - * anun / gönli: B'liiT, isim, N
  - * şâd / ol(sun): FÖ, fiil, Y

* [benim] / gönlüm(i): B'liiT, isim, N

* şâd / eyle(di): FÖ, fiil, Y

{20.2}

*Bendeyidi bunca yıllar kaddine serv-i revân
Togrulukla kulluk etdügiyçün âzâd eyledi*

> *Serv-i revân *kaddine *bunca yıllar *bendeyidi; *togrulukla kulluk etdü-
giyçün *âzâd eyledi.

* serv-i / revân: FST, isim, N

* [onun] / kaddi(ne): B'liiT, zarf, ZT

* bunca / yıllar: ST, zarf, ZT

* togrulukla kulluk etdüg / iyçün: ÇEÖ, zarf, ZT

~ togrulukla / kulluk etdüg[i]: SFÖ, isim, ø

~ togruluk / la: ÇEÖ, zarf, ø

~ kulluk / et(dügi): FÖ, fiil, ø

* âzâd / eyle(di): FÖ, fiil, Y

{20.3}

*Hüsrev-i hûbân iden sen dil-ber-i şîrîn-lebi
Bi-sütûn-ı aşk içinde beni Ferhâd eyledi*

> *Sen dil-ber-i şîrîn-lebi Hüsrev-i hûbân iden *bisütûn-ı aşk içinde *beni
*Ferhâd *eyledi.

* sen dil-ber-i şîrîn-lebi Hüsrev-i hûbân / iden: SFÖ, zamir, Ö

~ sen / dil-ber-i şîrîn-leb(i): ST, isim, ø

~ dil-ber-i / şîrîn-leb[i]: FST, isim, ø

~ Hüsrev-i / hûbân: FİT, isim, ø

* bisütûn-ı aşk / içi(nde): B'sizİT, isim, DT

~ bisütûn-ı / aşk: FİT, isim, ø

{20.4}

*Odlâ korkutma vâiz bizi kim la'l-i nigâr
Cânumuz bizim oda yanmaga mu'tâd eyledi*

> *Vâiz *bizi *odla *korkutma; *kim, *la'l-i nigâr *bizim cânumuz *oda yan-
maga *mu'tâd eyledi.

- * od / la: ÇEÖ, zarf, ZT
- * la'l-i / nigâr: FİT, isim, N
- * bizim / cânumuz: B'liiT, isim, N
- * oda / yanmag(a): İFÖ, zarf, ZT
- * mu'tâd / eyle(di): FÖ, fiil, Y

[20.5]

*Nass getürdi hüsniñün da'vâsın isbât etmege
Ol ki yârin kaşını nûn ü gözün sâd eyledi*

- > *Ol *hüsniñün da'vâsın isbât etmege *nass getürdi; *ki, *yârin kaşını *nûn *ü *gözün *sâd *eyledi.

- * hüsniñün da'vâsın / isbât etmeg(e): İFÖ, zarf, ZT
  - ~ hüsniñün / da'vâsı(n): B'liiT, isim, ø
  - ~ [onun] / hüsni[nün]: B'liiT, isim, ø
  - ~ isbât / et[mege]: FÖ, fiil, ø
- * nass / getür(di): FÖ, fiil, Y
- * yârin / kaşı(nı): B'liiT, isim, N
- * [yârin] / gözi(n): B'liiT, isim, N

[20.6]

*Aldayup aldı dehâni yok bahâya canımı
Sorana bir bûseye aldum deyu ad eyledi*

- > *Dehâni *aldayup *canımı *yok bahâya *aldı; *sorana "Bir bûseye aldum."
deyu *ad eyledi.

- * [onun] / dehâni: B'liiT, isim, N
- * [benim] / canımı(ı): B'liiT, isim, N
- * yok / bahâ(ya): ST, zarf, ZT
- * "Bir bûseye aldum." / deyu: ZFÖ, zarf, ZT
  - ~ "Bir bûseye aldum.": İC, isim, ø
  - ~ bir / bûse(ye): ST, zarf, ø
- * ad / eyle(di): FÖ, isim, Y

{20.7}

*İster isen mülk-i hüsn âbâd ola dâd eyle kim
Pâdşehler dâdla mülkini âbâd eyledi*

> *"Mülk-i hüsn âbâd ola." ister isen, *dâd eyle; *kim, *pâdşehler *mülkini *dâdla *âbâd eyledi.

* "Mülk-i hüsn âbâd ola." / ister isen: ŞFÖ, zarf, ZT

~ "Mülk-i hüsn âbâd ola.": İC, isim, ø

~ mülk-i / hüsn: FİT, isim, ø

~ âbâd / ol(a): FÖ, fiil, ø

* dâd / eyle: FÖ, fiil, Y

* [kendi] / mülkin(i): B'sizİT, isim, N

* dâd / la: ÇEÖ, zarf, ZT

* âbâd / eyle(di): FÖ, fiil, Y

1.4.21. Fuzuli / Su Kasidesi

{21.1}

*Saçma ey göz eşkden gönlümdeki odlare su
Kim bu denlü tutuşan odlare kılmaz çâre su*

> *Ey göz, *eşkden *gönlümdeki odlare *su *saçma; *kim *su, *bu denlü tutuşan odlare *çâre kılmaz.

* ey / göz: ÜEÖ, ünlem, ÜT

* gönlümdeki / odlar(e): ST, isim, DT

~ [benim] / gönlüm(deki): B'liİT, sıfat, ø

* bu denlü tutuşan / odlar(e): ST, isim, ZT

~ bu denlü / tutuşan: SFÖ, sıfat, ø

~ bu / denlü: ST, zarf, ø

{21.2}

*Âb-gündur günbed-i devvâr rengi bilmezem
Yâ muhît olmuş gözümden günbed-i devvâre su*

> *Günbed-i devvâr rengi *âb-gün [mu]dur; *yâ *su, *günbed-i devvâre *gö-

zümnden [mi] *muhît olmuştur; *bilmezem.

* günbed-i devvâr / rengi: B'sizlîT, isim, N

~ günbed-i devvâr: FST, isim, ø

* günbed-i / devvâr(e): FST, isim, DT

* [benim] / gözüm(den mi): B'liîT, isim, DT

* muhît / ol(muştur): FÖ, fiil, Y

{21.3}

*Zevk-i tîgünden aceb yoh olsa gönlüm çâk çâk
Kim mürûr ile bîragur rahneler divâre su*

> *Zevk-i tîgünden gönlüm çâk çâk olsa *aceb *yoh; *kim *su, *mürûr ile *divâre *rahneler *bîragur.

* zevk-i tîgünden gönlüm çâk çâk / olsa: ŞFÖ, zarf, ZT

~ [senin] / zevk-i tîgün(den): B'liîT, zarf, ZT

~ zevk-i / tîg[ünden]: FîT, isim, ø

~ [benim] / gönlüm: B'liîT, isim, ø

~ çâk / çâk: TÖ, zarf, ø

* mürur / ile: ÇEÖ, zarf, ZT

{21.4}

*Vehm ilen söyler dil-i mecrûh peykânun sözün
İhtiyât ilen içer her kimde olsa yâre su*

> *Dil-i mecrûh *peykânun sözün *vehm ilen *söyler; *[nitekim] *her kimde yâre olsa *ihtiyat ilen *su *içer.

* dil-i / mecrûh: FST, isim, N

* peykânun / sözi(n): B'liîT, isim, N

~ [senin] / peykânun: B'liîT, isim, ø

* vehm / ilen<ile: ÇEÖ, zarf, ZT

* her kimde yâre / olsa: ŞFÖ, zarf, ZT

~ her / kim(de): ST, isim, ø

* ihtiyât / ilen<ile: ÇEÖ, zarf, ZT

{21.5}

*Suya versün bağbân gülzârı zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzün tek verse min gülzâre su*

- > *Bağbân *zahmet çekmesün. *Gülzârı *suya versün; *[çünkü] *min gülzâre su verse *yüzün tek bir gül *açılmaz.
- * zahmet / çek(mesün): FÖ, fiil, Y
  - * suya / ver(sün): FÖ, fiil, Y
  - * min gülzâre / su verse: ŞFÖ, zarf, ZT
    - min / gülzâr(e): ST, isim, ø
    - su / ver[se]: FÖ, fiil, ø
  - * yüzün tek / bir gül: ST, isim, N
    - yüzün / tek: ÇEÖ, sıfat, ø
    - [senin] / yüzün: B'liiT, isim, ø
  - * bir / gül: ST, isim, ø

(21.6)

*Ohşadabilmez gubârını muharrir hattuna
Hâme tek bahmahdan inse gözlerine kara su*

- > *Hâme tek bakmaktan gözlerine kara su inse, *muharrir *gubârını *hattuna *ohşadabilmez.
- * bakmaktan gözlerine hâme tek kara su / inse: ŞFÖ, zarf, ZT
    - hâme / tek: ÇEÖ, zarf, ø
    - kara / su: ST, isim, ø
    - [onun] / gözleri(ne): B'liiT, isim, ø
  - * [kendi] / gubârı[nı]: B'sizİT, isim, N
  - * [senin] / hattun[a]: B'liiT, isim, DT
  - * ohşad / a bil[mez]: FÖ, fiil, Y

(21.7)

*Ârızun yâdıyla nemnâk olsa müjgânum nola
Zâyi' olmaz gül temennâsıyla vermek hâra su*

- > *Müjgânum ârızun yâdıyla nemnâk olsa *nola; *[zira], *gül temennâsıyla hâre su vermek *zâyi' olmaz.
- * müjgânum ârızun yâdıyla nemnâk / olsa: ŞFÖ, zarf, ZT
    - [benim] / müjgânum: B'liiT, isim, ø

- ~ ârizun yâdı / yla<ile: ÇEÖ, zarf, ø
- ~ ârizun / yadı[yla]: B'sizİT, isim, ø
- ~ [senin] / arızun(:) B'liİT, isim, ø
- * gül temennasıyla hâre / su vermek: İFÖ, isim, N
- ~ gül temennası / yla<ile: ÇEÖ, zarf, ø
- ~ gül / temennası[yla]: B'sizİT, isim, ø
- ~ su / ver[mek]: FÖ, fiil, ø
- * zâyi' / ol(maz): FÖ, fiil, Y

{21.8}

*Gam günü etme dil-i bîmârdan tîgün dirîğ
Hayrdur vermek karanu gicede bîmâre su*

- > *Gam günü *dil-i bîmârdan *tîgün *dirîğ etme; [zira], *karanu gicede bîmâre su vermek, *hayrdur.
- * gam / günü: B'sizİT, zarf, ZT
- * dil-i / bîmâr(dan): FST, zarf, ZT
- * [senin] / tîgün: B'liİT, isim, N
- * dirîğ / et[me]: FÖ, fiil, Y
- * karanu gicede bîmâre / su vermek: İFÖ, isim, N
- ~ karanu / gice(de): ST, zarf, ø
- ~ su / ver[mek]: FÖ, fiil, ø

{21.9}

*İste peykânın gönül hecrinde şevkum sâkin et
Susuzam bir kez bu sahrâda menüm-çün are su*

- > *Gönül, *peykânın *iste, *hecrinde *şevkum *sâkin et. *Susuzam, *bu sahrâda*bir kez *menüm-çün *su *are.
- * [ey] / gönül: ÜEÖ, ünlem, ÜT
- * [onun] / peykânı(n): B'liİT, isim, N
- * [onun] / hecrî(nde): B'liİT, zarf, ZT
- * [benim] / şevkum: B'liİT, isim, N
- * sâkin / et: FÖ, fiil, Y
- * bu / sahrâ(da): ST, isim, DT
- * bir / kez: ST, zarf, ZT

* men / üm-çün: ÇEÖ, zarf, ZT

{21.10}

*Men lebün müştâkıyam zühhâd kevser tâlibi
Nitekim meste mey içmek hoş gelür huşyâre su*

> *Men *lebün müştâkıyam, *zühhâd [ise] *kevser talibi; *nitekim *meste mey, huşyâre su içmek *hoş *gelür.

* lebün / müştâkı[yam]: B'sizİT, isim, Y

~ [senin] / lebün: B'liİT, isim, ø

* kevser / talibi: B'sizİT, isim, Y

* meste mey [içmek] / [ve] / huşyare su içmek: BEÖ, isim, N

~ meste mey / [içmek]: İFÖ, isim, ø

~ huşyare su / içmek: İFÖ, isim, ø

{21.11}

*Ravza-i kûyına her dem durmayıp eyler güzâr
Âşık olmuş gâlibâ ol serv-i hõş-reftâre su*

> *Su *gâlibâ *ol serv-i hõş-reftâre *âşık olmuş; *[ki,] *durmayıp *her dem *ravza-i kûyına *güzâr eyler

* ol / serv-i hõş-reftâr(e): ST, zarf, ZT

~ serv-i / hõş-reftâr(e): FST, isim, ø

* âşık / ol[muş]: FÖ, fiil, Y

* her / dem: ST, zarf, ZT

* [senin] / ravza-i kûyın(a): B'liİT, isim, DT

~ ravza-i / kûy[ına]: FİT, isim, ø

* güzâr / eyle(r): FÖ, fiil, Y

{21.12}

*Su yolın ol kûydan toprag olup dutsam gerek
Çün rakibümdür dahı ol kûya koyman vara su*

> *Toprag olup *ol kûydan *su yolın *dutsam gerek; çün[kü], rakibümdür; koyman; ki su, ol kûya vara.

* toprak / olup: ZFÖ, zarf, ZT

- * ol / köy(den): ST, isim, DT
- * su / yolu(n): B'sizİT, isim, N
- * [benim] / rakîbüm(dür): B'liİT, isim, Y
- * ol / kûy(a): ST, isim, DT

{21.13}

*Dest-bûsı arzûsıyla ger ölürsem döstlar
Kûze eylen toprağum sunun anunla yâre su*

> *Dostlar, *dest-bûsı arzûsıyla ölürsem *toprağum *kûze eylen [ve] *anunla *yâre *su *sunun.

- * [ey] / dostlar: ÜEÖ, ünlem, ÜT
- * dest-bûsı arzûsıyla / ölürsem: ŞFÖ, zarf, ZT
~ dest-bûsı arzûsı / yla<ile: ÇEÖ, zarf, ø
~ dest-bûsı / arzûsı: B'sizİT, isim, ø
~ [onun] / dest-bûsı: B'liİT, isim, ø
- * [benim] / toprağum: B'liİT, isim, N
- * kûze / eyle[n]: FÖ, fiil, Y
- * a / nunla<ile: ÇEÖ, zarf, ZT

{21.14}

*Serv serkeşlik kılır kumrı niyâzından meger
Dâmenin duta ayagına düşe yalvara su*

> *Serv *kumrı niyâzından *serkeşlik kılır; *meğer *su, *damenin *duta, *ayagina düşe *[ve] *yalvara.

- * kumrı / niyâzı(ndan): B'sizİT, zarf, ZT
- * serkeşlik / kıl(ur): FÖ, fiil, Y
- * [onun] / dâmeni(n): B'liİT, isim, N
- * ayagina / düş(e): FÖ, fiil, Y

{21.15}

*İçmek ister bülbülün kanın meger bir reng ile
Gül budağınun mizâcına gire kurtara su*

> *[Gülün budağı] *bülbülün kanın içmek *ister; *meğer *su, *bir reng ile *gül budağınun mizâcına *gire *[ve onu] *kurtara.

- * bülbülün kanın / içmek: İFÖ, isim, N
~ bülbülün / kanı(n): B'liİT, isim, ø
- * bir reng / ile: ÇEÖ, zarf, ZT
~ bir / reng: ST, isim, ø
- * gül budağınun / mîzâcı(na): B'liİT, isim, DT
~ gül / budağı[nun]: B'sizİT, isim, ø

{21.16}

*Tıynet-i pâkini rûşen kılmış ehl-i âleme
İktidâ kılmış tarîk-i Ahmed-i Muhtâra su*

- > *Su, *tarîk-i Ahmed-i Muhtâre *iktidâ [ve] *tıynet-i pâkini *ehl-i âleme *rûşen kılmış[tır].
- * tarîk-i / Ahmed-i Muhtâr(e): FİT, zarf, ZT
~ Ahmed-i / Muhtâr(e): FST, isim, ø
- * iktidâ / [kıl(muş)]: FÖ, fiil, Y
- * [kendi] / tıynet-i pâki(ni): B'sizİT, isim, N
~ tıynet-i / pâk[ini]: FST, isim, ø
- * ehl-i / âlem(e) FST, zarf, ZT
- * rûşen / kıl(muştır): FÖ, fiil, Y

{21.17}

*Seyyid-i nev'-i beşer deryâ-yı dürr-i ıstifâ
Kim sepüpdür mu'cizâtı âteş-i eşrâre su*

- > *[O] *Seyyid-i nev'-i beşer [ve] deryâ-yı dürr-i ıstifâ[du] *kim, *mu'cizâtı *âteş-i eşrâre *su *sepüpdür.
- * seyyid-i nev'-i beşer /[ve]/ deryâ-yı dürr-i ıstifâ: BEÖ, isim, Y
~ seyyid-i / nev'-i beşer: FİT, isim, ø
~ nev'-i / beşer: FİT, isim, ø
~ deryâ-yı / dürr-i ıstifâ: FİT, isim, ø
~ dürr-i / ıstifâ: FST, isim, ø
- * [onun] / mu'cizâtı: B'liİT, isim, N
- * âteş-i / eşrâr(e) : FST, isim, DT

[21.18]

*Kılmağ için tâze gülzâr-ı nübüvvet revnakın
Mu'cizinden eylemiş ızhâr seng-i hâre su*

- > *Güzlâr-ı nübüvvet revnakın tâze kılmağ için *mu'cizinden *seng-i hâre *su *ızhâr eylemiş.
- * gülzâr-ı nübüvvet revnakın tâze kılmağ / için<çin: ÇEÖ, zarf, ZT
    - ~ gülzâr-ı nübüvvet revnakın / tâze kılmağ: İFÖ, isim, ø
    - ~ gülzâr-ı nübüvvet / revnakı(n): B'sizİT, isim, ø
    - ~ gülzâr-ı / nübüvvet: FİT, isim, ø
    - ~ tâze / kul[mak]: FÖ, fiil, ø
  - * [kendi] / mu'cizi(nden): B'sizİT, isim, DT
  - * seng-i / hâr(e): FST, isim, DT
  - * ızhâr / eyle[miş]: FÖ, fiil, Y

[21.19]

*Mu'cizi bir bahr-i bî-pâyân imiş âlemde kim
Yetmiş andan min âteş-hâne-i küffâre su*

- > *Mu'cizi *âlemde *bir bahr-i bî-pâyân imiş *kim, *andan *min âteş-hâne-i küffâre *su *yetmiş.
- * [onun] / mu'cizi: B'liİT, isim, N
  - * bir / bahr-i bî-pâyân (imiş): ST, isim, Y
    - ~ bahr-i / bî-pâyân: ST, isim, ø
  - * min / âteş-hâne-i küffâr(e): ST, isim, DT
    - ~ âteş-hâne-i / küffâr(e): FİT, isim, ø

[21.20]

*Hayret ilen barmagın dişler kim etse istimâ'
Barmagından verdiği şiddet günü Ensâre su*

- > *Şiddet günü barmagından Ensâre su verdiği[ni] kim istimâ' etse, *hayret ilen *barmagın *dişler.
- * şiddet günü barmagından Ensâre su verdiği[ni] kim / istimâ' etse: ŞFÖ, zarf, ZT
    - ~ [onun] / şiddet günü barmagından Ensâre su verdiği[ni]: B'liİT, isim, ø

- ~ şiddet günü barmagundan Ensâre su / verdüğ[ini]: SFÖ, isim, ø
- ~ şiddet / günü: B'sizİT, zarf, ø
- ~ [kendi] / barmagı(ndan): B'sizİT, isim, ø
- ~ istimâ' / et[se]: FÖ, fiil, ø

* hayret / ilen<ile: ÇEÖ, zarf, ZT

* [kendi] / barmagı(n): B'sizİT, isim, N

{21.21}

*Dostı ger zehr-i mâr içse olur Âb-ı Hayât
Hasmı su içse döner elbette zehr-i mâra su*

> *Ger dostı zehr-i mâr içse *Âb-ı hayât *olur; *hasmı su içse *elbette *zehr-i mâra *döner.

* ger dostı zehr-i mâr / içse: ŞFÖ, zarf, ZT

~ [onun] / dostı: B'liİT, isim, ø

~ zehr-i / mâr: FİT, isim, ø

* âb-ı / hayat: FST, isim, ø

* hasmı su / içse: ŞFÖ, zarf, ZT

~ [onun] / hasmı: B'liİT, isim, ø

* zehr-i / mâr(a): FST, zarf, ZT

{21.22}

*Eylemiş her katreden min bahr-ı rahmet mevc-hîz
El sunup urgaç vuzû' için gül-i ruhsâre su*

> *Vuzû' için gül-i ruhsâre el sunup su urgaç, *her katreden *min bahr-ı rahmet *mevc-hîz eylemiş.

* vuzû' için gül-i ruhsâre el sunup su / urgaç: ZFÖ, zarf, ZT

~ vuzû' için gül-i ruhsâre el / sunup: ZFÖ, zarf, ø

~ vuzû' / için: ÇEÖ, zarf, ø

~ gül-i / ruhsâr(e): FST, isim, ø

* her / katre(den): ST, isim, DT

* min / bahr-ı rahmet: ST, isim, N

~ bahr-ı / rahmet: FİT, isim, ø

* mevc-hîz / eyle[miş]: FÖ, fiil, Y

{21.23}

*Hâk-i pâyine yetem der ömrlerdir muttasıl
Başını daşdan daşa urup gezer âvâre su*

> *Su, *ömrlerdır **Hâk-i pâyine yetem!" *der *[ve] *muttasıl başını daşdan daşa urup *âvâre *gezer.

* "Hâk-i pâyine yetem!": İC, isim, N

~ [onun] / hâk-i pâyi(ne): B'liİT, isim, ø

~ hâk-i / pây[ine]: FİT, isim, ø

* muttasıl başını daşdan daşa / urup: ZFÖ, zarf, ZT

~ [kendi] / başı(nı): B'sizİT, isim, ø

~ daşdan / daşa: İDÖ, isim, ø

{21.24}

*Zerre zerre hâk-i dergâhına ister sala nûr
Dönmez ol dergâhdan ger olsa pâre pâre su*

> *Su, **"Hâk-i dergâhına zerre zerre nûr sala." *ister; *ger *pâre pâre olsa *ol dergâhdan *dönmez.

* "Hâk-i dergâhına zerre zerre nûr sala.": İC, isim, N

~ [onun] / hâk-i dergâhı(na): B'liİT, isim, ø

~ hâk-i / dergâh[ına]: FİT, isim, ø

~ zerre / zerre: TÖ, zarf, ø

* pâre pâre / olsa: ŞFÖ, zarf, ZT

~ pâre / pâre: TÖ, zarf, ø

* ol / dergâh(dan): ST, isim, DT

{21.25}

*Zikr-i na'tun virdini dermân bilür ehl-i hatâ
Eyle kim def-i humâr için içer mey-hâre su*

> *Eyle kim *mey-hâre *def-i humâr için *su *içer; *ehl-i hata [da] *zıkr-i na'tun virdini *dermân *bilür.

* eyle / kim: PEÖ, bağlaç, BT

* def-i humâr / için: ÇEÖ, zarf, ZT

~ def-i / humâr: FİT, isim, ø

- * ehl-i hatâ / [da]: PEÖ, isim, N
~ ehl-i / hatâ: FİT, isim, ø
- * zikr-i na'tun / virdi(ni): B'sizİT, isim, N
~ [senin] / zikr-i na'tun: B'liİT, isim, ø
~ zikr-i / na't[un]: FİT, isim, ø

1.4.22. Nâbî / Gazel (Görmüşüz)

{22.1}

*Bâğ-ı dehrin hem hazânın hem bahârın görmüşüz
Biz neşâtın da gamın da rûzgârın görmüşüz*

- > *Biz *bâğ-ı dehrin hem hazânın hem bahârın *görmüşüz; *neşâtın da gamın da rûzgârın *görmüşüz.
- * bâğ-ı dehrin / hem hazânı(n) hem bahârı(n): ZİT, isim, N
~ bâğ-ı / dehr[in]: FİT, isim, ø
~ /hem/ hazân[in] /hem/ bahâr[in]: BEÖ, isim, ø
- * neşâtın da gamın da / rûzgârı(n): ZİT, isim, N
~ neşât[in] /da/ gam[in] /da/: BEÖ, isim, ø

{22.2}

*Çok da mağrûr olma kim meyhâne-i ikbâlde
Biz hezârân mest-i magrûrun humârın görmüşüz*

- > *Meyhâne-i ikbâlde *çok da *mağrûr olma; *kim *biz, *hezârân mest-i magrûrun humârın *görmüşüz.
- * meyhâne-i / ikbâl(de): FİT, isim, DT
- * çok / da: PEÖ, zarf, ZT
- * mağrûr / ol(ma): FÖ, fiil, Y
- * hezârân mest-i magrûrun / humârı(n): B'liİT, isim, N
~ hezârân / mest-i magrûr[un]: ST, isim, ø
~ mest-i / magrûr[un]: FST, isim, ø

{22.3}

*Top-ı âh-ı inkisâra pâydar olmaz yine
Kışver-i câhın nice sengîn-hisârın görmüşüz*

- > *Kışver-i câhın "Top-ı âh-ı inkisâra yine pâydar olmaz." sengîn-hisârın *görmüşüz.
- * kışver-i câhın / "Top-ı âh-ı inkisâra yine pâydar olmaz." sengîn-hisârın(n): B'liiT, isim, N
 ~ kışver-i / câh[ın]: FİT, isim, ø
 ~ "Top-ı âh-ı inkisâra yine pâydar olmaz." / sengîn-hisâr[ın]: ST, isim, ø
 ~ sengîn / hisâr[ın]: FST, isim, ø
 ~ "Top-ı âh-ı inkisâra yine pâydar olmaz.": İC, sıfat, ø
 ~ top-ı / âh-ı inkisâr(a): FİT, isim, ø
 ~ âh-ı / inkisâr(a): FİT, isim, ø
 ~ pâydar / ol(maz); FÖ, fiil, ø

[22.4]

*Bir hurûşıyla ider bin hâne-i ikbâli pest
Ehl-i derdün seyl-i eşk-i inkisârın görmüşüz*

- > *Ehl-i derdün "Bir hurûşıyla bin hâne-i ikbâli pest ider." seyl-i eşk-i inkisârın *görmüşüz.
- * ehl-i derdün / "Bir hurûşıyla bin hâne-i ikbâli pest ider." seyl-i eşk-i inkisârın(n): B'liiT, isim, N
 ~ ehl-i / derd[ün]: FİT, isim, ø
 ~ "Bir hurûşıyla bin hâne-i ikbâli pest ider." / seyl-i eşk-i inkisâr[ın]: ST, isim, ø
 ~ seyl-i / eşk-i inkisâr[ın]: FİT, isim, ø
 ~ eşk-i / inkisâr[ın]: FİT, isim, ø
 ~ "Bir hurûşıyla bin hâne-i ikbâli pest ider.": İC, sıfat, ø
 ~ bir hurûş / yla<ile: ÇEÖ, zarf, ø
 ~ bir / hurûş: ST, isim, ø
 ~ hâne-i / ikbâl(i): FİT, isim, ø
 ~ pest / id[er]: FÖ, fiil, Y

[22.5]

*Bir hadeng-i cân-güdâz-ı âhdir sermâyesi
Biz bu meydânın nice çâbük-süvârın görmüşüz*

> *Biz bu meydânın “Sermâyesi bir hadeng-i cân-güdâz-ı âhdır.” nice çâbü-k-süvârın *görmüşüz

* bu meydânın / “Sermâyesi bir hadeng-i cân-güdâz-ı âhdır.” nice çâbü-k-süvârı(n): B'lîİT, isim, N

~ bu / meydân[ın]: ST, isim, ø

~ “Sermâyesi bir hadeng-i cân-güdâz-ı âhdır.” / nice çâbü-k-süvâr[ın]: ST, isim, ø

~ “Sermâyesi bir hadeng-i cân-güdâz-ı âhdır.”: İC, sıfat, ø

~ [onun] / sermâyesi: B'lîİT, isim, ø

~ bir / hadeng-i cân-güdâz-ı âh(dır): ST, isim, ø

~ hadeng-i / cân-güdâz-ı âh(dır): FİT, isim, ø

~ cân-güdâz-ı / âh(dır): FST, sıfat, ø

~ nice / çâbü-k-süvâr[ın]: ST, isim, ø

{22.6}

*Bir gün eyler dest-beste pâygâhı câygâh
Bî-aded mağrûr-ı sadr-ı itibârın görmüşüz*

> *”Bir gün dest-beste [olarak] pâygâhı câygâh eyler.” bî-aded mağrûr-ı sadr-ı itibârın *görmüşüz.

* “Bir gün dest-beste [olarak] pâygâhı câygâh eyler.” / bî-aded mağrûr-ı sadr-ı itibârın: ST, sıfat, N

~ “Bir gün dest-beste [olarak] pâygâhı câygâh eyler.”: İC, sıfat, ø

~ bir / gün: ST, zarf, ø

~ dest-beste / [olarak]: ZFÖ, zarf, ø

~ câygâh / eyle(r): FÖ, fiil, ø

~ bî-’aded / mağrûr-ı sadr-ı itibâr[ın]: ST, isim, ø

~ mağrûr-ı / sadr-ı itibâr[ın]: FİT, isim, ø

~ sadr-ı / itibâr[ın]: FİT, isim, ø

{22.7}

*Kâse-i deryûzeyeye tebdîl olur cân-ı murâd
Biz bu bezmin Nâbiyâ çok bâde-hârın görmüşüz*

> *Nâbiyâ *biz, *bu bezmin “Câm-ı murâd kâse-i deryûzeyeye tebdîl olur.” çok bâde-hârın *görmüşüz

* Nâbi / yâ: ÜEÖ, ünlem, ÜT

- * bu bezm[in] / “Câm-ı murâd kâse-i deryûze ye tebdil olur.” çok bâde-hâr-ı(n): B’İİT, isim, N
- bu / bezm[in]: ST, isim, ø
- “Câm-ı murâd kâse-i deryûze ye tebdil olur.” olur / çok bâde-hâr[in]: ST, isim, ø
- çok / bâde-hâr[in]: ST, isim, ø
- “Câm-ı murâd kâse-i deryûze ye tebdil olur.”: İC, sıfat, ø
- câm-ı murâd: FİT, isim, ø
- kâse-i / deryûze(ye): FST, isim, ø

2. YÜKLEMLİ SÖZDİZİMİ: CÜMLE

Bir yargıyı, dinleyende soruya yer bırakmayacak şekilde ya *oluş* veya *kılış* bildiren çekimli bir fiille ya da sonuna cevher fiili getirilen ve *durum* bildiren bir isimle ifade eden yüklemler dizisine *cümle* denir.

Cümle yerine bazı araştırmacılar *tümsöz* ve *tümce* terimlerini de kullanmışlardır.

Türkçe sözdizimine göre, anlatımlarda geçen kelimelerin yeri çok önemlidir. Bir kelime, başka bir kelimedenden önce veya sonra kullanılırsa, sözcüğün değeri değişir. Bu bakımdan, kelimelerin görev ve değerleri yerlerine göre saptanmalıdır. Sıfat tamlaması olan *açık pencere* yer değiştirip "*Pencere açık.*" şekline girdiği zaman cümle değeri kazanmaktadır. Bu çeşit cümleler, kural-sız cümle biçiminde kullanıldığı zaman, sıfat tamlaması gibi görünse de aslında cümledir ve Türkçe, sözdizimsel bu farklılığı, konuşma dilinde vurgu ile ayırır: "*Açık, pencere.*" örneğinde olduğu gibi.

Türkçede cümle içinde kelime veya kelime öbeklerinin değeri de yeri ile ölçülür. Vurgulanmak istenen kelime veya kelime öbeği, cümlenin kurucu ögesi olan yüklemeye yaklaştırılır.

Türkçe bir cümlede normal sıralama düzeni: Özne, tümleş ve yüklem şeklindedir.

2.1. CÜMLENİN ÖGELERİ

2.1.1. Kurucu Öge: Yüklem (Y)

Eskilerin *müşned* diye tanımladığı fiil cümlelerinde yüklem için: *sav, predikat, yükletik, söylem, bildirici, fiil*; isim cümlelerinde yüklem için: *yüklem ismi, haber, predikat ismi, bildirici ismi, isim yüklemi, yüklem ismi* terimleri kullanılmıştır.

Cümlenin kurucu ögesi olan yüklem, aynı zamanda özelliklerine göre cümlede bulunacak olan diğer unsurların da belirleyicisidir. Cümlenin yö-

neticisi olan yüklem özelliğine göre mutlaka bulunması gereken ögeler cümlede zorunlu ögeleri, söz sahibinin kendi tercihlerini içeren ögeler ise seçimlik ögeleri oluşturur.

Bu nedenle cümlelerin ögelerinin bulunmasına yüklemden başlanmalıdır.

Bir cümlede yapı itibariyle iki tür yüklem bulunmaktadır: Çekimli fiil ve ek-fiil almış bir isim. Yüklemi çekimli fiilden oluşan bir cümlede fiil kılış fiili ise fiilin çatı durumuna göre zorunlu ögeler değişmektedir.

Okumak fiili, *geçişli çatı* tabanına sahip bir kılış fiilidir. Bu fiilin yüklem olacağı cümle, zorunlu olarak, üç ögeyi barındırmalıdır: *özne + nesne + yüklem* = "*Ahmet kitap okuyor.*" gibi.

Gitmek fiili bir kılış fiilidir ve cümlede yüklem olarak kullanıldığı zaman dolaylı tümleci zorunlu olarak istemektedir; çünkü, "*Ahmet gitti.*" denildiğinde söz bütünlüğü içinde gitmenin yeri belli değilse zihinde *nereye* sorusu ortaya çıkacaktır. *Yersemi çatı* olarak adlandırılabilir bu tür fiillerin yüklem olması durumunda da cümle *nereye*, *nerede* ve *nereden* sorularının cevabını da içeren *özne + dolaylı tümleç + yüklem* yapısında olmalıdır: "*Ahmet Ankara'ya gitti.*" gibi.

Yola çıkmak fiili de taban anlamından dolayı *ne zaman* sorusuna cevap teşkil edecek zarf tümlecini zorunlu olarak bünyesinde barındırmalıdır. *Zarfsama çatı* olarak adlandırılabilir bu tür kılış fiillerinde de yapı *özne + zarf tümleci + yüklem* olmalıdır: "*Ahmet saat 21.30'da yola çıkacak.*" örneğindeki gibi.

Kılış fiillerinde zorunlu ögelerin görünüşlerini değiştirmek ve unsurlara çeşitli işlevler yüklemek için fiil tabanlarına birtakım ekler getirilerek de çatı oluşturulabilir.

Öznesiz cümleler için ya da cümlede özneyi zikretmemek için kılış fiiline *-l-* veya benzer işlevli eklerden biri getirilerek *edilgen çatı* oluşturulur. Bu eki almış fiillerin yüklem olduğu cümlelerde zorunlu yapı *nesne + yüklem* şeklindedir: "*Odun kesildi.*" gibi.

Kılış fiillerinin yüklem olduğu cümlede daha çok nesne olmak üzere yüklemi tamamlayan diğer ögelere de gönderme yapan öznenin yüzeysel yapıda açığa çıkarılarak cümlede söylenebilmesi için de *-Tir-* veya benzer işlevli eklerden biri getirilerek *oldurğan çatı* oluşturulur. *Oldurğan çatılı* fiil cümlelerinde *özne* ile ifade edilen öge açığa çıkarılmaktadır. Bu tür cümlede zorunlu yapı *özne + oldurğanlığım açığa çıkardığı öge + yüklem* birleşenlerinden oluşmalıdır. "*Kuş uçtu.*" cümlesinin "*Ahmet, kuşu uçurdu.*" şeklinde değişimi gibi.

Kılış fiillerinin yüklem olduğu cümlede yapan öznenin yönelme ekiyle kullanılmasını sağlarken dilbilgisel özneyi yaptırın özneye dönüştürmek için de *-Tir-* veya benzer işlevli eklerden biri getirilerek *ettirgen çatı* oluştu-

rulur. Ettirgen çatılı fiil cümlelerinde fiilin ifade ettiği eylem başkasına yaptırılmaktadır. Bu tür cümlede zorunlu yapı *yaptıran özne + yapan özne + nesne + yüklem* birleşenlerinden oluşmalıdır. “Ahmet, ödevini Ayşe’ye yazdırdı.” gibi. Bu yapıda zorunlu bulunması gereken birleşenler, cümledeki vurguya göre yer değiştirebilir. İki özneli yapı da denebilecek olan bu dizgede *yaptıran özne* yalın, *yapan özne* ise yönelme hâli eki ile kullanılmak durumundadır.

Kılış fiilli yüklemelerin kurucu olduğu cümlelerde zorunlu olarak bulunması gereken öznenin eylemi hemcinsi başka bir varlıkla ortaklaşa gerçekleştirdiğini gösterebilmek için de **-(İ)ş-** ve benzer işlevli eklerden biri getirilerek *işteş çatı* oluşturulur. Bu tür cümlede yüklemden kaynaklanan zorunlu iki öge olacaktır: *özne + yüklem*; ama, özne yüklemi birlikte gerçekleştiren çokluk eki almış isim veya yüklem ile bağlama edatı öbeği gibi çoklu özne yapılarından birinde olacaktır. “Ahmet ile Kaya dövüştü.” cümlesindeki gibi.

Yüklem olan kılış fiili, **-(İ)n-** ve benzeri işlevli ekler ile de *dönüşlü çatı* yapılabilir. Bu durumda yüklem anlamı öznenin üzerinde gerçekleşecektir. Yani, **-bir bakıma-** zorunlu bulunması gereken nesne unsuru yine bizzat öznenin kendisi olacaktır. Nesneyi özne unsuru içinde eritmek anlamına gelen dönüşlü çatının gerçekleştirilebilmesi için nesnenin ya iyelik ekli bir isim ya da zamir olması zorunludur. Aksi takdirde, yüklem olan fiili dönüşlü çatı yapısı ile kurgulamak mümkün olmaz. Bu tür cümlelerde zorunlu bulunması gereken iki öge bulunacaktır; ancak, bu iki ögeden özne derin yapıda var olması gereken nesne ögesini de temsil edecektir: *özne (nesne gönderiminde de bulunan) + yüklem*. “Ayşe tarandı. < Ayşe saçını taradı.” örneğinde olduğu gibi.

Yüklem oluş fiili veya ek-fiil yardımıyla yükleme dönüştürülmüş isim soylu kelimelerden biri ise bu tür cümlelerde iki zorunlu öge bulunacaktır: *nesne + yüklem*. “Kar yağıyor.”; “Kapı açıktır.” örneklerinde olduğu gibi.

Kurucu olan fiilin cümleyle yapı ve anlam ilişkisi şu şekilde tablo ile gösterilebilir:

YÜKLEM		
İSİM	FİİL	
İSİM+EK-FİİL	OLUŞ FİİLİ	KILIŞ FİİLİ
DURUM CÜMLESİ	OLUŞ CÜMLESİ	KILIŞ CÜMLESİ
NESNELİ CÜMLE		ÖZNELİ CÜMLE
İSİM CÜMLESİ	FİİL CÜMLESİ	

Cümlede yüklem tespiti için fiilin nasıl yapıldığının belirlenmesi de çok önemlidir; zira, fiil öbeklerinden oluşan yüklemelerde fiilin birleşeni olan isim unsurunun cümledeki *özne, nesne ve tümleş* unsurlarıyla karıştırılması

gibi bir yanlışlığa düşme ihtimali bulunmaktadır. Yüklem olan bir fiilin üç değişik yapısı bulunmaktadır:

a. Basit veya gövde: Bünyesinde sadece bir anlamı barındıran ve tek heceden oluşan *kök* veya kök kelime ile kalıplaşmış varlığı etimoloji çalışması olmaksızın çözümlenemeyen bir ek barındıran ve birden fazla heceden oluşan *gövde* kelimelerden meydana gelmiş fiildir: *Bak-, gül-, oku-, koş-, çalış-, düşün-, kazan-* gibi.

b. Türemiş: Nedensiz olarak türetilmiş kök veya değişik yapılardaki isimlerden bir yapım eki maarifetiyle yapılmış fiillerdir: *Başla-, horla-* gibi.

c. Öbek: Basit ve türetilmiş fiillerin yerini tutması amacıyla birden fazla kelimeden meydana getirilmiş kelime öbeği yapısında oluşturulmuş fiillerdir: [*arz / et-*], [*hiss/et-*]; [*bak/al-*], [*düş/eyaz-*]; [*küplere / bin-*], [*öne / düş-*] gibi

Fiiller kullanım açısından iki kısımda incelenir: *Asıl* ve *yardımcı*.

Asıl fiiller, eylem aktarımlarında *kılış* ve *oluş* anlamlarının dışavurumlarını cümle bağlamında yüklem yahut yüklemsi şeklinde ifade etmek ve mecazi kullanılan isimlerle bütünleşerek deyim yapısında yüklem oluşturmak için kullanılır.

Yardımcı fiiller ise ya yabancı dillerden Türkçeye girmiş isimlerin *arz etmek*, *rica olunmak* gibi fiil şekillerini vermek ya da kiplik ekleriyle birleşerek *düşeyazmak*, *bakıp durmak* gibi özel fiil kiplerini oluşturmak için kullanılır.

Yardımcı fiillerle ya da kendi anlamından ayrı olarak birleştiği kelimelemlerle başka bir anlamı ifade eden ve yardımcı fiil gibi kullanılan asıl fiillerle yapılan kelime dizimleri de fiil öbeklerini meydana getirir.

Fiil öbekleri de kendi içinde iki ayrı grupta değerlendirilebilir:

1- Yardımcı Fiillerle Kurulanlar:

a- [Yabancı isim / yardımcı fiil] yapısında kurulanlar. Bu tür fiil öbeklerinin oluşumunu sağlayan *et-, ol-, eyle-, kil-* gibi bu amaç için kullanılan yardımcı fiiller sınırlı sayıdadır: *rica et-, hallol-, abdest al-, namaz kil-* gibi.

b- [Asıl fiil / yardımcı fiil (= kiplik eki + asıl fiil)] yapısında kurulanlar: Bu tür fiil öbeklerinin oluşumunu sağlayan yardımcı fiiller de sınırlı sayıdadır ve eklendikleri asıl fiillere öncülleri olan kiplik ekleriyle birlikte *ivedilik*, *yeterlilik*, *sürerlilik* gibi kiplik anlamlar katar: *-ayaz-, -ıver-, -akal-, -ıp dur-* gibi yardımcı fiillerle oluşturulur: *Düşeyaz-, bakıp dur-, gelebil-* gibi.

2- Asıl fiillerle kurulanlar:

Bu tür fiil öbeklerinin oluşumunda sözlükteki herhangi bir fiilin eklendiği çekimli veya çekimsiz isimlerle anlamca kalıplaşarak yardımcı fiil gibi kullanılması yoluyla mecaz anlamlı *fiil öbekleri* meydana getirilebilir.

Bu durumda ya yüzdeyüz kalıplaşmış *deyim* ya da yerine göre kalıp ifade şeklinde kullanılabilen fiil öbekleri *yarı deyim* ortaya çıkar: *Küplere bin-* (deyim); *öne çık-* (yarı deyim) gibi.

Bu tür fiiller de cümlede kurucu öge olarak kullanıldığında birbirinden ayrılamaz bir bütünlük içinde *yüklem* olarak gösterilmesi gereken biçimlerdir.

Buraya kadar anlattıklarımızı yüklem genel özellikleri olarak şöyle özetleyebiliriz:

- Yüklem, çekimli bir fiil yahut kendisine ek fiilin bağlandığı isim soyundan bir kelime olur.

- Cümlenin bütün ögeleri, yüklem sayesinde varlık kazanır. Özneye yüklenen kavram ondan yayılır. Dolayısıyla, cümlenin kurucu/yöneten unsurudur.

- Bir cümlenin kurucusu olan her türlü yüklem bir kip ve kişi kavramı vermesi ve bir eylem çekimine girmesi, şarttır.

- Yüklem cümle içinde olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinden birinde bulunabilir.

- Yüklem cümle içinde -genellikle- sonda bulunur; zira bu, Türkçenin bir özelliğidir: Kurallı bir cümle diziliminde Türkçede yardımcı öge, temel ögeden önce gelir. Bu kural, cümle diziminde bozulduğunda cümle devrik olarak isimlendirilir. Devrik yapılar şu durumlarda sıklıkla kullanılmaktadır:

a. Manzumelerde: "*Yürüyorum, kimsesiz bir sokak orasında.*"

b. Deyimlerde: "*Al birini, vur ötekine.*"

c. Atasözlerinde: "*Gülme komşuna; gelir başına.*"

d. Konuşma dilinde: "*Mehmet yok, evde.*"

Yüklemsiz sözdiziminde bu kural tamamen geçerli olmasa da pek çok kelime öbeğinde geçerlidir:

a. Belirten belirtilenden önce gelir: *odanın kapısı.*

b. Sıfat isimden önce gelir: *kırmızı gül.*

c. Zarflar sıfatlar ve fiillerden önce gelir: *erken kalkan.*

• Ard arda sıralanan yüklemelerin birbirine bağlanmaları noktalı virgül ve en sonunda *ve* edatı ile yapılmalıdır: “*Duvarlar, bakıldıkça uzuyorlar; yükseliyorlar ve sertleşiyorlar.*” örneğindeki gibi.

• Yineleme öbeği yapısında kullanılan ve aynı eylemin pekiştirmeli ifadesi olarak iki defa kullanılan yüklemeler ise sadece *virgül* ile ayrılmalıdır: “*-Hah! Aferin, ağla, ağla!*” gibi.

• Kelime ve kelime öbeği haricinde bir sestem “*Dudak ünsüzlerinden biri de b'dir.*” bir iç cümleye “*Her türlü soruya karşı cevabı, ben bilmiyordumdu.*” kadar bütün biçimbirimler cümle içinde *yüklem* olarak kullanılabilir.

• Fiil dışındaki diğer kelimeler (isim, sıfat, zamir, mastar, edat ve zarflar) ek- fiilin başına getirilmek ve kavramları bir *nesneye* nisbet edilmek suretiyle yüklemi oluşturabilir; bu yapıdaki kelimeler dilbilgisel açıdan isim sayılır: “*Okulun kapısı açıktı.*”, “*Ali, çalışkandır.*” gibi.

Yüklemeler nesnelere çoğul olsa bile, insanın dışında kalan bir varlık veya niteliğe delalet ederse tekil hâlde kullanılır: “*Bu bölgede kayalıklar yalçındır.*” cümlesindeki gibi.

Nesnelere tekil olduğu hâlde, şahıslardan meydana gelen cümlelerde, saygı ve büyüme amacıyla yüklemün çoğul yapıldığı sıkça görülmektedir: “*Sayın Cumhurbaşkanını, baraj'da tenezzüh ediyorlar.*” cümlesinde olduğu gibi.

İsim soylu yüklemeler, *değil* edatı ile olumsuz hâle getirilir. Çoğu kez de *değil*den sonra ek-fiil kaldırılır. Bu nedenle *değil* ile olumsuzlaşmış cümlelerde yüklem, *değil* ile birlikte bu edattan önce kullanılan biçimbirim olacaktır: “*Kapı, [açık değildir]; Şimdi kullandığımız alfabe [Türkçeye has bir alfabe değildir].*” örneklerinde olduğu gibi.

Bazı durumlarda yüklem düşer:

1. Cevap cümlesinde, soru cümlesindeki yüklem atıfta bulunulduğu durumlarda:

- *Bu imtihana kimler girmediy?*

- *Ali ve Hasan. < - Ali ve Hasan girmediy.*

2. Anlık ifade gereği duyulduğunda: Yıkılan duvarın altındaki birine haber babında “*Duvar ... !*” diye bağırılması gibi durumlarda.

3. Kalıplaşmış ifadelerde yüklemi hatırlatacak bir kelime bulunduğu durumlarda: “*Az veren candan, çok veren maldan.*” atasözünde olduğu gibi.

2.1.2. Kurucu Ögeyi Tamamlayan Ögeler

2.1.2.1. Özne (Ö)

Yüklemi kılış filinden oluşan kılış cümlelerinde eylemi gerçekleştiren isim unsurdur. Bu unsur, eylem gerçekleştirme erki olan bir varlık ismi ya da mecazi olarak bu erke sahip olan varlıkları karşılayan isimdir: “[Ahmet] okumayı seviyor.”, “[Şiddetli rüzgar] ağaçları devirdi.” örneklerinde olduğu gibi.

Özne olan varlık ismi, -yapıran öznenin yanındaki *yapan özne* ile *dolaylı özne* değilse- cümlede sürekli yalın hâlde bulunur.

Özneyi, yukarıda tanımını verdiğimiz gerçek özne dışında şu yapılarda görmemiz mümkündür:

2.1.2.1.1. Dolaylı özne (DÖ)

Yüklemi *edilgen çatılı kılış filinden* oluşan cümlelerde, çatının özelliğinden dolayı özne bulunmaması gerekiyorken özne tanımına uyan isim unsurunun sonuna -CA eki almış bir isim veya iyelik eklerinden biri ve -DAn ekleri almış olan *taraf* kelimesi vasıtasıyla *çekim edatı öbeği* şeklinde söylenmesi yoluyla cümleye girmiş öznelerdir: “Bu kararlar, [Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından] alındı.”, “Bu kardeşimiz [hainlerce] şehit edildi.” gibi.

2.1.2.1.2. Pekiştirmeli özne (PÖ)

Yüklemi çekimli kılış fiillerinden oluşan fiil cümlelerinde fiildeki şahıs kavramı, zaten cümledeki özneyi temsil etmektedir. Bu tür şahıs eklerinden oluşan özneler, ayrıca, cümle başında kullanılan bir zamirle pekiştirilebilir. “[Ben] bugün okula gitmeyeceğim.” gibi.

Yine, özne bir pekiştirme edatı alabilir. “Toplantıya [Ahmet / de] geldi.” gibi.

İşte, kılış fiillerinin yüklem olduğu cümlelerde, şahıs ekini pekiştiren zamirler ile pekiştirme edatı öbeğinden oluşan özneler, *pekiştirmeli özne* olarak değerlendirilebilir.

2.1.2.1.3. Gizli özne (GÖ)

Gereklik kipi 3. teklik çekimiyle oluşturulmuş cümlelerdeki yüklem aslında 3. tekil kişiyi karşılar bir şekilde kullanılmayabilir. Bu tür çekimlerin 1. ve 2. kişileri karşılaması durumunda özne belirsiz kalmaktadır. “Çarşıya gitmeli.” gibi bir cümlede gitme eylemini gerçekleştiren *özne* kavramı o zaminin dışında *ben* veya *biz* olabilir. Bu durumda, metin bağlamından anlaşılır.

labilen özneyi belirgin kılarak incelemek gerekir. Eğer “Çarşıya gitmeliyim.” kasedediliyorsa cümlenin başına *ben* yazıp gizli özne diye gösterilmelidir.

2.1.2.1.4. Yaptıran özne (YrÖ)

Yüklemi *ettirgen çatılı* kılış fiillerinden oluşan cümlelerde dilbilgisine göre özne gibi duran ancak öznenin tanımına uymayan yalnız isimlerdir: “[Ahmet] odunu yılların oduncusu Seyfi'ye kırdırdı.” örneğinde olduğu gibi. Bu cümlede Ahmet, kırma eylemini yapan kişi değil; sadece, eylemin gerçekleşmesine vesile olan kişidir.

2.1.2.1.5. Yapan özne (YnÖ)

Yüklemi *ettirgen çatılı* kılış fiillerinden oluşan cümlelerde gramerce yalnız olması gereken fakat öznenin tanımına uymayan *yaptıran öznenin* dışında yönelme hâli ekiyle çekimlenebilen ancak öznenin tanımına uyan özneler bulunmaktadır. Bu tip öznelere *yapan özne* denmelidir: “Ahmet odunu yılların oduncusu [Seyfi'ye] kırdırdı.” örneğinde olduğu gibi. Odunları kırma eylemini Seyfi yapmıştır; ancak, yaptıran öznenin yanında bulunduğu için çekimlenmiştir.

2.1.2.2. Nesne (N)

Cümle kurgusunda iki tip nesne vardır. Birinci tip nesne durum ve oluş cümlelerinde görülür; ikinci tip nesne ise geçişli kılış fiilin yüklem olduğu kılış cümlelerinde ortaya çıkar. Buna göre, durum ve oluş cümlelerinde yüklem konusu olan öge ismi iken geçişli yüklem oluşturduğu kılış cümlelerinde ise öznenin eylemini üzerinde gerçekleştirdiği öge ismi olarak cümleye katılır. Birinci tip nesne, oluş fiillerinin yüklem olduğu oluş cümleleri ile ek-fiil maarifetiyle yüklem olan isimlerin kurduğu durum cümlelerinde kurucu öge olan yüklem yanında cümlenin olmazsa olmaz ikinci dereceden ögesidir. İkinci tip nesne ise geçişli kılış fiillerinin yüklem olduğu kılış cümlelerinde yüklem ve öznenin yanında geçişliliğin karşılığı olarak üçüncü dereceden zorunlu olarak bulunması gereken bir ögedir.

Buna göre, ya geçişli fiilin tesir ettiği şahıs ile şeyi gösteren veya karşılayan “Hasan [bir takım elbise] satın aldı.” ya oluş fiilinin üzerinde gerçekleştiği şahıs ile şeyi gösteren veya karşılayan “Bugünlerde buralara sürekli [yağmur] yağıyor.” ya da isimlerin aktardığı durumun kaynağı olan şahıs ile şeyi gösteren “[Elma] yeşildir.” cümle ögesidir.

Geçişli kılış fiilin yüklem olmasından dolayı cümlede üçüncü dereceden zorunlu olarak bulunması gereken nesne -daha çok- -I belirtme durumu ekini almış olarak bulunur ve cümle içinde *belirtili nesne* diye adlandırılır. Eksiz isim unsurunun nesne olması durumunda nesneyi tanımlamak için *be-*

lirtisiz nesne terimi kullanılır.

Belirtme durumu ekini almış olan nesnelere vurgu doğrudan doğruya nesne olan isme dönüktür ve bu isim, sözün muhatabınca bilinmektedir. "*Ahmet [ödevlerini] zamanında yapıyor.*" cümlesinde *ödev* kelimesi, belirtme durumundan dolayı ön plândadır.

Belirtme durumu ekini almamış nesne unsurlarında vurgu yüklem üzerinde. "*Ahmet [ödev] yapıyor.*" cümlesinde *yapmak* fiili ön plândadır.

Nesne, oluş fiilinden kurulan fiil cümleleri ile isimden kurulan isim cümlelerinde ise sadece yalın isimlerden oluşmaktadır: "*Bugün çok fazla [yağmur] yağdı.*"; "[*Bahçemizdeki çiçekler*] çok güzeldir." örneklerinde olduğu gibi.

2.1.2.3. Dolaylı Tümleş (DT)

Yersemi kılış fiilinin kurucu olduğu cümlelerde öznenin eylemini gerçekleştirdiği yeri "*Ali [kütüphanede] çalışıyor.*"; oluş fiilinin kurucu olduğu cümlelerde eylemin gerçekleştiği yeri "[*Buralarda*] dünyanın en güzel çiçekleri yetişiyor." ve isimlerin kurucu olduğu cümlelerde ismin belirttiği durumun yerini gösteren "[*Ağaçların dallarında*] binbir renkte çiçek var." cümle ögesidir.

Her hareketin zaman ve mekân içinde bir yeri ve yönü vardır. İşte, cümlelerde yer ve yönü gösteren bu cümle ögesi, isim cinsinden bir kelime veya kelime öbeği olabilir.

Fiile yer ve yön ekleri olan *kalma*, *ayrılma* ve *yönelme* ekleriyle bağlanır. Yönelmeli dolaylı tümleş, hareketin kendisine yöneldiğini, kendisine doğru yaklaştığını; *kalma* durumlu dolaylı tümleş, hareketin kendi içinde cereyan ettiğini; *ayrılma* durum ekli dolaylı tümleş ise yüklemden cümleye yayılan anlamın bir mekândan -daha çok- *ayrılma* yoluyla gerçekleştiğini gösteren unsurdur.

Bu cümle ögesi, yersemi çatılı kılış fiillerinin yüklem olduğu cümlelerde *zorunlu*, diğer yüklem tiplerinin kurduğu cümlelerde ise *seçimlik* bir ögedir.

Cümlede dolaylı tümleş sadece isim görevinde kullanılan ve bir yer ismi bildiren biçimbirimlerden oluşur ve bu biçimbirimler mutlaka ekli olmak zorundadır. Yarı, *-a*, *-da* ve *-dan* ekleri dolaylı tümleş olacak isim unsurunda mutlaka bulunmalıdır; ancak, bu ekler, zarf tümleci olan kelime veya kelime öbeğinin sonunda da bulunabilir. Bu durumda bu ekler, durum eki işleviyle kullanılmamış olur.

-a, *-da* ve *-dan* durum ekleri, temel işlevleri dışında *dönüştürme*, *temsil* ve *bütünleşik* işlevli olarak kullanıldığında *dolaylı tümleş* unsurunu değil de *zarf tümleci* unsurunu gösterir. "*Bu kitabı [sana] aldım.*" cümlesindeki *-A* eki, temel işlevi olan bir yere yönelme ifadesiyle değil; de, *için* çekim edatını temsil

amacıyla kullanılmış olduğu için cümle içinde zarf tümlecini göstermektedir.

Bu bağlamda, isimlerin cümle içinde *dolaylı tümleş* olduğunu gösteren durum eklerinin anlamsal işlevlerinin iyi tespiti edilmesi gerekmektedir.

2.1.2.4. Zarf Tümleci (ZT)

Zarfsama kılış fiillerinin kurucu -yüklem- olarak kullanıldığı cümlelerde *zorunlu*, oluş fiilli fiil ile isimlerin kurucu olarak katıldığı cümlelerde *seçimlik* olarak bulunan cümle ögesidir.

Cümlenin yaparı, olanı, bildirileni, üzerinde gerçekleştiği nesnesi ve mekânı dışında zaman, vasıta, sebep ve yön gibi her türlü yüklem durumlarını göstermeye yarayan bir ögedir.

Zarf tümleci kelime türü olarak sadece zarflardan oluşur. Zarflar çekimsiz kelime türüdür; dolayısıyla, zarf tümleci de buna bağlı olarak çekimsiz olmalıdır. “[Yarın] Ahmet bize gelecek.”, “[Borcumu [bu ay] mutlaka ödeyeceğim.” örneklerindeki gibi.

İsmlere gelerek onları zarfa dönüştüren ekler bunların dışındadır; çünkü, bu ekler, zaten isim unsurunu zarf tümleci yapmaktadır. “Bu kitabı [Ahmet’e] getirdim.” “[Dikkat ve enerjisi, [mahdud sayıda öğrenciyi eğitmeye] yeter.” cümlelerinde geçen Ahmet ismi ile mahdud sayıda öğrenciyi eğitmek isim-fiil öbeğine ulanmış olan yönelme eki -A, için edatını temsilen kullanılarak bağlandığı yüklemli sebep yönüyle tamamladığı için zarf tümleci yapmıştır. Buradaki eklere bakarak bunlara dolaylı tümleş demek doğru değildir.

Bir cümlede zarf tümleci daha çok doğrudan zarf olan kelimelerden “[Akşam] sinemaya gidelim.”, şart-fiil öbeğinden “[Ayşe babasından izin alabilir-se] sinemaya gidebileceğiz.” ve çekim edatı öbeklerinden “[Boş saatleri düzenlenmediği, gidecek kütüphane veya spor kulüpleri olmadığı için] sokaklara dökülmüşlerdir.” oluşturulur.

2.1.3. Yüklemi Tamamlayan Ögeleri ve İsim Cümlesinin Yüklemine Tamamlayan Öge

2.1.3.1. Açıklama Tümleci (AT)

Zihinde oluşturulan yargı, dilbilgisel dizi içinde tam verilemediği zaman cümle bütünlüğüne müdahil davranıp özne, nesne, dolaylı tümleş, zarf ve isim cümlelerinin yüklemine açıklayıcısı herhangi bir biçim birim kullanıldığında doğrudan yapısal olarak yüklemle bağlanamayacak bir öge ortaya çıkar: “[Bütün fasıllar [-ray, asfalt, şose, makadam; benim sarp yolum, patikam Toros, Anti-toros ve âsi Fırat; tütin, pamuk, buğday ovaları, çeltikler [ve] vatanım-] boylu

boyunca kar altındadır." cümlesinde kullanılan iki kısa çizgi arasındaki dizge *bütün fasıllar* nesnesinin açıklayıcısıdır. Dolayısıyla, nesnenin yanında bir de nesnenin açıklayıcısı olarak *açıklama tümleci* kullanılmıştır.

Açıklama tümleçleri, asıl unsur kaldırıldığında onun yerine de geçebilecek bir biçimdir. Yukarıdaki cümlede *bütün fasıllar* nesnesi kaldırıldığında açıklama tümleci olan *-ray, asfalt, şose, makadam; benim sarp yolum, patikam Toros, Anti-toros ve âsî Fırat; tütün, pamuk, buğday ovaları, çeltikler [ve] vatanım-* biçimlerini cümlenin nesnesi olabilecektir.

Açıklama tümleçlerinin başında, açıkladığı öge ile anlamsal bağ kurmak için bazı bağlaçlar da kullanılabilir. Bu tür bağlaçlar bağlama tümleci oluşturmaz; zira, cümlede açıklama tümlecinin bir üyesi olarak bulunur: "*Bu ezanlar [-ki, şهادetleri dinin temeli-] ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.*" örneğinde olduğu gibi.

2.1.3. Cümleyi Tamamlayan Ögeler

2.1.3.1. Pekiştirme Tümleci (PT)

Bazı biçimbirimler de cümle içinde bağımsız biçimbirimler olarak yer alır ve cümlenin tamamı ile ifade edilen anlama birtakım anlam farklılıkları katmak için kullanılır. Bu işlevle kullanılan biçimbirimler, yüklemi değil de doğrudan cümleyi tamamladığı için yükleme bağlanamaz.

Pekiştirme tümleçlerinin cümleye kattığı anlam sözcük türü olarak *pekiştirme* türüyle verilir. Pekiştirme edatları sözcük türü olarak hem asıl hem de uydu sözcük olarak sözdizimine katılan iki yönlü bir sözcüktür.

Pekiştirme türü, cümleden küçük biçimbirimleri pekiştirmek ve onlara değişik anlam ilgileri katmak için kullanıldığında anlamını pekiştirmek için kullanılan biçimbirimlere bağlı ve onların sonunda yer alarak pekiştirme edatı öbeğini oluşturur. Pekiştirme türü, pekiştirme edatı öbeği içinde bağımsız değil "*Toplantıya [Ahmet / de] geldi.*" cümlesinde *de* pekiştirme türü kullanımı gibi anlamını pekiştirdikleri biçimbirimlerin uydusu olarak kullanılmış olur.

Aynı şekilde, pekiştirme türü cümle veya cümle dizilerinin "*Bu akşam sizinle tiyatroya ben de giderim, belki!*" cümlesindeki *belki* pekiştirme türü kullanımı gibi cümlenin bütüncül anlamını pekiştirmek için kullanılırsa tek başlarına bir değeri vardır. Yani, asıl -bağımsız- olarak kullanılmış olduğunda cümle ögesi olur. İşte, bu tür pekiştirme türü cümle ögesi olarak *pekiştirme tümleci* oluşturur: "[*Oldu olacak*] şu ekmeği hemen yiyelim.", "*Gitmedik de iyi mi ettik [sanki].*", "*Şu boğaz harbi nedir? Var mı [ki] dünyada eşi? [Dünyada eşi var mı ki?]*", "*Anlatıyorum; ama, dinlemiyorsunuz [ki]!*" örneklerinde olduğu gibi.

2.1.3.2. Ünlem Tümleci (ÜT)

Ünlem tümleçlerinin cümleye kattığı anlam sözcük türü olarak *ünlemler*le verilir. Ünlem edatları da sözcük türü olarak hem asıl hem de uydu sözcük olarak sözdizimine katılan iki yönlü bir sözcüktür.

Ünlemleri, seslenme bildiren, yansımaları karşılayan, duygu ifade eden ve onama veya onamama bildiren olmak üzere dört grupta değerlendiriliriz. Bunlardan seslenme bildiren ünlemler uydu; diğerleri asıl ünlemlerdir.

Seslenme bildiren uydu ünlemler, kendilerinden sonra gelen isimlerle bütünleşerek ünlem edatı öbeğini meydana getirir. Bu ünlem edatı öbekleri de bağımsız olarak yükleme değil de sadece cümleye bağlanabileceği için ünlem tümlecini oluşturur. Seslenme bildiren ünlemlerin dışındaki diğer ünlemler zaten asıl -yani, bağımsız- olarak kullanılan bir sözcük türü olduğu için cümleye tek başlarına bağlanacaktır ve cümlemin ünlem tümlecini oluşturacaktır.

Ünlemler, bağlandığı isimlere seslenme anlamı katmak için kullanıldığında isme bağlı olup onun başında yer alarak ünlem edatı öbeğini oluşturur. Bu tür seslenme ünlemleri, ünlem edatı öbeği içinde bağımsız değil "[Ya / Ahmet] nereye gidiyorsun?" cümlesinde *ya* ünleminin kullanımı gibi seslenme bildirdiği ismin uydusu olarak kullanılmış olur.

Aynı şekilde, seslenme bildiren ünlemlerin dışında cümle veya cümle dizilerinin "*Off, bu iş beni çok yordu!*" cümlesindeki *off* duygu ifade eden ünleminin kullanımı gibi cümlemin bütüncül anlamını ünlemin ifade ettiği duygusal anlam ile kuvvetlendirmek için kullanılırsa tek başlarına bir değeri vardır. Yani, asıl -bağımsız- olarak kullanılmış olduğunda cümle ögesi olur.

İşte, bu tür ünlemler cümle ögesi olarak *ünlem tümlecini* oluşturur. Sözün muhatabının dikkatini çekmek amacıyla kullanılan seslenme ünlemlerinin oluşturduğu ünlem edatı öbeği ve yansıma ünlemleri, duygu ifade eden ünlemler ve onama veya onamama ünlemlerinin oluşturduğu ünlemler doğrudan cümle cümle ögesidir. Bu cümle ögesi de yüklemi değil cümleyi tamamlayan bir ögedir: "[*Ey koca Şark, ey ebedî meskenet!*] *Sen de kimıldanmaya bir niyyet et.*" örneğindeki gibi.

2.1.4. Cümleleri Bağlayan Öge

2.1.4.1. Bağlama Tümleci (BT)

Cümlemin kurucu ögesi olan yükleme doğrudan bağlanamayan ve cümledeki yargıyla anlam akrabalığı bulunmadığı için cümleye de bağlanamayan ancak cümleler arasında yapısal ve anlamsal bir bağ kuran biçimbirimler vardır; ki bunlar, cümle incelemesinde *bağlama tümleci* adıyla zikredilecektir.

Bu ögeyi oluşturan biçimbirimler, cümleyi cümleye bağlamaya yarayan bağlaçlar ile bağlaç yerine kullanılabilen kelime veya kelime öbekleridir: "O zaman dediler, [ki], bu konular bizim eserimiz değildir.", "Yeni kavramları, yeni duygu ve düşünceleri bu yolla anlatmayı dener. [Böylece], kelimelerin birden çok anlam bağlamasını sağlar; dilin anlatım olanaklarını zenginleştirir.", "Denizle yaşayan Roma, bir zamanlar bu korsanlardan o kadar yıld; [ki], Pompe'yi beş yüz gemi, yüz yirmi bin yaya, binlerce süvari ile buralarda büyük bir sefere çıkardı." gibi.

Cümleyi oluşturan anlamsal parçaları şu şekilde gruplandırabiliriz:

1. Kurucu Öge (Y):

Cümle oluşturmak için maddenin atomu gibi olmazsa olmaz cinsinden olan ögedir. Bu, cümle için yüklemdir. Yüklem, kurucu olmasına rağmen tek başına cümle kurmaya yeten bir öge değildir. Tam bir cümle kurabilmesi için bazı temel ögelerle birleşmesi gerekmektedir.

a. Kılış bildiren fiilden yüklem: "Gelirken çiçekçiden bir demet çiçek [aldım]". Bu tür yüklem, ancak temel öge olan öznenin yanında fiil çatısının gerektirdiği ögeler ile tam bir cümle kurabilmektedir.

b. Oluş bildiren fiilden yüklem: "Bu şafaklarda yüzen al sancak sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak [sönmez]". Bu tür yüklem, oluşun üzerinde gerçekleştiği nesne ile birleştiğinde tam bir cümle kurabilecektir.

c. İsim veya isim gibi kullanılan kelimelerden yüklem: "Yüklem, [cümlemin kurucu ögesidir]". Bu tür yüklem de durum bildirimlerinde kullanılır ve durumun hangi kişi veya şey üzerinde oluştuğunu gösteren nesne ögesi olmadan tam bir cümle kuramaz.

2. Yüklem tamamlayıcısı olan ögeler:

a. Özne (Ö): Kılış fiilinden yüklem anlamını gerçekleştiren isimdir: "[Polis] suçluyu yakaladı."

b. Nesne (N): Yüklem üzerinde gerçekleştiği şeyi veya kimseyi yalın veya belirtme durumu eki ile karşılayan isimdir: "Gelirken çiçekçiden [bir demet çiçek] aldım."

c. Dolaylı tümleç (DT): Yüklem gerçekleştiği yeri yönelme, kalma ve uzaklaşma ekleriyle karşılayan yer isimidir: "Öğrenci [bahçede] kalemini yitirdi."

d. Zarf tümleci (ZT): Yüklem anlamını zarflık ilgilerle sınırlandırmaya yarayan zarflardır: "[Sabahtan akşama kadar] evdeyim."

3. Yüklem tamamlayıcılarını tamamlayan öge:

Açıklama tümleci (AT):

a. Özneyi açıklayan açıklama tümleci (ÖAT): “Atatürk [-yeni Türkiye'nin kurucusu-] önemli devrimleri gerçekleştirdi.”

b. Nesneyi açıklayan açıklama tümleci (NAT): “Atatürk'ü [-devletimizin kurucusunu-] her On Kasım'da coşkuyla anarız.”

c. Dolaylı tümleci açıklayan açıklama tümleci (DTAT): “Yüce yaratıcı, bizim bilmediğimiz pek çok şeyi Kur'an'da [-Hz. Muhammed'e verilen kitapta-] açıklamaktadır.”

d. Zarf tümlecini açıklayan açıklama tümleci (ZTAT): “Türk halkı yaşadığımız son on yıl [-ekonomik sıkıntılarla dopdolu on yıl-] gün yüzü görmedi.”

4. Cümle tamamlayıcısı ögeler:

a. Pekiştirme Tümleci: Cümleyi belirli bir anlam ile sınırlandırarak pekiştiren biçimbirimlerdir: “[*Oldu olacak*] şu ekmeği hemen yiyelim.”

b. Ünlem Tümleci: Cümlelerin muhatabının dikkatini çekmeye dönük olan biçimbirimlerdir: “[*Baylar!*] İstanbul hükümeti ile ilgiyi kesişimizin on beşinci günündeyiz.”

5. Cümleleri bağlayan öge:

Cümleler arasında çeşitli anlamlar ile anlamsal ortaklık veya yapısal bağ sağlamaya yarayan ögeler vardır. Bunlar, kelime türü olarak bağlaç; cümle ögesi olarak da *bağlama tümleci* (BT)'dir: “O zaman dediler, [ki], bu konular bizim eserimiz değildir.”

2.2. CÜMLE TÜRLERİ

Bazı açılardan cümleleri gruplandırmak ve onları birbirinden değişik özelliklerle birbirinden ayırmak mümkündür. Bunlar:

2.2.1. Yüklem Yeri Göre

Türkçe klâsik cümle yapısında yüklem sonda bulunması gerekmektedir. Bu kurala uyan cümleler kurallı, uymayan -yani, yüklemi sonda bulunmayan- cümleler de devrik ya da kuralsız adını alır.

Cümlelerin kurallı veya kuralsız ayırımı, cümlelerin kurucu ögesi olan yüklem ile onu tamamlayan ögelerin dizilişi ile ilgili bir durumdur. Yüklemi tamamlayan *Ö*, *N*, *DT* ve *ZT*'inden birinin yüklemden sonra kullanılması durumunda Türkçenin cümle dizim kuralı değişmiş ve cümle dizimi kuralsız cümle terimi ile ifade edilebilecek duruma gelmiş olur.

AT, *ÜT*, *PT* ve *BT*'nin cümlelerin neresinde kullanıldığının cümlelerin ku-

rallı veya kuralsız olarak sınıflandırılmasında hiçbir etkisi yoktur. *Ö, N, DT* ve *ZT*'inin hepsinin yüklemden önce söylenmesi kurallı cümle için yeterlidir. Örneğin, *Ö, N, DT, ZT, Y, PT* dizilişi kurallı; *Ö, N, DT, Y, ZT, PT* dizilişi ise kuralsızdır.

2.2.2. Yüklem Türüne Göre

Yüklemi ek-fiil yardımıyla isim soylu kelimelerden oluşturulmuş cümlelere *isim*; yüklemi çekimli fiillerden oluşan cümlelere de *fiil cümlesi* adı verilir.

2.2.3. Anlamlarına Göre

Yüklem olumsuzluk ve soru anlamlarıyla genişletilmiş olup olmama durumuna göre birbirinden ayrılması, anlamlarına göre cümle gruplarını oluşturmaktadır; ki, olumsuzluk eki yoksa o cümle olumlu, olumsuzluk eki barındırıyorsa olumsuz ve soru edatı almışsa soru cümlesi olarak adlandırılmaktadır.

Buna göre bir cümle *olumlu, olumsuz, soru, olumlu soru* ve *olumsuz soru* olmak üzere anlamlarına göre beş ayrı grupta değerlendirilebilir.

2.2.4. Yapılışlarına Göre

Cümle, bünyesinde barındırdığı unsurların yapılaş durumuna göre de *basit* ve *birleşik* olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmektedir.

Bir cümle bünyesinde isim veya isme dayalı kelime öbeklerini barındırıyor ve bu şekliyle bir yüklem etrafında dizge oluşturuyorsa bu dizgenin adı basit cümledir.

Bir cümle bünyesinde fiil veya fiile dayalı kelime öbeklerini ve özne, nesne, tümleç görevlerinde başka bir cümleyi -yani, iç cümleyi- içeriyorsa bu tür cümleler de birleşiktir.

2.2.4.1. Basit Cümle

Bünyesinde yan cümle -cümlemsi- veya iç cümle barındırmayan cümlelerdir. "*Ali kitap okuyor.*", "*Ayşe bahçeye çıktı.*" gibi.

2.2.4.2. Birleşik Cümle

İki veya daha fazla cümle yapısının bir yüklem yapısı içinde yan cümle veya iç cümle şeklinde birleştirilmesi yoluyla oluşturulan cümle türüdür.

Bünyesinde bütüncül cümle çözümlemesinde tek yüklem barındıran

ancak, ayrıntılı çözümlemede varlıkları ortaya çıkabilen yüklemsiler bulunan birleşik cümle, değişik dizge yapılarına göre de kendi içinde türlere ayrılmaktadır:

2.2.4.2.1. Girişik-Birleşik

Bünyesine aldığı fiilimsi ekleri ve şart-fiil ekiyle cümlelerin herhangi bir unsuruna yahut cümle içinde bir kelime türüne dönüştürülmüş cümleleri -yan cümle yapısında dizileri- barındıran birleşik cümle türüdür. Yan cümle ya doğrudan fiilimsi ya da bir fiilimsi öbeğinden oluşur: “[İlim ve tekniğe / dayanan] çağdaş medeniyet (FÖ) : <Çağdaş medeniyet, ilim ve tekniğe dayanıyor.), mahiyeti icabı, yüksek seviyede bir ihtisası gerektirir.”, “[Yüksek ihtisas ise ancak iyi çalışan ve iyi / çalışabilen] (FÖ) : <Üniversite ve araştırma enstitüleri iyi çalışmalı; iyi çalışabilmelidir.) üniversite ve araştırma enstitülerinde kazanılır.” örneklerinde olduğu gibi.

Yan cümlelerin ifade ettiği anlam ile temel cümlelerin ifade ettiği anlamı birleştirme, değişik yollarla gerçekleştirilir. Bu şekilde cümlesel anlamları birleştirmeye veya kaynaştırmaya yarayan yapıları şu şekilde sıralayabiliriz:

2.2.4.2.1.1. Yan Cümlesi İsim-Fiillerden Oluşan

Bünyesinde isim-fiil veya isim-fiil öbeği bulunan cümlelerdir.

Bu tür birleşik cümlede bulunan isim-fiil eki, bir cümleyi ya başka bir cümlelerin öznesi, nesnesi, zarf tümleci, yüklemi ya da cümle ögesi içinde herhangi bir kelime türüne dönüştürebilmektedir. “[Gül temenmasıyla hâre su / vermek] (<özne) zâyi’ olmaz.”, “[Ol hüsninün da’vâsım / isbât etmege] (<zarf tümleci) nass getürdi.”, “[Ağız dolusu / gülmeyi] (<nesne) hiçbir zaman unutm.”, “Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, [Türk istiklâlini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, / muhafaza ve müdafaa etmektir]. (<yüklem); “Bir gün, istiklâl ve cumhuriyetini müdafaa mecburiyetine düşersen, [vazifeye atılmak] (<isim) için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin!” örneklerinde olduğu gibi.

2.2.4.2.1.2. Yan Cümlesi Sıfat-Fiillerden Oluşan

Bünyesinde sıfat-fiil veya sıfat-fiil öbeği bulunan cümlelerdir.

Bu tür bir birleşik cümlede sıfat-fiil eki, kendine bağlı unsurlarla bir cümlelerin yöneticisi olan fiile gelerek onu başka bir cümlelerin herhangi bir unsuruna veya bir kelime türüne dönüştürür: “Kim, [bu denli / dutuşan] (<sıfat) odlara kılmaz çâre su.” od (ateş) kelimesinin sıfatı cümleden sıfat-fiil eki yardımıyla dönüştürülmüştür.

Sıfat-fiil eki, üzerine bir isim işletme eki aldığında sıfat-fiil eki olarak adlandırılmış ve o adla tanımlanıyor olmasına rağmen işlev itibarıyla isim-fiil

eki gibidir: “[Şiddet günü barmağından Ensâre su / verdüğünü] (<isim) kim istimâ’ etse, hayret ile barmağın dişler.”, “[Sana benim gözümlle / bakmayanın] (<isim) mezarını kazacağı.” örneklerinde görüldüğü gibi.

Sıfatı sıfat-fiil öbeğinden oluşan sıfat tamlamalarında isim yerine kullanılan birleşen eksiltilebilmektedir. Bu durumda, sıfat-fiilli yan cümle zamir göreviyle kullanılarak temel cümlenin öznesi ve nesnesini oluşturabilmektedir: “[Baksana boynunu bükkük / ağlayan] (<belirsizlik zamiri//özne) kim?”, “[Gelen] (<belirsizlik zamiri//özne) gideni aratır.” örneklerinde olduğu gibi.

Sıfatı, sıfat-fiil öbeğinden oluşan sıfat tamlamalarında eksiltilen isim unsurunun üzerindeki ekler sıfat-fiil ekinin üzerine gelebilir: “Bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahîm olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar [<kişiler] gaflet ve delâlet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler.” örneğinde olduğu gibi.

2.2.4.2.1.3. Yan Cümlesi Zarf-Fiillerden Oluşan

Bünyesinde zarf-fiil veya zarf-fiil öbeği bulunan cümlelerdir.

Yan cümlesi zarf-fiil eki almış olan birleşik cümledir. Bu tür birleşik cümlelerde zarf-fiil eki, fiil ve ona bağlı olan unsurları temel cümlenin zaman, sebep, ve durum gibi zarflık özelliklerini tamamlamayan zarf tümleci olarak kullanılmasını sağlar: “Su, ömrlerdir hâk-i pâyine yetem der ve [muttasıl başını daşdan daşa / urup] (<durum ilgisi belirten zarf tümleci) âvâre gezer.”, “[Şebistân-ı safâda gâhice uyandıkkça] (<zaman ilgisi belirten zarf tümleci) şol gece olan sohbet-i hemvârî unutulma!” örneklerinde olduğu gibi.

Genellikle zarf-fiil işleviyle kullanılan -(I)p, her zaman zarf-fiil öbeği yapmaz. Bazen ve bağlacının işleviyle kullanılarak iki ayrı cümleyi birbirine bağlamak için kullanılır. Bu durumda, -(I)p’nin ismi bağ-fiil’dir ve zarf-fiil öbeği değil bağ-fiilli sıralı cümle dizisi oluşturur. -(I)p’nin bu tür kullanımını durum bildiren zarf için kullanımından ayırmak gerekmektedir: “Ali okula uğrayıp gitti. < [Ali okula uğradı ve gitti.]” örneğinde olduğu gibi.

-(I)p eki, bazen de asıl fiil + yardımcı fiil yapısıyla kurulan fiil öbeği içinde asıl fiile kılınış ilgisi katmak üzere asıl fiili yardımcı fiille dönüştürmek için kullanılır. Bu durumda, yardımcı fiile dönüştürmek için kullanılacak olan fiilden önceki asıl fiilin üzerine gelir; ancak, işlevsel etkisini öncülü olduğu ve sözlük anlamundan uzaklaştırarak dilbilgisel anlamlı fiile dönüştürdüğü fiille bütünleşmiş olarak kullanılır. Bu durumda da girişik-birleşik cümle yapısı ortaya çıkmaz: “Ahmet, bana bakıp kaldı [<bakakaldı.]” örneğinde olduğu gibi.

-(I)p eki, bazen de eşyapı ve eşdeğerde iki fiilimsiyi ve bağlacının göreviyle birbirine bağlamak amacıyla kullanılır. Bu durumda, girişik-birleşik cümle yapısı oluşturur; ancak, fiilimsinin türü ikinci birleşen olan fiilin üzerine gelen fiilimsi ile adlandırılır: “[Okuyup / yazmak] onun en büyük heve-

siydi." cümlesindeki *okuyup* sözcüğü *yazmak* ile aynı görevde kullanılmıştır. Dolayısıyla, isim-fiildir.

2.2.4.2.1.4. Yan Cümlesi Şart-Fiillerden Oluşan

Bünyesinde şart-fiil eki veya şart-fiil öbeği bulunan cümlelerdir: "[*Ona kaldıramayacağı kadar yük yüklerseniz*] vazifesini yapamaz." gibi.

Şart eki, içinde bulunduğu cümlede *keşke* vb. bir edatla birleşirse kip kurma hüviyetini kazanacağı için zarf tümleci oluşturmak yerine başlı başına cümle kurmakla görevlidir. Bu durumda, şart eki ünlem cümlelerini oluşturur ve bu tür cümleler temel cümle ilkelerine göre çözümlenir: "[*Keşke*] *bu işi yüzümiün akıyla tamamlayabil[sem]!*" gibi.

2.2.4.2.2. İç-içe Birleşik Cümle

Bir cümle, bağımsız cümle yapısını koruduğu hâlde başka bir cümlelerin içinde onun bir ögesi olarak yer alabilir. Bu şekilde oluşturulmuş birleşik cümlelere iç-içe birleşik cümle denir: "*Dehânı canımı aldayup yok bahâya aldı; sorana ["Bir bûseye aldum!"] deyü ad eyledi.*", "*Okyanus, ["Belki uyanmaz."] diye asla uyumaz.*", "*Umudun dünyadan, memleketinden, insandan kesik değil diye, ipe çekilmeyip de içeriye atılırsan, [ve] yatacağından başka on yıl, on beş yıl daha da yatarsan ["Keşke ipin ucunda bir bayrak gibi sallansaydım!"] demeyeceksin.*" örneklerinde olduğu gibi.

Bu şekilde yapılmış cümlelerin ayrıntılı çözümlemesi, bu unsurun yüklemi esas alınarak, bağımsız bir cümle imiş gibi yapılır.

2.2.4.2.3. Karmaşık Birleşik Cümle

Yukarıda çeşitlerini verdiğimiz cümle yapılarının ikisi de bir cümlede bulunan cümleler *karmaşık birleşik cümle* adıyla tanımlanmaktadır: "[*Konuğumuzun yaramaz çocuğu, masadaki değerli vazoyu yere düşürüp kırıldığında*] (girişik-birleşik), [*Ne önemi var efendim, çocuktur kırar.*"] (iç-içe Birleşik) *dediğimiz olmaz mı?*" örneğindeki gibi.

2.2.5. Kullanımlarına Göre Cümleler

Dil, birleştirme ve dönüştürme mantığıyla çalışan bir sistemdir. Ses birleşimiyle oluşan kelimeleri veya kelime birleşimiyle oluşan kelime öbeklerini bir yüklem etrafında birleştirerek oluşturduğumuz basit ve birleşik cümleleri içerdikleri anlamların özelliklerine göre birbiri ile ilişkilendirebilir; onları kelime öbeğine benzer bir yapıyla kullanabiliriz. Bu durumda, basit veya birleşik olarak yapılmış cümlelerden kurulu adeta cümle öbekleri ortaya çıkarılabilir.

Ortaya çıkan bu yapı da, Türkçenin asıl yapısı değildir. Arapça ve Farsça sözdiziminin etkisiyle Türkçeye girmiş ve Türkçede yaygın bir kullanım alanı elde etmiştir. Bu yapıda cümleleri birbiriyle ilişkilendiren asıl kelime bağlaçlardır. Bu bağlaçların yerine virgül veya noktalı virgül işaretleri de kullanılabilir.

Bağlaçların anlamsal özelliklerine göre basit veya birleşik cümlelerin birbiriyle ilişkilendirilip yanyana getirilmesi sonucu yapıca bağımsız çözümlenebilen ancak, anlamca bağımlı olan bu tür cümleler arasında *sıralanma* ve *bağlanma* olmak üzere iki tür bağ mevcuttur.

Bu açıdan -kurgusu ister basit ister birleşik olsun- *sıralanan* ve *bağlanan* cümleler olarak da ayrı bir cümleye eşdeğer bir cümle dizisi sınıfı oluşturmak mümkündür.

2.2.5.1. Sıralı Cümleler

Basit veya birleşik cümleler, zaman dilimi itibarıyla birbirini takip ediyorsa sıralama işleviyle kullanılan *'ile, ve, hem ... hem ..., ne ... ne ..., ... de ... de, gerek ... gerek ..., olsun ... olsun ...* gibi yüklemce de anlamca da bağımsız cümleleri birbirine sıralama işleviyle bağlayan bağlaçlar veya bu tür bağlaçları temsilen yazı dilinde noktalı virgül (;) veya virgül (,) konuşma dilinde ise bu noktalama işaretleri yerine vurgu ile birleştirilebilir.

Bu tür cümleleri bir nokta (.) öncesinde birleştiren ilgi, gerçekleşme zamanı açısından birbirini takip ediyor ya da unsur ortaklığı ile birbirine bağlanıyor olmaktadır. Zaman açısından birbirini takip eden cümleler ya farklı öğelere sahip oldukları için bağımsız unsurlarla ya da ortak öğeler tarafından gerçekleştiriliyor oldukları için de aralarında unsur ortaklığı kurulmuş olarak sıralanabilir.

Buna göre sıralanan cümleler kendi içinde *bağımsız sıralı* ve *bağımlı sıralı* olmak üzere ikiye ayrılarak incelenebilir.

2.2.5.1.1. Bağımsız Sıralı Cümleler

Tüm unsurları birbirinden bağımsız cümlelerin noktalı virgül (;), virgül (,) veya (ve), (ya ... ya ...), (ne ... ne ...) vb. sıralama işlevli edatlarla yan yana dizildiği ve bir noktaya (.) bağlandığı en az birbirinden anlamca bağımsız ve aralarında unsur ortaklığı bulunmayan iki cümleyi içeren dizgelerdir: *"O bize neden hiç uğramıyor[;] biz ona bir şey mi yaptık?"*, *"[Ne] yanar kimse bana âteş-i dilden öze [ne] açar kimse kapım bâd-ı sabâdan gayrı."*, *"Bazen o söylerdi; [de], biz oynar ve duymazdık."*, *"Ahmet geldi [ve] Mehmet gitti."* örneklerinde olduğu gibi.

Bağımsız sıralanan cümlelerin her biri basit veya birleşik olabilir: *"Balkondan Mehmet'in geldiğini gördüler (girişik-birleşik) [ve] Ali kapıya çıktı."*

(basit)" örneğinde olduğu gibi birincisi girişik birleşik; ikincisi basit bir cümledir.

Not: Bağımsız sıralı cümleler, edatlarla bağlanıyorsa noktalama işaretleri kullanılmamalıdır; zira, noktalama işaretleri bağlama edatlarını temsil eden kullanılan dilsel gösterenler olduğu için aslı varken vekiline gerek yoktur.

2.2.5.1.2. Bağımlı Sıralı Cümleler

Bir olay örgüsü içinde bulunan ve aynı özne veya nesneye bağlanan ve aralarında pek çok unsur ortaklığı bulunan cümle dizileridir. Bu tür cümleler, Bağımlı sıralı cümleler olarak adlandırılabilir.

Unsurları eşgörevli olan iki ayrı cümlenin tek unsur kullanılarak yan yana getirilmesi sonucu oluşan cümlelerdir. Bu cümle yapısı, dilde en az çaba yasasının işletilmesine güzel bir örnek teşkil etmektedir. Böyle bir cümle yapısı, hemen her unsurun ortaklığıyla kurulabilir.

Özneleri ortak: "[Doktor Hayrullah Bey], beni kendi evine nakletmiş; on yedi gün başucumdan ayrılmamış."

Yüklemleri ortak: "Çok söz yalansız; çok para haramsız [olmaz]."

Nesneleri ortak: "[Her şeyi] ben yaptım; o sahiplendi."

Hem özne hem tümleçleri ortak: "[O gün], [Hafız], [akşama kadar], [çardağın altından] kalkmadı; oturdu, uzandı, yattı, uyudu, yine kalktı, diz çöktü, bağdaş kurdu." gibi.

2.2.5.2. Bağlı Cümleler

Cümleleri sadece sıralama işleviyle birleştiren ve sıralı cümle yapan edatlar hariç, bağlama edatları yoluyla gerçekleştirilen cümle dizisidir. Bu cümle dizisini oluşturan cümleler yapıcı birbirinden bağımsız yüklemlere sahip olmalarına rağmen anlamca birbirlerine sıkıca bağlıdır. Bu bağı sağlayan biçimbirimler de bağlaçlardır.

Bu yapıda bağlama edatları bağımsız unsurlara sahip bir temel cümleyi yapısal bağımsızlığı ile anlamsal olarak başka bir cümleye bağlama amacıyla kullanıldığı zaman -ister basit ister birleşik olsun- bağlı cümleler ortaya çıkar.

Yapıca bağımsız bir cümleyi yine yapıca bağımsız bir cümlenin sebep, istisna ve durum gibi özelliklerini bildirmek için kullandığımız bağlama edatları ile daha geniş bir anlam için birbirine bağlanan cümlelerdir. Başka bir deyişle, bir cümledeki anlamı başka bir cümledeki anlamla genişletmek amaçlı kullanılan bağlaçlarla birbirine bağlanmış cümle birleştirme yapısıdır.

Bu bağlaçlardan *değil*, ek-filin olumsuzu olduğu zaman üzerine geldiği isimle birlikte yüklemi oluşturur; ancak, anlamca olumsuz bir cümleyi o cümlelerin sonuna gelerek, 'aynı zamanda' edatıyla bağlanabilecek olumlu bir cümleye bağladığı zaman eksiltelen birinci cümlelerin yüklemine ve iki cümleyi bağlamak için kullanılan *aynı zamanda* edatının yerine kullanılmış olur. Bu açıdan cümle çözümlemesinde tek başına birinci cümlelerin yüklemi olarak gösterilebilir: "*Acele ve sıkı tedbirler alınmadığı takdirde bu korkunç dalga yalnız üniversiteleri (değil), Türkiye'yi de yıkabilir.* (<*Acele ve sıkı tedbirler alınmadığı takdirde bu korkunç dalga yalnız üniversiteleri [yıkamaz; aynı zamanda], Türkiye'yi de yıkabilir.*)".

Bu tür cümleler için şu örnekleri verebiliriz: "*Anlaşmayı sağlamak bakımından bir vasıta gibi iş görür; [fakat], tabii bir varlığa sahiptir.*"; "*Çok çalış; [ki], kazanasın.*"; "*Oynayamadılar; [çünkü], yağmur yağdı.*"; "*Sinek küçüktür; [ama], mide bulandırır.*".

Bu tür cümlelerde kullanılan bağlaçlardan önce (;) sonra ise (,) kullanılmalıdır; çünkü, bu tür bağlaçlar cümle çözümlemesinde iki ayrı cümlelerin arasında *bağlama tümleci* (BT) olarak bulunmaktadır: "*Bu konuları sizlere anlatıyorum; [çünkü], bilmenizi istiyorum.*" örneğinde olduğu gibi.

2.2.6. Cümlede Eksiltme

Eksilteli cümle, cümlede zorunlu olarak bulunması gereken öğelerden birinin eksiltilmesi yoluyla ortaya çıkmaktadır.

Eksiltme, bağlı-sıralı cümlelerde ortak olan öge için dilbilgisel bir yoldur: "*[Ahmet] bugün otobüsle Ankara'dan geldi ve hemen görevine başladı.*"

Bağlı-sıralı cümle dışındaki cümlelerde ise üslup açısından metin bağlamına gönderme yapma yahut söylenecekleri dinleyici veya okuyucunun tamamlamasına bırakma yoluyla ortaya çıkar.

Bu doğrultuda, karşılıklı konuşma içeren metinlerinde söz bütünlüğünden dolayı önceden zikri geçen herhangi bir unsura gönderme yapılarak cümle eksilteli kurgulanabilir.

- *Ahmet dün tiyatroya gitti mi?*

- *Evet, gitti.* Örneğinde özne olan *Ahmet* eksiltilmiştir ve gitme eylemini gerçekleştirenin *Ahmet* olduğu söz bağlamından anlaşılacaktır.

- *Nereye gidiyorsunuz?"*

- *Sinemaya.* Örneğinde ise eksiltelen *gidiyoruz* yüklemi söz bağlamından anlaşılacaktır.

Dokuz cümle ögesinden herhangi birinin bulunması durumunda eksilti-

li bir cümle ortaya çıkabilir.

Bu tür cümlelerde yüklemde eksiltme önceki cümlelerde bulunan unsura gönderme şeklinde değil de okuyucu veya dinleyicinin anlayışına bırakılarak yapılmışsa eksiltilen öge yerine '...' konur.

2.3. AYRINTILI CÜMLE ÇÖZÜMLEMELERİ

{1} Mehmet Akif Ersoy / İstiklâl Marşı

- 1• *Korkma!* 2• *Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;*
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
- 3• *O benim milletimin yıldızıdır, 4• parlayacak;*
- 5• *O benimdir, 6• o benim milletimindir ancak!*
- 7• *Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl,*
- 8• *Kahraman ırkıma bir gül... 9• Ne bu şiddet bu celâl?*
- 10• *Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl;*
- 11• *Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl.*

{1.1}

> *Korkma!*

Bu cümle basit, olumsuz, kurallı bir fiil cümlesidir.

Korkma!

Y

Y: korkma: fiil

kork-: fiil kökü

- ma: genişletme (olumsuz emir) eki

{1.2}

> *Bu şafaklarda yüzen al sancak sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak sönmez.*

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si ZFÖ), olumsuz, kuralsız bir fiil cümlesidir.

Bu şafaklarda yüzen al sancak sönmeden yurdumun üstünde

ZT

tüten en son ocak sönmez.

N Y

ZT: bu şafaklarda yüzen al sancak / sönmeden: ZFÖ = YC, zarf

YN

YCY

~ bu şafaklarda yüzen / al sancak: ST, isim, YCN

~ al / sancak: ST, isim, ø

~ bu şafaklarda / yüzen: SFÖ = YC, sıfat, ø

YCDT

YCY

~ bu / şafaklar(da): ST, isim, YCDT

• bu: sıfat

• şafaklarda: isim

şafak: isim kökü

-lar: genişletme (çokluk) eki

-da: durum (kalma) eki

• yüzen: sıfat, YCY

yüz-: fiil kökü

-en: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek

• al: sıfat

• sancak: isim

sanc<sanç-: fiil kökü -ç>-c-

-ak: yapım (fiilden isim) eki

• sönmeden: zarf, YCY

sön-: fiil kökü

-me+den: kurucu (zarf-fiil öbeği) ek

N: yurdumun üstünde tüten / en son ocak: ST, isim

~ en son / ocak: ST, isim, ø

~ en / son: ZÖ, sıfat, ø

~ yurdumun üstünde / tüten: SFÖ = YC, sıfat, ø

YCDT

YCY

~ yurdumun / üstü(nde): B'liiT, isim, YCDT

~ [benim] / yurdum[un]: B'liiT, isim, ø

- milletimin: isim
- # millet: isim kökü
- i: ilave ses
- m: kurucu (tamlanan) ek
- in: kurucu (tamlayan) ek
- yıldızdır: isim
- # yıldız: isim gövdesi
- i: kurucu (tamlanan) ek
- dır: ek-fiil

{1.4}

Parlayacak.

Bu cümle basit, olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Parlayacak.

Y

Y: parlayacak: fiil

- # par: isim kökü
- la-: yapım (isimden fiil) eki
- y: ilave ses
- acak: genişletme (gelecek zaman) eki

{1.5}

O benimdir.

Bu cümle basit, olumlu, kurallı bir isim cümlesidir.

O benimdir.

N Y

N: o: zamir

Y: benimdir: isim

- # ben: isim kökü
- i: ilave ses
- m: kurucu (tamlayan) ek
- dir: ek-fiil

[1.6]

*O benim milletimindir ancak!**Bu cümle basit, olumlu, kurlsız bir isim cümlesidir.*

O ancak benim milletimindir!

N ————— Y

N: o: zamir

Y: ancak / benim milletimin yıldızı(dır): ZÖ, isim

~ benim milletim_{ın} / yıldız_ı(dır): B'İİT, isim, ø~ benim / milletim_{ın}[in]: B'İİT, isim, ø

- ancak: zarf
- benim: isim
  - # ben: 1. teklik kişi zamiri
  - im: kurucu (tamlayan) eki
- milletimin: isim
  - # millet: isim kökü
  - i: ilave ses
  - m: kurucu (tamlanan) eki
  - in: kurucu (tamlayan) eki
- yıldızdır: isim
  - # yıldız: isim gövdesi
  - i: kurucu (tamlanan) ek
  - dır: ek-fiil

[1.7]

*Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl,**Bu cümle iç-içe birleşik, olumsuz, kurlsız bir fiil cümlesidir.*

Ey nazlı hilâl, kurban olayım çehreni çatma!

ÜT ————— PT ————— N ————— Y

ÜT: ey / nazlı hilâl: ÜEÖ, ünlem

~ nazlı / hilâl: ST, isim, ø

- ey: ünlem
- nazlı: sıfat

- # naz: isim kökü
- lı: dönüştürme (ismi sığata) eki
- hilâl: isim

PT: kurban olayım: İC, ünlem
 İCN İCY

- kurban: isim, İCN
- olayım: fiil, İCY
- # ol-: fiil kökü
- ayım: genişletme (emir) eki

N: [kendi] / çehren(i): B'sizİT, isim
 # çehre: isim kökü
 -n: kurucu (tamlanan) ek
 -i: durum (belirtme) eki

Y: çatma: fiil
 # çat-: fiil kökü
 -ma: genişletme (olumsuz emir) eki

{1.8}

Kahraman ırkıma bir gül...

Bu cümle basit, olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Kahraman ırkıma, bir gül...
 ZT ZT Y

ZT: [benim] / kahraman ırkıma(a): B'liİT, zarf

~ kahraman / ırkıma: ST, isim, ø

- kahraman: sıfat
- ırkıma: isim
- # ırk: isim kökü
- i: ilave ses
- m: kurucu (tamlanan) ek
- a: temsil (için edatı yerine) eki

ZT: bir: zarf

Y: gül: fiil

(1.9)

*Ne bu şiddet bu celâl?**Bu cümle basit, olumlu-soru, kuralsız bir isim cümlesidir.**Bu şiddet [ve] bu celâl ne [dir]?*

N
Y

N: bu şiddet / [ve] / bu celâl: BEÖ, isim

- bu / şiddet: ST, isim, ø

- bu / celâl: ST, isim, ø

- bu: sıfat
- şiddet: isim
- bu: sıfat
- celâl: isim

Y: nedir: isim

ne: isim kökü

-dir: ek-fil

(1.10)

*Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl;**Bu cümle girişik-birleşik, olumsuz, kuralsız bir fiil cümlesidir.**Dökülen kanlarımız sonra sana helâl olmaz!*

N
ZT
ZT
Y

N: [bizim] / dökülen kanlarımız: B'iiT, isim

- dökülen / kanlar[ımız]: ST, isim, ø

- dökülen: sıfat = YCY

YCY

dök-: fiil kökü

-ü: ilave ses

-l: genişletme (oluşlama) eki

-en: dönüştürme (fiili sığata) eki

- kanlarımız: isim

kan: isim kökü

-lar: genişletme (çokluk) eki

- milletimin: isim
- # millet: isim kökü
- i: ilave ses
- m: kurucu (tamlanan) ek
- in: kurucu (tamlayan) ek
- hakkıdır: isim
- # hakk: isim kökü
- ı: kurucu (tamlanan) ek
- dır: ek-fiil

(2)

1• Usta bir yazar, kelimelerin ilk ve temel anlamlarıyla yetinmez. 2• Cümle içinde kelimelere yan anlamlar kazandırmaya çalışır. 3• Yeni kavramları, yeni duygu ve düşünceleri bu yolla anlatmayı dener. 4• Böylece kelimelerin birden çok anlam bağlamasını sağlar; dilin anlatım olanaklarını zenginleştirir.

(2.1)

Usta bir yazar, kelimelerin ilk ve temel anlamlarıyla yetinmez.

Bu cümle basit, olumsuz, kurallı bir fiil cümlesidir.

Usta bir yazar, kelimelerin ilk ve temel anlamlarıyla yetinmez.

Ö ZT Y

Ö: usta / bir yazar: ST, isim

- bir / yazar: ST, isim, ø

• usta: sıfat

• bir : sıfat

• yazar: isim

yaz-: fiil kökü

-ar: yapım (fiilden isim) eki

ZT: kelimelerin ilk ve temel anlamları / yla < ile: ÇEÖ, zarf

- kelimelerin / ilk ve temel anlamları[yla]: B'lilT, isim, ø

- ilk ve temel / anlam[larıyla]: ST, isim, ø

- ilk / ve / temel: BEÖ, sıfat, ø

-de: durum (kalma) eki

• kelimelere: zarf, YCZT

kelime: isim kökü

-ler: genişletme (çokluk) eki

-e: temsil (için edatı yerine) eki

• yan: sıfat

• anlamlar: isim

anla-: fiil gövdesi

-m: yapım (fiilden isim) eki

-lar: genişletme (çokluk) eki

• kazandırmaya: zarf, YCY

kazan-: fiil gövdesi

-dır: genişletme (kılışlama) eki

-ma: kurucu (isim-fiil öbeği) ek

-y: ilave ses

-a: temsil (için edatı yerine) eki

Y: çalışır: fiil

çalış- fiil gövdesi

-ır: genişletme (geniş zaman) eki

{2.3}

Yeni kavramları, yeni duygu ve düşünceleri bu yolla anlatmayı dener.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si İFÖ), olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Yeni kavramları, yeni duygu ve düşünceleri bu yolla anlatmayı

N

dener.

Y

N: yeni kavramları, yeni duygu ve düşünceleri bu yolla / anlatma(yı):
İFÖ = YC, isim

Yeni kavramları, yeni duygu ve düşünceleri bu yolla anlatmayı

YCN

YCZT YCY

- yeni kavramları, /[ve]/ yeni duygu ve düşünceleri: BEÖ, isim, YCN

- yeni / kavramlar(i): ST, isim, ø
- yeni / duygu ve düşünceler(i): ST, isim, ø
- duygu /ve/ düşünceler[i]: BEÖ, isim, ø
- bu yol / la: ÇEÖ, zarf, YCZT
- bu / yol[la]: ST, isim, ø
  - yeni: sıfat
  - kavramları: isim
    - # kavra-: fiil gövdesi
      - m: yapım (fiilden isim) eki
      - lar: genişletme (çokluk) eki
      - ı: durum (belirtme) eki
  - yeni: sıfat
  - duygu: isim
    - # duy-: fiil kökü
      - gu: yapım (fiilden isim) eki
  - ve: bağlaç
  - düşünceleri: isim
    - # düşün-: fiil gövdesi
      - ce: yapım (fiilden isim) eki
      - ler: genişletme (çokluk) eki
      - i: durum (belirtme) eki
  - bu: sıfat
  - yol: isim
  - -la<ile> edat i- > ø
  - anlatmayı: isim, YCY
    - # anla-: fiil gövdesi
      - t: genişletme (kılıflama) eki
      - ma: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
      - y: ilave ses
      - ı: durum (belirtme) eki
- Y: dener: fiil
  - # dene-: fiil gövdesi
    - r: genişletme (geniş zaman) eki

(2.4)

Böylece kelimelerin birden çok anlam bağlamasını sağlar; dilin anlatım olanaklarını zenginleştirir.

1. cümlesi *girişik-birleşik* (YC'si İFÖ), *olumlu, kurallı bir fiil* ve 2. cümlesi *basit, olumlu, kurallı bir fiil cümlesi olan bağımlı-sıralı* (öznesi ortak) bir cümle dizisidir.

Böylece kelimelerin birden çok anlam bağlamasını sağlar;

BT N Y

dilin anlatım olanaklarını zenginleştirir.

N Y

BT: böylece: bağlaç

böyle: birleşik kelime < bu + öyle -u- > ø

-ce: dönüştürme (ismi zarfa) eki

N: kelimelerin / birden çok anlam bağlaması(nı): B'liiT, isim

~ birden çok anlam / bağlama[sını]: İFÖ = YC, isim, ø

birden çok anlam bağlamasını

YCN YCY

~ birden çok / anlam: ST, isim, YCN

~ bir / den çok: AÖ, sıfat, ø

- kelimelerin: isim
- # kelime: isim kökü
  - ler: genişletme (çokluk) eki
  - in: kurucu (tamlayan) ek
- birden: isim
  - den: kurucu (ayrılma öbeği) ek
- çok: isim
- anlam: isim
  - # anla-: fiil gövdesi
    - m: yapım (fiilden isim) eki
- bağlamasını: isim, YCY
  - # bağ: isim kökü
    - la-: yapım (isimden fiil) eki
    - ma: kurucu (isim-fiil öbeği) ek

-sı: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-ı: durum (belirtme) eki

Y: sağlar: fiil, Y

sağla-: fiil gövdesi

-r: genişletme (geniş zaman) eki

N: dilin anlatım / olanakları(nı): B'sizİT, isim

~ dilin / anlatım[ı]: B'liİT, isim, ø

• dilin: isim

dil: isim kökü

-in: kurucu (tamlayan) ek

• anlatım: isim

anla-: fiil gövdesi

-t: genişletme (kılışlama) eki

-ı: ilave ses

-m: yapım (fiilden isim) eki

• olanaklarını: isim

ol-: fiil kökü

-anak: yapım (fiilden isim) eki

-lar: genişletme (çokluk) eki

-ı: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-ı: durum (belirtme) eki

Y: zenginleştirir: fiil

zengin: isim kökü

-le+ş: yapım (isimden fiil) eki

-tir: genişletme (kılışlama) eki

-ir: genişletme (geniş zaman) eki

{3}

1• İlk dinlediğim konserdi bu. 2• Çalgıları yönetenin, müzik öğretme-
nimiz Hulusi Bey olduğunu görmeyeyim mi? 3• Hem de smokin giymişti.
4• Penguen gibi bir görünüşü vardı. 5• Elindeki şef değneğiyle salmede-
ki çalgıcuları değil de sanki dünyayı yönetiyormuş gibiydi, benim için. 6•
Nasil oluyor da böyle bir adam, bizim gibi bacaksızlara müzik dersi vermeye

geliyor; biz de onunla alay etmeye yelteniyorduk.

(3.1)

İlk dinlediğim konserdi bu.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si SFÖ), olumlu, kuralsız bir isim cümlesidir.

Bu ilk dinlediğim konserdi.
 N ————— Y

N: bu: zamir

Y: ilk dinlediğim / konser(di): ST, isim

- [benim] / ilk dinlediğim: B'liT = YC, sıfat, ø

- ilk / dinlediğ[im]: SFÖ = YC, isim, ø

ilk dinlediğim
 YCZT — YCY

• ilk: zarf, YCZT

• dinlediğim: isim, YCY

dinle-: fiil gövdesi

-dik: kurucu (sfat-fiil öbeği) ek -k- > -ğ-

-i: ilave ses

-m: kurucu (tamlanan) ek

• konserdi: isim

konser: isim kökü

-di: ek-fiil

(3.2)

Çalgıları yönetenin, müzik öğretmenimiz Hulusi Bey olduğunu görmeyim mi?

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si SFÖ), olumsuz soru, kurallı bir fiil cümlesidir.

Çalgıları yönetenin müzik öğretmenimiz Hulusi Bey olduğunu
 N

görmeyim mi?
 Y

N: çalgıları yönetenin / müzik öğretmenimiz Hulusi Bey olduğu(nu):
B'lilT, isim, N

~ çalgıları / yöneten[in]: SFÖ = YC, isim, ø

çalgıları yöneten[in]
YCN   Y

~ müzik öğretmenimiz Hulusi Bey / olduğ[unu]: SFÖ = YC, isim, ø

müzik öğretmenimiz Hulusi Bey olduğ[unu]
YCO   YCY

~ müzik öğretmenimiz / Hulusi Bey: ST, sıfat, YCO

~ [bizim] / müzik öğretmenimiz: ST, sıfat, ø

~ müzik / öğretmen[imiz]: B'sizlT, isim, ø

~ Hulusi / Bey: UÖ, isim, ø

• çalgıları: isim, YCN

çal-: fiil kökü

-gı: yapım (fiilden isim) eki

-lar: genişletme (çokluk) eki

-ı: durum (belirtme) eki

• yönetenin: isim, YCY

yön: isim kökü

-et: yapım (isimden fiil) eki

-en: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek

-in: kurucu (tamlayan) ek

• müzik: isim

• öğretmenimiz: isim

öğret-: fiil gövdesi

-men: yapım (fiilden isim) eki

-i: ilave ses

-miz: kurucu (tamlayan) ek

• Hulusi: isim

• Bey: isim

• olduğunu: isim, YCY

ol-: fiil kökü

-duk: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek -k > -ğ-

-u: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-u: durum (belirtme) eki

Y: görmeyeyim mi?: fiil

gör-: fiil kökü

-me: genişletme (olumsuzluk) eki

-y: ilave ses

-eyim: genişletme (emir) eki

• mi: edat

{3.3}

*Hem de smokin giymişti.**Bu cümle basit, olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.**Hem de smokin giymişti.*

BT: hem / de: PEÖ, bağlaç

N: smokin: isim

Y: giymişti: fiil

giy-: fiil kökü

-miş: genişletme (kılınış) eki

-ti: genişletme (anlatılan geçmiş zaman) eki

{3.4}

*Penguen gibi bir görünüşü vardı.**Bu cümle basit, olumlu, kurallı bir isim cümlesidir.**Penguen gibi bir görünüşü vardı.*

N: [onun] / penguen gibi bir görünüşü: B'lilT, isim

~ penguen gibi / bir görünüş[ü]: ST, isim, ø

~ bir / görünüş[ü]: ST, isim, ø

~ penguen / gibi: ÇEÖ, sıfat, ø

- penguen: isim
- gibi: edat
- bir: sıfat
- görünüşü: isim
- # gör-: fiil kökü
- ü: ilave ses
- n: genişletme (dönüşlülük) eki
- ü: ilave ses
- ş: yapım (fiilden isim) eki
- ü: kurucu (tamlanan) ek

Y: vardı: isim

- # var: isim kökü
- dı: ek-fiil

{3.5}

Elindeki şef değneğiyle sahnedeki çalgıcıları değil; de, sanki dünyayı yönetiyormuş gibiydi, benim için.

1. cümlesi basit, olumsuz, kurallı bir fiil ve 2. cümlesi girişik-birleşik (YC'si SFÖ), olumlu, kurallı bir fiil cümlesi olan bağlı bir cümle dizisidir.

Elindeki şef değneğiyle sahnedeki çalgıcıları değil de sanki

ZT N Y BT PT

benim için dünyayı yönetiyormuş gibiydi.

ZT N Y

ZT: elindeki şef değneği / yle: ÇEÖ, zarf

~ elindeki / şef değneği[yle]: ST, isim, ø

~ şef / değneği[yle]: B'sizİT, isim, ø

~ [kendi] eli(ndeki): B'sizİT, sıfat, ø

- elindeki: sıfat

el: isim kökü

-i: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-de+ki: dönüştürme (ismi sığata) eki

- şef : isim
- değneği: isim
- # değ-: fiil kökü
  - nek: yapım (fiilden isim) eki -enek > -nek: e- > ø
  - i: kurucu (tamlanan) ek
- yle<ile: edat -i > -y-

N: sahnedeki / çalgıcılar(ı): ST, isim

- sahnedeki: sıfat
- # sahne: isim kökü
  - de+ki: dönüştürme (ismi sığata) eki
- çalgıcıları: isim
- # çal-: fiil kökü
  - gı: yapım (fiilden isim) ek
  - cı: yapım (isimden isim) eki
  - lar: genişletme (çokluk) eki
  - ı: durum (belirtme) eki

Y: değil: edat

BT: de: bağlaç

ZT: ben / im için: ÇEÖ, zarf

- benim: isim
- # ben: zamir
  - im: ilave hece -n > -m
- için: edat

PT: sanki: ünlem

- san : isim
- ki: bağlaç

N: dünyayı: isim

- # dünya: isim kökü
  - y: ilave ses
  - ı: durum (belirtme) eki

Y: yönetiyormuş / gibiydi < yönetiyormuş / gibi [görünüyor]ydi: FÖ, fiil

- yönetiyormuş: asıl fiil
- # yön: isim kökü
  - et: yapım (isimden fiil) eki

- adam: isim

ZT: bizim gibi bacaksızlara müzik dersi / verme(ye): İFÖ = YC, zarf

bizim gibi bacaksızlara müzik dersi vermeye

YCZT   YCN   YCY

~ bizim gibi / bacaksızlar(a): ST, zarf, YCZT

~ bizim / gibi: ÇEÖ, sıfat, ø

~ müzik / ders: B'sizİT, isim, YCN

- bizim: isim

biz: isim kökü

-im: ilave hece   -n > -m

- gibi: edat

- bacaksızlara: zarf

bacak: isim gövdesi

-sız: genişletme (yokluk) eki

-lar: genişletme (çokluk) eki

-a: temsil (için edatı yerine) eki

- müzik: isim

- dersi: isim

ders: isim kökü

-i: kurucu (tamlanan) ek

- vermeye: zarf, YCY

ver-: fiil kökü

-me: kurucu (isim-fiil öbeği) ek

-y: ilave ses

-e: temsil (için edatı yerine) eki

Y: geliyor: fiil

gel-: fiil kökü

-i: ilave ses

-yor: genişletme (şimdiki zaman) eki

Ö: biz / de: PEÖ, isim

- biz: zamir

- de: bağlaç

ZT: onunla / alay etme(ye): İFÖ = YC, zarf

onunla alay etmeye
 YCZT YCY

- ~ o / nunla: ÇEÖ, zarf, YCZT
 ~ alay / et(meye): FÖ, fiil, YCY

- o[nunla]: zamir
  - # o: zamir
  - nun: ilave hece
- -la<ile: edat -i > ø
- alay: isim
- et[meye]: yardımcı fiil
  - # et-: fiil kökü
  - me: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
  - y: ilave ses
  - e: temsil (için edatı yerine) eki
- yelteniyorduk: fiil, Y
  - # yelten-: fiil gövdesi
  - i: ilave ses
  - yor: kılınış (sürerlilik) eki
  - du: genişletme (geçmiş zaman) eki
  - k : genişletme (şahıs) eki

{4}

1• Masallarımızın ünlü kahramanı keloğlan, çoğu kez kimsesiz, dul bir kadının oğlu olarak çıkar karşımıza. 2• Üstü başı perişandır. 3• Çevresince alaya alınır, küçümsenir. 4• Ne var ki o, bunlara aldırmaz, ses çıkarmaz; ancak, ezilmek istendiği zaman kötülerle, güçlüklemlerle savaşmaktan kaçınmaz. 5• Çelimsiz ama beceriklidir. 6• Bir şeye karar verdi mi sonuna kadar direnir. 7• Türlü oyunlara başvurur. 8• Kötüleri, devleri, cambazları, bu yolla dize getirir.

{4.1}

> Masallarımızın ünlü kahramanı keloğlan, çoğu kez kimsesiz, dul bir kadının oğlu olarak karşımıza çıkar.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si ZFÖ), olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Masallarımızın ünlü kahramanı keloğlan, çoğu kez kimsesiz,
 Ö ZT

dul bir kadının oğlu olarak karşımıza çıkar.
 ZT Y

Ö: masallarımızın ünlü kahramanı / keloğlan: ST, isim

~ masallarımızın / ünlü kahramanı: B'liİT, sıfat, ø

~ ünlü / kahraman[ı]: ST, isim, ø

~ [bizim] / masallarımız[ın]: B'liİT, isim, ø

• masallarımızın: isim

masal: isim kökü

-lar: genişletme (çokluk) eki

-ı: ilave ses

-mız: kurucu (tamlanan) ek

-ın: kurucu (tamlayan) ek

• ünlü: sıfat

ün: isim kökü

-lü: dönüştürme (ismi sığata) eki

• kahramanı: isim

kahraman: isim kökü

-ı: kurucu (tamlanan) ek

• keloğlan: isim

kel: isim kökü

oğlan: isim gövdesi

* çoğu kez, kimsesiz, dul bir kadının oğlu / olarak: ZFÖ = YC, zarf, ZT

çoğu kez, kimsesiz, dul bir kadının oğlu olarak
 YCZT YCN YCY

~ çoğu / kez: ST, zarf, YCZT

~ kimsesiz, dul bir kadın / oğlu: B'liİT, isim, YCN

~ kimsesiz, dul / bir kadın[ın]: ST, isim, ø

~ kimsesiz / [ve] / dul: BEÖ, sıfat, ø

~ bir / kadın: ST, isim, ø

• çoğu: isim

çok: isim kökü -k > -ğ-

-u: ilave ses

- kez: isim
- dul: sıfat
- bir: sıfat
- kadının: isim
  - # kadın: isim gövdesi
  - ın: kurucu (tamlayan) ek
- oğlu: isim
  - # oğul: isim gövdesi -u- > ø
  - u: kurucu (tamlanan) ek
- olarak: zarf, YCY
  - # ol-: fiil kökü
  - arak: kurucu (zarf-fiil öbeği) ek

Y: karşımıza / çık(ar): FÖ, fiil

- [bizim] / karşımız(a): B'İİT, isim

- karşımıza: isim
  - # karşı: isim gövdesi
  - mız: kurucu (tamlanan) ek
  - a: durum (yönelme) eki
- çıkar: fiil
  - # çık-: fiil kökü
  - ar: genişletme (geniş zaman) eki

{4.2}

Üstü başı perişandır.

Bu cümle basit, olumlu, kurallı bir isim cümlesidir.

Üstü başı perişandır.

•••••

N Y

N: üstü / başı: TÖ, isim

- üstü: isim
  - # üst: isim kökü
  - ü: kurucu (tamlanan) eki

- baş: isim
- # baş: isim kökü
- ı: kurucu (tamlanan) eki

Y: perişan(dır): isim
 # perişan: isim kökü
 -dır: ek-fil

(4.3)

Çevresince alaya alınır; küçümsenir.

1. cümlesi basit, olumlu, kurallı bir fiil ve 2. cümlesi basit, olumlu, kurallı bir fiil cümlesi olan bağımlı-sıralı bir cümle dizisidir.

Çevresince alaya alınır; küçümsenir.

DÖ: [kendi] / çevreşi(nce): B'sizİT, isim

- çevresince: isim
- # çevre: isim gövdesi
- si: kurucu (tamlanan) ek
- n: ilave ses
- ce: temsil (tarafından edatı yerine) eki

Y: alaya / alın(ır): FÖ, fiil

- alaya: isim
- # alay: isim gövdesi
- a: durum (yönelme) eki
- alınır: fiil
- # al-: fiil kökü
- ı: ilave ses
- n: genişletme (edilgen çatı) eki
- ır: genişletme (geniş zaman) eki

Y: küçümsenir: fiil

- # küçük: isim gövdesi -k > -k-: ø
- ü: ilave ses
- mse: dönüştürme (ismi file) eki
- n: genişletme (edilgenlik) eki

-ir: genişletme (geniş zaman) eki

(4.4)

Ne var ki o, bunlara aldırılmaz, ses çıkarmaz; ancak, ezilmek istendiği zaman kötülerle, güçlülerle savaşmaktan kaçınmaz.

1. cümlesi basit, olumlu, kurallı bir fiil ve 2. cümlesi girişik-birleşik (YC'leri SFÖ ve İFÖ), olumlu, kurallı bir fiil cümlesi olan bağımlı-sıralı bir cümle dizisidir.

Ne var ki o, bunlara aldırılmaz, ses çıkarmaz; ancak, ezilmek
 BT Ö ZT Y Y BT
istendiği zaman kötülerle, güçlülerle savaşmaktan kaçınmaz.
 ZT ZT Y

BT: ne var ki: İC = bağlaç, BT

ne var ki
 İCN İCY İCPT

- ne: zamir, İCN
- var: isim, İCY
- ki: bağlaç, İCPT

Ö: o: zamir

ZT: bunlara: zarf

- # bu: zamir
- n: ilave ses
- lar: genişletme (çokluk) eki
- a: temsil (için edatı yerine) eki

Y: aldırılmaz: fiil

- # al-: fiil kökü
- dır: genişletme (kılıflama) eki
- maz: genişletme (olumsuz geniş zaman) eki

Y: ses / çıkar(maz): FÖ, fiil

- ses: isim
- çıkarmaz: fiil
- # çık-: fiil kökü
- ar-: genişletme (kılıflama) eki
- maz: genişletme (geniş zaman olumsuzluk) eki

BT: ancak: bağlaç

ZT: ezilmek istendiğ / i zaman: ÇEÖ, zarf

~ ezilmek / isten(diğ)[i]: FÖ, fiil, ø

• ezilmek: isim

ez-: fiil kökü

-i: ilave ses

-l: genişletme (edilgen çatı) eki

-mek: dönüştürme (fiili isme) eki

• istendiği: isim

iste-: fiil gövdesi

-n: genişletme (edilgen çatı) eki

-diğ: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek -k > -ğ-

-i: ilave ses

• zaman: edat

ZT: kötülerle, güçlüklerle / savaşmak(tan): İFÖ = YC, zarf

kötülerle, güçlüklerle savaşmaktan
 YCZT   YCY

~ kötülerle / [ve]/ güçlüklerle: BEÖ, zarf, YCZT

~ kötüler / le: ÇEÖ, zarf, ø

~ güçlükler / le: ÇEÖ, zarf, ø

• kötüler: isim

kötü: isim kökü

-ler: genişletme (çokluk) eki

• -le<ile: edat i- > ø

• güçlükler[le]: isim

güç: isim kökü

-lük: yapım (isimden isim) eki

-ler: genişletme (çokluk) eki

• -le<ile: edat

• savaşmaktan: zarf, YCY

savaş-: fiil gövdesi

-mak: kurucu (isim-fiil öbeği) ek

-tan: temsil (dolayı edatı yerine) eki

Y: kaçınmaz: fiil

kaç-: fiil kökü

-ı: ilave ses

-n: genişletme (edilgen çatı) eki

-maz: genişletme (olumsuz geniş zaman) eki

{4.5}

Çelimsiz; ama, beceriklidir.

1. cümlesi *basit, olumlu, kurallı bir isim* ve 2. cümlesi *basit, olumlu, kurallı bir isim cümlesi olan bağlı bir cümle dizisidir.*

Çelimsiz ama beceriklidir.

Y BT Y

Y: çelimsiz: isim

çel-: fiil kökü

-im: yapım (fiilden isim) eki

-siz: genişletme (yokluk) eki

BT: ama: bağlaç

Y: beceriklidir: isim

becer-: fiil gövdesi

-i: yapım (fiilden isim) eki

-k: ilave ses

-li: dönüştürme (ismi sığata) eki

-dir: ek-fiil

{4.6}

Bir Şeye karar verdi mi sonuna kadar direnir.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si ZFÖ), olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Bir Şeye karar verdi mi sonuna kadar direnir.

ZT ZT Y

ZT: bir Şeye / karar verdi mi: ZFÖ = YC, zarf

bir Şeye karar verdi mi

YCZT YCY

~ bir / şey(e): ST, zarf, YCZT

~ karar / ver[di mi]: FÖ, fiil, YCY

ZT: sonu / na kadar: ÇEÖ, zarf, ZT

~ [onun] / sonu[na]: B'lîT, isim, ø

- bir: sıfat
- şeye: zarf
- # şey: isim kökü
- e: temsil (için edatı yerine) eki
- karar: isim
- verdi mi: yardımcı fiil
- # ver-: fiil kökü
- di+mi: birleşik kurucu (zarf-fiil öbeği) ek
- sonuna: isim
- # son: isim kökü
- u: kurucu (tamlanan) ek
- n: ilave ses
- -a kadar: edat
- a: bütünleşik (kadar zarfı ile) ek
- # kadar: zarf

Y: direnir: fiil

diren-: fiil gövdesi

-ir: genişletme (geniş zaman) eki

{4.7}

Türlü oyunlara başvurur.

Bu cümle basit, olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Türlü oyunlara başvurur.

ZT   Y

ZT: türlü / oyunlar(a): ST, zarf

- türlü: sıfat
- # tür: isim kökü
- lü: dönüştürme (ismi sığata) eki
- oyunlara: zarf

- # oyun: isim gövdesi
- lar: genişletme (çokluk) eki
- a: temsil (için edatı yerine) eki

Y: baş / vur(ur): FÖ, fiil

- baş: isim
- vurur: fiil
- # vur-: fiil kökü
- ur: genişletme (geniş zaman) eki

{4.8}

Kötüleri, devleri, cambazları, bu yolla dize getirir.

Bu cümle basit, olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Kötüleri, devleri, cambazları, bu yolla dize getirir.

•••••

N

ZT

Y

N: kötüleri, devleri [/ve/] cambazları: BEÖ, isim

~ kötüleri /[ve]/ devleri: BEÖ, isim, ø

- kötüleri: isim
- # kötü: isim kökü
- ler: genişletme (çokluk) eki
- i: durum (belirtme) eki
- devleri: isim
- # dev: isim kökü
- ler: genişletme (çokluk) eki
- i: durum (belirtme) eki
- cambazları: isim
- # cambaz: isim kökü -n- > -m-
- lar: genişletme (çokluk) eki
- i: durum (belirtme) eki

ZT: bu yol / la: ÇEÖ, zarf

~ bu / yol[la]: ST, isim, ø

- bu: sıfat
- yol: isim
- -la<ile: edat i- > ø

Y: dize / getir(ir): FÖ, fil

- dize: isim
- # diz: isim kökü
- e: durum (yönelme) eki
- getirir: fil
- # getir-: fil gövdesi
- ir: genişletme (geniş zaman) eki

{5}

1• Edebiyatta, düşüncenin ardında bir düşünce daha olması, onun ardında gene bir düşünce olması iyidir. 2• Böyle olmazsa edebiyat bir plastik masaya benzer; dümdüz olur. 3• Oysa bir tahta masaya benzemesi gerekir; tahtanın altında başka damarlar, başka biçimde görünümüler vardır. 4• Tahtanın derinine indikçe insan başka biçimlere rastlar.

{5.1}

Düşüncenin ardında bir düşünce daha olması, onun ardında gene bir düşünce olması iyidir.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si İFÖ), olumlu, kurallı bir isim cümlesidir.

Edebiyatta, düşüncenin ardında bir düşünce daha olması [/ve/]

DT

N

onun ardında gene bir düşünce olması iyidir.

Y

DT: edebiyatta: isim

- # edebiyat: isim kökü
- ta: durum (kalma) eki

N: düşüncenin ardında bir düşünce daha olması [/ve/] onun ardında gene bir düşünce olması: BEÖ, isim

~ düşüncenin ardında bir düşünce daha / olma[sı]: SFÖ = YC, isim

düşüncenin ardında bir düşünce daha olma[sı]

YCDT

YCZT

YCY

~ düşüncenin / ardı(nda): B'lİT, isim, YCDT

~ bir düşünce / daha: PEÖ, zarf, YCZT

~ bir / düşünce: ST, isim, ø

~ onun ardında gene bir düşünce / olma[ısı]: SFÖ = YC, isim

$\frac{\text{onun ardında gene bir düşünce daha olma[ısı]}}{\text{YCDT \quad YCZT \quad YCZT \quad YCY}}$

~ onun / ardı(nda): B'liİT, isim, ø

~ bir düşünce / daha: PEÖ, zarf, ø

~ bir / düşünce: ST, isim, ø

- düşünce(nin): isim
  - # düşün-: fiil gövdesi
    - ce: yapım (fiilden isim) eki
    - nin: kurucu (tamlayan) ek
- ardında: isim
  - # ard: isim kökü
    - ı: kurucu (tamlanan) ek
    - n: ilave ses
    - da: durum (kalma) eki
- bir: sıfat
- düşünce: isim
  - # düşün-: fiil gövdesi
    - ce: yapım (fiilden isim) eki
- daha: bağlaç
- olması: isim, YCY
  - # ol-: fiil kökü
    - ma: kurucu (isim-fiil öbeği) eki
    - sı: kurucu (tamlanan) eki
- onun: isim
  - # o: isim kökü
    - nun: kurucu (tamlayan) ek
- ardında: isim
  - # ard: isim kökü   -t > -d-
    - ı: kurucu (tamlanan) ek
    - n: ilave ses
    - da: durum (kalma) eki
  - gene: zarf, YCZT

- bir: sıfat
- düşünce: isim
  - # düşün-: fiil gövdesi
  - ce: yapım (fiilden isim) eki
- olması: isim, YCY
  - # ol-: fiil kökü
  - ma: kurucu (isim-fiil öbeği) eki
  - sı: kurucu (tamlanan) ek

Y: iyidir: isim

- # iyi : isim kökü
- dir: ek-fiil

(5.2)

Böyle olmazsa edebiyat bir plastik masaya benzer; dümdüz olur.

1. cümlesi girişik-birleşik (YC'si ŞFÖ), olumlu, kurallı bir fiil ve 2. cümlesi basit, olumlu, kurallı bir fiil cümlesi olan bağımlı-sıralı bir cümle dizisidir.

Böyle olmazsa edebiyat bir plastik masaya benzer;

ZT   N   ZT   Y

dümdüz olur.

ZT   Y

ZT: böyle / olmazsa: ŞFÖ = YC, zarf

Böyle olmazsa.

YCZT   YCY

- böyle: zarf, YCZT
- olmazsa: zarf, YCY
- # ol-: fiil kökü
- maz: genişletme (olumsuz geniş zaman) eki
- sa: kurucu (şart-fiil öbeği) ek

N: edebiyat: isim

ZT: bir / plastik masaya: ST, isim

~ plastik / masa(ya): ST, isim, ø

- bir: sıfat
- plastik: sıfat
- masa: isim
- # masa: isim kökü
- y: ilave ses
- a: durum (yönelme) eki

Y: benzer: fiil

- # benze-: fiil gövdesi
- r: genişletme (geniş zaman) eki

ZT: düm / düz: TÖ, isim

- düm: ilaveli tekrarda kelimenin başına gelen ilave sesler
- dü: ilaveli tekrarda kelimededen alınan ilk sesler
- m: ilaveli tekrarda kelimededen alınan sesler üzerine ilave
- düz: zarf

Y: olur: fiil'

- # ol-: fiil kökü
- ur: genişletme (geniş zaman) eki

{5.3}

Oysa bir tahta masaya benzemesi gerekir; tahtanın altında başka damarlar, başka biçimde görünüşler vardır.

Bu cümle, 1. cümlesi girişik-birleşik (YC'si İFÖ), olumlu, kurallı, fiil ve 2. cümlesi basit, olumlu, kurallı, fiil cümlesi olan bağışsız-sıralı bir cümle dizisidir.

Oysa bir tahta masaya benzemesi gerekir; tahtanın altında

BT ————— N ————— Y ————— DT

başka damarlar, başka biçimde görünüşler vardır.

————— N ————— Y

BT: oysa: bağlaç

N: [onun] / bir tahta masaya benzemesi: B'lîİT, isim

~ bir tahta masaya / benzeme[si]: İFÖ = YC, isim, ø

bir tahta masaya benzemesi

YCZT ————— YCY

~ bir / tahta masa(ya): ST, isim, YCZT

~ tahta / masa(ya) : ST, isim, ø

• bir: sıfat

• tahta: sıfat

• masaya: isim

masa: isim kökü

-y: ilave ses

-a: durum (yönelme) eki

• benzemesi: isim, YCY

benze-: fiil gövdesi

-me: kurucu (isim-fiil öbeği) ek

-si: kurucu (tamlanan) ek

Y: gerekir: fiil

gerek-: fiil gövdesi

-ir: genişletme (geniş zaman) eki

DT: tahtanın / altı(nda): B'liiT, isim

• tahtanın: isim

tahta: isim kökü

-nın: kurucu (tamlayan) ek

• altında: isim

alt: isim kökü

-ı: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-da: durum (kalma) eki

N: başka damarlar /ve/ başka biçimde görünümler: BEÖ, isim

~ başka / damarlar: ST, isim, ø

~ başka biçimde / görünümler: ST, isim, ø

~ başka / biçim(de): ST, sıfat, ø

• başka: sıfat

• damarlar: isim

damar: isim gövdesi

-lar: genişletme (çokluk) eki

• biçimde: isim

biç-: fiil kökü

- i: ilave ses
- m: yapım (fiilden isim) eki
- de: durum (kalma) eki

- görünümler: isim
- # gör-: fiil gövdesi
- ü: ilave ses
- n: genişletme (oluşlama) eki
- ü: ilave ses
- m: yapım (fiilden isim) eki
- ler: genişletme (çokluk) eki

Y: vardır: isim

- # var: isim kökü
- dır: ek-fiil

(5.4)

Tahtanın derinine indikçe insan başka biçimlere rastlar.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si ZFÖ), olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Tahtanın derinine indikçe insan başka biçimlere rastlar.

ZT: tahtanın derinine / indikçe: ZFÖ = YC, zarf

tahtanın derinine indikçe

~ tahtanın / derini(ne): B1i1T, isim, YCDT

- tahtanın: isim
- # tahta: isim kökü
- nın: kurucu (tamlayan) ek
- derinine: isim
- # derin: isim gövdesi
- i: kurucu (tamlanan) ek
- n: ilave ses
- e: durum (yönelme) eki
- indikçe: zarf, YCY
- # in-: fiil kökü

-i: kurucu (tamlanan) ek

ZT: söyledikleri / yle: ÇEÖ, zarf

~ [onun] / söyledikleri[yle]: B'liİT, isim, ø

söyledik[leriyle]

YCY

- söyledikleri[yle]: isim, YCY
- # söy: isim kökü [söz>söy -z>-y-]
- le: yapım (isimden fiil) eki
- dik: dönüştürme (fiili isme) eki
- ler: genişletme (çokluk) eki
- i: kurucu (tamlanan) ek

- yle<ile: edat i- > -y-

Y: çelişmez: fiil

çel-: fiil kökü

-i: ilave ses

-ş: genişletme (oluşlama) eki

-mez: genişletme (olumsuz geniş zaman) eki

{6.2}

Özü sözüne uyar.

Bu cümle basit, olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Özü sözüne uyar.

N ZT Y

N: [onun] / özü: B'liİT, isim

- özü: isim
- # öz: isim kökü
- ü: kurucu (tamlanan) ek

ZT: [kendi] / sözü(ne): B'sizİT, isim, ZT

- sözüne: isim
- # söz: isim kökü
- ü: kurucu (tamlanan) ek
- n: ilave ses
- e: durum (yönelme) eki

Y: uyar: fiil

uy-: fiil kökü

-ar: genişletme (geniş zaman) eki

{6.3}

Yaşayışı düşüncelerini tamamlar.

Bu cümle basit, olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Yaşayışı düşüncelerini tamamlar.

Ö ————— N ————— Y

Ö: [onun] / yaşayışı: B'liİT, isim

• yaşayışı: isim

yaş: isim kökü

-a-: yapım (isimden fiil) eki

-y: ilave ses

-ı: ilave ses

-ş: yapım (fiilden isim) eki

-ı: kurucu (tamlanan) ek

N: [kendi] / düşünceleri(ni): B'sizİT, isim

• düşüncelerini: isim

düşün-: fiil gövdesi

-ce: yapım eki (fiilden isim) eki

-ler: genişletme (çokluk) eki

-i: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-i: durum (belirtme) eki

Y: tamamlar: fiil

tamam: isim kökü

-la: yapım (isimden fiil) eki

-r: genişletme (geniş zaman) eki

{6.4}

Görevinin, yalnızca bilmek ve doğruyu göstermek değil, aynı zamanda, eğriyle savaşmak, iyiyi ve güzeli korumak olduğunu kavramıştır.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'leri SFÖ ve İFÖ), olumlu, kurallı

bir fiil cümlesidir.

Görevinin, yalnızca bilmek ve doğruyu göstermek değil, aynı

zamanda, eğriyle savaşmak, iyiyi ve güzeli korumak olduğunu

N

kavramıştır.

Y

N: görevinin / yalnızca bilmek ve doğruyu göstermek değil, aynı zaman-
da, eğriyle savaşmak, iyiyi ve güzeli korumak olduğu(nu): B'liiT, isim

~ [kendii] / görevi[nin]: B'sizIT, isim, ø

~ yalnızca bilmek ve doğruyu göstermek değil, aynı zamanda, eğriyle
savaşmak, iyiyi ve güzeli korumak / olduğu[unu]: SFÖ = YC, isim, ø

yalnızca bilmek ve doğruyu göstermek değil, aynı zamanda,

YCN

eğriyle savaşmak, iyiyi ve güzeli korumak olduğunu

YCY

~ yalnızca bilmek ve doğruyu göstermek değil / aynı zamanda, / eğriyle
savaşmak, iyiyi ve güzeli korumak: BEÖ, isim, ø

~ aynı / zaman(da): ST, bağlaç, ø

~ yalnızca bilmek /ve/ doğruyu göstermek: BEÖ, isim, ø

~ yalnızca / bilmek: İFÖ = YC, isim, ø

yalnızca bilmek

YCZT YCY

~ doğruyu / göstermek: İFÖ = YC, isim, ø

doğruyu göstermek

YCN YCY

~ eğriyle savaşmak / [ve] / iyiyi ve güzeli korumak: BEÖ, isim, ø

~ eğriyle / savaşmak: İFÖ = YC, isim, ø

eğriyle savaşmak

YCZT YCY

~ eğri / yle: ÇEÖ, zarf, YCZT

~ iyiyi ve güzeli / korumak: İFÖ = YC, isim, ø

iyiyi ve güzeli korumak

YCN   YCY

~ iyiyi /ve/ güzeli: BEÖ, isim, YCN

- görevinin: isim
  - # görev: isim gövdesi
  - i: kurucu (tamlanan) ek
  - nin: kurucu (tamlayan) ek
- yalnızca: zarf, YCZT
  - # yalnız: isim gövdesi
  - ca: dönüştürme (ismi zarfa) eki
- bilmek: isim, YCY
  - # bil-: fiil kökü
  - mek: kurucu (isim-fiil öbeği) eki
- ve: bağlaç
- doğruyu: isim, YCN
  - # doğru: isim gövdesi
  - y: ilave ses
  - u: durum (belirtme) eki
- göstermek: isim, YCY
  - # göster-: fiil gövdesi
  - mek: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
- değil: ek-fiil (olumsuz)
- ayrı: sıfat
- zamanda: isim
  - # zaman: isim kökü
  - da: durum (kalma) eki
- eğri: isim
- yle<ile: edat i- > -y-
- savaşmak: isim, YCY
  - # savaş-: fiil gövdesi
  - mak: kurucu (isim-fiil öbeği) eki

- iyiyi: isim
  - # iyi: isim kökü
  - y: ilave ses
  - i: durum (belirtme) eki
- ve: bağlaç
- güzeli: isim
  - # güzel: isim gövdesi
  - i: durum (belirtme) eki
- korumak: isim, YCY
  - # koru-: fiil gövdesi
  - mak: kurucu (isim-fiil öbeği) eki
- olduğunu: isim, YCY
  - # ol-: fiil kökü
  - duğ: kurucu (sıfat-fiil öbeği) eki   -k > -ğ-
  - u: kurucu (tamlanan) ek
  - n: ilave ses
  - u: durum (belirtme) eki
- Y: kavramıştır: fiil
  - # kavra-: fiil gövdesi
  - miş: genişletme (geçmiş zaman) eki
  - tır: ek-fiil

(6.5)

Bu çabasında kararlıdır; gözünü budaktan sakınmaz.

1. cümlesi basit, olumlu, kurallı bir isim ve 2. cümlesi basit, olumlu, kurallı bir fiil cümlesi olan bağımlı-sıralı (öznesi ortak) bir cümle dizisidir.

Bu çabasında kararlıdır; gözünü budaktan sakınmaz.

ZT   Y   N   ZT   Y

ZT: bu / çabası(nda): B'siziT, zarf

~ [kendi] / çabası(nda): B'siziT, isim, ø

• bu: sıfat

• çabasında: isim

çaba: isim kökü

-sı: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-da: durum (kalma) eki

Y: kararlıdır: isim

karar: isim kökü

-lı: dönüştürme (ismi sığata) eki

-dır: ek-fiil

N: [kendi] / gözü(nü): B'liiT, isim

• gözünü: isim

göz: isim kökü

-ü: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-ü: durum (belirtme) eki

ZT: budaktan: isim

buda-: fiil gövdesi

-k: yapım (fiilden isim) eki

-tan: durum (ayrılma) eki

Y: sakınmaz: fiil

sakın-: fiil gövdesi

-maz: genişletme (olumsuz geniş zaman) eki

[6.6]

Kötümserliğe kapılmadığı gibi umutsuzluğa da düşmez.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si SFÖ), olumsuz, kurallı bir fiil cümlesidir.

Kötümserliğe kapılmadığı gibi umutsuzluğa da düşmez

•————•————•————•

ZT

ZT

Y

ZT: kötümserliğe kapılmadığı / ı gibi: ÇEÖ, zarf

- kötümserliğe / kapılmadığı[ı]: SFÖ, isim, ø

kötümserliğe kapılmadığı

•————•————•

YCZT

YCY

• kötümserliğe: zarf, YCZT

kötü: isim kökü

- mser: yapım (isimden isim) eki
- lik: yapım (isimden isim) eki -k > -ğ-
- e: durum (yönelme) eki

- kapılmadığı: isim, YCY
- # kap-: fiil kökü
- ı: ilave ses
- l: genişletme (oluşlama) eki
- ma: genişletme (olumsuz geniş zaman) eki
- dık: kurucu (sıfat-fiil öbeği) eki -k > -ğ-
- ı: ilave ses
- gibi: edat

ZT: umutsuzluğa / da: PEÖ, isim

- umutsuzluğa: isim
- # um-: fiil kökü
- ut: yapım (fiilden isim) eki
- suz: genişletme (olumsuzluk) eki
- luk: yapım (isimden isim) eki
- a: durum (yönelme) eki
- da: bağlaç

Y: düşmez: fiil

- # düş-: fiil kökü
- mez: genişletme (olumsuz geniş zaman) eki

{6.7}

Ayakları hep yerededir.

Bu cümle basit , olumlu, kurallı bir isim cümlesidir.

Ayakları hep yerededir.

N   ZT   Y

N: [onun] / ayakları: B'liiT, isim

- ayakları: isim
- # ayak: isim gövdesi
- lar: genişletme (çokluk) eki
- ı: kurucu (tamlanan) ek

ZT: hep : zarf

Y: yerededir: isim

- # yer: isim kökü
- de: durum (kalma) eki
- dir: ek-fiil

(6.8)

Haklı gördüğü gerçeklere bağlanmıştır.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si SFÖ), olumlu kurallı bir fiil cümlesidir.

Haklı gördüğü gerçeklere bağlanmıştır.

————— ZT ————— Y —————

ZT: haklı gördüğü / gerçekler(e): ST, zarf

- [kendi] / haklı gördüğü: B'sizlT, sıfat, ø

- haklı / gördüğü(ü): SFÖ, isim, ø

haklı gördüğü
 —————
 YCZT YCY

- haklı: zarf, YCZT
- # hak: isim kökü
- lı: dönüştürme (ismi zarfa) eki
- gördüğü: isim, YCY
- # gör-: fiil kökü
- dük: kurucu (sıfat-fiil öbeği) eki -k > -ğ-
- ü: kurucu (tamlanan) ek
- gerçeklere: zarf
- # gerçek: isim gövdesi
- ler: genişletme (çokluk) eki
- e: temsil (için) eki

Y: bağlanmıştır: isim

- # bağ: isim kökü
- la: yapım (isimden fiil) eki
- n: genişletme (oluşlama) eki
- mış: genişletme (kılış, bitiş) eki
- tır: ek-fiil

[7]

1• Bir yazar, bütün yazarlık amacının, çoktan unutulmuş bir dili, 'çocukluk dilini' yeniden bulmak olduğunu söyler. 2• Hiç kuşkusuz bu, ilk kelimelerini kekeleyen bir çocuğun yapmak istediği gibi, nesneleri, 'gösteren ve duyuran kelimelerle' yani kelimelerin ilk ve temel anlamlarıyla gözlerimizin önüne sermek demektir. 3• Böylece, özünden koparak soyutlaşmış, yalancı durumuna düşmüş, orta malı kelimelerin egemenliğine de son verilmiş olacaktır. 4• Bundan da öte, gerçek haberleşme yeniden ayrılabilirsin. 5• Başkalarından aldıklarına, etkilenmelerine kendi kişiliğinin damgasını basabilirsin. 6• Onları ayrı bir görüş, biçim ve yöntemle yeni birleşime sokabilirsin. 7• Kısacası şiirinde bir kişilik gösterebilirsin.

[7.1]

Bir yazar, bütün yazarlık amacının, çoktan unutulmuş bir dili, -çocukluk dilini- yeniden bulmak olduğunu söyler.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'leri SFÖ ve İFÖ), olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Bir yazar, bütün yazarlık amacının, çoktan unutulmuş bir dili,

Ö

-çocukluk dilini- yeniden bulmak olduğunu söyler.

N

Y

Ö: bir / yazar: ST, isim

- bir: sıfat
- yazar: isim
- # yaz-: fiil kökü
- ar: yapım (fiilden isim) eki

N: bütün yazarlık amacının / çoktan unutulmuş bir dili, 'çocukluk dilini' yeniden bulmak olduğ(nu): B'iİT, isim

~ bütün / yazarlık amacı[nun]: ST, isim, ø

~ yazarlık / amacı[nun]: B'sizİT, isim, ø

~ çoktan unutulmuş bir dili, 'çocukluk dilini' yeniden bulmak / olduğ(unu): SFÖ = YC, isim, ø

çoktan unutulmuş bir dili, 'çocukluk dilini' yeniden bulmak

YCN

olduğunu

YCY

~ çoktan unutulmuş bir dili, çocukluk dilini, yeniden / bulmak: İFÖ =
YC, isim, YCN

çoktan unutulmuş bir dili, 'çocukluk dilini' yeniden bulmak
 —————
 YCN   YCAT   YCZT   YCY

~ çoktan unutulmuş / bir dil(i): ST, isim, YCN

~ çoktan / unutulmuş: SFÖ = YC, sıfat, ø

çoktan unutulmuş
 —————
 YCZT   YCY

~ bir / dil(i) ST, isim, ø

~ çocukluk / dili(ni): SplÖ<B'sizİT, isim, YCAT

• bütün: sıfat

• yazarlık: isim

yaz-: fiil kökü

-ar: yapım (fiilden isim) eki

-lık: yapım (isimden isim) eki

• amacunun: isim

amaç: isim gövdesi [-ç > -c-]

-ı: kurucu (tamlanan) ek

-nın: kurucu (tamlayan) ek

• çoktan: isim, YCZT

çok: isim kökü

-tan: temsil (beri edatı yerine) eki

• unutulmuş: sıfat, YCY

unut-: fiil gövdesi

-u: ilave ses

-l: genişletme (edilgenlik) eki

-muş: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek

• bir: sıfat

• dili: isim

dil: isim gövdesi

-i : durum (belirtme) eki

• yeniden: zarf, YCZT

yeni: isim gövdesi

-den : dönüştürme (ismi zarfa) eki

• bulmak: isim, YCY

bul-: fiil kökü

-mak: kurucu (isim-fiil öbeği) ek

• olduğunu: isim, YCY

ol-: fiil kökü

-duğ: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek -k >ğ-

-u: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-u: durum (belirtme) eki

Y: söyler: fiil

söy: isim kökü -z > -y-

-le: yapım (isimden fiil) eki

-r: genişletme (geniş zaman) eki

(7.2)

Hiç kuşkusuz bu, ilk kelimelerini kekeleyen bir çocuğun yapmak istediği gibi, nesnelere, 'gösteren ve duyuran kelimelerle' -yani, kelimelerin ilk ve temel anlamlarıyla- gözlerimizin önüne sermek demektir.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'leri İFÖ, SFÖ), olumlu, kurallı bir isim cümlesidir.

Hiç kuşkusuz, bu ilk kelimelerini kekeleyen bir çocuğun
 BT N

yapmak istediği gibi, nesnelere, 'gösteren ve duyuran kelimelerle,

-yani, kelimelerin ilk ve temel anlamlarıyla- gözlerimizin önüne

Y

sermek, demektir.

BT: hiç / kuşkusuz: ST, bağlaç

• hiç: sıfat

• kuşkusuz: isim

kuşku: isim gövdesi

-suz: genişletme (yokluk) eki

N: bu: zamir

Y: ilk kelimelerini kekeleyen bir çocuğun yapmak istediği gibi, nesnelere, 'gösteren ve duyuran kelimelerle' -yani, kelimelerin ilk ve temel anlamlarıyla- gözlerimizin önüne sermek / demek(tir): İFÖ = YC, isim

ilk kelimelerini kekeleyen bir çocuğun yapmak istediği gibi,

nesnelere, 'gösteren ve duyuran kelimelerle' -yani, kelimelerin ilk ve

YCN

temel ve temel anlamlarıyla- gözlerimizin önüne sermek demektir

YCY

- ilk kelimelerini kekeleyen bir çocuğun yapmak istediği gibi, nesnelere, 'gösteren ve duyuran kelimelerle' -yani, kelimelerin ilk ve temel anlamlarıyla- gözlerimizin önüne / sermek: İFÖ, isim, YCN

ilk kelimelerini kekeleyen bir çocuğun yapmak istediği gibi

YCZT

nesnelere, 'gösteren ve duyuran kelimelerle' -yani, kelimelerin ilk

YCZT

YCAT

ve temel anlamlarıyla gözlerimizin önüne sermek

YCDT

YCY

- ilk kelimelerini kekeleyen bir çocuğun yapmak istediği / gibi: ÇEÖ, zarf, YCZT

- ilk kelimelerini kekeleyen bir çocuğun / yapmak istediği: B'liİT, isim, ø

- yapmak / istediği[i]: SFÖ = YC, isim, ø

yapmak istediği

YCN YCY

- ilk kelimelerini kekeleyen / bir çocuğ[un]: ST, isim, ø

- bir / çocuğ[un]: ST, isim, ø

- ilk kelimelerini / kekeleyen: SFÖ = YC, sıfat, ø

ilk kelimelerini kekeleyen

YCBN

YCY

- [kendi] / ilk kelimeler[i](ni): B'sizİT, isim, YCN

- ~ ilk / kelimeler[ini]: ST, isim, ø
- ~ 'gösteren ve duyuran kelimeler / le: ÇEÖ, zarf, YCZT
- ~ gösteren ve duyuran / kelimeler[le]: ST, isim, ø
- ~ gösteren /ve/ duyuran: BEÖ, sıfat, ø
- ~ -yani, kelimelerin ilk ve temel anlamları / yla: SplÖ<ÇEÖ, zarf, YCAT
- ~ kelimelerin / ilk ve temel anlam[ları]: B'liİT, isim, ø
- ~ ilk ve temel / anlam[ları]: ST, isim, ø
- ~ ilk /ve/ temel: BEÖ, sıfat, ø
- ~ gözlerimizin / önü(ne): B'liİT, isim, YCDT
- ~ [bizim] / gözlerimiz[in]: B'liİT, isim, ø
  - ilk: sıfat
  - kelimelerini: isim
    - # kelime: isim kökü
      - ler: genişletme (çokluk) eki
      - i: kurucu (tamlanan) ek
      - n: ilave ses
      - i: durum (belirtme) eki
    - kekeleyen: sıfat, YCY
      - # keke: isim kökü
        - le: yapım (isimden fiil) eki
        - y: ilave ses
        - en: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek
    - bir: sıfat
    - çocuğun: isim
      - # çocuk: isim gövdesi -k > -ğ-
      - un: kurucu (tamlayan) ek
    - yapmak: isim, YCN
      - # yap-: fiil kökü
        - mak: dönüştürme (fiili isme) eki
    - istediği: isim, YCY
      - # iste-: fiil gövdesi
        - dik: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek -k > -ğ-
        - i: kurucu (tamlanan) ek
      - gibi: edat

- nesneleri: isim
  - # nesne: isim gövdesi
  - ler: genişletme (çokluk) eki
  - i: durum (belirtme) eki
- gösteren: sıfat, YCY
    YCY
- # göster-: fiil gövdesi
  - en: dönüştürme (fiili sığata) eki
- ve: bağlaç
- duyuran: sıfat, YCY
    YCY
- # duy-: fiil kökü
  - ur: genişletme (kılıflama) eki
  - an: dönüştürme (fiili sığata) eki
- kelimeler[le]: isim
  - ler: genişletme (çokluk) eki
- -le<ile>: edat   i -> ø
- yani: bağlaç
- ilk: sıfat
- ve: bağlaç
- temel: sıfat
- anlamları: isim
  - # anla-: isim gövdesi
  - m: yapım (fiilden isim) eki
  - lar: kurucu (tamlanan) ek
- -yla: edat   i -> -y-
- gözlerimizin: isim
  - # göz: isim gövdesi
  - ler: genişletme (çokluk) eki
  - i: ilave ses
  - miz: kurucu (tamlanan) ek
  - in: kurucu (tamlayan) ek
  - önüne: isim
  - # ön: isim kökü

- ü: kurucu (tamlanan) ek
- n: ilave ses
- e: durum (yönelme) eki
- sermek: isim, YCY
- # ser-: fiil kökü
- mek: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
- demektir: isim
- # de-: fiil kökü
- mek: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
- tir: ek-fiil

(7.3)

Böylece, özünden koparak soyutlaşmış, yalancı durumuna düşmüş, orta malı kelimelerin egemenliğine de son verilmiş olacaktır.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si SFÖ ve ZFÖ), olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Böylece, özünden koparak soyutlaşmış, yalancı durumuna

BT

ZT

düşmüş, orta malı kelimelerin egemenliğine de son verilmiş olacaktır.

Y

BT: böylece: bağlaç

böyle: birleşik kelime < bu+öyle -u > ø

-ce: dönüştürme (ismi bağlaca) eki

ZT: özünden koparak soyutlaşmış, yalancı durumuna düşmüş, orta malı kelimelerin egemenliğine / de: PEÖ, isim

- özünden koparak soyutlaşmış, yalancı durumuna düşmüş, orta malı kelimelerin / egemenliği(ne): B'liiT, isim, ø

- özünden koparak soyutlaşmış, yalancı durumuna düşmüş / orta malı kelimeler[in]: ST, isim, ø

- orta malı / kelimeler[in]: ST, isim, ø

- orta / malı: B'sizİT, sıfat, ø

- özünden koparak soyutlaşmış /ve/ yalancı durumuna düşmüş: BEÖ, sıfat, ø

- özünden koparak / soyutlaşmış: SFÖ = YC, sıfat, ø

özünden koparak soyutlaşmış
 YCZT   YCY

~ özünden / koparak: ZFÖ = YC, zarf, YCZT

özünden koparak
 YCDT   YCY

~ [kendi] / özü(nden): B'sizİT, isim, YCDT

~ yalancı duruma / düşmü $\ddot{s}$: SFÖ = YC, sıfat, ø

yalancı durumuna düşmüş
 YCZT   YCY

~ yalancı / durumu(na): B'sizİT, zarf, YCZT

- özünden: isim, YCDT
  - # öz: isim kökü
    - ü: kurucu (tamlanan) ek
    - n: ilave ses
    - den: durum (ayrılma) eki
- koparak: zarf, YCZT
  - # kop-: fiil kökü
    - arak: kurucu (zarf-fiil öbeği) ek
- soyutlaşmış: isim
  - # soyut: isim gövdesi
    - la: yapım (isimden fiil) eki
    - ş: genişletme (oluşlama) eki
    - mış: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek
- yalancı: isim
  - # yalan: isim gövdesi
    - cı: yapım (isimden isim) eki
- durumuna: zarf
  - # durum: isim gövdesi
    - u: kurucu (tamlanan) ek
    - n: ilave ses
    - a: temsil (gibi edatı yerine) eki
      - düşmüş: sıfat, YCY
    - # düş-: fiil kökü

-müş: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek

- orta: isim
- malı: isim
  - # mal: isim kökü
  - ı: kurucu (tamlayan) ek
- kelimelerin: isim
  - # kelime: isim kökü
  - ler: genişletme (çokluk) eki
  - in: kurucu (tamlayan) ek
- egemenliğine: zarf
  - # egemen: isim gövdesi
  - liğ: yapım (isimden isim) eki -k > -ğ-
  - i: kurucu (tamlanan) ek
  - n: ilave ses
  - e: temsil (için) eki

Y: son veril / miş ol(acaktır): FÖ, fiil

~ son / veril[miş]: FÖ, fiil, ø

- de: bağlaç
- son: isim
- verilmiş: fiil
  - # ver-: fiil kökü
  - i: ilave ses
  - l: genişletme (edilgen çatı) eki
- -miş olacaktır: yardımcı fiil
  - miş: bütünleşik (olmak fiili ile) eki
- # ol-: fiil kökü
  - acak: genişletme (gelecek zaman) eki
  - tır: ek-fiil

(7.4)

Bundan da öte, gerçek haberleşme yeniden ayrılabilirsin.

Bu cümle basit, olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Bundan da öte, gerçek haberleşme yeniden ayrılabilsin

BT

N

ZT

Y

BT: bundan da / öte: ÇEO, bağlaç

~ bundan / da: PEÖ, isim

- bu: zamir
- n: ilave ses
- -dan da öte < -den öte: edat
- dan: bütünleşik (öte zarfı ile) ek
- # da: bağlaç
- # öte: zarf

N: gerçek / haberleşme: İFÖ, isim

gerçek haberleşme
YCZT YCN

- gerçek: sıfat, YCZT
- haberleşme: isim, YCY
- # haber: isim kökü
- le+ş: birleşik yapım (isimden fiil) eki
- me: kurucu (isim-fiil öbeği) ek

ZT: yeniden: zarf

- # yeni: isim kökü
- den: durum (ayrılma) eki

Y: ayrıl / abil(sin): FÖ, fiil

- ayrıl-: asıl fiil, Y
- # ayr-: fiil gövdesi -ı- > ø
- ı: ilave ses
- l: genişletme (oluşlama) eki
- -a bilsin: yardımcı fiil
- a: bütünleşik ('bil-' fiili ile) ek
- # bil-: fiil kökü
- sin: genişletme (emir) eki

[7.5]

Başkalarından aldıklarına, etkilenmelerine kendi kişiliğinin damgasını

basabilsin.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'leri SFÖ ve isim-fiil), olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Başkalarından aldıklarına [ve] etkilenmelerine

ZT

kendi kişiliğinin damgasını basabilsin

N

Y

ZT: başkalarından aldıklarına /ve/ etkilenmelerine: BEÖ, zarf

~ [onun] / başkalarından aldıkları(na): B'liiT, zarf, ø

~ başkalarından / aldıkları[na]: SFÖ = YC, isim, ø

başkalarından aldıklarına

YCDT

YCY

~ [onun] / etkilenmeleri(ne): B'liiT, zarf, ø

• başkalarından: isim, YCDT

başka: isim gövdesi

-lar: genişletme (çokluk) eki

-ı: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-dan: durum (ayrılma) eki

• aldıklarına: zarf, YCY

al-: fiil kökü

-dık: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek

-lar: genişletme (çokluk) eki

-ı: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-a: temsil (için edatı yerine) eki

• etkilenmelerine: zarf, YCY

etkilenmelerine

YCY

et-: fiil kökü

-ki: yapım (fiilden isim) eki

-le: yapım (isimden fiil) eki

-n: genişletme (oluşlama) eki

- # o: isim kökü
- n: ilave ses
- lar: genişletme (çokluk) eki
- i: durum (belirtme) eki

ZT: ayrı bir görüş, biçim ve yöntem / le: ÇEÖ, zarf

- ~ ayrı / bir görüş, biçim ve yöntem: ST, isim, ø
- ~ bir / görüş ve biçim: ST, isim, ø
- ~ görüş /ve/ biçim: BEÖ, isim, ø

- ayrı: sıfat
- # ayır-: fiil gövdesi -ı- > ø
- i: yapım (fiilden isim) eki
- bir: sıfat
- görüş: isim
- # gör-: fiil kökü
- ü: ilave ses
- ş: yapım (fiilden isim) eki
- biçim: isim
- # biç-: fiil kökü
- i: ilave ses
- m: yapım (fiilden isim) eki
- ve: bağlaç
- yöntem: isim
- # yön: isim kökü
- tem: yapım (isimden isim) eki
- -le<ile>: edat i- > ø

DT: yeni / birleşim(e): ST, isim

- yeni: isim
- birleşim: isim
- # bir: isim kökü
- leş: yapım (isimden fiil) eki
- i: ilave ses
- m: yapım (fiilden isim) eki
- e: durum (yönelme) eki

Y: sok / abilsin: FÖ, fiil

- sok-: asıl fiil
- -a bilsin: yardımcı fiil
  - a: bütünüleşik ('bil-' fiili ile) ek
- # bil-: fiil kökü
  - sin: genişletme (emir) eki

(7.7)

Kısacası şiirinde bir kişilik gösterebilsin.

Bu cümle basit , olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Kısacası şiirinde bir kişilik gösterebilsin

BT   ZT   N   Y

BT: [sözün] / kısacası: B'liiT, bağlaç

- kısacası: isim
- # kıs-: fiil kökü
  - a: yapım 'fiilden isim) eki
  - ca: dönüştürme (ismi zarfa) eki
  - sı: kurucu (tamlanan) ek

ZT: [kendi] / şiiri(nde): B'sizİT, isim

- şiirinde: isim
- # şiir: isim kökü
  - i: kurucu (tamlanan) ek
  - n: ilave ses
  - de: durum (kalma) eki

N: bir / kişilik: ST, isim

- bir: sıfat
- kişilik: isim
- # kişi: isim kökü
  - lik: yapım (isimden isim) eki

Y: göster / ebil(sin): FÖ, fiil, Y

- göster-: asıl fiil
- -e bilsin: yardımcı fiil
  - e: bütünüleşik ('bil-' fiili ile) ek
- # bil-: fiil kökü

-sin: genişletme (emir) eki

(8)

1• Gençler niye kitap okumuyor demek, niye piyano çalmıyor demek gibi bir şeydir. 2• İnsanı, kitap okumaya alıştırmak, piyano çalmaya alıştırmaktan daha kolay değildir. 3• Bunların ikisi için de yetişmek, hazırlanmak gerekir. 4• Okumak, kitaptan alınanlarla kendine bir dünya kurmak, onun içinde yaşayabilmek demektir. 5• Bu, çocukluktan başlamış uzun alışkanlıklar ve alıştırmalar sonucu gerçekleşebilir.

(8.1)

"Gençler niye kitap okumuyor?" demek, "Niye piyano çalmıyor?" demek gibi bir şeydir.

Bu cümle karmaşık-birleşik (girişik-birleşik ve iç-içe birleşik), olumlu, kurallı bir isim cümlesidir.

"Gençler niye kitap okumuyor?" demek, "Niye piyano çalmıyor?"

N

demek gibi bir şeydir.

Y

N: "Gençler niye kitap okumuyor?" / demek: İFÖ = YC, isim

"Gençler niye kitap okumuyor?" demek

YCN

ICY

~ "Gençler niye kitap okumuyor?": İC, isim, YCN

"Gençler niye kitap okumuyor?"

İCÖ İCZT İCN İCY

• gençler: isim, İCÖ

genç: isim kökü

-ler: genişletme (çokluk) eki

• niye: zarf, İCZT

• kitap: isim, İCN

• okumuyor: fiil, İCY

oku-: fiil kökü

-mu: genişletme (olumsuzluk) eki -a- > -u-
 -yor: genişletme (şimdiki zaman) eki

- demek: isim, YCY
- # de-: fiil kökü
- mek: kurucu (isim-fiil öbeği) ek

Y: "Niye piyano çalmıyor?" demek gibi / bir şey(dir): ST, isim

~ bir / şey: ST, isim, ø

~ "Niye piyano çalmıyor?" demek / gibi: ÇEÖ, sıfat, ø

~ "Niye piyano çalmıyor?" / demek: İFÖ = YC, isim, ø

"Niye piyano çalmıyor?" demek
 YCN YCY

~ niye piyano çalmıyor: İC, isim, YCN

"Niye piyano çalmıyor?"
 İCZT İCN İCY

- niye: zarf, İCZT
- piyano: isim, İCN
- çalmıyor: fiil, İCY
- # çal-: fiil kökü
- mı: genişletme (olumsuzluk) eki -a- > -ı-
- yor: genişletme (şimdiki zaman) eki

- demek: isim, YCY
- # de-: fiil kökü
- mek: kurucu (isim-fiil öbeği) ek

- gibi: edat
- bir: sıfat
- şey: isim
- # şey: isim kökü
- dir: ek-fiil

{8.2}

İnsanı, kitap okumaya alıştırmak, piyano çalmaya alıştırmaktan daha kolay değildir..

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si İFÖ), olumlu, kurallı bir isim cümlesidir.

İnsanı, kitap okumaya alıştırmak, piyano çalmaya alıştırmaktan
N

daha kolay değildir
Y

N: insanı, kitap okumaya / alıştırmak: İFÖ = YC, isim

insanı, kitap okumaya alıştırmak
YCN YCZT YCY

- kitap / okuma(ya): İFÖ = YC, zarf, YCZT

kitap okumaya
YCBN YCY

Y: piyano çalmaya alıştırmaktan daha / kolay (değildir): ST, isim

- piyano çalmaya alıştırmaktan / daha: PEÖ, sıfat, ø

- piyano çalmaya / alıştırmak: İFÖ = YC, isim, ø

piyano çalmaya alıştırmak
YCZT YCY

- piyano / çalma(ya): İFÖ = YC, zarf, YCZT

piyano çalmaya
YCN YCY

- insanı: isim, YCN
- # insan: isim kökü
- i: durum eki
- kitap: isim, YCN
- okumaya: zarf, YCY
- # oku-: fiil kökü
- ma: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
- y: ilave ses
- a: temsil (için edatı yerine) eki
- piyano: isim
- çalmaya: zarf, YCY
- # çal-: fiil kökü
- ma: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
- y: ilave ses

-a: temsil (için edatı yerine) eki

- alıştırmak: isim
- # alış-: fil gövdesi
  - tır: genişletme (kılışlama) eki
  - mak: kurucu (isim-fil öbeği) ek
  - tan: dönüştürme (ismi zarfa) eki
- daha: edat
- kolay: isim
- değildir: olumsuz ek-fil
- # değil: edat
  - dir: ek-fil

{8.3}

Bunların ikisi için de yetişmek, hazırlanmak gerekir.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si isim-fil), olumlu, kurallı bir fil cümlesidir.

Bunların ikisi için de yetişmek, hazırlanmak gerekir.

ZT

N

Y

ZT: bunların ikisi için / de: PEÖ, zarf

- bunların ikisi / için: ÇEÖ, zarf, ø

- bunların / ikisi: B'liiT, isim, ø

- bunların: isim
- # bu: zamir
  - n: ilave ses
  - lar: genişletme (çokluk) eki
  - ın: kurucu (tamlayan) ek
- ikisi: isim
- # iki: isim kökü
  - si: kurucu (tamlanan) ek
- için: edat
- de: bağlaç

N: yetişmek [ve] hazırlanmak: BEÖ, isim

- yetişmek: isim, YCY

yetişmek
YCY

- # yetiş-: fiil gövdesi
-mek: dönüştürücü (fiili isme) ek
• hazırlanmak: isim, YCY

hazırlanmak
YCY

- # hazır: isim gövdesi
-la: yapım (isimden fiil) eki
-n: genişletme (dönüşlülük) eki
-mak: dönüştürücü (fiili isme) ek

Y: gerekir: fiil

- # gerek-: fiil gövdesi
-ir: genişletme (geniş zaman) eki

{8.4}

Okumak, kitaptan alınanlarla kendine bir dünya kurmak, onun içinde yaşayabilmek demektir.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si İFÖ), olumlu, kurallı bir isim cümlesidir.

Okumak kitaptan alınanlarla kendine bir dünya kurmak, onun
N Y

çinde yaşayabilmek demektir.

N: okumak: isim

- okumak: isim

okumak
YCY

- # oku-: fiil kökü
-mak: dönüştürme (fiili isme) eki

Y: kitaptan alınanlarla kendine bir dünya kurmak, onun içinde yaşayabilmek / demek(tir): İFÖ, isim

kitaptan alınanlarla kendine bir dünya kurmak onun içinde

YCN

yaşayabilmek demektir

YCY

- kitaptan alınanlarla kendine bir dünya kurmak /[ve]/ onun içinde yaşayabilmek: BEÖ, isim, YCN
- kitaptan alınanlarla kendine bir dünya / kurmak: İFÖ = YC, isim, ø

kitaptan alınanlarla kendine bir dünya kurmak

YCZT YCZT YCN YCY

- kitaptan alınanlar / la: ÇEÖ, zarf, YCZT
- kitaptan / alınan(lar): SFÖ, isim, ø

kitaptan alınan(larla)

YCDT YCY

- bir /dünya: ST, isim, YCN
- onun içinde / yaşayabilmek: İFÖ = YC, isim, ø

onun içinde yaşayabilmek

YCDT YCY

- yaşa / yabil[mek]: FÖ, fiil, YCY
- onun / içi(nde): B'liiT, isim, YCDT

- kitaptan: isim, YCDT
  - # kitap: isim kökü
  - tan: durum (ayrılma) eki
- alınanlar[la]: isim, YCY
  - # al-: fiil kökü
  - ı: ilave ses
  - n: genişletme (edilgen çatı) eki
  - an: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek
  - lar: genişletme (çokluk) eki
- -la<ile: edat i-> ø
- kendine: zarf, YCZT
  - # kendi: isim gövdesi
  - n: ilave ses
  - e: durum (yönelme) eki

- bir: sıfat
- dünya: isim
- kurmak: isim, YCY
  - # kur-: fiil kökü
  - mak: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
- onun: isim
  - # o: isim kökü
  - nun: kurucu (tamlayan) ek
- içinde: isim
  - # iç: isim kökü
  - i: kurucu (tamlanan) eki
  - n: ilave ses
  - de: durum (kalma) eki
- yaşa-: asıl fiil
  - y: ilave ses
- -a bilmek: yardımcı fiil
  - a: bütünleşik ('bil-' fiili ile) ek
  - # bil-: fiil kökü
  - mek: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
- demektir: isim, YCY
  - # de-: fiil kökü
  - mek: dönüştürme. (fiili isme) eki
  - tir: ek-fiil

{8.5}

Bu, çocukluktan başlamış uzun alışkanlıklar ve alıştırmalar sonucu gerçekleşebilir.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si SFÖ), olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Bu çocukluktan başlamış uzun alışkanlıklar ve alıştırmalar

N ZT

sonucu gerçekleşebilir.

Y

N: bu: zamir

ZT: çocukluktan başlamış uzun alışkanlıklar ve alıştırmalar / sonucu:
B'sizlT, zarf, ZT

~ çocukluktan başlamış / uzun alışkanlıklar ve alıştırmalar: ST, isim, ø

~ çocukluktan / başlamış: SFÖ = YC, sıfat, ø

çocukluktan başlamış
YCZT YCY

~ uzun / alışkanlıklar ve alıştırmalar: ST, isim, ø

~ alışkanlıklar /ve/ alıştırmalar: BEÖ, isim, ø

• çocukluktan: zarf, YCZT

çocuk: isim gövdesi

-luk: yapım (isimden isim) eki

-tan: temsil (beri edatı yerine) eki

• başlamış: sıfat, YCY

baş: isim kökü

-la: yapım (isimden fiil) eki

-mış: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek

• uzun: sıfat

• alışkanlıklar: isim

alış-: fiil gövdesi

-kan: yapım (isimden fiil) eki

-lık: yapım (isimden isim) eki

-lar: genişletme (çokluk) eki

• ve: bağlaç

• alıştırmalar: isim

alış-: fiil gövdesi

-tır: genişletme (kılıflama) eki

-ma: dönüştürme (fiili isme) eki

-lar: genişletme (çokluk) eki

• sonucu: isim

son: isim kökü

-u: ilave ses

-c: yapım (isimden isim) eki -ç > -c-

-u: kurucu (tamlanan) ek

Y: gerçekleş / ebilir: FÖ, fiil, Y

- gerçekleş-: asıl fiil
  - # gerçek: isim gövdesi
  - le+ş: birleşik yapım (isimden fiil) eki
- -e bilir: yardımcı fiil
  - e: bütünleşik ('bil-' fiili ile) ek
  - # bil-: fiil kökü
  - ir: genişletme (geniş zaman) eki

{9.0}

1• İçimizden gülmek geldiğinde hüznü görünmek istediğimiz olmaz mı? 2• Bunun gibi kaygılı dakikalarımızda neşeli olmak, öfkelendiğimizde serinkanlı davranmak zorunda kalmaz mıyız? 3• Konuşumuzun yaramaz çocuğu, masadaki değerli vazoyu yere düşürüp kırduğunda, "Ne önemi var efendim, çocuktur kırar." dediğimiz olmaz mı?

{9.1}

İçimizden gülmek geldiğinde hüznü görünmek istediğimiz olmaz mı?

Bu cümle girişik-birleşik (YC'leri SFÖ, İFÖ ve ZFÖ), olumsuz-soru, kuralı bir fiil cümlesidir.

İçimizden gülmek geldiğinde hüznü görünmek istediğimiz

N

olmaz mı?

Y

N: [bizim] / İçimizden gülmek geldiğinde hüznü görünmek istediğimiz: B'İİT, isim

- içimizden gülmek geldiğinde hüznü görünmek / istediğimiz: SFÖ = YC, isim, ø

İçimizden gülmek geldiğinde hüznü görünmek istediğimiz

YCZT

YCN

YCY

- içimizden gülmek / geldiğinde: ZFÖ = YC, zarf, YCZT

İçimizden gülmek geldiğinde

YCDT

YCN

YCY

- hüznü / görünmek: İFÖ = YC, isim, YCN

hüzünlü görünmek
 YCZT   YCY

- içimizden: isim, YCDT
- # iç: isim kökü
  - i: ilave ses
  - miz: kurucu (tamlanan) ek
  - den: durum (ayrılma) eki
- gülmek: isim, YCÖ
- # gül-: fiil kökü
  - mek: dönüştürme (fiili isme) eki
- geldiğinde: zarf, YCY
- # gel-: fiil kökü
  - diğ+i+n+de: birleşik kurucu (zarf-fiil öbeği) ek   -k > -ğ-
- hüzünlü: zarf, YCZT
- # hüzün: isim kökü
  - lü: dönüştürme (ismi sığata) eki
- görünmek: isim, YCY
- # gör-: fiil kökü
  - ü: ilave ses
  - n: genişletme (dönüştürme çatı) eki
  - mek: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
- istediğimiz: isim, YCY
- # iste-: fiil gövdesi
  - dik: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek   -k > -ğ-
  - i: ilave ses
  - miz: kurucu (tamlanan) ek

Y: olmaz mı?: fiil

- # ol-: fiil kökü
  - maz: genişletme (olumsuz geniş zaman) eki
- # mı: soru edatı

[9.2]

Bunun gibi kaygılı dakikalarımızda neşeli olmak, öfkelendiğimizde se-

rinkanlı davranmak zorunda kalmaz mıyız?

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si İFÖ), olumsuz-soru, kurallı bir fiil cümlesidir.

Bunun gibi kaygılı dakikalarımızda neşeli olmak

ZT N

öfkelendiğimizde serinkanlı davranmak zorunda kalmaz mıyız?

N Y

ZT: bu / nun gibi: ÇEÖ, zarf

- bunun: sıfat
- # bu: zamir
- nun: ilave hece
- gibi: edat

N: kaygılı dakikalarımızda neşeli olmak [ve] öfkelendiğimizde serinkanlı davranmak / zorunda: ZİT, isim

~ kaygılı dakikalarımızda neşeli olmak [ve] öfkelendiğimizde serinkanlı davranmak: BEÖ, isim

~ kaygılı dakikalarımızda neşeli / olmak: İFÖ = YC, isim, ø

kaygılı dakikalarımızda neşeli olmak

YCZT YCZT YCY

~ [kendi] / kaygılı dakikalarımız(da): B'liiT, zarf, YCZT

~ kaygılı / dakikalarımızda]: ST, isim, ø

~ öfkelendiğimizde serinkanlı / davranmak: İFÖ = YC, isim, ø

öfkelendiğimizde serinkanlı davranmak

YCZT YCZT YCY

- kaygılı: sıfat
- # kaygı: isim gövdesi
- lı: dönüştürme (ismi sığata) eki
- dakikalarımızda: zarf
- # dakika: isim kökü
- lar: genişletme (çokluk) eki
- ı: ilave ses
- mız: kurucu (tamlanan) ek
- da: durum (kalma) eki

- neşeli: zarf, YCZT
neşe: isim kökü
-li: dönüştürme (ismi zarfa) eki
  - olmak: isim, YCY
ol-: fiil kökü
-mak: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
  - öfkelendiğimizizde: zarf, YCZT
öfke: isim gövdesi
-le+n: birleşik yapım (isimden fiil) eki
-diğ+imiz+de: birleşik kurucu (zarf-fiil öbeği) ek
  - serinkanlı: zarf, YCZT
serin: isim gövdesi
kan: isim kökü
-lı: dönüştürme (ismi sığata) eki
  - davranmak: isim, YCY
davran-: fiil gövdesi
-mak: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
  - zorunda: isim
zor: isim kökü
-u-: kurucu (tamlanan) ek
-n: ilave ses
-da: durum (kalma) eki
- Y: kalmaz mıyız?: fiil
kal-: fiil kökü
-maz: genişletme (olumsuz geniş zaman) eki
- mıyız?: soru edatı
mı: soru edatı
-y: ilave ses
-ı: ilave ses
-z: genişletme (şahıs) eki

[9.3]

Konuğumuzun yaramaz çocuğu, masadaki değerli vazoyu yere düşürüp kırdığında, "Ne önemi var efendim, çocuktur kırar." dediğimiz olmaz mı?

Bu cümle karmaşık-birleşik (girişik-birleşik ve iç-içe birleşik), olumsuz, kurallı bir fiil cümlesidir.

Konuğumuzun yaramaz çocuğu, masadaki değerli vazoyu yere

düşürüp kırtdığında, "Ne önemi var efendim, çocuktur kırar."

N

dediğimiz olmaz mı?

Y

N: [bizim] / konuğumuzun yaramaz çocuğu, masadaki değerli vazoyu yere düşürüp kırtdığında, "Ne önemi var efendim, çocuktur kırar." dediğimiz: B'liİT, isim

~ konuğumuzun yaramaz çocuğu, masadaki değerli vazoyu yere düşürüp kırtdığında, "Ne önemi var efendim, çocuktur kırar." / dediğimiz: SFÖ = YC, isim, ø

konuğumuzun yaramaz çocuğu, masadaki değerli vazoyu

YCZT

düşürüp kırtdığında, "Ne önemi var efendim, çocuktur kırar."

YCN

dediğimiz

YCY

~ konuğumuzun yaramaz çocuğu, masadaki değerli vazoyu yere düşürüp / kırtdığında: ZFÖ = YC, zarf, ZT

Konuğumuzun yaramaz çocuğu, masadaki değerli vazoyu

YCÖ

YCZT

yere düşürüp kırtdığında

YCY

~ konuğumuzun / yaramaz çocuğu: B'liİT, isim, YCÖ

~ yaramaz / çocuğ[u]: ST, isim, ø

~ masadaki değerli vazoyu yere / düşürüp: ZFÖ, isim, YCN

masadaki değerli vazoyu yere düşürüp

YCN

YCDT YCY

~ masadaki / değerli vazo(yu): ST, isim, YCN

~ değerli / vazo[yu]: ST, isim, ø

~ "Ne önemi var efendim, çocuktur kırar.": İC, isim, YCN

"Ne önemi var efendim, çocuktur kırar."

İCN İCY İCÜT İCY İCY

~ [onun] / ne önemi: B'lîİT, isim, İCN

~ ne / önem[i]: ST, isim, ø

~ [ey] / efendim: ÜET, ünlem, İCÜT

~ [benim] / efendim: B'lîİT, isim, ø

• konuğumuzun: isim

kon-: fiil kökü

-uğ: yapım (fiilden isim) eki -k > -ğ-

-u: ilave ses

-muz: kurucu (tamlanan) ek

-un: kurucu (tamlayan) ek

• yaramaz: sıfat

yara-: fiil gövdesi

-maz: dönüştürme (fiili sığata) eki

• çocuğu: isim

çocuk: isim gövdesi -k > -ğ-

-u: durum (belirtme) eki

• masadaki: sıfat

masa: isim kökü

-da+ki: birleşik dönüştürme (ismi sığata) eki

• değerli: sıfat

değer: isim gövdesi

-li: dönüştürme (ismi sığata) eki

• vazoyu: isim

vazo: isim kökü

-y: ilave ses

-u: durum eki

• yere: isim, YCDT

yer: isim kökü

-e: durum (kalma) eki

• düşürüp: zarf, YCY

düş-: fiil kökü

-ür: genişletme (kılıflama) eki

- ü: ilave ses
- p: kurucu (zarf-fiil öbeği) eki
- kırıldığında: zarf, YCZT
  - # kır-: fiil kökü
  - diğ+ı+n+da: birleşik kurucu (zarf-fiil öbeği) ek -k > -ğ-
- ne: sıfat
- önemi: isim
  - # önem: isim gövdesi
  - i: kurucu (tamlanan) ek
- var: isim, İCY
- efendim: ünlem, İCÜT
  - # efendi: isim kökü
  - m: kurucu (tamlanan) ek
- çocuktur: isim, İCY
  - # çocuk: isim gövdesi
  - tur: ek-fiil
- kırar: fiil, İCY
  - # kır-: fiil kökü
  - ar: genişletme (geniş zaman) eki
- dediğimiz: isim, YCY
  - # de-: fiil kökü
  - dik: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek -k > -ğ-
  - i: ilave ses
  - miz: kurucu (tamlanan) ek

Y: olmaz mı: fiil

- # ol-: fiil kökü
- maz: genişletme (olumsuz geniş zaman) eki
- mı?: soru edatı

{10}

1• *Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü...*
Kızkardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.

2• Sana benim gözümle bakmayanın

Mezarını kazacağım.

3• Seni selamlamadan uçan kuşun

Yuvasını bozacağım.

{10.1}

Ey mavi göklerin beyaz ve kıvıl süsü...Kızkardeşimin gelinliğı, şehidimin son örtüsü, ışık ışık, dalga dalga bayrağım! Senin destanını okudum; senin destanını yazacağım.

Bu cümle, 1. cümlesi basit, olumlu, kurallı, fiil ve 2. cümlesi basit, olumlu, kurallı, fiil cümlesi olan bağımlı-sıralı (öznesi ve ünlem tümleci ortak) bir cümle dizisidir.

Ey mavi göklerin beyaz ve kıvıl süsü... Kızkardeşimin gelinliğı,

ÜT

şehidimin son örtüsü, ışık ışık, dalga dalga bayrağım, senin

N

destanını okudum, senin destanını yazacağım.

Y

N

Y

- ÜT: Ey / mavi göklerin beyaz ve kıvıl süsü, kızkardeşimin gelinliğı, şehidimin son örtüsü, ışık ışık, dalga dalga bayrağım: ÜEO, ünlem
- [benim] / mavi göklerin beyaz ve kıvıl süsü, kızkardeşimin gelinliğı, şehidimin son örtüsü, ışık ışık, dalga dalga bayrağım: B'liİT, isim, ø
  - mavi göklerin beyaz ve kıvıl süsü, kızkardeşimin gelinliğı, şehidimin son örtüsü / ışık ışık, dalga dalga bayrağ[ım]: ST, isim, ø
  - ışık ışık, dalga dalga / bayrağ[ım]: ST, isim, ø
  - ışık ışık /[ve]/ dalga dalga: BEÖ, sıfat, ø
  - ışık / ışık: TÖ, sıfat, ø
  - dalga / dalga: TÖ, sıfat, ø
  - mavi göklerin beyaz ve kıvıl süsü, kızkardeşimin gelinliğı, şehidimin son örtüsü / [olan]: SFÖ, sıfat, ø
  - mavi göklerin beyaz ve kıvıl süsü, kızkardeşimin gelinliğı /[ve]/ şehidimin son örtüsü: BEÖ, isim, ø
  - mavi göklerin / beyaz ve kıvıl süsü: B'liİT, sıfat, ø
  - beyaz ve kıvıl / süs[ü]: ST, isim, ø
  - beyaz /ve/ kıvıl: BEÖ, sıfat, ø
  - mavi / gökler[in]: ST, isim, ø

- ~ kızkardeşimin / gelinliği: B'liiT, sıfat, ø
- ~ [benim] / kızkardeşim[in]: B'liiT, isim, ø
- ~ şehidimin / son örtüsü: B'liiT, sıfat, ø
- ~ [benim] / şehidim[in]: B'liiT, isim, ø
- ~ son / örtü[sü]: ST, isim, ø

N: senin / destanın(ı): B'liiT, isim

- ey: ünlem
- mavi: sıfat
- göklerin: isim
  - # gök: isim kökü
    - ler: genişletme (çokluk) eki
    - in: kurucu (tamlayan) ek
- beyaz: sıfat
- ve: bağlaç
- kızıl: sıfat
- süsü: isim
  - # süs: isim kökü
    - ü: kurucu (tamlanan) ek
- kızkardeşimin: isim
  - # kız: isim
  - # kardeş: isim
    - i: ilave ses
    - m: kurucu (tamlanan) ek
    - in: kurucu (tamlayan) ek
- gelinliği: isim
  - # gelin: isim gövdesi
    - lik: yapım (isimden isim) eki -k > -ğ-
    - i: durum (belirtme) eki
- şehidimin: isim -t > -d-
  - # şehid: isim kökü
    - i: ilave ses

- m: kurucu (tamlanan) ek
- in: kurucu (tamlayan) ek
- son: sıfat
- örtüsü: isim
  - # ört-: fiil kökü
  - ü: yapım (fiilden isim) eki
  - sü: kurucu (tamlanan) ek
- ışık: sıfat
- dalga: sıfat
- bayrağım: isim -k > -ğ-
  - # bayrak: isim gövdesi
  - ı: ilave ses
  - m: kurucu (tamlanan) ek
- senin: zamir
  - # sen: zamir
  - in: kurucu (tamlayan) ek
- destanını: isim
  - # destan: isim kökü
  - ı: ilave ses
  - n: kurucu (tamlanan) ek
  - ı: durum (belirtme) eki
- okudum: fiil, Y
  - # oku-: fiil kökü
  - du: genişletme (geçmiş zaman) eki
  - m: genişletme (şahıs) eki
- senin: zamir
  - # sen: zamir
  - in: kurucu (tamlayan) ek
- destanını: isim
  - # destan: isim kökü
  - ı: ilave ses
  - n: kurucu (tamlanan) ek
  - ı: durum (belirtme) eki
  - yazacağım: fiil, Y

yaz-: fiil kökü

-acak: genişletme (gelecek zaman kipliği) eki -k > -ğ-

-ı: ilave ses

-m: genişletme (şahıs) eki

[10.2]

Sana benim gözümle bakmayanın mezarını kazacağım.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si SFÖ), olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Sana benim gözümle bakmayanın mezarını kazacağım.

N Y

N: sana benim gözümle bakmayanın / mezarı(nı): B'liİT, isim

~ sana benim gözümle bakmayan[ın]: SFÖ = YC, sıfat, ø

sana benim gözümle bakmayanın

YCZT   YCZT   YCY

~ benim gözüm / le: ÇEÖ, zarf, YCZT

~ benim / gözüm: B'liİT, isim, ø

• sana: zarf, YCZT

sen: zamir -e > -a-

-a: temsil (için edatı yerine) eki

• benim: isim

ben: zamir

-i: ilave ses

-m: kurucu (tamlanan) ek

• gözüm: isim

göz: isim kökü

-ü: ilave ses

-m: kurucu (tamlanan) eki

• -le<ile: edat i- > ø

• bakmayanın: isim, YCY

bak-: fiil kökü

-ma: genişletme (olumsuzluk) eki

-y: ilave ses

-ma+dan: birleşik kurucu (zarf-fiil öbeği) ek

• uçan: sıfat, YCY

uç-: fiil kökü

-an: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek

• kuşun: isim

kuş: isim kökü

-un: kurucu (tamlayan) ek

• yuvasını: isim

yuva: isim kökü

-sı: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-ı: durum (belirtme) eki

Y: bozacağıım: fiil, Y

boz-: fiil kökü

-acak: genişletme (gelecek zaman) eki -k > -ğ-

-ı: ilave ses

-m: genişletme (kişi) eki

[11]

1• Geleceğe kalan şiirler, daha çok tüm insanlığı ilgilendiren ölüm, sevgi, kahramanlık ve aşk gibi temalara yönelik şiirlerdir. 2• Bunlar, doğrudan insanı, bireyi ele alır. 3• Toplumsal konulu şiirler de kalıcı olabiliyor; ancak, genel olarak dünyadaki bütün toplumları ilgilendirebilecek, geniş anlamda toplumsal temaları içeriyorlarsa.

[11.1]

Geleceğe kalan şiirler, daha çok tüm insanlığı ilgilendiren ölüm, sevgi, kahramanlık ve aşk gibi temalara yönelik şiirlerdir.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'leri İFÖ ve SFÖ), olumlu, kurallı bir isim cümlesidir.

Geleceğe kalan şiirler, daha çok tüm insanlığı ilgilendiren

N

ölüm, sevgi, kahramanlık ve aşk gibi temalara yönelik şiirlerdir.

Y

N: geleceğe kalan / şiirler: ST, isim

~ geleceğe / kalan: SFÖ = YC, sıfat, ø

geleceğe kalan
YCZT YCY

• geleceğe: zarf, YCZT

gel-: fiil kökü

-ecek: dönüştürme (fiili isme) eki -k > -ğ-

-e: durum (yönelme) eki

• kalan: sıfat, YCY

kal-: fiil kökü

-an: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek

• şiiirler: isim

şiiir: isim kökü

-ler: genişletme (çokluk) eki

* daha çok tüm insanlığı ilgilendiren ölüm, sevgi, kahramanlık ve aşk gibi temalara yönelik / şiiirler(dir): ST, isim, Y

~ daha çok tüm insanlığı ilgilendiren ölüm, sevgi, kahramanlık ve aşk gibi temalara / yönelik: SFÖ = YC, sıfat, ø

daha çok tüm insanlığı ilgilendiren ölüm, sevgi, ve aşk gibi
YCZT

temalara yönelik
YCY

~ daha çok tüm insanlığı ilgilendiren / ölüm, sevgi, kahramanlık ve aşk gibi temalar(a): ST, zarf, YCZT

~ daha çok tüm insanlığı / ilgilendiren: SFÖ = YC, sıfat, ø

daha çok tüm insanlığı ilgilendiren
YCZT YCN YCY

~ daha / çok: ZÖ, zarf, YCZT

~ tüm / insanlığı: ST, isim, YCN

~ ölüm, sevgi, kahramanlık ve aşk gibi / temalar(a): ST, isim, ø

~ ölüm, sevgi, kahramanlık ve aşk / gibi: ÇEÖ, sıfat, ø

~ ölüm, sevgi, kahramanlık /ve/ aşk: BEÖ, isim, ø

• daha: zarf

• çok: zarf

- tüm: sıfat
- insanlığı: isim
  - # insan: isim kökü
    - liğ: yapım (isimden isim) eki -k > -ğ-
    - ı: durum (belirtme) eki
- ilgilendiren: sıfat, YCY
  - # ilgi: isim gövdesi
    - le+n: birleşik yapım (isimden fiil) eki
    - dir: genişletme (kılışlama) eki
    - en: kurucu (sıfat-fiil öbeği) eki
- ölüm: isim
  - # öl-: fiil kökü
    - ü: ilave ses
    - m: yapım (fiilden isim) eki
- sevgi : isim
  - # sev-: fiil kökü
    - gi: yapım (fiilden isim) eki
- kahramanlık: isim
  - # kahraman: isim kökü
    - lık: yapım (isimden isim) eki
- ve: bağlaç
- aşk: isim
- gibi: edat
- temalara: isim, YCZT
  - # tema: isim kökü
    - lar: genişletme (çokluk) eki
    - a: durum (yönelme) eki
- yönelik: sıfat, YCY
  - # yön: isim kökü
    - el: yapım (isimden fiil) eki
    - i: ilave ses
    - k: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek
  - şiirler: isim
    - # şiir: isim kökü

-ler: genişletme (çokluk) eki

-dir: ek-fiil

[11. 2]

Bunlar, doğrudan insanı, bireyi ele alır.

Bu cümle basit, olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Bunlar, doğrudan insanı, bireyi ele alır.

N   ZT   N   Y

N: bunlar: isim

bu: işaret zamiri

-n: ilave ses

-lar: genişletme (çokluk) eki

ZT: doğrudan: zarf

doğru: isim gövdesi

-dan: dönüştürme (ismi zarfa) eki

N: insanı /[ve]/ bireyi: BEÖ, isim

• insanı: isim, N

insan: isim kökü

-ı: durum (belirtme) eki

• bireyi: isim, N

birey: isim gövdesi

-i: durum (belirtme) eki

Y: ele / al(ır): FÖ, fiil

• ele: isim

el: isim kökü

-e: durum (yönelme) eki

• alır: fiil

al-: fiil kökü

-ır: genişletme (geniş zaman) eki

[11.3]

Toplumsal konulu şiirler de kalıcı olabiliyor; ancak, genel olarak dünyadaki bütün toplumları ilgilendirebilecek, geniş anlamda toplumsal temaları içeriyorlarsa.

Bu cümle, girişik-birleşik (YC'leri SFÖ ve ŞÖ), olumlu, kural-

-yor: genişletme (şimdiki zaman) eki

BT: ancak bağlaç

ZT: genel olarak dünyadaki bütün toplumları ilgilendirebilecek, geniş anlamda toplumsal temaları / içeriyorlarsa: ŞFÖ = YC, zarf, ZT

genel olarak dünyadaki bütün toplumları ilgilendirebilecek
YCN

geniş anlamda toplumsal temaları içeriyorlarsa
YCN   YCY

- genel olarak dünyadaki bütün toplumları ilgilendirebilecek geniş anlamda toplumsal / temalar(ı): ST, isim, YCN
- /genel olarak/ dünyadaki bütün toplumları ilgilendirebilecek /geniş anlamda/ toplumsal: BEÖ, sıfat, ø
- genel / olarak: ZFÖ, bağlaç, ø

genel olarak
YCZT   YCY

- geniş /anlamda: ST, bağlaç, ø
- dünyadaki bütün toplumları / ilgilendirebilecek: SFÖ = YC, sıfat, ø

dünyadaki bütün toplumları ilgilendirebilecek
YCN   YCY

- dünyadaki / bütün toplumlar(ı): ST, isim, YCN
- ilgilendir / eabil[ecek]: FÖ, fiil, YCY
- bütün / toplumlar(ı): ST, isim, ø
- toplumsal / temalar(ı): ST, isim, YCN
  - genel: zarf
  - olarak: zarf
  - # ol-: fiil kökü
    - arak: kurucu (zrf-fiil öbeği) ek
  - dünyadaki: sıfat
    - # dünya: isim kökü
      - da+ki: birleşik dönüştürme (kalma ekli ismi sığara) eki
        - bütün: sıfat
  - toplumları: isim
    - # top: isim gövdesi
      - lu: yapım (isimden isim) eki

- m: yapım (isimden isim) eki
- lar: genişletme (çokluk) eki
- ı: durum (belirtme) eki
- ilgilendir-: asıl fiil
- # ilgi: isim gövdesi
- le+n: birleşik yapım (isimden fiil) eki
- dir: genişletme (kılıflama) eki
- -e bilecek: yardımcı fiil
- e: bütünleşik ('bil-' fiili ile) ek
- # bil-: fiil kökü
- ecek: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek
- geniş: sıfat
- anlamda: isim
- # an: isim kökü
- la: yapım (isimden fiil) eki
- m: yapım (fiilden isim) eki
- da: durum (kalma) eki
- toplumsal: sıfat
- # top: isim gövdesi
- lu: yapım (isimden isim) eki
- m: yapım (isimden isim) eki
- sal: dönüştürme (ismi sığata) eki
- temaları: isim
- # tema: isim kökü
- lar: genişletme (çokluk) eki
- ı: durum (belirtme) eki
- içeriyorlarsa: zarf, YCY
- # iç: isim kökü
- er-: yapım (isimden fiil) eki
- i: ilave ses
- yor: genişletme (şimdiki zaman) eki
- lar: genişletme (çokluk) eki
- sa: kurucu (şart-fiil öbeği) ek

{12}

- 1• Toplum yaşamını zenginleştiren ögelerin başında geçmişi bilme, geçmişi değerlendirme, geleceği kurarken ondan yararlanma gelmektedir. 2• Bu yoldan geçen bir gelecek, güçlü, kökleri sağlam, yeni yaratmalara imkan tanıyan bir gelecek olmaktadır. 3• Geleceği kuracaklar, bu tür zengin bir kaynaktan beslendiği zaman, yeni yaratmalara, zengin denemelere kolaylıkla geçebilmektedirler.

{12.1}

Toplum yaşamını zenginleştiren ögelerin başında geçmişi bilme, geçmişi değerlendirme, geleceği kurarken ondan yararlanma gelmektedir.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'leri SFÖ, ZFÖ ve İFÖ), olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Toplum yaşamını zenginleştiren ögelerin başında geçmişi bilme,

DT

geçmişi değerlendirme, geleceği kurarken ondan yararlanma gelmektedir.

N

Y

- DT: toplum yaşamını zenginleştiren ögelerin / başı(nda): B'liiT, isim
 ~ toplum yaşamını zenginleştiren / ögeler[in]: ST, isim, ø
 ~ toplum yaşamını / zenginleştiren: SFÖ = YC, sıfat, ø

toplum yaşamını zenginleştiren

YCN

YCY

- ~ toplum / yaşamı[nı]: B'sizİT, isim, YCN

- toplum: isim
- # top: isim gövdesi
  - lu: yapım (isimden isim) eki
  - m: yapım (isimden isim) eki
- yaşamını: isim
- # yaş: isim gövdesi
  - a: yapım (isimden fiil) eki
  - m: yapım (fiilden isim) eki
  - ı: kurucu (tamlanan) eki
  - n: ilave ses
  - ı: durum (belirtme) eki
- zenginleştiren: sıfat, YCY

zengin: isim kökü

-le+ş: birleşik yapım (isimden fiil) eki

-tir: genişletme (kılışlama) eki

-en: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek

• ögelerin: isim

öge: isim kökü

-ler: genişletme (çokluk) eki

-in: kurucu (tamlayan) eki

• başında: isim

baş: isim kökü

-ı: kurucu (tamlanan) eki

-n: ilave ses

da: durum (kalma) eki

N: geçmişî bilme, geçmişî değerlendirme, [/ve/] geleceği kurarken ondan yararlanma: BEÖ, isim

- geçmişî / bilme: İFÖ = YC, isim, ø

geçmişî bilme
YCN   YCY

- geçmişî / değerlendirme: İFÖ = YC, isim, ø

geçmişî değerlendirme
YCN   YCY

- geleceği kurarken ondan / yararlanma: İFÖ = YC, isim, ø

geleceği kurarken ondan yararlanma
YCZT   YCDT   YCY

- geleceği / kurarken: ZFÖ = YC, zarf, YCZT

geleceği kurarken
YCN   YCY

• geçmişî: isim, YCN

geç-: fiil kökü

-miş: dönüştürme (fili isme) eki

-i: durum (belirtme) eki

• bilme: isim, YCY

bil-: fiil kökü

- me: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
- değerlendirme: isim, YCY
  - # değer: isim gövdesi
    - le+n: birleşik yapım (isimden fiil) eki
    - dir: genişletme (kılışlama) eki
    - me: kurucu ek
- geleceği: isim, YCN
  - # gel-: fiil kökü
    - ecek: dönüştürme (fiili isme) eki -k > -ğ-
    - i: durum (belirtme) eki
- kurarken: zarf, YCY
  - # kur-: fiil kökü
    - ar: genişletme (geniş zaman) eki
    - ken: kurucu (zarf-fiil öbeği) ek
- ondan: zamir, YCDT
  - # o: işaret zamiri
    - n: ilave ses
    - dan: durum (ayrılma) eki
- yararlanma: isim, YCY
  - # yarar: isim gövdesi
    - la+n: birleşik yapım (isimden fiil) eki
    - ma: kurucu (isim-fiil öbeği) eki

Y: gelmektedir: fiil

- # gel-: fiil kökü
  - mek+te: birleşik genişletme (şimdiki zaman) eki
  - dir: ek-fiil

{12.2}

Bu yoldan geçen bir gelecek, güçlü, kökleri sağlam, yeni yaratmalara imkan tanıyan bir gelecek olmaktadır.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'leri SFÖ ve İFÖ), olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Bu yoldan geçen bir gelecek, güçlü, kökleri sağlam, yeni

yaratmalara imkan tanıyan bir gelecek olmaktadır
 ZT Y

N: bu yoldan geçen / bir gelecek: ST, isim

- bu yoldan / geçen: SFÖ = YC, sıfat, ø

bu yoldan geçen
 YCDT YCY

- bu yoldan: ST, isim, YCDT

- bir / gelecek: ST, isim, ø

- bu: sıfat
- yoldan: isim
  - # yol: isim kökü
    - dan: durum (ayrılma) eki
- geçen: sıfat, YCY
  - # geç-: fiil kökü
    - en: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek
- bir: sıfat
- gelecek: isim
  - # gel-: fiil kökü
    - ecek: yapım (fiilden isim) eki

ZT: güçlü, kökleri sağlam, yeni yaratmalara imkan tanıyan / bir gelecek:
 ST, zarf, ZT

- bir / gelecek: ST, isim, ø

- güçlü, kökleri sağlam [olan /ve/] yeni yaratmalara imkan tanıyan:
 BEÖ, sıfat, ø

- güçlü, kökleri sağlam / [olan]: SFÖ = YC, sıfat, ø

güçlü, kökleri sağlam [olan]
 YCZT YCY

- güçlü / [ve/] kökleri sağlam: BEÖ, zarf, YCZT

- kökleri / sağlam: İyÖ, sıfat, ø

- [onun] / kökleri: B1i1T, isim, ø

- yeni yaratmalara / imkan tanıyan: SFÖ, sıfat

yeni yaratmalara imkan tanıyan
 YCZT YCY

~ imkan / tanı[yan]: FÖ, fiil, YCY

~ yeni / yaratma(lara): İFÖ, zarf, YCZT

$\frac{\text{yeni yaratmalara}}{\text{YCZT} \quad \text{YCY}}$

- güçlü: sıfat
- # güç: isim kökü
- lü: dönüştürme (ismi sığata) eki
- kökleri: isim
- # kök: isim kökü
- ler: genişletme (çokluk) eki
- i: kurucu (tamlanan) eki
- sağlam: isim
- la: yapım (isimden fiil) eki
- m: yapım (fiilden isim) eki
- yeni: sıfat
- yaratmalara: zarf
- # yarat-: fiil gövdesi
- ma: dönüştürücü (fiili isme) ek
- lar: genişletme (çokluk) eki
- a: temsil (için edatı yerine) eki
- imkan: zarf
- tanıyan: sıfat
- # tanı-: fiil gövdesi
- y: ilave ses
- an: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek
- bir: sıfat
- gelecek: isim
- # gel-: fiil kökü
- ecek: dönüştürme (fiili isme) eki
- Y: olmaktadır: fiil
- # ol-: fiil kökü
- mak+ta: birleşik genişletme (şimdiki zaman) eki
- dır: ek-fiil

(12.3)

Geleceği kuracaklar, bu tür zengin bir kaynaktan beslendiği zaman, yeni yaratmalara, zengin denemelere kolaylıkla geçebilmektedirler.

Bu cümle girişik-birleşik (YC1eri İFÖ ve SFÖ), olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

Geleceği kuracaklar, bu tür zengin bir kaynaktan beslendiği
 Ö ZT
zaman yeni yaratmalara, zengin denemelere kolaylıkla
 ZT DT ZT
geçebilmektedirler.
 Y

Ö: geleceği / kuracak(lar): SFÖ = YC, isim

geleceği kuracaklar
 YCN YCY

- geleceği: isim, YCN
- # gel-: fiil kökü
- eceğ: yapım (fiilden isim) eki -k > -ğ-
- i: durum (belirtme) eki
- kuracaklar: isim
- # kur-: fiil kökü
- acak: dönüştürme (fiili isme) eki
- lar: genişletme (çokluk) eki

ZT: bu tür zengin bir kaynaktan beslendiğ / i zaman: ÇEÖ, zarf
 ~ bu tür zengin bir kaynaktan beslendiğ[i]: SFÖ = YC, isim, ø

bu tür zengin bir kaynaktan beslendiği
 YCDT YCY

- ~ bu tür / zengin bir kaynak(tan): ST, isim, YCDT
- ~ bu / tür: ST, sıfat, ø
- ~ zengin / bir kaynak[tan]: ST, isim, ø
- ~ bir / kaynak[tan]: ST, isim, ø
- bu: sıfat
- tür: isim

- zengin: sıfat
- bir: sıfat
- kaynaktan: isim
  - # kayna-: fiil gövdesi
    - k: yapım (fiilden isim) eki
    - tan: durum (ayrılma) eki
- beslendiği: isim, YCY
  - # bes: isim kökü
    - le: yapım (isimden fiil) eki
    - n: genişletme (oluşlama) eki
    - diğ: kurucu (sıfat-fiil öbeği) eki   -k > -ğ-
    - i: ilave ses
- zaman: edat

DT: yeni yaratmalara /ve/ zengin denemelere: BEÖ, zarf

- yeni / yaratma(lara): İFÖ = YC, isim, ø
- zengin / deneme(lere): İFÖ = YC, isim, ø
  - yeni: sıfat
  - yaratmalara: zarf
    - # yarat-: fiil gövdesi
      - ma: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
      - lar: genişletme (çokluk) eki
      - a: temsil (için edatı yerine) eki

- zengin: sıfat
- denemelere: zarf
  - # देने-: fiil gövdesi
    - me: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
    - ler: genişletme (çokluk) eki
    - e: temsil (için edatı yerine) eki

ZT: kolaylık / la: ÇEÖ, zarf

Y: geç / ebil(mektedirler): FÖ, fiil, Y

- kolaylık[la]: isim
  - # kolay: isim gövdesi
    - lık: yapım (isimden isim) eki
      - -la<ile: edatı - > ø

-ş: yapım (fiilden isim) eki

ver-: fiil kökü

-i: ilave ses

-ş: yapım (fiilden isim) eki

Y: sağlıklı / bir olay(dır): ST, isim

~ bir / olay: ST, isim, ø

• sağlıklı: sıfat

sağ: isim kökü

-lık: yapım (isimden isim) eki

-lı: dönüştürme (ismi sığata) eki

• bir: sıfat

• olaydır: isim

olay: isim gövdesi

-dır: ek-fiil

[13.2]

Yeter ki, başkalarından alınanlar, toplumun kültürel değerlerine ters düşmesin; yeter ki toplum, aldığını özümleyebilsin.

Bu cümle, 1. cümlesi girişik-birleşik (YC'si SFÖ), olumsuz, kurallı, fiil ve 2. cümlesi girişik-birleşik (YC'si SFÖ), olumlu, kurallı, fiil cümlesi olan bağımsız sıralı bir cümle dizisidir.

Yeter ki, başkalarından alınanlar, toplumun kültürel

BT   N   ZT

değerlerine ters düşmesin, yeter ki toplum, aldığını özümleyebilsin.

Y   BT   Ö   N   Y

BT: yeter / ki: PEÖ, bağlaç

• yeter: fiil

yet-: fiil kökü

-er: genişletme (geniş zaman) eki

• ki: bağlaç

N: başkalarından / alınan(lar): SFÖ = YC, isim

~ [onlar_{ın}] / başka_{ları}[ından]: B1iiT, isim, ø

başkalarından alınanlar

YCDT   YCY

- başkalarından: isim, YCDT

başka: isim gövdesi

-ları: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-dan: durum (ayrılma) eki

- alınanlar: isim, YCY

al-: fiil kökü

-ı: ilave ses

-n: genişletme (dönüşlü çatı) eki

-an: kurucu (sıfat-fiil öbeği) eki

-lar: genişletme (çokluk) eki

ZT: toplumun / kültürel değerler[ne]: B1i1T, zarf, ZT

~ kültürel / değerler[ine]: ST, isim, ø

- toplumun: isim

top: isim gövdesi

-lu: yapım (isimden isim) eki

-m: yapım (isimden isim) eki

-un: kurucu (tamlayan) ek

- kültürel: sıfat

kültür: isim kökü

-el: dönüştürme (ismi sığata) eki

- değerlerine: zarf

değer: isim gövdesi

-ler: genişletme (çokluk)

-i: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-e: temsil (ile edatı yerine) eki

Y: ters / düş(mesin): FÖ, fiil, Y

- ters: isim

- düşmesin: fiil

düş-: fiil kökü

-me: genişletme (olumsuzluk) eki

-sin: genişletme (emir kipliği) eki

BT: yeter / ki: PEÖ, bağlaç, BT

Ö: toplum: isim

top: isim gövdesi

-lu: yapım (isimden isim) eki

-m: yapım (isimden isim) eki

N: aldığıın: isim

al-: fiil kökü

-diğ: dönüştürme (fiili isme) eki -k > -ğ-

-ı: kurucu (tamlanan) ek

-n: ilave ses

-ı: durum (belirtme) eki

Y: özümle / yebil(sin): FÖ, fiil

• özümle-: asıl fiil

öz: isim kökü

-üm+le: yapım (isimden fiil) eki

-y: ilave ses

• -e bilsin: yardımcı fiil

-e: bütünleşik ('bil-' fiili ile) ek

bil-: fiil kökü

-sin: genişletme (emir) eki

[13.3]

On altıncı yüzyılda Osmanlılar, doğu ve batı kaynaklı öğeleri bir potada eritmeyi başarmışlardır.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si İFÖ), olumlu, kurallı bir fiil cümlesidir.

On altıncı yüzyılda Osmanlılar, doğu ve batı kaynaklı öğeleri

ZT   Ö   N

bir potada eritmeyi başarmışlardır.

Y

ZT: on altıncı / yüzyıl(da): ST, isim

~ on / altıncı: SÖ, sıfat, ø

• on: isim

• altıncı: sıfat

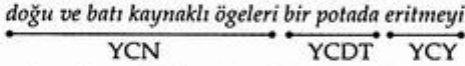
altı: isim kökü (sayı)

- ı: ilave ses
- ncı: dönüştürme (ismi sığata) eki

- yüzyılda: isim
- # yüz: isim
- # yıl: isim
- da: durum (kalma) eki

- Ö: Osmanlılar: isim
- # Osman: isim
  - lı: yapım (isimden isim) eki
  - lar: genişletme (çokluk) eki

N: doğu ve batı kaynaklı ögeleri bir potada / eritme(yi): İFÖ = YC, isim

- doğu ve batı kaynaklı / ögeleri: ST, isim, YCN
- doğu ve batı / kaynaklı: İİEÖ, sıfat, ø
- doğu / ve/ batı: BEÖ, isim, ø
- bir / potada: ST, sıfat, YCDT

- doğu: isim
- # doğ-: fiil kökü
- u: yapım (fiilden isim) eki
- ve: bağlaç
- batı: isim
- # bat-: fiil kökü
- ı: yapım (fiilden isim) eki
- kaynaklı: sıfat
- # kayna-: fiil gövdesi
- k: yapım (fiilden isim) eki
- lı: dönüştürme (ismi sığata) eki
- ögeleri: isim
- # öge: isim kökü
- ler: genişletme (çokluk) eki
- i: durum (belirtme) eki
- bir: sıfat

- potada: isim
  - # pota: isim kökü
  - da: durum (kalma) eki
- eritmeyi: isim, YCY
  - # eri-: fiil gövdesi
  - t: genişletme (kılışlama) eki
  - me: kurucu (isim-fiil öbeği) ek
  - y: ilave ses
  - i: durum (belirtme) eki

Y: başarmışlardır: fiil

- # başar-: fiil gövdesi
- miş: genişletme (geçmiş zaman) eki
- lar: genişletme (şahıs) eki
- dır: ek-fiil

[13.4]

Osmanlı klâsik mimarisinde bulduğumuz çarpıcı ifadeyi şekillendiren estetik güç, işte bu karışımın görüntüsüdür.

Bu cümle girişik-birleşik (YC'si SFÖ), olumlu, kurallı bir isim cümlesidir.

Osmanlı klâsik mimarisinde bulduğumuz çarpıcı ifadeyi

N

şekillendiren estetik güç, işte bu karışımın görüntüsüdür.

Y

- N: Osmanlı klâsik mimarisinde bulduğumuz çarpıcı ifadeyi şekillendiren / estetik güç: ST, isim
 ~ estetik / güç: ST, isim, ø
 ~ Osmanlı klâsik mimarisinde bulduğumuz çarpıcı ifadeyi / şekillendiren: SFÖ = YC, sıfat, ø

Osmanlı klâsik mimarisinde bulduğumuz çarpıcı ifadeyi

YCN

şekillendiren

YCY

- ~ Osmanlı klâsik mimarisinde bulduğumuz / çarpıcı ifade(yi): ST, isim,

YCN

- çarpıcı / ifade[yi]: ST, isim, ø
- [bizim] / Osmanlı klâsik mimarisinde bulduğumuz: B'liİT, sıfat, ø
- Osmanlı klâsik mimarisinde / bulduğ[umuz]: SFÖ=YC, isim, ø

Osmanlı klâsik mimarisinde bulduğumuz

YCDT

YCY

- Osmanlı / klâsik mimariş[inde]: B'sizİT, isim, YCDT
- klâsik / mimari[sinde]: ST, isim, ø

- Osmanlı: isim
  - # Osman: özel isim
  - lı: yapım (isimden isim) eki
- klasik: sıfat
- mimarisinde: isim
  - # mimari: isim kökü
  - si: kurucu (tamlanan) ek
  - n: ilave ses
  - de: durum (kalma) eki
- bulduğumuz: isim, YCY
  - # bul-: fiil kökü
  - duğ: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek -k > -ğ-
  - u: ilave ses
  - muz: kurucu (tamlanan) ek
- çarpıcı: sıfat
  - # çarp-: fiil kökü
  - ıcı: dönüştürme (fiili sıfata) eki
- ifadeyi: isim
  - # ifade: isim kökü
  - y: ilave ses
  - i: durum (belirtme) eki
- şekillendiren: sıfat, YCY
  - # şekil: isim kökü
  - le: yapım (isimden fiil) eki
  - n: genişletme (oluşlama) eki

-dir: genişletme (kılıflama) eki

-en: kurucu (sıfat-fiil öbeği) ek

• estetik: sıfat

• güç: isim

Y: işte bu karışımın / görüntüsü(dür): B'lifT, isim

~ işte / bu karışım[ın]: ST, isim, ø

- bu / karışım[ın]: ST, isim, ø

• işte: sıfat

• bu: sıfat

• karışımın: isim

kar-: fiil kökü

-ış: genişletme (dönüşlülük) eki

-ı: ilave ses

-m: yapım (fiilden isim) eki

-ın: kurucu (tamlayan) ek

• görüntüsüdür: isim

gör-: fiil kökü

-ü: ilave ses

-n: genişletme (dönüşlülük) çatı

-tü: yapım (fiilden isim) eki

-sü: kurucu (tamlanan) ek

-dür: ek-fiil

DİZİN

1. ÖRNEK KELİME ÖBEĞİ ÇÖZÜMLEMELERİ

- AİFÖ (1)** : 15.4.
- B'iİT (280)** : 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.7, 1.8, 1.9, 1.11, 1.12, 2.3, 2.7, 3.1, 3.5, 3.7, 3.9, 3.11, 3.12, 3.13, 3.14, 3.15, 3.17, 3.18, 3.20, 3.23, 3.24, 3.25, 3.27, 3.28, 3.29, 3.30, 3.31, 3.34, 3.35, 3.37, 3.39, 3.40, 3.41, 3.46, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11, 5.3, 5.4, 5.5, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.6, 6.7, 7.1, 7.2, 7.3, 7.4, 7.5, 7.6, 8.1, 8.2, 8.4, 10.1, 10.2, 10.3, 10.4, 10.5, 10.6, 10.7, 11.1, 11.2, 11.4, 12.2, 13.1, 13.2, 13.4, 13.5, 13.6, 14.2, 14.3, 14.4, 14.5, 14.6, 14.7, 14.8, 15.1, 15.2, 15.3, 15.4, 15.5, 15.7, 15.8, 15.9, 15.10, 16.1, 16.2, 16.3, 16.5, 16.6, 16.8, 17.1, 17.2, 17.3, 17.4, 17.5, 18.2, 18.3, 18.5, 18.6, 19.4, 19.5, 19.8, 19.10, 19.11, 20.1, 20.2, 20.4, 20.5, 20.6, 21.1, 21.2, 21.3, 21.4, 21.5, 21.6, 21.7, 21.8, 21.9, 21.10, 21.11, 21.12, 21.13, 21.14, 21.15, 21.17, 21.19, 21.20, 21.21, 21.23, 21.24, 21.25, 22.2, 22.3, 22.4, 22.5, 22.7.
- B'siİT (147)** : 1.1, 1.5, 1.9, 1.11, 2.10, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6, 3.11, 3.12, 3.13, 3.14, 3.15, 3.16, 3.17, 3.18, 3.24, 3.25, 3.26, 3.27, 3.30, 3.33, 3.34, 3.35, 3.36, 3.37, 3.39, 3.40, 3.45, 4.2, 4.4, 4.10, 4.11, 5.3, 5.4, 5.6, 6.3, 6.4, 7.4, 8.1, 8.2, 8.4, 9.1, 10.1, 10.2, 10.3, 10.7, 11.5, 13.1, 13.4, 14.1, 14.2, 14.3, 14.4, 14.5, 14.6, 14.7, 14.8, 15.1, 15.5, 15.10, 16.1, 16.3, 16.4, 16.5, 18.1, 18.7, 19.6, 19.7, 19.8, 20.3, 20.7, 21.2, 21.6, 21.7, 21.8, 21.10, 21.12, 21.13, 21.14, 21.15, 21.16, 21.18, 21.20, 21.23, 21.25.
- BEÖ (115)** : 1.1, 1.2, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 1.10, 1.11, 3.1, 3.2, 3.3, 3.6, 3.7, 3.8, 3.9, 3.10, 3.13, 3.19, 3.21, 3.23, 3.25, 3.26, 3.27, 3.29, 3.31, 3.33, 3.35, 3.36, 3.37, 3.39, 3.40, 3.41, 3.42, 3.43, 3.44, 3.45, 3.46, 4.5, 6.1, 6.4, 6.6, 7.1, 7.3, 7.5, 8.1, 8.4, 9.2, 10.3, 10.7,

- 12.4, 13.1, 13.3, 14.1, 14.4, 14.6, 14.8, 16.1, 16.4, 16.5, 16.7, 16.8, 17.1, 17.2, 18.3, 18.4, 18.8, 19.4, 19.8, 21.10, 21.17, 22.1.
- BFÖ (1)** : 2.7.
- BÖ (1)** : 3.25.
- BT (5)** : 3.13, 4.9, 16.6, 16.8, 21.25.
- ÇEÖ (97)** : 1.5, 1.7, 1.8, 1.9, 2.6, 3.1, 3.4, 3.5, 3.6, 3.8, 3.9, 3.11, 3.13, 3.16, 3.19, 3.24, 3.26, 3.27, 3.30, 3.31, 3.32, 3.33, 3.37, 3.39, 3.40, 3.42, 3.43, 3.45, 3.46, 4.3, 4.5, 4.8, 5.2, 6.2, 6.3, 7.2, 8.1, 8.3, 10.1, 10.3, 10.4, 10.7, 11.2, 11.5, 12.1, 13.6, 14.3, 14.5, 14.6, 14.8, 15.1, 15.7, 16.1, 16.1, 16.3, 16.5, 16.6, 17.1, 17.5, 18.6, 19.10, 20.1, 20.2, 20.4, 20.7, 21.3, 21.4, 21.5, 21.6, 21.7, 21.9, 21.13, 21.15, 21.18, 21.20, 21.22, 21.25, 22.4.
- DT (63)** : 1.8, 1.12, 3.3, 3.15, 3.16, 3.18, 3.27, 3.35, 3.46, 4.1, 4.2, 4.4, 4.11, 5.4, 5.5, 5.6, 6.3, 6.4, 7.3, 7.4, 7.5, 8.2, 8.3, 10.2, 10.7, 12.1, 13.5, 14.3, 14.7, 14.8, 15.3, 15.8, 16.3, 17.1, 17.2, 17.3, 17.4, 17.5, 18.7, 19.7, 20.3, 21.1, 21.2, 21.6, 21.9, 21.11, 21.12, 21.15, 21.17, 21.18, 21.19, 21.22, 21.24, 22.2.
- EİT (1)** : 3.31.
- FİT (52)** : 12.1, 12.3, 12.4, 15.1, 15.5, 15.6, 15.7, 15.10, 18.3, 18.6, 18.8, 19.1, 19.2, 19.3, 19.7, 19.8, 19.11, 20.3, 20.4, 20.7, 21.3, 21.11, 21.16, 21.17, 21.18, 21.19, 21.21, 21.22, 21.23, 21.24, 21.25, 22.1, 22.2, 22.3, 22.4, 22.5, 22.6, 22.7.
- FÖ (135)** : 1.1, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 1.9, 1.10, 1.12, 2.5, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6, 3.7, 3.10, 3.15, 3.16, 3.17, 3.19, 3.26, 3.27, 3.28, 3.29, 3.31, 3.33, 3.35, 3.37, 3.38, 3.40, 3.41, 3.42, 3.43, 3.45, 3.46, 4.2, 4.7, 4.8, 4.11, 5.4, 6.4, 7.3, 9.1, 10.5, 10.6, 12.2, 12.4, 14.3, 14.6, 14.7, 14.8, 15.4, 15.5, 15.6, 15.7, 15.9, 15.10, 16.1, 16.3, 16.6, 16.7, 17.4, 18.8, 19.1, 19.4, 19.5, 19.6, 19.8, 19.10, 19.11, 20.1, 20.2, 20.4, 20.5, 20.6, 20.7, 21.2, 21.5, 21.6, 21.7, 21.8, 21.9, 21.11, 21.13, 21.14, 21.16, 21.18, 21.20, 21.22, 22.2, 22.3, 22.4, 22.6.
- FST (40)** : 12.3, 15.8, 17.4, 18.1, 18.3, 18.4, 18.6, 18.7, 18.8, 19.1, 19.2, 19.3, 19.4, 19.5, 19.6, 19.7, 19.9, 20.2, 20.3, 21.2, 21.4, 21.8, 21.11, 21.16, 21.17, 21.18, 21.21, 22.2, 22.3, 22.5, 22.7.
- İC (19)** : 2.9, 8.2, 14.6, 15.6, 15.10, 16.1, 16.6, 18.8, 20.6, 20.7, 21.23, 21.24, 22.3, 22.4, 22.5, 22.6, 22.7.
- İDÖ (7)** : 4.4, 5.5, 5.6, 15.2, 16.5, 21.23.

- İFÖ (61)** : 1.1, 1.4, 1.5, 1.8, 1.11, 3.1, 3.5, 3.7, 3.9, 3.11, 3.12, 3.17, 3.19, 3.21, 3.23, 3.25, 3.26, 3.28, 3.32, 3.38, 3.39, 3.40, 3.41, 3.46, 7.6, 11.2, 11.4, 11.5, 13.2, 13.4, 13.6, 15.7, 16.2, 16.4, 16.5, 16.7, 17.5, 20.4, 20.5, 21.7, 21.8, 21.10, 21.15, 21.18.
- İKÖ (2)** : 13.3.
- İyÖ (2)** : 14.6.
- N (278)** : 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.9, 1.11, 1.12, 2.1, 2.3, 2.4, 2.6, 2.7, 2.10, 2.11, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6, 3.7, 3.8, 3.11, 3.12, 3.13, 3.14, 3.15, 3.16, 3.17, 3.18, 3.19, 3.20, 3.21, 3.23, 3.24, 3.25, 3.26, 3.27, 3.28, 3.29, 3.30, 3.32, 3.34, 3.36, 3.37, 3.38, 3.40, 3.42, 3.44, 3.45, 3.46, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11, 5.3, 5.5, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.6, 6.7, 7.1, 7.2, 7.3, 8.1, 8.4, 9.1, 9.2, 10.1, 10.2, 10.3, 10.4, 10.5, 10.7, 11.1, 11.2, 11.3, 11.4, 11.5, 12.2, 12.3, 12.4, 13.1, 13.2, 13.3, 13.4, 13.5, 13.6, 14.1, 14.2, 14.3, 14.4, 14.5, 14.6, 14.7, 14.8, 15.1, 15.2, 15.3, 15.5, 15.7, 15.8, 15.9, 15.10, 16.1, 16.2, 16.3, 16.4, 16.5, 16.6, 16.7, 16.8, 17.1, 17.2, 17.3, 17.5, 18.1, 18.2, 18.3, 18.4, 18.6, 18.7, 19.1, 19.2, 19.3, 19.4, 19.5, 19.6, 19.7, 19.8, 19.9, 19.10, 19.11, 20.1, 20.2, 20.4, 20.5, 20.6, 20.7, 21.2, 21.4, 21.5, 21.6, 21.7, 21.8, 21.9, 21.10, 21.12, 21.13, 21.14, 21.15, 21.16, 21.17, 21.19, 21.20, 21.22, 21.23, 21.24, 21.25, 22.1, 22.2, 22.3, 22.4, 22.5, 22.6, 22.7.
- ÖİÖ (3)** : 14.4, 14.7.
- PEÖ (45)** : 1.4, 1.8, 1.11, 2.4, 2.6, 3.3, 3.8, 3.10, 3.11, 3.17, 3.18, 3.21, 3.46, 4.6, 4.9, 4.11, 7.3, 8.2, 8.4, 10.4, 10.5, 10.6, 14.3, 15.1, 15.3, 15.6, 15.9, 15.10, 16.1, 16.4, 16.5, 16.6, 16.7, 16.8, 18.2, 18.4, 18.7, 19.8, 19.10, 21.25, 22.2.
- SFÖ (112)** : 1.4, 1.5, 1.7, 1.7, 1.7, 1.7, 1.8, 1.10, 2.1, 2.5, 2.7, 2.7, 3.1, 3.2, 3.3, 3.3, 3.5, 3.7, 3.7, 3.8, 3.9, 3.10, 3.10, 3.10, 3.11, 3.11, 3.11, 3.12, 3.12, 3.13, 3.14, 3.16, 3.16, 3.16, 3.17, 3.17, 3.18, 3.25, 3.27, 3.28, 3.29, 3.29, 3.30, 3.31, 3.31, 3.31, 3.33, 3.33, 3.35, 3.37, 3.37, 3.38, 3.39, 3.40, 3.40, 3.40, 3.40, 3.41, 3.41, 3.41, 3.42, 3.43, 3.44, 3.45, 3.45, 3.45, 3.45, 3.46, 3.46, 3.46, 7.1, 7.2, 7.2, 7.4, 7.4, 7.5, 7.5, 7.5, 10.2, 10.3, 10.4, 10.5, 10.5, 10.6, 10.6, 12.1, 12.3, 12.4, 14.4, 14.5, 14.6, 14.6, 14.6, 14.8, 15.1, 15.1, 15.4, 15.8, 15.9, 15.10, 16.1, 16.6, 19.2, 19.3, 19.4, 19.10, 19.10, 19.11, 20.2, 20.3, 21.1, 21.20.
- SÖ (4)** : 10.1, 14.1, 16.1, 16.8.
- SplÖ (1)** : 3.2, BEÖ (1) 14.2, ÇEÖ (1) 3.18, İC (1) 14.5, PEÖ (1) 16.8, ST (1) 3.11.

- ST (481) : 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 1.9, 1.11, 1.12, 2.1, 2.2, 2.4, 2.5, 2.8, 2.10, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6, 3.7, 3.8, 3.9, 3.10, 3.11, 3.12, 3.13, 3.14, 3.15, 3.16, 3.17, 3.18, 3.19, 3.20, 3.21, 3.22, 3.23, 3.24, 3.25, 3.26, 3.27, 3.28, 3.29, 3.30, 3.31, 3.32, 3.33, 3.34, 3.35, 3.36, 3.37, 3.38, 3.39, 3.40, 3.41, 3.42, 3.43, 3.44, 3.45, 3.46, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11, 5.3, 5.6, 6.7, 7.1, 7.2, 7.3, 7.4, 7.5, 7.6, 8.1, 8.3, 8.4, 9.1, 9.2, 10.1, 10.2, 10.3, 10.4, 10.5, 10.6, 10.7, 11.1, 11.2, 11.3, 11.5, 12.1, 12.2, 12.3, 12.4, 13.3, 13.5, 14.1, 14.2, 14.3, 14.4, 14.5, 14.6, 14.7, 14.8, 15.1, 15.2, 15.3, 15.4, 15.6, 15.7, 15.8, 15.9, 15.10, 16.1, 16.2, 16.3, 16.4, 16.5, 16.6, 16.8, 17.1, 17.2, 17.3, 17.5, 18.3, 18.4, 18.6, 18.8, 19.1, 19.2, 19.3, 19.4, 19.6, 19.7, 19.8, 19.9, 19.10, 19.11, 20.1, 20.2, 20.3, 20.6, 21.1, 21.4, 21.5, 21.6, 21.8, 21.9, 21.11, 21.12, 21.15, 21.19, 21.22, 21.24, 22.2, 22.3, 22.4, 22.5, 22.6, 22.7.
- ŞFÖ (32) : 1.5, 2.8, 3.5, 3.24, 3.26, 3.46, 4.7, 4.8, 4.9, 4.11, 6.6, 7.6, 10.3, 15.4, 16.1, 16.3, 20.7, 21.3, 21.4, 21.5, 21.6, 21.7, 21.13, 21.20, 21.21, 21.24.
- TÖ (25) : 3.9, 3.26, 3.28, 3.40, 4.4, 5.1, 6.3, 7.1, 10.2, 10.4, 11.1, 14.2, 14.3, 14.8, 16.3, 16.6, 18.4, 18.7, 19.9, 21.3, 21.24.
- UÖ (1) : 18.1.
- ÜEÖ (26) : 1.1, 1.11, 7.1, 7.5, 10.2, 14.5, 15.1, 15.9, 17.5, 18.1, 18.2, 18.3, 18.4, 18.5, 18.6, 18.7, 18.8, 19.4, 19.6, 19.8, 19.11, 21.1, 21.9, 21.13, 22.7.
- ÜT (35) : 1.1, 1.11, 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 5.6, 7.1, 7.5, 10.2, 14.5, 15.1, 15.9, 16.6, 17.5, 18.1, 18.2, 18.3, 18.4, 18.5, 18.6, 18.7, 18.8, 19.4, 19.6, 19.8, 19.11, 21.1, 21.9, 21.13, 22.7.
- Y (157) : 1.1, 1.3, 1.6, 1.8, 1.9, 1.10, 1.11, 2.4, 2.5, 2.10, 3.4, 3.7, 3.10, 3.13, 3.16, 3.17, 3.21, 3.22, 3.26, 3.28, 3.31, 3.32, 3.33, 3.37, 3.38, 3.42, 3.43, 3.46, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11, 5.4, 5.6, 6.4, 7.3, 7.6, 8.1, 8.2, 9.1, 10.1, 10.2, 10.3, 10.4, 10.5, 10.6, 10.7, 11.5, 12.2, 12.4, 13.1, 13.3, 13.5, 14.1, 14.2, 14.3, 14.4, 14.5, 14.6, 14.7, 14.8, 15.1, 15.3, 15.4, 15.5, 15.6, 15.7, 15.8, 15.9, 15.10, 16.1, 16.2, 16.3, 16.6, 16.7, 17.4, 18.1, 18.2, 18.3, 18.4, 18.6, 18.8, 19.1, 19.5, 19.6, 19.8, 19.11, 20.1, 20.2, 20.4, 20.5, 20.6, 20.7, 21.2, 21.5, 21.6, 21.7, 21.8, 21.9, 21.10, 21.11, 21.12, 21.13, 21.14, 21.16, 21.17, 21.18, 21.19, 21.22, 22.2, 22.4.
- YÖ (1) : 16.2.

- YnÖ (18) : 4.1, 6.1, 6.2, 6.4, 6.5, 6.6, 6.7, 7.3, 9.2, 10.3, 10.7, 13.1, 13.2, 13.4, 13.6.
- ZFÖ (40) : 2.9, 3.9, 3.12, 3.39, 3.40, 4.1, 4.3, 4.6, 4.10, 5.3, 6.4, 6.7, 7.2, 8.3, 10.1, 10.5, 13.5, 15.4, 15.6, 15.10, 16.1, 16.4, 16.7, 17.3, 17.5, 18.5, 18.8, 19.2, 19.3, 19.5, 19.6, 20.6, 21.12, 21.22, 21.23, 22.6.
- ZİT (13) : 1.2, 1.8, 1.10, 1.11, 3.6, 3.7, 3.9, 3.25, 3.40, 3.41, 14.2, 22.1, 22.1.
- ZÖ (16) : 1.3, 2.2, 2.7, 2.11, 3.3, 3.8, 3.9, 3.13, 3.14, 3.16, 3.28, 3.36, 3.40, 3.42, 11.2.
- ZT (204) : 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 1.9, 1.10, 1.11, 2.2, 2.6, 2.8, 2.9, 3.1, 3.4, 3.5, 3.8, 3.9, 3.11, 3.12, 3.14, 3.16, 3.23, 3.24, 3.26, 3.27, 3.30, 3.31, 3.33, 3.34, 3.36, 3.39, 3.40, 3.42, 3.43, 3.45, 3.46, 4.1, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8, 4.10, 4.11, 5.1, 5.2, 5.3, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.6, 6.7, 7.3, 7.4, 7.6, 8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 9.2, 10.1, 10.3, 10.4, 10.5, 10.7, 11.1, 11.2, 11.3, 12.1, 12.2, 12.4, 13.1, 13.5, 14.2, 14.3, 14.5, 15.1, 15.2, 15.4, 15.5, 15.6, 15.7, 15.10, 16.1, 16.3, 16.5, 16.6, 16.7, 16.8, 17.3, 17.4, 17.5, 18.4, 18.5, 18.6, 18.7, 18.8, 19.2, 19.3, 19.4, 19.5, 19.6, 19.8, 19.11, 20.1, 20.2, 20.4, 20.5, 20.6, 20.7, 21.1, 21.3, 21.4, 21.5, 21.6, 21.7, 21.8, 21.9, 21.11, 21.12, 21.13, 21.14, 21.15, 21.16, 21.18, 21.20, 21.21, 21.22, 21.23, 21.24, 21.25, 22.2.

1. AYRINTILI CÜMLE ÇÖZÜMLEMELERİ

- AÖ (1) : 2.4.
- BEÖ (34) : 1.9, 2.1, 2.3, 4.1, 4.4, 4.8, 5.1, 5.3, 6.4, 7.2, 7.3, 7.5, 7.6, 8.3, 8.4, 8.5, 9.2, 10.1, 11.1, 11.2, 11.3, 12.1, 12.2, 13.3.
- B'LİİT (66) : 1.2, 1.3, 1.6, 1.8, 1.10, 1.11, 2.1, 2.4, 3.1, 3.2, 3.4, 4.1, 4.6, 5.1, 5.3, 5.4, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.7, 7.1, 7.2, 7.3, 7.5, 7.7, 8.3, 8.4, 9.1, 9.2, 9.3, 10.1, 10.2, 10.3, 12.1, 12.2, 13.2, 13.4.
- B'SİZİT (25) : 1.7, 2.2, 2.4, 3.5, 3.6, 4.3, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.8, 7.1, 7.2, 7.3, 7.5, 7.7, 8.5, 9.2, 12.1, 13.4.
- BT (30) : 2.4, 3.3, 3.5, 4.4, 4.5, 5.3, 7.2, 7.3, 7.4, 7.7, 11.3, 13.2, 13.2.
- ÇEÖ (29) : 2.1, 2.3, 3.4, 3.5, 3.6, 4.4, 4.6, 4.8, 6.1, 6.4, 6.6, 7.2, 7.4, 7.6, 8.1, 8.3, 8.4, 9.2, 10.2, 11.1, 12.3, 13.1.
- DÖ (2) : 4.3.
- DT (10) : 5.1, 5.3, 7.6, 12.1, 12.3.
- FÖ (26) : 1.10, 3.5, 3.6, 4.1, 4.3, 4.4, 4.6, 4.7, 4.8, 7.3, 7.4, 7.5, 7.6, 7.7, 8.4, 8.5, 11.2, 11.3, 12.2, 12.3, 13.2.
- İC (6) : 1.7, 3.6, 4.4, 8.1, 9.3.
- İCN (10) : 1.7, 4.4, 8.1, 9.3.
- İCÖ (2) : 8.1.
- İCPT (2) : 4.4.
- İCÜT (3) : 9.3.
- İCY (16) : 1.7, 3.6, 3.6, 4.4, 8.1, 9.3.
- İCZT (6) : 3.6, 8.1.
- İFÖ (54) : 2.2, 2.3, 2.4, 3.6, 4.4, 5.1, 5.3, 6.4, 7.1, 7.2, 7.4, 8.1, 8.2, 8.4, 9.1, 9.2, 11.1, 12.1, 12.2, 12.3, 13.3.
- İYÖ (1) : 12.2.
- N (186) : 1.2, 1.3, 1.5, 1.6, 1.7, 1.9, 1.10, 1.11, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6, 4.2, 4.3, 4.4, 4.6, 4.8, 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.7, 6.8, 7.1, 7.2, 7.3, 7.4, 7.5, 7.6, 7.7, 8.1, 8.3, 8.4, 8.5, 9.1, 9.2, 9.3, 10.1, 10.2, 10.3, 11.1, 11.2, 11.3, 12.1, 12.2, 12.3, 13.1, 13.2, 13.3, 13.4.

- Ö (22) : 2.1, 3.6, 4.1, 4.4, 5.4, 6.3, 7.1, 12.3, 13.2, 13.3.
- PEÖ (13) : 3.3, 3.6, 5.1, 6.6, 7.3, 7.4, 8.2, 8.3, 11.3, 13.2.
- PT (2) : 3.5.
- SFÖ (64) : 1.2, 1.11, 3.1, 3.2, 3.5, 4.4, 5.1, 6.4, 6.6, 6.8, 7.1, 7.2, 7.3, 7.5, 8.4, 8.5, 9.1, 9.3, 10.1, 10.2, 10.3, 11.1, 11.3, 12.1, 12.2, 12.3, 13.1, 13.2, 13.4.
- SÖ (1) : 13.3.
- SPLÖ (2) : 7.1, 7.2.
- ST (118) : 1.2, 1.7, 1.8, 1.9, 1.10, 1.11, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.4, 3.5, 3.6, 4.1, 4.6, 4.7, 4.8, 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 6.4, 6.8, 7.1, 7.2, 7.3, 7.6, 7.7, 8.1, 8.2, 8.4, 8.5, 9.2, 9.3, 10.1, 10.3, 11.3, 12.1, 12.2, 12.3, 13.1, 13.2, 13.3, 13.4, 13.4.
- HEÖ (1) : 13.3.
- ŞFÖ (3) : 5.2, 11.3.
- ŞÖ (1) : 11.3
- TÖ (4) : 4.2, 5.2, 10.1.
- ÜEÖ (2) : 1.7, 10.1.
- ÜT (6) : 1.7, 10.1.
- Y (205) : 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 1.9, 1.10, 1.11, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8, 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.4, 6.5, 6.6, 6.7, 6.8, 7.1, 7.2, 7.3, 7.4, 7.5, 7.6, 7.7, 8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5, 9.1, 9.2, 9.3, 10.1, 10.2, 10.3, 11.1, 11.2, 11.3, 12.1, 12.2, 12.3, 13.1, 13.2, 13.3, 13.4.
- YC (74) : 1.2, 1.11, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.6, 4.1, 4.4, 4.6, 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 6.4, 7.1, 7.2, 7.3, 7.5, 8.1, 8.2, 8.4, 8.5, 9.1, 9.2, 9.3, 10.2, 10.3, 11.1, 11.3, 12.1, 12.2, 12.3, 13.1, 13.2, 13.3, 13.4.
- YCAT (4) : 7.1, 7.2.
- YCBN (2) : 7.2, 8.2.
- YCDT (38) : 1.2, 2.2, 5.1, 5.4, 7.2, 7.3, 7.5, 8.4, 9.1, 9.3, 12.1, 12.2, 12.3, 13.2, 13.3, 13.4.
- YCN (71) : 1.2, 2.2, 2.3, 2.4, 3.2, 3.6, 4.1, 6.4, 7.1, 7.2, 7.4, 8.1, 8.2, 8.4,

- 9.1, 9.3, 10.3, 11.1, 11.3, 12.1, 12.3, 13.3, 13.4.
- YCÖ (5) : 3.2, 9.1, 9.3.
- YCY (169) : 1.2, 1.10, 1.11, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.6, 4.1, 4.4, 4.6, 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 6.1, 6.4, 6.6, 6.8, 7.1, 7.2, 7.3, 7.4, 7.5, 8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5, 9.1, 9.2, 9.3, 10.2, 10.3, 11.1, 11.3, 12.1, 12.2, 12.3, 13.1, 13.2, 13.3, 13.4.
- YCZT (98) : 1.11, 2.2, 2.3, 3.1, 3.6, 4.1, 4.4, 4.6, 5.1, 5.2, 5.3, 6.4, 6.6, 6.8, 7.1, 7.2, 7.3, 7.4, 8.2, 8.4, 8.5, 9.1, 9.2, 9.3, 10.2, 10.3, 11.1, 11.3, 12.1, 12.2, 13.1.
- ZFÖ (19) : 1.2, 1.2, 4.1, 4.1, 4.6, 4.6, 5.4, 5.4, 7.3, 7.3, 9.1, 9.1, 9.3, 9.3, 10.3, 10.3, 11.3, 12.1, 12.1
- ZÖ (3) : 1.2, 1.6, 11.1.
- ZT (106) : 1.2, 1.8, 1.10, 2.1, 2.2, 3.5, 3.5, 3.6, 4.1, 4.4, 4.6, 4.7, 4.8, 5.2, 5.4, 6.1, 6.2, 6.5, 6.6, 6.7, 6.8, 7.3, 7.4, 7.5, 7.6, 7.7, 8.3, 8.5, 9.2, 9.3, 11.2, 11.3, 12.2, 12.3, 13.2, 13.2, 13.3.

KAYNAKÇA

- Banguođlu, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, Baha Matbaası, İstanbul 1974.
- Bilgegil, Kaya, *Türkçe Dilbilgisi*, Dergah Yayınları, İstanbul 1982.
- Burdurlu, İbrahim Z., *Uygulamalı Cümle Çözümlenmeleri*, İzmir 1967.
- Dizdarođlu, Hikmet, *Tümce Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara 1976.
- Ediskun, Haydar, *Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1988.
- Emre, Ahmet Cevat, "Türkçede Cümle: II. İsim Cümlesi", *TDAY-Belleten*, 1955, s. 23-58.
- Emre, Ahmet Cevat, "Türkçede Cümle", *TDAY-Belleten*, 1954, s. 105.
- Ergin, Muharrem (1994); *Üniversiteler İçin Türk Dili*, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İst. Ü. Yayınları, İstanbul 1962.
- Haceminođlu, N., "Devrik Cümle Üzerine", *Türk Dili*, 35, Ağustos 1954.
- Hatibođlu, Vecihe, *Türkçenin Sözdizimi*, TDK Yayınları, Ankara 1972.
- Karahan, Leyla (2005); *Türkçede Sözdizimi*, Akçağ Yayınları, 9. Baskı, Ankara.
- Karahan, Leyla, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1991.
- Kononov, A.N., "Türkçede Birleşik Cümle Problemi", *Bilimsel Bildiriler*, 1957, Ankara 1960.
- Tekin, Şinasi, "Uygurca'da Yardımcı Cümleler Üzerine Bir Deneme", *TDAY-Belleten*, 1965, s. 35-63.

TÜRKÇE SÖZDİZİMİ

Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE

Türkçenin mükemmel bir işleyişi var. Bu işleyiş, doğru ve estetik kullanılınca sözü doruklara ulaştırabilmektedir. Nitekim, bu durumu Yunus Emre, Fuzûlî, Nedîm, Mehmet Akif, Nâzım Hikmet, Refik Halit Karay, Abdülhak Şinâsî Hisar ve diğer söz ustalarında görebilmekteyiz. Onlar mükemmelliğin abidelerini dikerken bize de söz iyi ve doğru kullanılınca nasıl mucize yaratılabileceğini göstermişlerdir.

Türkçenin bu söz abideleri, aynı zamanda dilin ilkeleri doğrultusunda çözümlendiği ve parçalara ayrıldığı zaman dilin kusursuz işletilebileceğini de gözler önüne serebilmektedir.

Gerek dili iyi kullanıp toplumda saygın bir yer edinebilmek gerek düşüncelerimizi söz elbisesi içinde estetik kaygıyla dillendirmek gerekse adına dil dediğimiz iletişim aracını insanlara layıkıyla öğretmek amacıyla olsun yapısı ve işleyişiyle dili iyi tanımak ve kitlelere iyi tanıtılabilmek durumundayız.

İnsanı tedavi etmek amacıyla tıp doktorluğu alanında uzmanlaşmak isteyen bir doktor, öncelikle insan anatomisini öğrenmektedir. Biz de dilimizi tedavi etmek, bakımını yapmak ve onu doğru kullanmak istiyorsak dilin anatomik yapısı anlamına gelecek olan diziliş ilkelerini iyi öğrenmeliyiz.

Bu çalışma, öncelikle dil denen mucizevi aracın anatomik anlamda parçalarını doğru yorumlamaya ve dili olabildiğince iyi tanıtmaya çalışmaktadır; ayrıca, dil eğitimi alan öğrencilere yardımcı olmayı ve onları Türkçenin sözdizim ilkeleri hususunda aydınlatmayı da planlamaktadır.

